

ΑΤΜ - 273 / 3/653

SYMEON

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ

η

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐκ τοῦ χωρίου Μῆλα τῆς Μεσσηνίας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1911

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ

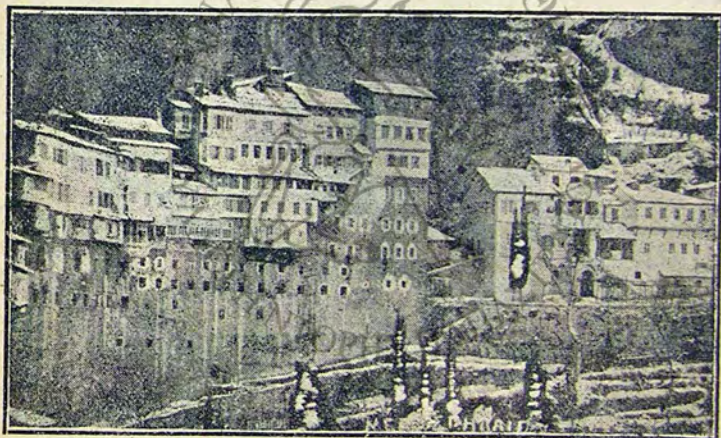
ἡ

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΤΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐκ τοῦ χωρίου Μῆλα τῆς Μεσσηνίας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1911

Τ ῆ
ΣΕΠΤΗ, ΑΝΑΣΣΗ,
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Ο Λ Γ Α,
ΑΝΑΣΣΑ!

Εἰς Σὲ προσήκόν ἐστιν ἀφιερῶσαι τὴν Ἱερὰν Βίβλον ταύτην.
*Ὅτι Σὺ φέρεις στέμμα ὑπέρλαμπρον, τὴν ζῶσαν πρὸς Ἐκεῖνον πί-
στιν, τὴν ἀναδεικνύουσαν τὰς ἐστεμμένας Κορυφὰς Ἀληθεῖς προ-
στάτας τῶν Λαῶν.

Τῆς Σῆς Μεγαλειότητος εὐπειθέστατος καὶ πιστὸς θεράπων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃ Φεβρουαρίου 1911

Ὁ ἐκδότης

N. Φιλόχοριστος.

«Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου, ἐν ἱματισμῷ διαχύσῃ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη.

«Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως ἔσωθεν, ἐν χρυσσοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη.»

Ψαλμὸς 44 στ. 10—14

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ

Ἡ ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΥΤῳ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἱερὰ χωρογραφία τοῦ Μοναστηρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

Τὸ Σπήλαιον τὸ μέγα καὶ ἱερὸν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ Λουκά ζωγραφηθείσης Θεομητορικῆς εἰκόνος θεόκτιστον ἀνάκτορον, κεῖται κατὰ τὴν Πελοπόννησον πρὸς τὰ πέρατα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ παρ' αὐτὰς τὰς μεθορίους τῆς Ἀχαΐας ἐσχατίας. Καὶ πρὸς νότον μὲν ἀνεμὸν ἐξ ἀριστερῶν ἔχει τὴν πόλιν τῶν Καλαβρύτων, ἀπέχουσαν λεύγας ἢ ὥρας δύο (α). δεξιόθεν δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν ἔχει τὴν Βούραν,

(α) Τὰ Καλάβρυτα παρωνομάσθησαν ἐκ τοῦ παραρρέοντος Βουραϊκοῦ ποταμοῦ, Καλάβρυτα καὶ τούτου παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν καλουμένου (ἐκ τοῦ καλὰ βρυτά). Κύναιθαν ἡ νεωτέρα ὀνοματοθεσία μετωνόμασε (χωρὶς ἀνάγκης) τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἡ ἀρχαία Κύναιθα φαίνεται μάλλον ἢ νῦν Κερπινή, ἢ, κατ' ἄλλους, ἡ Κέρτεζις, καὶ πᾶσά τις ἄλλη τῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη περιοίκων χωρῶν, πλὴν τῶν Καλαβρύτων· αὕτη δὲ ἡ πόλις εἶναι νεωτέρα, κτίσμα τῶν Βυζαντινῶν ἴσως, καὶ οὔτε τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Κυναιθῆς ἐπέχει, ἔχει δὲ καὶ τ' ὄνομα ἐλληνικώτατον.

καὶ τὴν γειτονεύουσαν Κερύνειαν (χυδαίως Κερνίτσαν, ἐκ τοῦ τοπικοῦ Κερυνίτης, Κερυνίτσα), δὴ καὶ ταύτην ὥρας ἀπέχουσαν. Τοῦ δὲ Αἰγίου(τῆς χυδαίως, καὶ ἰταλικώτερον Βοστίτης) ἀφέστηκε τὸ Σπήλαιον ἕως ὥρας ἑξήκτων δὲ παλαιῶν Πατρῶν, ἕως δώδεκα· ἀπὸ δὲ, τέλος, τῆς Κορίνθου, ἕως δεκαοκτώ. Ὑπάρχει δὲ τὸ Σπήλαιον αὐτογλυφές ἐνδον πέτρας ὑψιπόλου καὶ παμμεγέθους ἧς τὸ μὲν ὕψος ἔξωθεν ἀναβαίνει ὑπὲρ τὰς ὀγδοήκοντα ὀργυιάς, τὸ δὲ πλάτος μικρόν τι ἐλλεῖπει τοῦ ἐνδὸς μυλίου. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἄνω, τὰ τείνοντα πρὸς τὴν κορυφὴν, ἀπότομος πανταχόθεν ἡ πέτρα καὶ περιφερῆς καὶ μεμονωμένη, καὶ τοῦτ' αὐτὸ, μονόπετρα, μονήρης δὲ καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς, καὶ παντελῶς ἀπεσχισμένη καὶ φαραγγώδης (ἐξ ἀνατολῶν μάλιστα) καὶ ἀπόκρημνος. Τὰ δὲ πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν βραχίονας ὀρεινοὺς ἔχει δύο, ὧν ὁ μὲν πρὸς νότον διήκων καὶ προχωρῶν συνάπτεται πρὸς τὸ μέγιστον τῆς Κυλλήνης ὄρος· ὁ δὲ βόρρειος βραχίων συνεχῶς καὶ αὐτὸς ὑποτεινὼν καταλήγει πρὸς τὴν Βούραν καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλίκης. Ὅταν δὲ οὗτοι οἱ βραχίονες θεωρηθῶσι συνεχῶς συνημμένοι κατὰ σειρὰν, τότε φαίνεται ἡ πέτρα τοῦ Σπηλαίου κειμένη, ὥσάν στήθος προβεβλημένον, ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἐκ τῆς Κυλλήνης πρὸς τὰ νότια τοῦ Σπηλαίου φυομένης καὶ μέχρι πρὸς τὴν θάλασσαν καθηκούσης σειρᾶς τῶν Ἀροανίων. Τὸ δὲ στόμιον τοῦ Σπηλαίου μέγα καὶ εὐρύχωρον, ἀψίδος ἔχον σχῆμα τοξοειδοῦς, καὶ πλάτος μὲν ἔχει ὅσον ὀργυιάς τεσσαράκοντα πέντε, ὕψος δὲ εἰκοσιπέντε· βλέπει δὲ πρὸς δυσμὰς· καὶ τὰ πρὸς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ὑπώρειαν ὑπτιάζουσι βάσιμα καὶ λαγὰρ καὶ κολπώδη, γῆν ἔχοντα παχεῖαν καὶ λιπαράν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰ περὶ τοὺς κάτω πρόποδας τῆς πέτρας· ὅθεν καὶ ἀπέβησαν ἀλσώδη καὶ εὐφύεστατα πρὸς κηπεῖαν καὶ φυτεῖαν παντοδαπήν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας καὶ εἰς τὰ ὕψη μάλιστα τῆς πέτρας πολλαχοῦ, καὶ ἐπιπολῆς καὶ εἰς τὸ βάθος, οὐ μόνον λίθοι συμμιγεῖς (οἷον τινατώδεις καὶ ἄλλοι τῶν συνήθων στοιβάδων τῆς γῆς), ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀπολιθώματα θαλασσίων ἱστρακοδέρμων, μαρτύρια καὶ ταῦτα τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ.

Κάτωθεν δὲ τοῦ στομίου κατὰ τὴν βαθεῖαν ὑποκειμένην κοιλίδα φαίνεται ῥέων καὶ ῥοχθὼν ὁ κολιβῆρας Βουραϊκὸς ποταμὸς (πο-

τάμιον τῶν Καλαθούτων ἢ χυδαία λαλιὰ τοῦτον ὀνομάζει), ἀπέχων ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου ἐν περίπου μίλιον πρὸς δυσμὰς. Πέραν δὲ πάλιν τοῦ ποταμοῦ κεῖται βουνὸς ἄλλος ὕψηλός ἀντικρὺ τῆς τοῦ Σπηλαίου πέτρας ἀναβαίνων, ὀλίγῃ μὲν μικρότερος καὶ ταπεινότερος, ἄλλως δὲ ὁμαλὸς καὶ βάσιμος· ἔχει δὲ περὶ τὸ μέσον καὶ χωρίον μικρόν, ὅπερ πάλαι μὲν ἐκαλεῖτο Γαλάται, νῦν δὲ χυδαίως Ζαχλοροῦ περίφημον δὲ τοῦτο τὸ χωρίον τῶν Γαλατῶν μάλιστα, καθὼς πατρὶς τῆς ἁγίας Κόρης Εὐφροσύνης, τῆς πρώτον ἀξιοθείσης τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἰδεῖν ἐν τῇ σπηλαίῳ (καθὼς ἱστορεῖται περὶ τούτου κατὰ πλάσματος ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Συμεῶν καὶ Θεοδώρου). Ἀνωθεν δὲ τῆς τοῦ Σπηλαίου πέτρας πρὸς νότον κατέρχεται ποτάμιον μικρόν μὲν, κάλλιστον δὲ, καὶ διαυγὲς καὶ χρησιμώτατον ὕδωρ παρέχον· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ὁ ῥυαξ οὗτος ἄνωθεν ἐκ τῶν νοτιωτέρων τῆς πέτρας καταβρέων, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς.

Γίνεται δὲ μάλιστα χαριεστάτη ἡ ὄψις τῆς θεοκτίστου ταύτης πέτρας, καὶ θαυμαστὴ δὲ καὶ μεγαλοπρεπής, οὐ μόνον διὰ τὸ ἀποπτικὸν ὕψος καὶ τὸ ἐξαίσιον μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πρὸς νότον μάλιστα καὶ βορρᾶν καθιδρυμένας διαφόρους οἰκοδομὰς ναῶν τε καὶ ἄλλων κατασκευῶν (περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ), καὶ προσέτι διὰ τὰ παικίλα δένδρα καὶ φυτά. Τούτων τὰ μὲν ἀναβαίνουσιν αὐτόσπορα καὶ αὐτοφυῆ, κατὰ διάφορα μέρη τοῦ βράχου διεσπαρμένα· τὰ δὲ καὶ διὰ τῆς φιλεργίας τῶν φιλοπονωτάτων Πατέρων ἀκμαζοῦσι φυτοκομούμενα, καὶ μάλιστα πρὸς δυσμὰς· οἷον, ἀμπελῶνες, καὶ ῥοδωνιαί, καὶ σειραὶ παραλλήλων ἀνδέρων, ἢ κῆποι τὰς βάσεις κτιστοί, περὶ τὰς μηνοειδεῖς πλευρὰς καὶ λαγῶνας τοῦ ὄρους ἀλλεπάλληλοι γύρωθεν κεκρηπιδωμένοι. Τρέφονται δ' ἐν τούτοις καὶ κηπεύονται πολλὰ φυτὰ καὶ παντοδαπά, καὶ τῶν βοτανῶν αἱ ἐδωδιμοὶ καὶ λαχανώδεις, καὶ δένδρα κάρπιμα καὶ μακρά, τὰ μὲν φυλλοβόροῦντα, τὰ δ' ἐμπεδόφυλλα καὶ ἀειθαλῆ. Πολλὴ δὲ καὶ θάμνων εὐόσμων περιβάσκειται ὕλη, θύμβρου μάλιστα καὶ θυμαρίου καὶ ὀρειγάνου· καὶ πλήθος ἀνθῶν καθ' ὥρας φυόμενον ἐπιλάμπει, καὶ παντεῶν ὀρνίθων ὀδικῶν τε καὶ ἄλλων περιπτνται σιγήνῃ, τὰ δένδρόφυτα χωρεῖα καταφωνούντων, ἐν καλῇ τῇ περιέχοντι καὶ ὑγιεινῇ διὰ τε τὰς ἐκ

γῆς κομώσης καὶ καταβρύτου δροσώδεις ἀναπνοάς καὶ τὰς περιβρεούσας αὖρας. Σεμνὴν δὲ τὴν θεὰν τῆς πέτρας ἀποτελοῦσι καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι σειραὶ τῶν πρὸ τοῦ στομίου φαινομένων ἐν τοῖς κελίοις θυρίδων καὶ ἐξωστέγων, ὅπου βλέπει τις μακρόθεν τοὺς γεραροὺς Πατέρας, ὡς φιλερήμους τρυγόνας, εἰς οὐρανότεχνον καὶ ψυχωσπτήριον κλωδὸν ἐνεσκηνομένους.

Αὐτὴ δὲ, τέλος, ἡ τῆς πέτρας ἑξοχος ὑπερνεσθηκυῖα κορυφὴ ἔχει παρατεταμένους καὶ δύο δειράδας ἄλλας, ἡ μικροτέρους αὐχένας, ἐκατέρωθεν χαμηλότερον ὑψομένους· ὥστε μετὰ τούτων φαίνεται τὸ ὄρος τρικόρυφον. Εἰς ἐκατέραν δὲ τούτων τῶν δειράδων, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μέσσην κορυφὴν, ὅταν τις ἐξ ἀποστήματος ὠρισμένου μακρόθεν ἀτενίσῃ, βλέπει τρεῖς εὐμεγέθεις σταυροὺς, ἀνὰ ἓνα καθ' ἐκάστην τῶν κορυφῶν ἐγκεχαρμένους αὐτομάτως, εἰς ὕψος ἄβατον καὶ ἀπρόσιτον. Ἐμπρέπει δὲ μάλιστα τοῦτο τὸ φαινόμενον εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ ὄρους, θεῖα τινὶ βουλῇ τὸ πρῶτον αὐτοφύως μεμορφωμένον καὶ εἰς αἰῶνας διατηρούμενον. Ἐχει δὲ τὸ ὕψος τῆς πέτρας καὶ ἄλλο τι λόγου τε παντός καὶ θεᾶς ἐξιώτατον, τὸ ἐφεξῆς. Πλαγίως καὶ κατωτέρω τῶν τριῶν τούτων κορυφῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐξεχούσι πέτραι τινὲς, ὡς τένοντες μικρότεροι, ἡ μονόλιθοι στήλαι ἀπαράδην πεφυτευμένοι, τὸ σχῆμα πυραμιδοειδεῖς. Τούτων δὲ τρεῖς, ὡς ἐκ τῆς θέσεως, τρίγωνον ἰσόπλευρον σχηματίζουν κατὰ τὴν βᾶσιν. Καὶ τὸ μὲν ὕψος ἀναθαίνουσιν οἱ λίθοι οὗτοι ὑπὲρ τὰς εἰκοσιν ὀργυιάς· ἔχουσι δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἀνὰ μίαν ἑκάστος ὀπὴν ἄνω πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκ φύσεως τετραπλημένην, εὐρεῖάν τε καὶ μεγάλην, ὅσον διόργυιον τὸ μήκος, τὸ δὲ πλάτος καὶ τὸ βάθος τριῶν ὀργυιῶν. Τούτων οὖν τῶν τριῶν πυραμιδομένων μονολίθων ὁ καταντικρὺ τῆς μέσης τοῦ Σπηλαίου κορυφῆς πεφυτευμένος θέαμα παρέχεται ἀξιόλογον· διότι διὰ τῆς τούτου ὀπῆς κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ Μαρτίου μηνὸς διαθαίνουσιν ἀκτῖνες ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, καὶ προσβάλλουσιν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν μέσσην κορυφὴν τοῦ καταντικρὺ κειμένου βουνοῦ τῶν Γαλατῶν (τρικορύφου καὶ κείνου ὄντος). Καὶ γίνεται ὁ μονόλιθος γνῶμων τις καὶ δείκτης τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Τοῦτο δὲ τὸ φαινόμενον τῆς τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου πέτρας ἀποδοκίμει παρόμοιον, ὅποιον καὶ περὶ τὸ Σίναιον ὄρος συμβαίνει ἰστορεῖται. Διότι

καὶ τὸ πλησίον τοῦ Σινᾶ παρακείμενον ὄρος, τὸ λεγόμενον τῆς ἀγίας Ἐπιστήμης, ἔχει τὴν ἄκραν κορυφὴν ἐκ φύσεως τετραπλημένην· καὶ δι' αὐτῆς (κατὰ τὴν κε' ἡμέραν τοῦ Μαρτίου μηνός), ἀκτῖνες νεογναὶ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος διερχόμενοι καταυγάζουσι τὸ ἱερὸν τῆς ἀγίας βᾶτου, ἣν εἶδεν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς καιομένην καὶ μὴ καταφλεγόμενην. Ἡ δὲ βᾶτος προεικόνιζε τὴν τὸ πῦρ τῆς θεότητος ἀπλέκτως ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσαν Ἀειπάρθενον Θεοκότον· παρομοίως πως καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσα παντευλόγητος αὐτῆς εἰκὼν ἀκατάφλεκτος ἐκ πολλῶν ἐμπρησμιῶν διὰ τῆς χάριτος αὐτῆς διεσφῆθη ἐν τῇ ἱερῇ Σπηλαίῳ προσκυνουμένη.

Τοιαύτη μὲν, ὡς εἰπεῖν συντόμως, ἡ τε θέσις καὶ ἡ ἔξωθεν θεὰ τῆς μακρᾶς καὶ θαυμασίας πέτρας τοῦ μεγαλωνύμου Σπηλαίου· τὰ δὲ περίεξ ἐπ' αὐτῆς ἔξωθεν φαινόμενα οἰκοδομήματα ποῖά τινα καὶ πόσα, καταλέγομεν ἐφεξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν ἔσω τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τοῦ τοῦ θεοῦ Ναοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

Πότε ἐκτίσθη ἡ ἐν τῇ Μεγάλῃ Σπηλαίῳ ἁγιωτάτῃ Μονῇ, καὶ τίνες οἱ κτίτορες, καὶ ποῖα τὰ κατ' αὐτὴν ἐπισημότατα συμβεβηκότα, καθιστοροῦμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.—Ἦδη δὲ πρῶτον διαγράφομεν αὐτὴν τὴν Μονὴν καὶ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ θεοδμήτου Σπηλαίου, λέγω δὲ τὸν θεῖον Ναὸν καὶ τὰ περὶ αὐτόν.

Τρεῖς ἄγουσι λεωφόροι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου· ἡ μὲν κατὰ πρόσωπον ἐπ' εὐθείας ἀπὸ δυσμῶν, αἱ δὲ ἐκ πλαγίων, ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου· καὶ τετάρτη δὲ τις ὁδὸς φαίνεται ὀπισθεν ἀπ' ἀνατολῶν φέρουσα. Καὶ πρῶτον μὲν ὑψοῦται περιδολος ἐξώτατος, τοῖχος μακρὸς ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διατείνων· ἐν δὲ τῇ περιδολῇ πύλη τε ξυλίνη καὶ αὐλὴ (περὶ ὧν λέγομεν ἀκολουθῶς, τὰς ἔξω τοῦ Σπηλαίου καταγράφοντες οἰκοδομὰς)· καὶ μετὰ τὴν αὐλὴν ἡ τοῦ

στομίου εἰσοδος. Πρόκειται δὲ τοῦ στομίου πρὸς τὸ δεξιὸν γωνιώδης αὐτοῦ πέρας πύλη μεγάλη σιδηρᾶ, βλέπουσα μάλιστα πρὸς νότον, ὅπου μικρὸν ἀποκλίνει τὸ δεξιὸν τῆς ἀψίδος σκέλος, οἷον ἀγκῶνα ἀποτελοῦν. Ταύτην τὴν πύλην ὡς περάσης εἰς τὰ ἔνδον τοῦ Σπηλαίου, βλέπεις κύτος μέγα καὶ βαθύτατον, εἰς πλάτος καὶ μήκος καὶ ὕψος ἐκτεταμένον. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τρίκολπον, ἢ γοῦν τρίπατον καὶ τρίστεγον, τρεῖς ἔχον ἐν τῇ κοιλότητι βάσεις ἐπιπέδους καὶ ὁμαλᾶς, βαθμηδὸν κατὰ μέρη διαιρουμένας· μίαν μὲν, αὐτὸν τὸν κατώτατον καθόλου πυθμένα, δύο δὲ ἄλλας ἐκ πλαγίων ἐκατέρωθεν ὡς ἀκρωτήριά τινα καὶ γλωχίνας, προβεβλημένας, καὶ οἷον σαλευούσας μετεώρους ἐν τῇ ἀχανεῖ κοιλώματι, καθὼς λέγομεν ἐφεξῆς (κεφ. Δ.). Ἦθεν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔτυχε τῆς μεγαλωνυμίας, Μέγα Σπήλαιον ἐπωνομασθέν. Ἐνδον τούτου τοῦ Σπηλαίου ὑπάρχει περικαλλῆς καὶ καλλιτέχον ὀικοδομημένον ὅλον τὸ ἱερὸν Μοναστήριον μετὰ καὶ συμπάντων τῶν ἐν αὐτῇ δωματίων ἢ κελίων, ἅτινα καταριθμοῦνται ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα, διηρημένα εἰς ὀρόφους (ἢ πατώματα), καθὼς λέγομεν ἐφεξῆς. Μόνων τῶν κατὰ σειρὰν εἰς τὸ πρόσωπον προκειμένων δωματίων αἱ θυρίδες ἐξέχουσιν ἐξωτέρω τοῦ στομίου προβεβλημένα μετὰ τῆς ἀνωτάτω ἐπικειμένης στέγης· ἐφεδράζονται δὲ κάτωθεν εἰς λιθόκτιστον τοῖχον ὀχυρόν, ὅστις ὑποτείνει διήκων ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας ἢ πλευρᾶς (ὅπου καὶ ἡ σιδηρᾶ πύλη) μέχρι τῆς ἐτέρας ἄκρας τοῦ στομίου· καὶ οὕτω κλείεται τὸ στόμιον ὅλον, ἔχον πρόσωπον καλὸν καὶ τηλαυγὲς τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπικειμένας θυρίδας τῶν δωματίων. Ὅλον δὲ τὸ ἔνδον ὕψος τοῦ Σπηλαίου μετρούμενον κατὰ κάθετον ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ὀροφῆς μέχρι τοῦ κάτω πυθμένος ἔχει πήχεις ὀγδοήκοντα περίπου, καὶ ἀποτελεῖ τὸ τρίτον σχεδὸν μέρος τοῦ ὅλου τῆς πέτρας ὕψους, ἔξωθεν μετρούμενου. Τὸ δ' ὑπεράνω τῶν κελίων ἐσωτερικὸν τοῦ Σπηλαίου μέρος ὑπάρχει λείον καὶ ὁμαλόν, κυρτούμενον ὡς οὐρανός· καὶ ἔστι τὸ σχῆμα θόλος αὐτοφυής, ἡρέμα κλίνουσαν ἐπὶ θάτερα καὶ πλαγιάζουσαν ἔχον τὴν τοῦ στομίου ἀψίδα· τὰ δ' ἄνωθεν τῆς ἀψίδος προνεύουσιν ὁμαλῶς καὶ προκύπτουσιν εἰς τὰ ἔμπροσθεν, ὡς ἂν δι' ὀφρύος φυσικῆς γεγεισωμένα. Καὶ τοῦτο λίαν οἰκονομικῶς, καὶ οἷον ἐξεπίτηδες, ὑπὸ τῆς παντέχνου τοῦ Δημιουργοῦ σοφίας φαί-

νεται κατεσκευασμένον, ὅπως διαφυλάττωνται τὰ δωμάτια (ὅσα προκύπτουσιν ἀπὸ τοῦ στομίου) καὶ τινες ἄλλαι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου οἰκοδομαί, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνασκούμενοι πατέρες ἀδελφεὶς καὶ ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τε τῶν ἀνῶθεν ἐκ τῆς πέτρας πολλάκις ἐξαίφνης ἀποκοπτομένων καὶ καταπιπτόντων μεγάλων λίθων καὶ ἀπὸ τῶν παγετῶν τοῦ χειμῶνος. Γίνονται δὲ καὶ πάγοι καὶ κρύσταλλοι μεγάλοι (ὅταν ὁ χειμὼν ἐπέλθῃ κρυερός), οἵτινες διήκουσιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς μονοπέτρας μέχρι καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἀψίδος τοῦ στομίου συνεχεῖς ὑπερεκτεινόμενοι, καὶ πολλάκις κατὰ τεμάχῃ διαλυόμενοι καταπίπτουσι μέγιστοι, πλὴν ἀλλὰ τὴν ἐκ τοῦ στομίου ἐξέχουσαν στέγην τῶν δωματίων οὐδόλως παραβλάπτουσι· διότι προσβάλλοντες ἐν τῇ καταπίπτειν βαρέως πρὸς τὴν προκύπτουσαν ὀφρυώδη τοῦ στομίου προβολήν, ἀποκρούονται καὶ ἐκτινάσσονται μακράν. Διὰ πάντων ὁμοῦ ἀσφάλειαν ἢ στέγη κατασκευάζεται πάντοτε ἀπὸ στερεῶν σανίδων μόνον δίχως κεράμων, ὡς τούτων εὐσυντρίπτων ὄντων πολὺ πλέον παρὰ τὰς σανίδας. Τὸ δὲ ὕψος τῶν δωματίων ἢ κελίων ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ κάτωθεν ἐδάφους τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἀναβαίνει δὲ βαθμηδὸν πεντάστεγον ἢ πεντώροφον· ἐπάνω δὲ τῆς πύλης καὶ ἐπτάστεγον ἢ ἐπτώροφον ἀποβαίνει, ὡς νεωστὶ προσθεσθέντων καὶ ἄλλων δύο ὀρόφων, ἢ πατωμάτων, εἰς τὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος πυργηδὸν ὀικοδομημένην ἐξοχήν. Τῶν ἄλλων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς μεγάλης πύλης καὶ ἐφεξῆς δι' ὅλου τοῦ στομίου διατεταμένων πέντε ὀρόφων, ὁ μὲν πρῶτος, ὁ πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ Σπηλαίου, προχωρεῖ πανταχόθεν εὐρυθμὸς καὶ ἐπ' εὐθείας ἰσοτενής· οἱ δ' ἐφεξῆς ἐπικείμενοι δύο ὀροφοι, καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπ' εὐθείας χωροῦσιν, ἔχουσιν ὁμοῦ καὶ μικρόν τι τὸ πλάγιον καὶ συνεσταλμένον, διὰ τὴν μάλλον καὶ μάλλον πρὸς τὰ ἄνω συστενουμένην καὶ πλαγιάζουσαν ἀψίδα τοῦ στομίου· οἱ δὲ λοιποὶ δύο ὀροφοι, οἱ ἀνώτατοι καὶ τελευταῖοι, ἀποβαίνουσιν ὅπως οὖν ἀνώμαλοι καὶ παρακεκλιμένοι, διὰ τὸ πρὸς τὰ ἄνω παντελῶς καμπύλον μετὰ τοῦ πλαγίου καὶ ὡσεὶδὲς τοῦ στομίου σχῆμα· πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτοις εὐμορφὸν περιέβαλεν ὄψιν διατηρήσασα τὴν ἐνδεχομένην ἀνάλογον συμμετρίαν ἢ τέχνη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν βαθμηδὸν ἀναβαινόντων ὀρόφων τῶν δω-

ματίων, πρὸς τὸ μέσον τοῦ τρίτου ὁρόφου κεῖται καθιδρυμένος ἔνδον τοῦ Σπηλαίου ὁ εὐαγέστατος Ναὸς τῆς Θεοτόκου, μέγας μὲν οὐ, περικαλλῆς δὲ, καὶ θαυμαστῶς ὀικοδομημένος. Ὑπάρχει δὲ καὶ οὗτος ὁ νοητὸς παράδεισος, ὡς ὁ θεοφύτευτος ἐκεῖνος κήπος τῆς οὐρανοῦ τρυφῆς, τετραμμένος κατὰ ἀνατολάς. Ἐκεῖνος εἶχεν ἀκήρατα ἄνθη καὶ φυτὰ, καὶ οὗτος πλουτεῖ τὰ μυρίπνοα χαρίσματα τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἐκεῖ οἱ πρωτόπλαστοι ἔζων ἐν ἀθρότητι, ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὧδε οἱ τὸν ἰσάγγελον ἀσπασάμενοι βίον ἐξασκοῦνται πρὸς νέκρωσιν τῶν παθῶν, ὅσα τὸ πρωτότυπον κάλλος τῆς θείας εἰκόνης ἐξαφανίζουσι. Ξύλον ζωῆς ἔφερεν ὁ ἐν Ἑδέμ παράδεισος, ὡς ξύλον ζωῆς τεθησαύριται καὶ εἰς τὸν θεῖον τοῦτον ναὸν ἡ θεοχαρίτωτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, τῆς Μητρὸς τῆς ὄντως ἀθανάτου ζωῆς, ἐξ ἧς πάντες οἱ προσερχόμενοι μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, τρυγῶσιν ἀείποτε τὴν χάριν τῶν ἀκένωτων αὐτῆς θαυμάτων καὶ πνευματικῶν δωρεῶν, εἰς ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ δόξαν Θεοῦ.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ θείου Ναοῦ λέγομεν ἐφεξῆς κατὰ μέρος. Ἦδη δὲ διαγράφομεν πρότερον τὰ πρὸ τοῦ Ναοῦ, καὶ ἰδίως τὸν πρόναον ἢ τὸν ἔξω Νάρθηκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ προνάου ἢ προτεμενίσματος, τοῦ καὶ ἔξω Νάρθηκος.

Ἐμθαίνοντες διὰ τῆς σιδηρᾶς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου πύλης, τῆς βλεπούσης κατὰ νότον πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εὐαγοῦς ναοῦ, διαβαίνομεν χωρίον ἐπίμηκες, τὸ μὲν μάκρος ἕως ὀργυῶν δεκαῆξ, τὸ δὲ πλάτος ἕως μιᾶς· τούτου δὲ τὸ μὲν ἄνω θολοειδὲς ἐστὶ καὶ καμαρωτὸν, κυλινδροειδῆ τὸν ὄροφον ἔχον, κάτω δὲ τὸ ἔδαφος λιθόστρωτον ἐκ μαρμάρων κάλλιστα ἐργασμένων· ἡρέμα δὲ κατὰ μικρὸν ἀνωφερῶς ἀναβαῖνον καταντᾷ, τέλος, εἰς τὸν Πρόναον, ἢ τὸν ἔξω Νάρθηκα.

Ὁ δὲ Νάρθηξ οὗτος ἔχει τὸ μὲν μήκος ἕως ὀργυῶν πέντε, τὸ δὲ πλάτος ὀργυῶν τριῶν, ἄνω δὲ τὴν ὄροφὴν τριπλὴν ἢ τριμερῆ, διαιρουμένην εἰς θόλους (ἢ τροῦλλους) τρεῖς, ἕνα μὲν γυρούμενον κατὰ μέσον, δύο δὲ παραλλήλους ἄλλους ἐκατέρωθεν μικροτέρους. Ὑπάρχουσι δὲ οὗτοι οἱ θόλοι οὐχὶ σφαιροειδεῖς ἐπ' ἀκριβὲς καὶ πανταχόθεν ἰσοπεριφερεῖς, ἀλλὰ μάλλον κυλινδροειδεῖς τινες, ἢ σιφωνοειδεῖς, εἰς βάθος ἐπίμηκες ἀνωφερῶς κεκαμαρωμένοι. Καὶ θόλος μὲν ὁ μέσος ἐπερείδεται πρὸς ἀνατολάς μὲν εἰς τε τὸν τοῖχον τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ καὶ εἰς δύο στύλων ἡμίτομα τετραπλεύρων, ἐκατέρωθεν τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ προεβλημένων· ἀντικρὺ δὲ πρὸς δυσμὰς ἐπιστηρίζεται πάλιν εἰς ἄλλον τοῖχον, ἐπαναπαυόμενον εἰς ἐτέρους δύο στύλους ὁλοκλήρους τετραπλεύρους, ἢ πισσοῦς. Ἐπὶ τούτων βαίνουνσι κατὰ μέρος καὶ οἱ ῥηθέντες ἐξ ἀριστερῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ μέσου ἕτεροι δύο θόλοι, τὰ δὲ πρὸς νότον καὶ βορρᾶν οὗτοι προσερείδονται πρὸς τοὺς ἐκατέρωθεν γειτονεύοντας τοίχους τῶν δωμάτων, ἢ κελλίων τῆς Μονῆς· τὰ δὲ, τέλος, πρὸς ἀνατολάς στηρίζονται καὶ οὗτοι πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ.

Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον, τὸν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μέσου, θόλον τοῦ Νάρθηκος (ὅπου πρῶτον εἰσιόντες ἐκ τῆς πύλης εἰσερχόμεθα) θεωρεῖται ἡ ζωγραφία τῆς εὐλογίας τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων, δι' ὧν ἐχόρτασεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ ἐπερίσσευσαν καὶ δώδεκα κόφιναι, κατὰ ἀριθμὸν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. Ὑπαινίττεται δὲ ἡ ἱερὰ αὕτη ἱστορία συγχρόνως καὶ τὴν πάντροφον δύναμιν τῆς θείας δεξιᾶς «*ἣτις ἐμπιπλᾷ τὰ σύμπαντα τῆς χρηστότητος*»· προσσημαίνει δὲ καὶ τὴν ἄφθονον διανομὴν τῶν πνευματικῶν χαρίτων τῆς Θεοτόκου, εἰς πάντας τοὺς μετὰ πίστει προσιόντας διαμεριζομένων· καὶ τοὺς πατέρας δὲ καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς ὑπομνησκει πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ζωὴν ἀνατίθεσθαι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων πανάγαθον σωτήρα καὶ τροφοδότην. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνασκουμένων πατέρων τὸ πρὸς πάντας τοὺς χρεῖαν ἔχοντας μεταδοτικὸν καὶ φιλόανθρωπον ὑπεμφάνει, καὶ τοῦτο καθ' ἡμέραν αὐτοὺς διδάσκει, «*ἵνα συγκοινωνῶσι, καὶ κατὰ δύναμιν ὑπηρετῶσι ταῖς χρεῖαις τῶν ἀδελφῶν*». Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θό-

λου φαίνονται πρὸς τούτοις ἐξωγραφημένοι καὶ μάρτυρες ἅγιοι (ὡς οἱ δύο στρατηλάται Γεώργιος καὶ Δημήτριος), καὶ διάφορα τούτων μαρτύρια, ἄλλα τε καὶ ἡ τοῦ Ἡρώδου βρεφοκτονία.

Εἰς δὲ τὸν μέσον θόλον τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος ἄνω μὲν καὶ κατ' αὐτὸ τῆς ὁροφῆς τὸ μεσαίτατον κάθητ' ἐξωγραφημένος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀνὰ μέσον εὐαγγελικῶν τετραμόρφων ζώων, μεταξὺ τῶν οὐρανίων κύκλων καὶ πτυχῶν. Γύρωθεν δὲν παρίστανται τὰ οὐράνια Ἀγγελικὰ τάγματα τῷ κοινῷ τῶν ὅλων Δεσπότη δορυφοροῦντα· καὶ κύκλῳ πάλιν τούτων φαίνεται ἡ πολύαστρος σφαῖρα, ἀκάματος περιστρεφομένη, καὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων τὸ κύκλωμα, κατὰ τε τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν αὐτῶν ἐκάστου τετυπωμένου· ἔξωθεν δὲ τοῦ περὶ τὴν ὁροφὴν ἐγκύκλιου τμήματος φαίνονται σαλπίζοντες ἄγγελοι καὶ τινες κιθαρίζοντες, ὡς οἱ τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως ᾠδοὶ, καὶ οἱ αἰνοῦντες ἐν ᾗχῳ σάλπιγγος καὶ ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ. Πάρεσι καὶ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ λαοί, καὶ θηρία, καὶ κτήνη, καὶ δράκοντες ἐκ τῆς γῆς, καὶ ὄρη, καὶ δένδρα, καὶ χάλαζαι, καὶ κρύσταλλοι, καὶ χιῶν, καὶ ἄβυσσοι, καὶ **πᾶσα πνοή, καὶ πᾶσα κτίσις αἰνοῦσα τὸν Κύριον**. Εἰς δὲ τὸν ὄρθιον τοῖχον τὸν πρὸς δυσμᾶς, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ τοξοειδὲς τοῦ μέσου θόλου πέρας, ἐξωγράφεται ἡ πρώτη ἁγία καὶ οἰκουμένη Σύνοδος, ἡ κατὰ τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, προκαθημένου τοῦ ἁγίου καὶ ἱσαποστόλου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Ἀντικρὺ δὲ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης Συνόδου κατ' ἀνατολᾶς, ὅπου τελευτᾷ τὸ ἄλλο τοῦ θόλου πέρας, πρὸς αὐτὸν τὸν τοῖχον καὶ ὑπεράνω τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ κατὰ τὸ ὑπέρθυρον κολποῦται καμάρα τις, ὡς ἡμικύκλιον ἀψίδος, εἰς βάθος μᾶς παλάμης ἐπὶ τοῦ τοίχου κεκοιλωμένη· εἰς ταύτης δὲ τὸ ἐμβαδὸν ἐγγέγραπται ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου προπεμπομένης καὶ δορυφορουμένης ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων καὶ Ἀποστόλων (τιμᾶται δὲ τὸ καθολικὸν τοῦ Ναοῦ ἐπιφημιζόμενον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.) Τὸ δ' ὑπεράνω τῆς καμάρας ἐπίπεδον τοῦ τοίχου προσαναπληροῦσι πανταχόθεν μαρτύρων καὶ ἄλλων ἁγίων μορφαί· κάτω δὲ πρὸς τὴν ἱερὰν πύλην τοῦ Ναοῦ κατ' αὐτὰς τὰς παραστάδας παρίστανται οἱ δύο Εὐαγγελισταί, δεξιόθεν μὲν ὁ Μάρκος, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ὁ Ματθαῖος.

Εἰς δὲ τὸν τρίτον θόλον τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος, τὸν πρὸς ἀριστερὰ κεκυρτωμένον, ἐξιστορεῖται ἡ δευτέρα παρουσία, παρίστανουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ βασιλέα τῆς δόξης καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἀπροσωπολήπτου βήματος· κύκλοθεν δὲ πλήθη χιλιάδων καὶ μυριάδων Ἀγγελικῶν καὶ Ἀρχαγγελικῶν τάξεων καὶ δυνάμεων· μικρὸν δὲ κατωτέρω βλέπεις τοὺς χοροὺς τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων ἁγίων ἐπὶ νεφελῶν ἀνερχομένους, καὶ σύμπασαν τὴν παράταξιν τῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ παγκοσμίου κρίσεως, μετὰ καὶ τοῦ τυπικοῦ ζυγοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης· δεξιὰ πάλιν ἀνατέλλει ὁ Παράδεισος καὶ τὰ πλήθη τῶν ἁγίων εἰσερχομένων εἰς αὐτόν, ὅπου καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπειτα πρὸς δυσμᾶς μὲν καθορᾶται ἡ Θεοτόκος ἀναμέσον τῶν Προφητῶν καὶ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ· κάτω δέ που καὶ μακρὰν κεχώρισται χαίνων ὁ ἔδης καὶ τὰ τοῦ ἔδου πάνδεινα κολαστήρια, κλαυθμῶν ἀλήκτων καὶ πόνων ἀκοιμήτων μεστά· ἔλκει δὲ καὶ ὁ πύρινος ποταμὸς ἐξερχόμενος ὑποκάτωθεν τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλωσύνης τοῦ ἀδεκάστου καὶ ἀπροσωπολήπτου Κριτοῦ, καὶ παρασύρων τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας, ἀποπεμπομένους, κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν, «εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων». Καὶ πάλιν ὑπεράνω τούτων φαίνονται τινων ἁγίων μαρτύρια, καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς, καθ' ὃν τρόπον ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κατέπιεν αὐτὸν τὸ κῆτος, καὶ πῶς τὸ κῆτος ἐξήμεσεν αὐτὸν εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς μεγάλης πόλεως Νινευί.

Ταῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια καθιστοροῦνται ζωγραφικῶς εἰς τὸν τριθόλον τοῦ εὐαγοῦς ναοῦ τοῦτον Νάρθηκα· καὶ ταῦτα κατεγράψαν οὐχ ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως, οὐδὲ χωρὶς τινος ἀλληγορικῆς ἐπισημασίας, πάντα δὲ πρὸς τινα σκοπὸν εὐσεβοῦς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας ἀποβλέπουσι· καὶ περιεργαζέσθωσαν ταῦτα πρὸς τὸ νόημα σκοποῦντες εὐθυδόλως οἱ περὶ τὰ θεῖα φιλοθεάμονες, ἵνα πανταχόθεν ἐκ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἐξαγομένων θεωρημάτων καρποῦμενοι τὴν ὠφέλειαν, τρέχωσιν εὐθυδρόμως τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, ἕως καταντήσωσιν εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα καὶ γάρ, «**ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασται ἀρπάξουσιν αὐτήν.**»

Ἐξωθεν δὲ τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἰσοπέδου κεῖται χωρίον ἐπίμηκες ἕως ὀργυῶν δύο, οἷόν τι προπύλαιον, ἢ ἔμβολον, καὶ πρόστοον τοῦ Νάρθηκος προκείμενον· φέρουσι δὲ πρὸς τοῦτο τοὺς ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος ἐξιόντας τρεῖς καμάραι, ἢ στοαί, διαρούμεναι κατὰ τοὺς τρεῖς τοῦ Νάρθηκος θόλους. Καὶ τὰ μὲν πρὸς δυσμὰς τοῦ πρόστοου τούτου μέρη τειχίον περὶ τοὺς διατείνον λεπτόν· ἐν δὲ τούτῳ θυρίδες κεῖνται δικτυωταί, ἢ καγγελλωταί, στύλοις ξυλίνοις διηρημέναι, δι' ὧν εἰσέρχεται φῶς ἅπλετον εἰς τε τὸν Νάρθηκα καὶ τὸν Ναόν· παρέχει δὲ καὶ πολλὴν τέρψιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ ἀπὸ τῶν θυρίδων τούτων ἀποψις τοῦ τε πρὸς δυσμὰς καταντικρὺ κειμένου καὶ χλοάζοντος βουνοῦ τῶν Γαλατῶν (περὶ οὗ προείπομεν), καὶ τῶν ὑποκειμένων κήπων καὶ ναμάτων τῶν μοναστηριακῶν. Κάτωθεν δὲ τούτων τῶν θυρίδων ἔνδον τοῦ πρόστοου κεῖνται κατὰ μήκος διατεταγμένα ἔδρανα καὶ βάθρα, ἢ καθίσματα, ξύλινα καὶ αὐτά, ἐφ' ὧν οἱ καθήμενοι, πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένοι, βλέπουσι προκείμενον ὅλον τὸν ἱερὸν Νάρθηκα, καὶ κατάντικρυν τὸ μέσον τοῦ εἰσόδου Ναοῦ, διὰ τῆς μεγάλης πύλης ἡνεωγμένης. Ὅταν δὲ τὰς ὄψεις ἀνατείνωσιν ἀνωτέρω πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τοίχου τοῦ διήκοντος ὑπεράνω τῶν τριῶν προειρημένων στοῶν, καθορῶσιν ἐπ' αὐτοῦ λαμπρῶς ἐξωγραφημένους τοὺς πειρασμοὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας Ἰωσήφ ἐκείνου τοῦ παγκάλου, νικητοῦ τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς ἀνομίας, λέγω δὲ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ φυλακὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναλάμψασαν δεσποτείαν, καὶ τὸν θρίαμβον τὸν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος· οὐδὲ ταῦτα ματαίως καὶ χωρὶς διδασκαλίας ἐκεῖ γεγραμμένα, ἀλλ' ἵνα βλέποντα συνεχέστερον ἐκεῖθεν, ὅπου καὶ τὰ συνήθη καθίσματα, διδάσκωσι τοὺς ἐπικαθημένους, ὅτι ἡ κατὰ τῶν παθῶν νίκη, οὔτε νυσταζόντων ἐστὶ καὶ ἀμελούντων ἔρμαιον, οὔτε δίχως ἰδρώτων προσκτάται καὶ ταλαιπωριῶν, ἀλλὰ πολλοὺς μὲν ἀπαιτεῖ τοὺς ἀγῶνας, λαμπρὰς δ' ἐπάγει τὰς ἀμοιβάς, καὶ αἰωνίους.

Τὸ δὲ κάτω ἔδαφος τοῦ σύμπαντος ἱεροῦ Νάρθηκος ὑπάρχει κατεστρωμένον ἐκ μαρμάρων λαξευτῶν καὶ λείων, κάλλιστα συνηρμοσμένων· πολλὰ δὲ τούτων φέρουσιν ἐκ ποικιλοχρῶν ψηφίδων διὰ μουσείου τετυπωμένας παντοδαπὰς ἰδέας φυτῶν καὶ πτηνῶν καὶ ἄλλων ζώων παντοίων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν μεσαίτατον τοῦ Νάρθηκος ὁ-

Ἡ Μεγασπηλαιώτισσα

μπαλὸν φαίνεται δικέφαλος μέλας ἀετὸς ἐν λευκῷ μαρμάρῳ τετυπωμένος, κύκλοθεν δὲ τούτου περὶ τὰς τέσσαρας γωνίας πετυγίζουσι πτηνὰ τέσσαρα λευκόχροα ἐν μέλανι ἐπιπέδῳ· ἐκατέρωθεν δὲ θάλλουσιν ἐρριζωμένοι δύο κυπάρισσοι πρασινοεῖδεις, τὰ πάντα διάλιθα καὶ ψηφιδωτά· ἐφεξῆς δὲ πάλιν, ἔνθεν μὲν πρὸς ἀριστερὰν βλέπεις μίαν σειρήνα προσμειδιῶσαν (τὴν δολόφρονα καὶ θελκτικὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου, νομίζω, δ' αὐτῆς ὁ καλὸς παρηνίξατο λιθοξόος)· ἐτέρωθεν δὲ πρὸς δεξιὰν, ἄνθρωπος τετυπώται λογχοφόρος, εἶδος στρατιώτου, κραδαίνοντος δόρυ μακρὸν (δηλοῖ δέ, οἶμαι, καὶ οὗτος τὸν γενναῖον τῆς ἀρετῆς ὀπλίτην πρὸς τὴν τῶν πικρῶν ἀπάτην εὐθαρσῶς ἀντιστρατευόμενον)· καὶ ἄλλα δὲ διάφορα τοιαῦτα εἶδη καὶ τυπώματα καθορίζονται κατὰ μέρος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὰ πάντα ἐντέχνως μεμορφωμένα, οὐδ' αὐτὰ τῆς δ' αἰνιγματῶν διδασκαλίας καὶ ἀλληγορίας ἄμμοιρα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν ἔξω Πρόναον ἢ Νάρθηκα τοιαῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τοῦ ἁγιωτάτου Ναοῦ.

Εὐθὺς μετὰ τὸν Πρόναον ἀναβαίνοντες βαθμίδας τρεῖς, ἐκ λευκῶν μαρμάρων εὐφυῶς καὶ λείως ἀπεξεσμέναις, ἐμβαίνομεν εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς μόνην καὶ **μεγάλην** λεγομένην πύλην, τὴν φέρουσαν εἰς τὸν δεῦτερον, τὸν ἔσω Νάρθηκα ἢ πρόναον, τὸν συμπεριλαμβανόμενον ἐντὸς τοῦ θείου Ναοῦ. Καὶ μόνη μὲν καὶ μία ὑπάρχει ἡ πύλη, ὅτι μία ἢ ὁδὸς ἡ φέρουσα εἰς τὴν ζωὴν, αὐτὸς δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστός· μεγάλη δὲ λέγεται ὡς ἀμυδρῶς εἰκονίζουσα τὸ ἄπειρον τῆς θείας εὐσπλαγχνίας μέγεθος, ἥτις πάντας καλεῖ πρὸς ἑαυτήν, κατὰ τὸ «Δεῦτε πρὸς τε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι» καὶ «πάντας θέλει σωθῆναι»· καὶ «τὸν ἐρχόμενον (λέγει) πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω.» Ὑπάρχει δὲ τῆς πύλης τὸ μὲν ὕψος ὀργυιὰ μία καὶ σπιθαμαὶ τρεῖς καὶ ἡμίσεια· τὸ δὲ πλάτος σπιθαμαὶ ἕξ· καὶ τὸ μὲν ἀνώφλιον ὑπόκυρτον ἔχει, τοξοειδῶς γεγυρωμένον· τὰς δὲ δικλίδας ἢ πτυχάς, τὰ συνήθως λεγόμενα πτερὰ, διπλὰ, κα-

τὰ τὸ μέσον ἀνοιγόμενα, ἐξ ὀρειχάλκου χρυσοειδοῦς κατεσκευασμένα, καὶ φέροντα τετυπωμένας ἀναγλύφους εἰκόνας τῶν Προφητῶν, καὶ τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσσαί, καὶ τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ἰστοροῦντα τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ὁσίων εὐρεσιν αὐτῆς ἐν τῇ Σπηλαίῳ, καὶ τοὺς κορυφαίους τῶν Ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ· ἔχει δὲ καὶ λαμβεῖα τινα ἐγγεγλυμμένα, δύο μὲν στίχους ὡς ἐκ τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς εἰσερχομένους, τοὺς ἐφεξῆς·

« Πηγὴν ἀναψήφουσαν εὐρίσκει τάχος
Ὁ πρὸς με φοιτῶν, καὶ φλογὸς παθῶν δρόσον ».

δύο δὲ πάλιν ὡς ἐκ τοῦ εἰσιόντος εἰς τὸν ναόν, τοὺς ἐφεξῆς.

« Τῶν σῶν ναμάτων ἐμφορηθῆναι θέλων
Τῷ σῷ νεῷ πάρεμι· καὶ με προσδέχου ».

ὁ δὲ, τέλος, ἄγγελος, ὁ φύλαξ τῆς Ἐκκλησίας, ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ πινάκιον περιέχον τοὺς ἐφεξῆς στίχους·

« Βροτοὶ, βλέποντες τὸ ξίφος τεταμένον,
Ὅσοι βέβηλοι καὶ ῥάθυμοι τοὺς τρόπους,
Νήψατ' ἐλθόντες εἰς μετάνωσιν τάχος·
Εἰδ' ἐγκακεῖτε, μὴ πρόσιτε τῇ πύλῃ.

Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δικλίδων τορευύματα τοιαῦτα.

Περὶ ὧντες δὲ τὴν πύλην εἰσερχόμεθα εὐθὺς εἰς τὸν ἔσω Νάρθηκα, οὗ τινος τὸ πλάτος ὑπάρχει ὀργυιὰ μία καὶ πέντε σπιθαμαὶ μεθ' ἡμισείας· τὸ δὲ μήκος ἴσον τῷ πλάτει τοῦ Ναοῦ. Καὶ τὰ μὲν ἄνω τοῦ Νάρθηκος ὀροφούμεναι διηρημένα εἰς θόλους τρεῖς παραλήλους παρακειμένους, ὧν ὁ μέσος μὲν ἀναβαίνει βαθυνόμος εἰς μίαν περίπου καὶ ἡμίσειαν ὀργυιάν, οἱ δὲ δύο νεύουσιν ἐκατέρωθεν ἀβαθέστερον κεκολπυμένοι· φέρουσι δὲ καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι θόλοι ζωγραφίας διαφόρων ἁγίων, ὡσαύτως καὶ ὁλος ὁ παρατεταμένος δυτι-

κός τοίχος τοῦ Ναοῦ, πρὸς ὃν ἡνοικται ἡ μέση καὶ μεγάλη πύλη. Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ἔσω τούτου προνάου κατέστρωται μαρμάραις λευκοτάτοις· μεταξὺ δὲ τούτων, κατὰ κάθετον ἀπὸ τοῦ μέσου θόλου κατιούσαν γραμμὴν, διαστίλθει μάρμαρον τετράπλευρον καὶ ἰσογώνιον, τὰ μὲν ἄλλα λευκόν, ἐν δὲ τῇ μεταξὺ καὶ πέριξ ἐκ πολυχρῶμων ἄλλων λίθων εὐανθῶς μεμουσαιωμένον. Εἰς τούτου τοῦ τετραπλεύρου μαρμάρου τὸ μέσον ἐρρίζωσεν ὁ τεχνίτης καρδίαν ἀνθρωπίνην ἐκ λίθου πρασίνου λελαξευμένην, τὰ δ' ἄκρα περιπόφυρον, ἐρυθραίνονμένην ἐκ λίθου πορφυροῦ. Διαπεύρουσι δὲ τὴν καρδίαν ταύτην ὀξύτατα δύο βέλη ἐκατέρωθεν προσβάλλοντα, καὶ χιαστῶς εἰς τὸ μέσον συνερχόμενα, ἀκκεῖθεν ἀντικρὺ διαμπερὲς διαβαίνοντα καὶ διαπερῶντα. Θεῖου ἔρωτος ἡ εἰκὼν. Διότι καὶ πᾶσα καρδία εὐσεδῆς ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης κεκρατημένη κράζει μετὰ τῆς Νύμφης τοῦ Ἀσματος πρὸς τὸν ἐπουράνιον αὐτῆς Νυμφίον. « Τέτρωμαι τῆς σῆς ἀγάπης ἐγώ »· καὶ μετὰ τοῦ Προφητάναχτος Δαβὶδ ἐπιλέγει « Κύριε ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου ». Καὶ τὴν κατανενυγμένην δὲ καρδίαν τοῦ μετανοοῦντος ἀντίτεταται τὸ καρδιόμορφον τοῦτο τύπωμα· διότι καὶ ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς ῥῖαῖς ἁμαρτιαῖς αἰσθάνεται τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν διαπερνωμένην ὑπὸ τῶν βελῶν τῆς θείας εὐσπλαγχνίας. Ἐκεῖνα λέγω τὰ **σωτήρια βέλη τοῦ ἀγαπητοῦ, τὰ ἠκονημένα**, τὰ ὁποῖα πέμπτει ὁ αἰώνιος βασιλεὺς εἰς τὰς καρδίας τῶν τοῦ θεοῦ νόμου παραβατῶν, κατανύσσων καὶ διεγείρων καὶ αὐτοὺς αὐτοῦ τοὺς ἀγνώμονας ἐχθροὺς εἰς μετάνοιαν, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἔκραζε πάλιν ὁ Προφητάναξ «τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ, — ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως»! Ὑπὸ τῶν τοιούτων σωτηρίων τοξευμάτων κεντῶμενος τὴν ψυχὴν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐκφέρει καρπὸν τῆς μετανοίας τὰ δάκρυα, μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος ἐπιδῶν τὸ προφητικόν « Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει ». Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Ὁ δὲ ἔνδον οὗτος Νάρθηξ διακρίνεται χωριζόμενος ἀπὸ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ μέσου τοίχου διατείνοντος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, οὗ τὸ πλάτος τριῶν περίπου σπιθαμῶν. Εἰς τοῦτον τὸν τοίχον ἀνοίγονται θύραι τρεῖς, μία μὲν ἡ μέση καταντικρὺ τῆς ἔξω πύλης κειμένη, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ **ὠραία πύλη** λεγομένη κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς

Ἐκκλησίας διατύπωσιν (καθ' ἣν ᾠκοδόμηται καὶ πᾶς ὁ Ναός) ἡ αὐτὴ δὲ λέγεται καὶ πληθυντικῶς, **ὠραῖαι πύλαι καὶ πύλαι βασιλικαί**. Ταύτης τὸ μὲν ὕψος ὀργυῶν δύο, τὸ δὲ πλάτος πλέον τῶν ἑπτὰ σπιθαμῶν· ἔχει δὲ καὶ αὕτη ἡ πύλη τὸ ὑπέρθυρον ἢ ἀνώφλιον καμαρωτόν· θυρώματα δὲ ἡ δικλίδας δὲν ἔχει· καταπέτασμα δὲ μόνον ὑφαντὸν ἐκ σηρικῆς ὑφάσματος ἐπικαλύπτει τὴν εἴσοδον. Δεξιόθεν δὲ τῆς ὠραίας πύλης ἐπὶ τὸν αὐτὸν τοίχον, μιᾶς περίπου ὀργυῖας καὶ δύο σπιθαμῶν διαστήματος μεσολαβοῦντος, ἠνέφκται καὶ ἄλλη πύλη παρομοίως ἀθύρωτος, τὸ μὲν ὕψος μιᾶς ὀργυῖας καὶ μιᾶς καὶ ἡμισείας σπιθαμῆς, τὸ δὲ πλάτος ἔχουσα πέντε περίπου σπιθαμῶν, ἥτις ἄγει πρὸς τὸ δεξιὸν κλίτος τοῦ Ναοῦ· παρομοίως δὲ καὶ πρὸς ἀριστερὰν τῆς μέσης πύλης τῆς ὠραίας, ἵσου διαστήματος μεσολαβοῦντος, ἠνέφκται καὶ τρίτη πύλη κατὰ πάντα ἴση καὶ ὁμοία τῆς δεξιᾶς, εἰσάγουσα πρὸς τὸ ἀριστερὸν κλίτος τοῦ Ναοῦ.

Αὐτὸς δὲ ὁ Ναός, τὸ ἱερώτατον τέμενος, ὑπάρχει τετράπλευρος ἑτερομήκης, μακροτέρους τῶν ἄλλων ἔχων τοὺς δύο τοίχους, τὸν νότιον λέγω καὶ τὸν βορρῆιον. Ὑπάρχει δὲ τὸ μακρὸς τοῦ Ναοῦ ἀπὸ μὲν τῆς ὠραίας πύλης ἕως τῶν ἁγίων τῶν πρὸ τοῦ θεοῦ βήματος θυρῶν ὀργυαὶ τέσσαρες καὶ σπιθαμὴ μία, καὶ πάλιν τὸ ἔσω τοῦ θεοῦ βήματος μετρούμενον ἀπὸ τῶν ἁγίων θυρῶν μέχρι τῆς κοίτης ἱερᾶς κόγχης ἢ ἀψίδος (ὅπου τὸ ἱερὸν ἵσταται σύνθρονον) ἀποτελεῖ ὀργυῖας δύο καὶ δύο σπιθαμάς. Ὡστε τὸ σύμπαν μήκος, ἀπὸ τῆς ἔξω τῆς μεγάλης πύλης μέχρι τῆς κοίτης τοῦ θεοῦ βήματος κόγχης παρατεινόμενον, συμποσοῦται εἰς ὀργυῖας ἑπτὰ, καὶ σπιθαμάς ὀκτὼ καὶ ἡμίσειαν· τὸ δὲ πλάτος τοῦ Ναοῦ ὀργυαὶ πέντε καὶ ἡμίσεια· καὶ τὸ ὕψος, τέλος, ὀργυαὶ ἑξ καὶ ἔτι πρὸς.

Κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ εὐαγοῦς Ναοῦ ἀναβαίνει θόλος ἡμισφαίριον τὸ σχῆμα ἔχων, οὗ τινος τὸ μὲν ἡμισὺ ἐστὶν αὐτοφυές, αὐτὸ δηλονότι τὸ σπήλαιον αὐτόγλυφον, τὸ δὲ ἕτερον ἡμίτομον, τὸ πρὸς δυσμὰς, λατόμος κατεσκεύασε τέχνη. Τοῦτο δὲ τὸ χειρόκμητον ἡμίτομον ἔχει καὶ φωταγωγούς, ἢ φωτοφόρα θυρίδια τρία· καὶ ἄλλα δὲ δύο ταιαῦτα φωταγωγοὶ διαφάνουσιν ἠνεφεγμένα· ἐπὶ τῶν πλαγίων θόλων, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς. Αὐτὸς δὲ ὁ μέσος ἡμισφαίρειδος θόλος ἐπὶ μὲν τῆς ὀροφῆς ἔχει γεγραμμένην τὴν εἰκόνα τοῦ

Παμβασιλέως Χριστοῦ, κάλλιστον ζωγράφημα καὶ θειότατον. Εἴποις ἄν, ὅτι τὴν γῆν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἄνωθεν ἐφορεῖ, καὶ πρυτανεύει τὴν ταύτης διακόσμησιν καὶ κυβέρνησιν· ἐπιβλέπει δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἄμπελον, ἣν ἐφύτευσεν ἡ παναγκῆς αὐτοῦ δεξιὰ, καταρτίζων αὐτὴν οὐρανόθεν, καὶ φιλανθρώπως ἐπισκεπτόμενος. Οὕτως ὁ ζωγράφος ἔμπνουν καὶ ζωγράφει τὴν τοῦ Σωτῆρος περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐνθους διετύπωσε! Τὰ δὲ περὶ τοῦ θόλου πληθὺς Ἀγγέλων ἐπέχουσι τῷ Παντοκράτορι δορυφοροῦντες Δεσπότη· καὶ Προφηταὶ φαίνονται περιστοιχοῦντες, καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ τὰ θεῖα μυστήρια καταγγέλλοντες εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ὅλον δὲ τοῦ θόλου τούτου τὸ μέγα κύτος ἐφεδράζεται εἰς τέσσαρας κυλινδρωτοὺς κίονας καταστίκτους τὴν ἐπιφάνειαν, ὥς ἐκ λίθου ποικιλοχρόου καλλιτέχνως μεμιμημένους, καὶ τὰς μὲν βάσεις ἔχουσιν ὀκταέδρους, ἀξιδόλογα δὲ καὶ τὰ κιονόκρανα. Οὗτοι δὲ οἱ κίονες, εὐρύθμως σταθέντες, ἀπαρτίζουσι σχῆμα τετράγωνον καὶ ἰσοπλευρον· ἀπέχουσι δ' ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος ἕκαστος ἐπὶ δύο ὀργυιάς· ἐν μέσῳ δὲ τούτων κρέματα λαμπαδεῶν, ὁ συνήθως πολυέλεος, ἐξ ἀργύρου κάλλιστα κατεσκευασμένος· κύκλοθεν δὲ τούτου περιστρέφεται ἡ χοροστασία, ἡ χορὸς καινότερον λεγόμενος (κυκλωτερές· πολὺγωνον, συγκείμενον ἐξ ἀδακίων, ἢ πινακίων εὐχρονόρων), ἔντεχνος καὶ οὗτος ἐξ ὀρειχάλκου κεχρυσωμένου πεποιημένος· καὶ τὰ μὲν, ἐξ ὧν συνίσταται, πινάκια τῶν εἰκόνων ὑπάρχουσι δεκατρία τὸν ἀριθμόν· ἡ δὲ τούτου περιφέρεια ἀντιστοιχεῖ ἐπ' ἀκριβὲς ἰσοπερίμετρος πρὸς τὴν ἄνω περιφέρειαν τοῦ ἡμισφαιρικοῦ θόλου. Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ ἀργυροῦ λαμπαδεῶνος αἰωροῦνται καὶ ἕτεροι κρυστάλλινοι δύο, κρυστάλλου τοῦ καλλίστου πεποιημένοι. Ἄνω δὲ πάλιν περὶ τὸ μεσαίτατον τοῦ ἡμισφαιρίου βαθύνονται καὶ ἕτεροι μικρότεροι θόλοι· σιφωνοειδεῖς, ἢ κυλινδροειδεῖς, πέντε τὸν ἀριθμόν· δύο μὲν κολπούμενοι περὶ ἀλλήλους πρὸς ἀνατολὰς, δύο δὲ πρὸς δυσμᾶς· ἐπιστηρίζονται δὲ οὗτοι ἐπὶ τόξων ἢ καμαρῶν, καὶ ὁ μὲν προσεπιβάνει καὶ εἰς τὸν ἕτερον τῶν δυσμικῶν κίωνων, προσερείδεται καὶ εἰς τὸν δεξιὸν τοῖχον τοῦ Ναοῦ· ὁ δὲ πάλιν, εἰς τὸν ἕτερον τῶν δυσμικῶν κίωνων καὶ εἰς τὸν τοῖχον τὸν ἀριστερόν· καὶ τρίτος δὲ θόλος μετὰ τῶν δύο τούτων βαθυνόμενος προσστηρίζεται παρὰ

τὸν δυτικὸν τοῖχον ἄνωθεν τῆς ὥραιας πύλης. Καὶ πλησίον μὲν τοῦ πρὸς δυσμᾶς ἀριστεροῦ κίονος κατεσκευάσται ὁ ἱερὸς ἄμβων· ἐπάνω δὲ τῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐτέρων δύο κίωνων πλησίον τῶν ἱερῶν κυκλίδων (τοῦ συνήθως λεγομένου τέμπλου) δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν γυροῦνται καὶ ἄλλαι δύο μικρότεραι καμάραι ἡμικυκλοειδεῖς, ὑποστηρίζουσαι καὶ αὐταὶ πλαγίως τὴν ὀροφήν· ἐπιθαίνουσι δὲ ἔνθεν μὲν εἰς τὰς δύο κολώνας τὰς ἀνατολικὰς, ἐτέρωθεν δὲ ἔνδον πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ἁγίου βήματος.

Αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ βήματος τὸν ὄροφον ἀπαρτίζουσιν ἕτεροι θόλοι τρεῖς, καὶ οὗτοι κυλινδροειδεῖς ἐν αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τοῦ Σπηλαίου λελαξευμένοι· μέσος μὲν τις ἄνωθεν τῆς θείας τραπέζης ἔντεχνος καὶ ὑπερφερέης· καὶ ἄλλος δεξιόθεν ἐπάνωθεν τοῦ διακονικοῦ κεκοιλωμένος χαμηλότερος· ὁ δὲ πρὸς ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας προσκομιδῆς ἐπικείμενος φαίνεται πως ἀνώμαλος καὶ πεπιεσμένος, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος πλαγιάζοντος τοῦ Σπηλαίου.

Αὐτὴ δὲ ἡ ἁγία καὶ ζωφόρος τράπεζα καθίδρυται ἐπὶ κίονος ἐνδὸς μαρμάρου τοῦ καλλίστου τῶν ποικιλοχρῶν ἀπεξεσμένη, καὶ θαυμασίως ἀποστίλβουσα διὰ τὴν λειότητά. Φύσει δὲ τὸ μάρμαρον καθωραΐσται κατάστικτον ὄν καὶ διὰ πάντων χρωμάτων (πλὴν τοῦ πρασί·νου) διηνησμένον· καὶ ἔχει τὸ μὲν μῆκος σπιθαμῶν ἑξ, τὸ δὲ πλάτος τεσσάρων καὶ μικρόν τι πρὸς, τὸ δὲ πᾶχος ὑπὲρ τοὺς πέντε δακτύλους. Ἄνωθεν δὲ τοῦ θεοῦ τούτου θυσιαστηρίου ἐπίκειται κωνοειδὴς ὄροφος (τὸ παρὰ τισὶ **κιβώριον καὶ κουβούκλιον** λεγόμενον) ἀπὸ ξύλου γεγλυμμένος, ὅστις μετὰ τῶν ὑποστηριζόντων στυλίσκων καὶ ὑπορόφων σανίδων πολλὴν ἐκπέμπει τὴν λάμψιν, διὰ τὸν ἀφθό·νως ἐπιτρέχοντα χρυσόν. Ἔχει δὲ καὶ ζωγραφίας καλὰς εἰς τὴν ὀροφήν, κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῆς ἀργυρόχυτος αἰωρεῖται περιστέρα, τὸν τύπον ἐμφαίνουσα τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἀντικρὺ δὲ τῆς θείας τραπέζης ἡ ἀνεγειρομένη ἱερὰ κόγχη, ἡ ἁψίς, περιέχει πρὸς μὲν τὰ ἄνωτέρω τὴν ἁγίαν μορφήν τῆς παναγκῆς Παρθένου, τῆς τῶν οὐρανῶν πλατυτέρας, τὰς ἀχράντους αὐτῆς χεῖρας ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν υἱὸν ἐξαπλούσης καὶ τοῖς πιστοῖς πραττομένης τὴν σωτηρίαν· κατωτέρω δὲ φαίνεται ἑξωγραφημένη τῆς θείας λειτουργίας ἡ μυστικὴ τελετή.

Τὸ δὲ κιγκλιδωτὸν εἰκονοστάσιον(τέμπλον) τοῦ θεοῦ Ναοῦ κατεσκευάσται ἀπὸ ξύλων κυπαρισίνων καὶ καρυῖνων, πολλὰς ἰδέας καὶ μορφὰς ἔχον ἐγγεγλυμμένας, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς.

Ἐχει δὲ τοῦτο τῶν ἱερῶν κιγκλιδῶν τὸ διάφραγμα τρεῖς θύρας (κατὰ τὴν συνήθη τάξιν) φερούσας εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων, τὸ θεῖον βῆμα, μίαν μὲν, τὴν μέσην, τὴν ἁγίαν (παρὰ τισὶ δὲ καὶ ταύτην βασιλικήν) λεγομένην πύλην, καὶ πληθυντικῶς, ἁγίας Θύρας, καὶ ἁγία θυρία (τὰ κοινῶς βημόθυρα), δύο δὲ μικροτέρας πλαγίας ἐκατέρωθεν, τὴν μὲν πρὸς τὸ δεξιὸν κλίτος, νοτίαν καὶ πλαγίαν λεγομένην, τὴν δὲ πρὸς τ' ἀριστερόν, βόρειον καὶ πλαγίαν· ἐπὶ δὲ τῶν κιγκλιδῶν εἰκόνες ἁγίας (ταύτας ἡ κοινὴ συνήθεια καλεῖ καὶ **Δεσποτικά**, κατ' ἑλλειψιν τοῦ **εἰκονίσματα**, ὡς ἐκ τῆς ἐμβασιλευούσης εἰκόνος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ) ὑπάρχουσι πέντε, καλαὶ καὶ μεγάλαι, καὶ ἕκτη, τέλος, αὕτη ἡ ἀποστολικὴ καὶ πανευλόγητος εἰκὼν τῆς Θεομήτορος. Καὶ πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ μέρη πλησιέστατα τῶν ἁγίων θυρῶν ἱδρύται ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν προσεχῆς ἡ τῆς Θεοτόκου· αὕτη δὲ ἡ Θεομητορικὴ εἰκὼν ὑπάρχει παλαιά, καὶ τό, τε εἶδος καὶ τὸ σχῆμα πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσαν ἀκριβῶς ἀπεικασμένη, καὶ ἐπιλέγεται κοινότερον ἢ **χρυσόχερα** (ὡς χεῖρα χρυσήν ἔχουσα, καὶ τοῦτο παλαιότατον ἀφιερώμα)· μετὰ ταύτης τῆς ἱερᾶς εἰκόνος εἰς καθρὸν ἀνομβρίας ἐξερχόμενοι οἱ πατέρες ἐν λιτανείᾳ οὐδέποτε ἀπέτυχον τῆς αἰτήσεως. Μετὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν ταύτην εἰκόνα ἔπεται ἡ ἐκ τοῦ δεξιοῦ κλίτους εἰς τὸ διακονικὸν καὶ τὸ ἅγιον βῆμα εἰσάγουσα νοτία θύρα, καὶ ταύτης κατόπιν ἀνεστήλωται αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ κηρόχυτος ζωγραφηθεῖσα πανσέβαστος εἰκὼν τῆς Ἀειπαρθένου Δεσποίνης ἡμῶν ἀγκαλοφορούσης ὡς βρέφος τὸν μονογενῆ Υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεὸν τοῦ παντός. Ταύτης δὲ τῆς κεχαριτωμένης εἰκόνος τὸ θεῖον ἐκτύπωμα καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος μετὰ καὶ τινων ὀλίγων ἐκ τῶν μυρίων αὐτῆς θαυμάτων διαγράφομεν ἰδίως ἐφεξῆς, κατόπιν τῆς βιογραφίας τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, ὅπου καὶ τὴν εὕρεσιν αὐτῆς ἐξιστοροῦμεν. Καὶ τοσαῦται μὲν εἰσιν εἰκόνες ἁγίας πρὸς τὰ δεξιὰ. Πρὸς δὲ τ' ἀριστερὰ πάλιν τῶν ἁγίων θυρῶν ἀνεστήλωται καὶ ἄλλη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μετὰ

δὲ ταύτην ἡ τοῦ Προδρόμου, καὶ τρίτη Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου, καὶ κατόπιν πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ Ναοῦ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους βορεῖα θύρα τοῦ Ἀγίου βήματος. Ὑπεράνωθεν δὲ τούτων τῶν Δεσποτικῶν ἐπικείται διάζωμα ἐπίχρυσον καὶ τορευτὸν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐτέρα σειρὰ μικροτέρων εἰκόνων, τῶν ἐτησίων Δεσποτικῶν καὶ Θεομητορικῶν ἑορτῶν, καὶ ἄλλων ἁγίων· ὅλαι τὸν ἀριθμὸν δεκαεννέα. Καὶ τούτων πάλιν ἐφύπερθεν πλατεῖα τετάνυσται δοκίς, ἡ ζώνη τις, ὡς ἂν ζωφόρος, τορευτὴ καὶ αὕτη καὶ χρυσαυγίζουσα. Κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῆς ἀνάκειται ὁ ζωοδότης Χριστὸς ἐσταυρωμένος, καὶ ἔνθεν μὲν ἡ Θεοτόκος Μήτηρ παρισταμένη τῷ σταυρῷ, ἐτέρωθεν δὲ ὁ παρθένος καὶ ἡγαπημένος μαθητῆς Ἰωάννης, ὁ Εὐαγγελιστῆς καὶ Θεολόγος.

Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τῆς κιγκλίδος κάλλιστα κίονια διείργουσι τὰς ἁγίας εἰκόνας· ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν τούτων πάλιν ὠραῖζουσι τὸ κιγκλιδῶμα ποικίλα μορφωμάτων ἀνάγλυφα, βαθέως ἐπὶ τῶν ξύλων ἐγκεκολαμμένα· ὅλον, ἐπάνω μὲν τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς υπερθύρου τῶν ἁγίων θυρῶν βλέπεις τῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ Προφῆτας ἕξ, τρεῖς ἀνὰ μέρος· εἰς δὲ τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν ἁγίων θυρῶν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς· ἐτέρωθεν δὲ βλαστάνουσαν τὴν ρίζαν τοῦ Ἰεσοῦ. Ὡσαύτως καὶ ὑποκάτωθεν τῶν Δεσποτικῶν ἁγίων εἰκόνων εἰς τὰ λεγόμενα στήθη τῆς κιγκλίδος φαίνονται τετορευμένα ποικίλα τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἀνάγλυφα· ὅλον, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τὰ κατὰ τοὺς προπάτορας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῇ παραδείσῳ, καὶ τούτων ἡ πτώσις, καὶ ἡ φλογὶν ρομφαία φυλάττουσα τὴν πύλην τῆς Ἑδέμ· ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ὁ Εὐαγγελισμὸς, καὶ ἡ Βάπτισις, καὶ ἄλλα ἱερὰ πρότυπα· ἐν δὲ τῇ μεταξὺ καὶ διάφορα εἶδη ζώων, μονοκέρων, ἐλάφων, δορκάδων, καὶ τῶν τοιούτων· καὶ προσέτι παντοίων ἀνθέων καὶ δένδρων ἰδέαι. Καὶ τὰ μὲν χρυσόγλυφα τῶν ἱερῶν κιγκλιδῶν ὠραῖσματα τοιαῦτα.

Τὸ δὲ πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν κρεμάμενον μυστικὸν καταπέτασμα (τὸ καὶ τὰ **Ἀμφίδυρα** λεγόμενον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ λατινικώτερον **Βῆλον** καὶ **Βηλόθυρον** καὶ τὰ **Βηλόθυρα**· ἡ δὲ συνήθεια καὶ τοῦτο **Πύλην** ὠνόμασεν) ἔχει διὰ μαγγανικῶν ὀργάνων

πεποικιλμένην καὶ χρυσοκέντητον τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, καὶ τὴν αὐτῆς Μετάστασιν εἰς οὐρανοὺς. Ὑπάρχει δὲ τὸ ἔργον θαυμάσιον καὶ πολυτιμότεον, καὶ πᾶσαν τὴν εἰκονογραφίαν ἔχει μεμνημένην ἐπ' ἀκριβές. Ἀπὸ δὲ τῶν περὶ τὰς κεφαλὰς ἀκτινοβόλων στεφάνων τέσσαρες μόνον ἔχουσι τὴν περιφέρειαν καὶ διὰ μαργάρων ὠραϊσμένην, ὁ στέφανος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῆς νεκροφόρου κλίνης κειμένης, καὶ ὁ τῆς φωτοφόρου καὶ παναγίας αὐτῆς ψυχῆς ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς Υἱοῦ καὶ Θεοῦ παρατεθειμένης, καὶ τέταρτος ὁ στέφανος αὐτῆς τῆς Θεοτόκου μεθισταμένης μετὰ σώματος εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὅλον δὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ καταπετάσματος ὑπάρχει δι' ὅλου χρυσοπάστον καὶ πολυτρόπως πεποικιλμένον, ἄλλα τε ποικίλματα φέρον καὶ καλλίστους ἀστέρας ὁλολαμπεῖς, ὥς πολύφωτος οὐρανός.

Μετὰ δὲ τὰς ἱερὰς κιγκλίδας ἔπονται τὰ θρονία ἢ στασίδια, ἐκ ξύλου κυπαρισσίνου δι' ὅλου τοῦ Ναοῦ πρὸς τοὺς τοίχους ἰδρυμένοι καὶ θρόνος ἀρχιερατικὸς (ὅπου κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς ἵσταται ὁ ἡγούμενος), καὶ οὗτος κάλλιστος, γλυφαῖς καὶ τορεαῖς ἐμπρέπων ἐν μέσῳ τῶν στασιδίων τῶν δεξιῶν ἀνωτέρω δὲ τούτου πρὸς τὰς κιγκλίδας ὁ δεξιός, καὶ καταντικρὺ ὁ ἀριστερός χορὸς (κατὰ τὸ σύνηθες), καὶ δύο παρ' ἑκατέρους ἀναγνωστήρια πηγμάτων, ἢ ἀναλόγια, χρήσιμα πρὸς τὰς ἱερὰς ἀναγνώσεις, κόγχης τε μαργοροφόρου καὶ χελώνης ἰνδικῆς τεμαχίους ἐπιτεκοσμημένα. Πρὸς τὸν δεξιὸν χορὸν ἵσταται καὶ τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον, ἢ προσκυνητήριον, ξύλου καρυῖνου καλλιτέχνως διαπεποιημένον, ἐν ᾧ πρόκειται μικρὸν εἰκόλιον τῆς Θεοτόκου πρὸς ἀσπασμόν, προτίθεται δὲ καὶ τῆς ἐορτῆς ἐκάστης ἢ εἰκὼν, ὅσαι κατὰ μῆνας ἐορτάζονται.

Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ τῶν κατὰ τὰς κιγκλίδας ἁγίων εἰκόνων, τῶν τε Δεσποτικῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὧν προείπομεν, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι διαφόρων ἁγίων, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ θείου Ναοῦ καὶ ἀλλὰ-χοῦ προσηρητημένοι. Ἐν δὲ ταύταις ἐξέχει τὸ πλησίον τῆς ἁγίας Προσκομιδῆς ἐν τῇ θείῳ Βήματι τηρούμενον πανσέβαστον εἰκόνισμα τῆς Θεομήτορος, ἀκριβὲς ἀντίτυπον τῆς Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Ὑπάρχει δὲ ἀρχαιοτάτη ἢ εἰκὼν αὕτη, καὶ λέγεται μία τῶν ἐν μόνοις χρώμασιν ἐξωγραφημένων ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ.

Πρὸς δὲ τὴν εἴσοδον τῆς βορείας τοῦ ἁγίου βήματος πύλης προσήρτηται πρὸς τὸν τοῖχον ἢ εἰκὼν τῆς ἐν τῷ κήπῳ ὑπερφυστοῦ τοῦ Κυρίου προσευχῆς· κάλλιστον ζωγραφικῆς τέχνης ἀριστοῦργημα. Τὰς δὲ λοιπὰς χάριν συντομίας παραλείποντες, μίαν μόνον εἶτι ἀξιοτάτην διαγράφομεν, τὴν ἐφεξῆς.

Εἰσόντων διὰ τῆς μεγάλης πύλης εἰς τὸν ἔσω Νάρθηκα πρὸς τὰ δεξιὰ, κρέμαται πυξὶς φέρουσα Θεομητορικὴν εἰκόνα παλαιάν, ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων· τὸ δὲ εἶδος αὐτῆς ἔχει οὕτως. Ἐπὶ θρόνου βασιλικοῦ κάθεται ἡ παντάνασσα Θεοτόκος, βαστάζουσα ἐν κόλποις τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν μονογενῆ βρεφοπρεπῶς εἰκονισμένον καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ φέρει σκήπτρον ὁ θεάνθρωπος Βασιλεὺς τοῦ παντός, τῇ δεξιᾷ δὲ βασιλόπαιδᾶ τινα κόρην εὐλογεῖ, πανευλαδῶς ἐκ δεξιῶν παρεστῶσαν, πρὸς ἣν καὶ γαληνῶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἀποβλέπει, καὶ ἡ Θεομήτωρ ὡσαύτως ἐκτείνει δὲ καὶ αὐτὴ τὴν δεξιάν πρὸς τὴν βασιλόπαιδα, οἷον ὑπὲρ αὐτῆς ἰκετεύουσα τὸν Υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεόν. Αὕτη δὲ ἡ βασιλόπαις ἔχει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίζοντας, καὶ τὰς χεῖρας διαπεπηχσμένας ἰκετικῶς πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν, καὶ τὴν ὑπερένδοξον αὐτοῦ Μητέρα. Ἐνδυμα δὲ φέρει τὸ οἰκτεῖον ἢ βασιλεῖς κόρη, πορφύραν βασιλικὴν ἀλουργόχρουν καὶ διάχρυσον, καὶ περὶ τὰ κράσπεδα φέρουσαν ἐνυφασμένους δικεφάλους ἀετούς, τὸ τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας παράσημον· φέρει δὲ καὶ ὑποδύτην (κατὰ τὴν συνήθη τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων στολήν, ροδόχρουν τὸ χρῶμα, καὶ ποικίλοις ἄνθεσι χρυσόπαστον· τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχει γυμνὴν καὶ τὴν κόμην ξανθὴν πυρράζουσαν. Μέγεθος δὲ τῆς εἰκόνος τὸ μὲν ὕψος σπιθαμῶν πέντε, τὸ δὲ πλάτος τριῶν. Ἐχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἀνωθεν μὲν τῆς Θεομητορικῆς μορφῆς **ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ· Ἡ ΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ**. Δεξιόθεν δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς βασιλόπαιδος ταῦτα· **Ἰωάννης Δούκας, Ἀγγελος, Παλαιολόγος, Ραοῦλ, Δάσκαρις, Τορνίκης, Φιλανθρωπινός, ὁ Ἀσάνης . . . (λείπει) . . . τῆς Ὑψηλοτάτης καὶ φιλοχρίστου Δεσποίνης καὶ Αυτοκρατορίσσης . . .** Ἐκατέρωθεν δὲ πλαγίως ἐπιγράφεται τὰ ἐξῆς λαμβθεῖα στιχίδια·

Ὡ[μοι] πρὸ ὥρας ἄνθος ἐκτετημένον,

Ἰδε πρὸ καιροῦ τοῦτο γ' ἐκκεκομμένον,

Ἴδε κλάδον θάλλοντα Παλαιολόγων,
 Βασιλέων κρατίστων, εἰς γῆν πεσόντα.
 Φεῦ [φεῦ] τομὴ ἄωρος ἢ τοῦ θανάτου.
 Οἶόν τι δεινὸν τοῖς βροτοῖς ὁ θάνατος,
 Οὐδὲν προτιμᾷ, οὐδὲ τῶν [πάνυ] τιμίων.
 Οὐκ ἄνθος οὐ[δὲ] κάλλος, οὐ βλαστὸν χλόης,
 Οὐ πλοῦτον, οὐ δύναμιν οὐδὲ [τὴν] δόξαν.
 Ἄλλ' ἅμα πάνθ' ἕκαστα [συμ]φορεῖ ταχύς,
 Θεοῦ τάδε κρίνοντος ἀρρήτοις λόγοις.

Εἰ καὶ ἐλάσσω τις φύγῃ ... Παλαιολόγων κράτει...

(οὕτως ὁ ἔσχατος στίχος διεφθαρμένος ἀναγινώσκεται)· καὶ τὰ μὲν ἐπιγράμματα ταῦτα. Πῶς δὲ καθιερώθῃ τὸ πρῶτον ἢ εἰκὼν εἰς τὸν Ναὸν οὐδὲν ἐκ παραδόσεως βέβαιον ἔχομεν. Ὅσον δ' ἀπὸ τῶν ἐκονίζομένων ἔχει τις συμπεράναι, φαίνεται ὅτι βασιλόπαις τις τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων ἐτάφη ἐν τῷ ἱερῷ Μοναστηρίῳ. Οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτῆς (ἡγεμόνες Ἀχαΐας, ἢ Δεσπότες τυγχάνοντες τῆς Πελοποννήσου) προσήνεγκαν ἱερὸν ἀνάθημα τὸ εἰκόνισμα, τιμῶντες τὴν παντάνασσαν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου σκηπτοῦχον, καὶ ἅμα καὶ τῆς ἑαυτῶν συγγενίδος τὴν μνήμην παραπέμποντες εἰς τοὺς ὀψιγόνους. Ὑπάρχει δὲ θαυμαστὴ τῶν τε χρωμάτων τῆς εἰκόνος ἢ δευσοποιῶς παιδρότης, καὶ τοῦ μεταξὺ κατεστρωμένου χρυσοῦ ἢ ἄσβετος αὐγὴ. Πέντε ὧλων αἰώνων ἤδη διὰ τῆς χρωματοουργίας ταύτης παριππεύσαντων, νομίζεις ὅτι πρὸ πέντε μόλις ἐτῶν ἐξωγράφεται. Οὕτως ἀμάραντος ἀπανθεῖ καὶ ἀκμαία τῶν ἀνεξιτήλων χρωμάτων ἢ μίξις, καὶ στίλβουσιν ἀγήραντα τὰ λαμπρὰ καὶ φωτεινὰ μεταξὺ τῶν σκιερῶν διαπρέποντα· καὶ ταῦτα, τῆς εἰκόνος ἑκπαλαὶ διατελούσης χωρὶς τινος καλύμματος, οὕτω δ' ἀσκεποῦς καὶ ἀνοικτῆς εἰς τὸ περιέχον ἐκτεθειμένης, καὶ λαμπηδόσιν ἡλίου καὶ ψύχει καὶ ἀνέμῳ προσομιλούσης τῆς βαφῆς. Μόνα τὰ γράμματα τῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὰ κράσπεδα τῆς εἰκόνος τὸ πρῶτον ὄντα γεγραμμένα, ἐπειδὴ τῆς υποκειμένης σανίδος ἢ ἄκρα ἐφάνη κατὰ τόπους ὑπὸ χρόνου γεγηρακυῖα καὶ πονήσασα πρὸς τὸ θριπιδέστατον, μετεγράψαν ἐκ νέου τὰ γράμματα πρὸς τὰ ἀνωτέρω μέρη τῆς εἰκόνος· (ἔθεν καὶ τινα λάθῃ παρεισέδυσαν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν), ἵνα μὴ παντάπασιν ἀπορ-

ρύνετα συναφανίσωσι καὶ τὴν μνήμην τῶν πρώτων τοῦ εἰκονίσματος ἀφιερῶν. Θαυμαστὸν δὲ καὶ ὅπως ἐκ τῆς προειρημένης τοῦ Μοναστηρίου παμφάγου πυρκαϊᾶς ἀβλαβῆς ἢ εἰκὼν διεσώθῃ· διότι τότε μόνον ἐκ τοῦ θείου Ναοῦ τὴν Ἀποστολικὴν εἰκόνα διέσωσαν οἱ Πατέρες, ὡς ἦτε παράδοσις καὶ τὰ ὑπομνήματα δηλοῦσι. Καὶ ἴσως αὕτη τῆς βασιλίδος ἢ εἰκονογραφία τὸ πρῶτον ἀνέκειτο ἐν τινι τῶν ἔξω τοῦ Σπηλαίου παρεκκλησίῳ, καὶ καὶ διασφθεῖσα μετεκομίσθη ὕστερον εἰς τὸν Ναὸν ἀνακαινισθέντα. Οὕτω καὶ δύο μεγάλοι ὀρειχάλκινοι λαμπαδοστάται (μανουάλια, τὰ καὶ *σταθεραὶ* κοινότερον λεγόμενα), **Ἰωάννου Παλαιολόγου** καὶ οὗτοι φέροντες τὴν ἐπιγραφὴν, ἀνέκειντο (καθὼς λέγουσιν) εἰς ἐν τῶν ἔξω τότε Παρεκκλησίῳ ἐγγὺς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (τοῦτο δ' ἔπειτα μέγας βράχος ἄνωθεν ἐκ τῆς πέτρας πεσὼν κατηρέϊψεν). Ἐκεῖθεν οὖν σφοὶ μέιναντες οἱ λαμπαδοστάται, καὶ ἐξαχθέντες διακρέπουσιν ἐν τῷ θείῳ Ναῷ σφῆζόμενοι μέχρι σήμερον· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Λύχνοι δὲ ἢ κανδηλαὶ (αἱ καὶ φωταγωγαὶ παρὰ τισιν ἀκυρώτερον λεγόμεναι) κρέμονται πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων αἱ ἐφεξῆς. Ἐμπροσθεν μὲν τῆς ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου κρέματα λυχνεῶν, ἢ πολυκάνδηλον ἐπτάφωτον, ἀργυροῦν, καὶ ἄλλαι δὲ κανδηλαὶ καὶ καίει καὶ λύχνος ἄλλος εὐμεγέθης, δολάργυρος καὶ οὗτος, καὶ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τηρούμενος ἀκοίμητος καὶ ἄσβεστος.

Ἐμπροσθεν δὲ τῶν λοιπῶν πέντε Δεσποτικῶν ἁγίων εἰκόνων, τῶν ἐφεξῆς εἰς τὰς κιγκλίδας ἀνακειμένων, καίουσιν εἰς ἑκάστην ἀνὰ δύο κανδηλαὶ ἀργυρόχυτοι καὶ αὐταί· καὶ ἄλλη τις πρὸ τοῦ Ἑσταυρωμένου ὑπεράνωθεν τῶν κιγκλίδων φεγγοβολοῦσα· καὶ ἑτεραι δὲ διάφοροι πολλαχοῦ τοῦ εὐαγοῦς Ναοῦ διαυγάζουσιν, ὡς ἀστέρων φέγγη διεσπαρμέναι, ἀργυραὶ καὶ καίει καὶ καλλιτέχναι. Πᾶσαι δὲ συμποσούμεναι ἀναβαίνουσιν ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα.

Ὅλος δὲ ὁ ἱερώτατος Ναὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἔσω Πρόναος ἢ Νάρθηξ (ὡς καὶ ὁ ἔξω, περὶ οὗ προείπομεν) ὑπάρχει διεζωγραφημένος τοὺς τοίχους ὅλος δι' ὅλου, μαρτύρων καὶ ἄλλων ἁγίων φέρων μορφάς, καὶ πολλὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἱστορίας ἱερὰ ἔκτυπα. Ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας ἀναβαίνουσιν ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς ζωγραφίας. Ἡ δὲ ζωγραφία

καλλίστη καὶ σεμνοτάτῃ κατὰ τὴν ἀρχαίαν, τὴν τοῦ Πανσελήνου λεγομένην ἱερογραφίαν, ἀκριδῶς πεπονημένη. Ἐξωγραφήθη δὲ ὁ Ναὸς ὅλος τῇ 1653, ὑπὸ ζωγράφου Μανουὴλ ἱερέως, Ἀνδρόνου, τοῦ ἐκ Ναυπλίου, ὡς ἐπιγράφεται ἐπάνω τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ· γράφομεν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῇ οἰκίῳ τόπῳ. Ἦδη δὲ καθιστορούμεν, τέλος, καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ θείου Ναοῦ.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ εὐαγὲς καὶ πάντερπνον ἔδαφος σύγκειται ἐκ μαρμάρων λευκῶν, καὶ τινων διὰ μουσσοτίκτων ψηφίων διηνηθισμένων. Οὕτω δὲ πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἱ πλάκες προσφιλῶς συνηρμοσμέναι, ὥστε, κρυπτομένων τῶν ἐκάστης περάτων διὰ τῆς ἐμμελοῦς συναφείας, λαμβάνουσι πρόσοψιν ἑνὸς καὶ μόνου μαρμάρου συνεχῶς ἐκτεταμένου, καὶ ὅλον κατὰ τύπους γραμμαῖς τισι λεπταῖς ἐπιγεγραμμένου. Τοιαύτη λεία καὶ ὁμαλὴ ἐπέδραμε διὰ τῆς τῶν λίθων ἐπιφανείας ἢ σμίλη τοῦ λιθοξόου. Αἱ δ' ἐν τῇ μεταξὺ διεψηφιδωμέναι πλάκες πολλὰ φέρουσι διὰ μουσείου τετυπωμένα σχήματα παντοίων εἰδῶν, ὅλον ἡλίῳν, καὶ σεληνῶν, καὶ ἄστρων, καὶ δένδρων παντοίων, ἀετῶν τε καὶ ἄλλων πτηνῶν, καὶ σφαιρῶν δὲ καὶ κύκλων καὶ ἄλλων διαφόρων σχημάτων γεωμετρικῶν. Ἴσως ὁ τεχνίτης ἠθέλησεν ἀπομιμήσασθαι τὸ σύστημα τοῦ παντός, τὰ τε ἄλλα διαγράφων καὶ μάλιστα τὰ οὐράνια σώματα, ὅλον ἀταγγέλλοντα διὰ τῆς σιωπῆς ὀψέως αὐτῶν ὅτι «Οὐρανὸς πολύφωτος ἢ Ἐκκλησία», καθὼς ἐν ταῖς ἱεροῖς ἡσασιν ἐξυμνεῖται. Μόνον ἐν φαίνεται τοῦ καλλιτέχ-νου ψηφοθέτου τὸ λάθος· ὅτι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χώρον ἅμα πάντα συναθροίσας τὰ κάλλη, καὶ παράλληλα καταθέμενος, συναρπάζει ταχέως τὸν θεατὴν, ἀφ' ἑνὸς εἰς ἕτερον τὰς ὀψεις αὐτοῦ μετέλκων καὶ μετασπῶν· οὐδὲ συγχωρεῖ τοῦτον ὅσον ἐθέλει κορέννυσθαι τῆς ἐκάστου κατὰ μέρος καλλονῆς, ἐπὶ πολὺ καὶ ἄνετος εἰς αὐτὴν ἐν-τρυφῶν. Αἶαν δὲ σύμμετρον τὴν ἀναλογίαν καὶ μεταξὺ τῆς ποικιλίας τῶν φαινομένων ἐτήρησεν ὁ τεχνίτης· διότι τὰ κατὰ τὸ δεξιὸν κλί-τος ἐντετυπωμένα τοῦ ἔδαφους εἶδη ἀντιστοιχοῦσιν· ἀκριδῶς σύμμε-τρα πρὸς τὰ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους, ὁμοειδῆ πάντα καὶ ἰσομεγέθη καὶ ταυτόσχημα διαπεπλασμένα. Διαφέρουσι δὲ μόνα τὰ κατὰ μέσον τοῦ Ναοῦ μεγέθει τε καὶ κάλλει τῶν ἄλλων ἐξαλλάσσοντα. Πολλῶν δὲ τούτων ὄντων καὶ ποικίλων, καὶ πρὸς παντοῖα νοήματα τυπικώτε-

ρον ἀλληγορούμενων, ἡμεῖς τὰ μὲν ἄλλα καταλείπομεν εἰς τὴν εὐ-σεβῆ θεωρίαν τῶν μοναζόντων καὶ τῶν εὐλαδῶς συνερχομένων προ-σκυνητῶν, τρία δὲ μόνον διαγράφομεν, τὰ ἐφεξῆς.

Ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Ναοῦ, κατὰ κάθετον γραμμὴν ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ μεσαιτάτου θόλου κατιοῦσαν, ἐξεκινῶνται δικέφαλος ἀετὸς, λευκό-πτερος τετυπωμένος ἐν μέλανι ἐπιπέδῳ, τὰς μὲν δύο κεφαλὰς νεού-σας ἔχων ἐκατέρωθεν, τὰς δὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας. Καὶ οὗτος μὲν ὁ βασιλεὺς τῶν πτηνῶν φαίνεται τεθειμένος ὡς παράσημον τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ὅτινες ἐγένοντο κτίτορες τοῦ ἱεροῦ Μονα-στηρίου. Πλὴν ἀλλ' οὐδ' ἀλληγορίας τινὸς ἄμοιρον παντάπασι καὶ γυμνὸν φαίνεται τὸ ἔβλημα. Πολλάκις δὲ καὶ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς βλέ-πομεν τὸν ὑπὲρ τὴν ἀετὸν ἀλληγορούμενον πρὸς τὸ τυπικώτερον. Αὐτίκα τὴν ἀφατον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς παρα-βολικώτερον εἰκονίζων «ὡς ἀετὸς (λέγει) σκεπάσαι νοσσιὰν ἐαυ-τοῦ ἐπεπόθησε· διείς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτούς» κτλ. Ταῦτα δὲ καὶ πᾶς τις τῶν εὐσεβούντων ἀναλογίζεται πρὸς τὸν ἐν τῇ μέσῃ τῆς Ἐκκλησίας ἀετὸν ἀπιδῶν, καὶ τὴν διάνοιαν εἰς ὑψηλότερας θεωρίας ἀνάγει, συλλογίζόμενος τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν τῆς θείας οἰκονομίας, ἣτις σκέπην τε παρέχει καὶ ἀντίληψιν εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ, καὶ τούτους ὡς νεοσσὺς διατρέφει, καὶ πλανηθέντας ἐπ' ὤμων ἐπαίρει καὶ ἀσθενοῦντας ἀνακουφίζει, καὶ πρὸς ὕψος ἀρετῶν ἀναφέρει, καὶ τῆς ἐφαμάрту περι τὰ γῆϊνα προ-σπαθείας ἀνωτέρους αὐτοὺς καθιστᾷ, καὶ οὐρανοπολίτας ἀναδείκνυσι. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διαλογίζεται πᾶς τις ὁ καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν φαινομένων τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ τῆς εὐσεβείας διδάγματα μελετᾷν γυμναζόμενος. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλην τινὰ τοῦ ἀετοῦ ἀλλη-γορίαν προσήσομεν, ἣν ἐλεγέ τις τῶν σεβασμίων ἡμῶν γερόντων, ὅστις ἀποβλέπων πρὸς τε τὸν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Ναοῦ λευκώτερον τοῦ-τον ἀετὸν, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον, τὸν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ ἔξω Νάρθηκος μελανώτερον (περὶ οὗ προείπομεν κεφ. Γ'), ἀντιστοιχοῦσι δὲ πρὸς ἄλληλα κατ' εὐθείαν κείμενα γραμμὴν τῶν δύο τούτων ἀετῶν τὰ μορφώματα· πρὸς ταῦτα βλέπων ὁ γέρων ἔλεγεν: «Ὅτι ἄρα, ὁ μὲν μέλας ἀετὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν γεγηρακότα ταῖς ἀμαρ-τίαις ἐμφαίνει· τὸν δὲ νέον ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν ἀνακαινι-

ζόμενον, ὁ λευκότερος αἰτὸς ὑποδηλοῖ». Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς ἀνακαινίζομεθα καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ διὰ τῆς ἀρετῆς, κατὰ τὸ «ἀνακαινισθήσεται ὡς αἰτοῦ ἡ νεότης σου»· καὶ τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον ἔξω τὸν ἱερῶν περιδόλων ἀποτιθέμενοι, καινοὶ τῷ πνεύματι καὶ νεαροὶ καὶ ἀκμάζοντες εἰς τὸ θεῖον τέμενος εἰσερχώμεθα, «ἐν καινότητι πνεύματος» λαυτρεύοντες τῷ Θεῷ, καί, «ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦντες». «Οἱ γὰρ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν, πτεροφυήσουσιν ὡς αἰετοί, δραμοῦνται καὶ οὐ κοπιήσουσιν» εἶπε πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου. Οὕτω δὲ τρέχοντες μετάρσιοι τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, συζήσωμεν τὸ ἡμετέρῳ Δεσπότη καὶ κηδεμόνι, τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ πιστῶς ἀκολουθοῦντες, καί, τέλος εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν καταστήσωμεν· «εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, ἐνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία». Τοιαυτὰ τινα ὁ γέρων ἐφιλοσόφει διαλεγόμενος πρὸς τοὺς ἀδελφούς· ἐλάβδανε δὲ μάλιστα τῆς ταιαύτης ἀλληγορίας τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀναγινωσκομένης εὐχῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (ἥτις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν Ἀποστολικῶν φωνῶν περιέχει καὶ κείνην «ἵνα τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον ἀποθήμενοι, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα»)· τὴν δὲ ἐννάτην ὥραν συνήθως ἀναγινώσκουσιν οἱ πατέρες κατὰ τὸν ἔξω Νάρθηκα συνεστῶτες, ἐνθα καὶ ὁ μελανόπτερος αἰτὸς· ἔπειτα δὲ τοὺς ἑσπερινοὺς ὕμνους ψάλλουσιν εἰσιόντες ἐν τῷ θείῳ Ναῷ, ὅπου κατέστρωται καὶ ὁ λευκὸς αἰτὸς ἐν τῷ μεσομφάλῳ.

Τούτου δὲ πάλιν ἐκατέρωθεν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καταφαίνονται τετυπωμένοι οἱ δύο φωστήρες, ἥλιος καὶ σελήνη. Καὶ ὁ μὲν ἥλιος κεῖται κάτωθεν τοῦ αἰτοῦ πρὸς αὐτὰς τὰς ὥρας πύλας τοῦ ἔσω Νάρθηκος, ἀνάγλυφος ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου λελαξευμένος, ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχων καλόν, πρὸς δυσμὰς ἀποβλέπων, ὅλος φεγγαβόλος, καὶ μυρίας ἐκ τῆς περιφερείας τὰς ἀκτῖνας ἀποδισκεύων. Ἡ δὲ σελήνη κεῖται τοῦ αἰτοῦ ἄνωθεν, πρὸς τὰς ἀγίας θύρας κεκλιμένη καὶ πρὸς τὸν ἥλιον κατὰ διάμετρον ἀφορῶσα. Γνωστὰ καὶ τῶν δύο τούτων μεγάλων φωστήρων τὰ σύμβολα, ἐκ τῶν θείων λαμβανόμενα γραφῶν, καὶ πρὸς μυστικωτέρας ἐννοίας τὸν νοῦν ἀνυψοῦντα. Τούτων οὖν τοὺς λόγους παραλείπομεν εἰς τοὺς φιλομαθοῦντας εὐ-

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Κόρης, ἐν ᾗ ἀποτίθενται οἱ ἀσθενεῖς.

σεδεῖς, ἵνα μὴ μακροὶ τινες φανῶμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἀλληγοροῦν-
τες ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἐκαστος δέ τις τῶν εὐσεβούντων καὶ ἀπλῶς
καθορῶν τὰς εἰκόνας τῶν ὀρωμένων, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θεοῦ Ναοῦ
τετυπωμένας, μᾶλλον ἀναπτεροῦται πρὸς αἴνεσιν καὶ ὕμνον τοῦ τῶν
ὅλων Δημιουργοῦ, καὶ τὴν διάνοιαν ἀνυψοῦται, αὐτὴν πατεῖν νο-
μίζων τὴν ἐπουράνιον αὐλὴν τοῦ Παμβασιλέως, καὶ κράζων μετὰ
τοῦ φαλμφοῦ. *«Αἰνεῖτε αὐτόν ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν
πάντα τὰ ἄστρο καὶ τὸ φῶς»*. Καὶ οὐδέποτε παύεται λατρεύων
καὶ προσκυνῶν καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶν τῶν ἐν Τριάδι Θεὸν τοῦ
παντός, καὶ δουλεύων τῷ Παναγὰθῳ Δεσπότη, καὶ ἑτὸν ἐπουράνιον
Πατέρα δοξάζων, καὶ τὸν Σωτῆρα καὶ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν
τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης προσευχαῖς ἀδιαλείπτως ἐξευμενίζων,
καὶ τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἀπαύστως ὕμνων,
καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ φωτισμὸν πιστῶς ἐπικαλούμενος. Καὶ ταῦτα
μὲν ἱκανὰ περὶ τῶν ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ θεοῦ τεμένους ἀπεικονισμέ-
νων τύπωμάτων. Ἡμεῖς δὲ πάντα τὰ τε κατὰ τὸν Ναόν, καὶ τὰ κατὰ
τὸν ἐντὸς καὶ ἔξω Νάρθηκα διαγράψατες, προσαποδίδομεν καὶ τὰ
λοιπὰ τῆς Μονῆς οἰκοδομήματα.

Ἐξερχόμενος τοῦ θεοδμήτου Νοῦ, καὶ διερχόμενος τὸν ἔξω Νάρ-
θηκα, πρὸς ἀριστερὰν ἔχων τὸν Ναόν, καὶ πρὸς νότον ἀνεμῶν (ἐνθα
καὶ ἡ σιδηρὰ πύλη τῆς Μονῆς) κρατῶν τὸ πρόσωπον τετραμμένον,
ὅταν καταντήσης εἰς τὸ τέλος τοῦ Νάρθητος, κάμψας μικρὸν πρὸς
ἀνατολὰς εὐρίσκεις θύραν εὐμεγέθη, τὰ δ' ἄνω τοξοειδῆ. Ταύτην
περάσας ἀναβαίνεις κλίμακα βαθμίδας ἔχουσαν δεκαπέντε, λίθου πε-
ποιημένας, καὶ φθάνεις εἰς μικρὸν ἐπίπεδον, ὅπου κεῖται παρεκ-
κλήσιον ἀρχαιότατον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὁσίας μητρὸς
ἡμῶν Εὐφροσύνης. Εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἡ τρισόλβιος ἐκείνη μαθή-
τρια τοῦ Κυρίου, μετὰ τὴν εὑρεσιν τῆς ἁγίας εἰκόνης, ἐγκλειστος
ἐνασκουμένη τὸν ἱσαγγελον αὐτῆς βίον διετέλεσε (καθὼς ἱστορεῖται
ἐφεξῆς ἐν τῇ τῶν πατέρων βιογραφίᾳ). Τοῦ δὲ Παρεκκλησίου ὁ μὲν
τοῖχος ὁ πρὸς νότον ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ δεξιὸς τοῖχος τοῦ εὐαγεστά-
του Ναοῦ, πρὸς τὰ ἄνω συνεχιζόμενος. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ πα-
ρεκκλησίου φαίνεται μικρά τις κοίλη κόγχη, ὡς ἱεροῦ βήματος
ἄψις, ἐν αὐτῇ τῷ Σπηλαίῳ λελαξευμένη· καὶ ζωγραφίαν φέρει μαμ-

πάλαιον, τὸ συνήθως λεγόμενον Τρίμορφον (αὐτὴν δηλονότι τὴν
θεανδρικὴν μορφήν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ δεξιόθεν μὲν τὴν τῆς
Θεοτόκου, ἐτέρωθεν δὲ τὴν τοῦ Προδρόμου, ἱκετικῶς τῷ Δεσπότη
παρισταμένων). Τοῦτου δὲ τοῦ ἱεροῦ Τρίμορφου μόλις διακρίνονται
οἱ χαρακτήρες διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν γηραιάν ἀρχαιότητα. Ἐπὶ ταύ-
της τῆς ἱερᾶς κόγχης, ὡς ἐπὶ θείας τραπέζης, ὁ Ἀπόστολος
Λουκᾶς τὴν ἱεουργίαν τῶν θείων μυστηρίων ἐτέλει, καθὼς ἔχει
τῶν πατέρων ἡ παλαιὰ παράδοσις. Ἰστορεῖται δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὴν
ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου γενομένην σύνοψιν, ὅπου γράφονται ταῦτα ἐπὶ λέ-
ξεως (κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδωρήτου).—
*«Εὐρέθη καὶ ἡ παλαιὰ ἁγία τράπεζα, τὴν ὁποίαν εἶχε σχεδιάσει
εἰς τὴν πέτρην τοῦ βοῦ τοῦ ἱερώτατος Ἀπόστολος Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος
ἱστόρησε καὶ τὴν εἰκόνα — καὶ ἔγραψε καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον
(ὡς καθὼς μαρτυροῦν καὶ ἄλλοι, ὅπου ἔγραψαν τὸν βίον τῶν ἁγίων
πατέρων τούτων), τὴν ὁποίαν πέτρην φθειάνοντες καλῆτερα οἱ ἅγιοι
(Θεόδωρος καὶ Συμεὼν) εἰς σχῆμα τραπέζης, καὶ κτίζοντες καὶ κῆ-
ριον τίποτε οἰκοδόμημα εἰς σχῆμα Ναοῦ (ὅπου καὶ ὡς τὴν σήμερον
φαίνεται εἰς τὴν ἄνωθεν μερίαν τοῦ ἁγίου βήματος, ὡς ἂν ἐν ἄλλο
δεύτερον βῆμα, καὶ ἔχει καὶ τὴν μικρὰν τράπεζαν, ὅπου ὀνομάζεται
τοῦ ἁγίου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ), κατέθεσαν ἐκεῖ τὴν ἁγίαν εἰ-
κόνα»* κτλ. Καὶ πάλιν ἐφεξῆς εἰς τὴν αὐτὴν σύνοψιν ἱστοροῦνται
τὰ ἐφεξῆς *«Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος (τοῦ Ναοῦ), ἐκεῖ ὅπου πρῶτα ἦτον
τὸ καλύβιον τῆς ὁσίας, εἶναι ἕτερος ναὸς μικρὸς μὲ δύω βήματα,
εἰς τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν τὴν σήμερον, δηλονότι κατὰ τὸ ΖΨΗ'
(7018 ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἢ τὸ 1510 μ. Χ.) ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι
ὅ,τε Ἡσαῖας καὶ Σωφρόνιος οἱ ρακενδύται καὶ ἐρημίται. Καὶ τὸ
μὲν ἐν βῆμα ἀπὸ πολλὸν καιρὸν πρότερον ἦτον κλεισμένον, καὶ
κανεῖς δὲν τὸ ἤξευρε· πλὴν διὰ κάποιαν χρεῖαν, εἰς καιρὸν ὅπου
ἤθελον νὰ κτίσουν τὸ εἰρημένον κελλίον τῆς κατοικίας μας, ἔστον-
τας καὶ νὰ ἔκρουσαν μὲ τὴν σφύραν τὸν τύχον, ἀνοίχθη τὸ δεύτερον
βῆμα, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη ἱστορία Τρίμορφον, καὶ σταυροπή-
γιον μὲ σημεῖον τοιοῦτο. «††† Ἰησοῦς Χριστὸς», καὶ ἔγραψε καὶ
τὰ κάτωθεν. «Σταυροπήγιον τοῦ ἀνακαινισθέντος θεοῦ Ναοῦ,
καὶ μετονομασθέντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν*

ἀρχιερέαρχου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου, ἐντὸς τῆς Μονῆς τοῦ Σπηλαίου τῶν Γαλατῶν, παρὰ Ἰωσήφ ἱερομονάχου καθηγουμένου καὶ ἀρχιμανδριτοῦ τῆς αὐτῆς Μονῆς. Ἀγiasθὲν παρὰ τοῦ Ἱερωτάτου Κερνίτζης Ἰωάννου.» Τοῦτο τὸ Σταυροπηγιακὸν οἰκοδόμημα ἐλέγετο πρῶτα τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων Θεοδώρων, καὶ τῶν ὁσίων Πατέρων» κτλ. Ἐκ τούτων τῶν λόγων τῆς Συνόψεως τοῦ ἀρχαίου κτιτορικοῦ φαίνεται σαφῶς α') ὅτι οἱ ὅσιοι πατέρες Θεόδωρος καὶ Συμεών, οἱ τὴν ἁγίαν εἰκόνα μετὰ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης εὐρόντες, ἐγνώρισαν ἐν τῇ Σπηλαίῳ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Λουκᾶ λεγομένην ἱερουργικὴν τράπεζαν· β') ὅτι αὐτοῦ συνέπηξαν τὸν πρῶτον μικρὸν ναόν, ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων (ἴσως διότι τῶν Πατέρων ὁ εἰς ἐλέγετο Θεόδωρος), καὶ ἐν αὐτῷ ἱερούργουν, καὶ αὐτοῦ τὴν ἁγίαν ἀπέθεντο εἰκόνα· γ') ὅτι παρὰ τούτῳ τῷ ναῷ εἶχε καὶ τὸ ἑαυτῆς καλύδιον, ἐν ᾧ κατεβίωσεν ἐγκλειστος, ἡ ὁσία Εὐφροσύνη· δ') ὅτι εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἁγίων Θεοδώρων (ἀφ' ὧν ἐπεφημίσθη τὸ πρῶτον ὁ ναὸς) προσέθηκαν ὕστερον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἁγίων πατέρων οἱ τῶν πατέρων διάδοχοι, τιμῶντες τὴν ὁσίαν μνήμην τῶν πρῶτων καθηγουμένων, καὶ κτιτόρων τῆς Μονῆς (Θεοδώρου καὶ Συμεών), ἐν οἷς καὶ ἡ ὁσία Εὐφροσύνη· ε') ὅτι μετὰ ταῦτα διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου, ἔκτισαν ἄλλον ναὸν κατωτέρω πλησιάζοντα καὶ ἴσως συνεχόμενον πρὸς τὸν πρῶτον, καὶ ὁ ναὸς οὗτος ὁ δεύτερος ὑπῆρχεν ὅπου τὰ νῦν ἐστὶ τὸ Διακονικὸν (ἐν τῇ θείῳ βήματι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας). φαίνονται δὲ καὶ τὴν σήμερον τὰ ἔχνη τῆς κόγχης τοῦ βήματος τοῦ δευτέρου τούτου ναοῦ, ἡ παρεκκλησίον, πρὸς τὸ πέρας τοῦ Διακονικοῦ. Εἰς τίνος δὲ ἁγίου ὄνομα καθηγιασθῇ ὁ δεύτερος ναὸς, τὸ μὲν ἀρχαῖον ὑπόμνημα τοῦ Ἡσαίου σιωπᾷ, φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἀνέκαθεν τιμώμενος· καὶ τοῦτο συμπεραίνεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς ζ') ὅτι οἱ περὶ τὸν ἡγούμενον καὶ ἀρχιμανδρίτην Ἰωσήφ ἀνακαινίσαντες τὸν πρῶτον, τὸν ἀνωτέρω ναόν, μετωνόμασαν ἐπ' ἐπὶ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὡς λέγει ἡ εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή, καὶ διὰ μεσοτοίχου παντελῶς ἀπέκλεισαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου (τοῦ κατωτέρω κτισθέντος) καὶ εἰς τούτον λοιπὸν τὸν δεύτερον ἀπεκληρώθη ἡ τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ Πατέρων ἐπωνυμία· ζ') ὁ πρῶτος κτισθεὶς, καὶ ὕστερον ἀνακαινισθεὶς, καὶ

ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπικληθεὶς ναὸς, διὰ τὸ μάλιστα τότε στενωτάτον τοῦ τόπου καταλειφθεὶς ἀπεκλείσθη, καὶ διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐλησμονήθη· διὸ καὶ πολὺ ὕστερον, ἐπὶ Ἡσαίου καὶ Σωφρονίου τῶν ρακενδυτῶν, πάλιν ἀνευρέθη, βῆμά τε ἅγιον ἔχων ἴδιον, καὶ παρακειμένην τὴν λεγομένην ἱερουργικὴν τοῦ Ἀποστόλου τράπεζαν· ἀρθέντος δὲ τοῦ μεσοτοίχου, ὁ κάτω ναὸς ἐφάνη πάλιν κοινωνῶν πρὸς τὸν ἀνωτέρω. Διὸ καὶ ὁ Ἡσαῖος λέγει τὸν ναὸν ἔχοντα δύο βήματα· τὸ μὲν δηλονότι τοῦ κάτω ναοῦ· τὸ δέ, μικρὸν ὑψηλότερον, ἀνῆκον εἰς τὸν ἄνω, τὸν πρῶτον ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ ὕστερον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπιφημισθέντα· η') ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἡσαίου (ὁπότε ὑπῆρχεν ἤδη τὸ Καθολικὸν τῆς Ἐκκλησίας καθιδρυμένον) οὗτος ὁ κάτω μικρὸς ναὸς ἐπεῖχε τὸν τόπον ἀκριβῶς τοῦ σημερινοῦ Διακονικοῦ (πρὸς ὃ μεθηρμόσθη μετὰ ταῦτα συμπεριληφθεὶς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τοῦ πλατυτέρου κτισθέντος Καθολικοῦ)· ὁ δὲ τούτου ἀνώτερος, ἐκεῖνος δὴ ὁ πρῶτος ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων κτισθεὶς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀνακαινισθεὶς, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡσαίου ἀνευρεθεὶς, παρ' ᾧ καὶ τὸ καλύδιον ὑπῆρχε τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, ἐν ᾧ καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἱερουργικῆς τοῦ Λουκᾶ τραπέζης ἐτι σώζεται, αὐτὸς οὗτος ὁ ναὸς ὑπάρχει τὸ νῦν καθ' ἡμᾶς παρεκκλησίον τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, μετὰ τοὺς Ἡσαίου χρόνους (καθὼς φαίνεται) ἐπιφημισθεὶς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ὀσίας, ἣτις καὶ αὐτοῦ πλησίον ἐνησκειτο, καὶ συνάμα μετὰ τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων τιμᾶται. Ταῦτα περὶ τοῦ Παρεκκλησίου τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τὸ καὶ τῆς ἁγίας Κόρης ἐπιλεγόμενον.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν προχωροῦνται μικρὸν πρὸς δυσμᾶς καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρίσκομεν ἄλλα παρεκλήσια τρία, κείμενα σχεδὸν κατὰ σειράν· τιμῶνται δὲ, τὸ μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ πανσόφου παρθενομάρτυρος Αἰκατερίνης· τὸ δὲ, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· καὶ τὸ τρίτον τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων (διὰ τοῦτο καὶ τῶν Ἀσωμάτων συνήθως ἐπιλέγεται). Τούτων δὲ τῶν τριῶν παρεκκλησιῶν τὰ ἱερά βήματα περατοῦνται ἀνωθεν πρὸς αὐτὸν τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ τοῖχον, ἐφ' ὃν αἱ τρεῖς εἰρη-

μέναι πύλαι τοῦ ἔσω Νάρθηκος, ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς ἀποπεράτωσις τῶν παρεκκλησίων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ μέσον τοῦ ἔξω Νάρθηκος. Ἀπωτέρω δὲ καὶ περίξ τῶν παρεκκλησίων τούτων εὐρίσκονται διάφορα εὐρύχωρα κελλία τῶν τε προηγούμετων, καὶ τῶν λοιπῶν προσετιώτων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ πλησίων παρακέλλια διὰ τοὺς αὐτῶν ὑπηρέτας, καὶ τινὰ δρύφακτα (τὰ κοινῶς *ἡλιακὰ* λεγόμενα) πρὸς ἀναψυχὴν τοῦ καύματος.

Ἐπιστρέφοντες δὲ πάλιν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁσίας ἡμῶν μητρὸς Εὐφροσύνης παρεκκλησίου, κἀκεῖθεν ἀνερχόμενοι βαθμίδας ὀκτώ, φθάνομεν εἰς τὸν πρόδομον τοῦ μεγάλου ξενῶνος (τοῦ καὶ χυδαιότερον ἐπιλεγομένου *ἀρχονταρικίου*). Τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα κατεσκευάσθη διωρισμένον ἐξεπίτηδες πρὸς ἀνετον ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν τῶν θεοφιλῶν προσκυνητῶν· καὶ ἔχει πάντα τὰ στρώματα καὶ καθίσματα, ὅσα χρησιμεύουσι πρὸς ἀξιοπρεπεῖς ὑποδοχάς. Ἔστι δὲ καὶ εὐρυχωρότατον, καὶ παντοδαπῆς ἀπόψεως καὶ θεωρίας ἀνάμεστον, ἀναπαῦον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῶν εὐλαδῶν προσκυνητῶν. Ἀπέναντι δὲ τούτου πρὸς βορρᾶν εὐρίσκονται καὶ ἕτερα τρία δωμάτια διὰ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν, καὶ ταῦτα κατάλληλα πρὸς τὴν τούτων ἀνάπαυσιν. Κατὰ δὲ τὰ δεξιὰ τοῦ ξενῶνος πρὸς δυσμὰς ὀικοδομεῖται καὶ δρύφακτον, ἡ ἡλιακὸν ἐξώστεγον, ἐκ τοῦ προδόμου τὴν εἴσοδον ἔχον, οὗτινος τὸ μὲν πλάτος ὀργυιὰ μία καὶ ἡμίσεια, τὸ δὲ μήκος ὑπὲρ τὰς ὀκτώ. Καὶ πάλιν ἐκ τῆς ἔξωθεν τοῦ ξενῶνος παρόδου πρὸς ἀριστερὰν ἀνερχόμενοι βαθμίδας δεκαοκτώ, φθάνομεν εἰς ἄλλον οἶκον, ὅπου πρότερον ἦσαν οἱ ἱεροὶ κώδωνες, ἡ τὸ κωδωνοστάσιον (καμπαναρεῖον), ἥδη δὲ κατέχουσι τὸν τόπον κελλία τῶν πατέρων. Καταβαίνοντες δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἄλλην εὐρίσκομεν κλίμακα πρὸς ἀνατολάς, ἄγουσαν εἰς ἄλλα τῶν πατέρων δωμάτια καλὰ καὶ μεγάλα, καὶ πρὸς ὑποδοχάς ξένων ἐπισήμων ἐπιτήδεια. Πύργου θέαν παρέχουσι τὰ δωμάτια ταῦτα μετέωρα καὶ δίστεγα κτισθέντα. Παράκειται δὲ πρὸς αὐτὰ καὶ ἕτερος πύργος ὁμοίων εὐπρεπῶν δωματίων, ἔχων τὴν ἀνάδασιν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ξενῶνος.

Μετὰ ταῦτα καταβαίνοντες τὰς κλίμακας ὅθεν ἀνήλθομεν, καὶ παροδεύοντες αὐθις τὸ παρεκκλήσιον τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, κατερχόμεθα πάλιν εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ, καὶ διελθόντες

εἰς τὸ παρακείμενον πρόστοον (*ἐνθα τὰ καθίσματα*) βλέπομεν δύο θύρας πρὸς τὰ δύο τοῦ προστόου πέρατα, τὴν μὲν πρὸς νότον ἐκ δεξιῶν, τὴν δὲ πρὸς ἀριστερὰ κατὰ μεσημβρίαν· ἄγουσι δὲ αἱ θύραι ἑκάτεραι εἰς σειρὰς κελλίων ὁρομικῶς ὀικοδομημένων, καὶ προαύλιον ἔχοντων ἐκτεινόμενον ἑκατέρωθεν μαρμαρόστρωτον καὶ ἰσόπεδον τῇ προστόφῃ. Κατὰ δὲ τὴν σειρὰν τὴν ἀριστερὰν ἐγγίστα τῆς θύρας τοῦ προστόου κρέμανται καὶ οἱ ἱεροὶ κώδωνες τοῦ Μοναστηρίου, διάταρον ἡχοῦντες, καὶ λίαν ἐξάκουστον, ὅταν σημαίνωσι τὰς τεταγμένας ὥρας τῶν προσευχῶν. Ἐπανερχόμενοι δὲ πάλιν διὰ τοῦ προστόου εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα, καὶ κάμπτοντες πρὸς ἀριστερὰν, εὐρίσκομεν ἐπίπεδον πλαγιάζον καὶ μικρόν τι κατωφερές· τὰ δ' ἄνω διὰ θόλου κυλινδροειδῶς ὠροφωμένου. Ἐπ' αὐτοῦ βαδίζοντες ὀργυιὰς περίπου δέκα φθάνομεν εἰς αἶθυσαν (*σάλαν*), ἥτις τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει πρὸς δυσμὰς ἀνοικτὸν εἰς ὑποδοχὴν φωτός, καὶ διὰ θυρίδων ὑελίνων πεφραγμένον διὰ τὸ ψύχος, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολάς μέρος τῆς αἰθούσης ἀποπερατοῦται πρὸς αὐτὸ τὸ σπήλαιον, ὅπου ρεεῖ ἀενάως καὶ ἡ παραδόξως καθυποδειχθεῖσα πηγὴ, δι' ἧς ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ὁσίαν Κόρην ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (*καθὼς ἱστορεῖται ἐφεξῆς ἐν τῇ τῶν ἁγίων βιογραφίᾳ*) αὐτὸ δὲ τὸ πηγάζον ἱερὸν ὕδωρ ἔχει μὲν τὴν ἀρχὴν ὑποκάτωθεν τοῦ θείου βήματος τοῦ εὐαγοῦς ναοῦ· μετωχετέυθη δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος δι' ὑπογείων σωλήνων, ὅπως εὐκοπώτερον χρησιμεύῃ πρὸς τὰς χρεῖας τῶν πατέρων· ρεεῖ δὲ τὸ νάμα καθαρὸν καὶ διαυγές καὶ ποτιμώτατον, καὶ πάντοτε διαρκές καὶ ἄφθονον ἀναβρύον. Ἄνω δὲ τῆς καλὴς πηγῆς ἀνεστήλωται καὶ σεβασμία τῆς Θεοτόκου εἰκὼν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς παραδόξου εὐρέσεως· καὶ ταύτης ἔμπροσθεν τῆς παρὰ τὴν πηγὴν ἀγίας εἰκόνος ἀεὶφῶτος λάμπει λύχνος. Αὐτῆς δὲ τῆς αἰθούσης τὰ μὲν ἄνω θόλος ἔχει κυλινδροειδῆς· τὸ δὲ μήκος ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῶν φωτοφόρων θυρίδων ὑπερβαίνει τὰς δέκα ὀργυιὰς, τὸ δὲ πλάτος εἰς ὀργυιὰς ἐκτείνεται δύο. Ἐξ αὐτῆς δὲ πάλιν πρὸς βορρᾶν βαδίζοντες διερχόμεθα καὶ ἄλλο χωρίον, καὶ τοῦτο πλαγιάζον καὶ ὕπτιον. Θόλος δὲ καὶ τοῦτο στεγάζει κυλινδρωτός, ἔχων τὸ μὲν μήκος ὀργυιὰς δύο καὶ ἡμίσειαν, τὸ δὲ πλάτος μίαν καὶ μικρόν τι πρὸς ἡρέμα δὲ καὶ δι' αὐτοῦ κατελθόντες καταντῶμεν εἰς τὸν τραπεζῶνα ἡ τραπεζεῖτον

(*χυδαιότερον τραπεζαεῖον*), τὸ καὶ ἀριστήριον. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο πρὸς δυσμὰς μεγάλας θυρίδας φωταγωγούς, θελοφράκτους διὰ τὴν ψύξιν τοῦ χειμῶνος· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς περατοῦνται πρὸς τὸ σπήλαιον, καὶ τὸν ὄροφον ἔχει θολοειδῆ τὸ δὲ ἔδαφος πλακόστρωτον, καὶ μακρὸν μὲν ὑπὲρ τὰς δώδεκα ὀργυιάς, κατὰ δὲ τὸ πλάτος δύο καὶ ἡμίσειαν. Παράκειται δὲ πρὸς τὰ δυσμόθεν δεξιὰ τοῦ τραπεζῶνος καὶ ἀρτοθήκη, ταμεῖον μικρόν, ἄρτους ἔχον ἀνελλειπείς, καὶ κοινῶς λεγόμενον ἀρτοφόριον. Ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς ἀριστερὰν τοῖχου τοῦ τραπεζῶνος βλέπεις ἐξωγραφημένας κατὰ σειρὰν ἁγίας εἰκόνας· πρώτην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐφεξῆς δὲ τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, καὶ τῶν αἰδίδιμων τῆς πανσέπτου εἰκόνας εὐρετῶν Θεοδώρου τε καὶ Συμεῶν, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης· κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῶν, μικρόν τι πρὸς τὰ ἄνω, καὶ τῆς Θεοτόκου ἱστόρηται εἰκὼν, ἀκριδῶς ἀντίτυπος τῆς ὑπὸ τοῦ Λουκά ζωγραφηθείσης· ἀπωτέρω δὲ πάλιν φαίνεται ἡ ὁσία, βοσκού φέρουσα τὸ σχῆμα καταντικρὺ δὲ ταύτης ἡ πηγὴ, καὶ ὁ ποδηγέτης τράγος, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ἀπεκαλύφθη ἡ πάνσεπτος εἰκὼν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τραπεζῶνος ἐξελθόντες, πρὸς δυσμὰς βαδίζοντες, καταβαίνομεν διὰ κλίμακος εἰς ὁρμικὴν κελλίων σειρὰν· καθεῖθεν ἄλλη κλίμαξ, καὶ κατὰβασις, καὶ κελλίων· σειρά· μετὰ δὲ ταύτην εὐρίσκεις κλίμακα μεγάλην, λίθου πεποιημένην, ἣτις ἄγει κάτω εἰς τὸ οἰνοδοχεῖον καὶ τὸν ἔσχατον πυθμένα τοῦ Σπηλαίου. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν διὰ τῶν αὐτῶν ἀνόδων παλινδρομοῦντες πρὸς τὴν εἰρημένην καλλιρρόην πηγὴν, καὶ στρέψαντες αὐτῆς δεξιόθεν βαδίζομεν ὀργυιάς περίπου ἕξ, καὶ φθάνομεν ὅπου τὸ μαγειρεῖον, καὶ τὸ ἀρτοποιεῖον, καὶ τρεῖς ἀλεύρου ἀποθήκαι, καὶ κλίβανος ἢ φούρνος μέγιστος εἰς ὀπτῆσιν ἄρτων, μακρὸς μὲν ὀργυιάς δύο καὶ ἡμίσειαν, ὀλίγω δὲ μικρότερον ἔχων τὸ πλάτος, τὸ δὲ ὕψος ἔνδοθεν, ὅσον ἀνδρός· πλησίον δὲ τούτου παράκειται ἕτερον κλιβάνιον ἐπίτηδες κατασκευασμένον, ὅπου μόνον ὀπτῶνται τὰ ἱεουργικὰ πρόσφορα· παράκειται δὲ τὸ ἐψητήριον, ὀσπρίων καὶ λαχάνων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μαγειρεῖον ἄκνισον ὄν. Ἀπωτέρω δὲ τῶν φούρνων ἀπόκεινται αἱ ξυλοθήκαι, καὶ τ' ἄλλα, τὰ χρήσιμα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων διατροφήν. Τούτων δὲ πάντων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σπηλαίου κειμένων αὐτοφυῆς ἐπικεί-

ται στέγη τὸ Σπήλαιον αὐτό, πλατὺ κατ' ἐκείνα τὰ μέρη κολπούμενον· ἔχει δὲ καὶ ἄνωθεν εὐρύστομον ὁπαίαν ὡς καπνοδόχην, ἀναφυσῶσαν τὸν καπνὸν ἔξω τοῦ Σπηλαίου. Ἀποστρέφοντες δὲ πρὸς νότον εὐρίσκομεν ἄλλην εἰσόδον καὶ κλίμακα μακρὰν φέρουσαν εἰς οἶκημα χωριστόν, ὅπου κεῖται καὶ τὸ ψυχότροφεῖον, ἐν ᾧ τὰ πρὸς τροφήν καὶ θεραπείαν ψυχῶν τεθησαύριται, λέγω δὲ, ἡ βιβλιοθήκη· πλησίον δὲ ταύτης ὠκοδόμηται δωμάτιον εὐπρεπές, εἰς μελέτην χρήσιμον, καὶ ἐφεξῆς τὸ σκευοφυλάκιον, καὶ ἄλλα τινὰ τῶν πατέρων κελλία. Ἐπιστρέψαντες δὲ διὰ τῆς αὐτῆς κλίμακος ἐξερχόμεθα καὶ αὐθις εἰς τὸ φέρον πρὸς τὸν Νάρθηκα κατωφερὲς ἔδαφος, καὶ κάμψαντες πρὸς ἀριστερὰν τοῦ Καθολικοῦ Ναοῦ, εὐρίσκομεν ἄλλην κλίμακα δωδεκάβαθμον, ἣτις ἄγει πρὸς τὸ παρεκκλήσιον, τὸ πάλαι μὲν ποτε λεγόμενον καὶ ὄν Κοιμητήριον, νῦν δὲ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσορρήμονος· πλησιάζει δὲ τοῦτο πρὸς τὸν μέσον τοῦ Καθολικοῦ θεόδμητον θόλον, τὸν ἐπερειδόμενον εἰς τὸν πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ὁρεῖα τοῖχον τοῦ Ναοῦ.

Εὐρίσκονται προσεῖτι σποράδην ἔνδοθεν τοῦ Σπηλαίου καὶ ἄλλαι οἰκοδομαί, οἷον σιτοδόχοι ἀποθήκαι, καὶ ταμεῖα, καὶ ἄλλα διὰ τὴν κατασκευὴν ἄξια περιεργείας.

Καθόλου δὲ τὸ κύτος τοῦ Μεγαλωνύμου Σπηλαίου, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ χωρὶς τῶν οἰκοδομῶν θεωρούμενον, ὑπάρχει τριπλοῦν καὶ οἷον τριγλάφυρον, ἢ τρίκολπον, εἰς τρεῖς κόλπους ἢ πτυχὰς αὐτοφυῶς διηρημένον, ὡς ἐκ τῆς κάτω βάσεως δηλονότι, καὶ τῶν δύο τῶν ἐκ πλαγίων ἀνωτέρω βαθμηδὸν προβεβλημένων οἷον ἀκρωτηρίων· ὅθεν καὶ τρίστεγον ἢ τρίπατον ἂν λέγοιτο τὸ αὐτό, καθὼς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (κεφ. Β'). Καὶ τὸν μὲν κάτω κόλπον ἢ πυθμένα (ὅπου κατ' ἀρχὰς ἐνεφώλευσεν ὁ μέγιστος ἐκεῖνος δράκων, περὶ οὗτινος ἱστόρηται ἐν τῇ τῶν πατέρων βιογραφίᾳ) τανῦν ἐπέχει ὁ οἰνῶν, ἢ οἰνοθήκη, ἐν ᾗ τὰ σκεύη τὰ οἰνοδόχα· ὑπάρχει δὲ λίαν εὐρύχωρον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κοιλώματος, καὶ κατάψυχρον, καὶ τὸν θάλον τῆς ὀροφῆς καθύπερθε ἔχει καὶ ὑδρογόνον· ὥστε πολλοῦ τῆς ὀροφῆς πυκναὶ ρανίδες ὕδατος ἀνυγράζουσαι καὶ περὶ τὰ πλαγιάζοντα συρρέουσαι καταστάζουσιν ἐνδελεχῶς, καὶ συναγόμεναι εἰς ἓν, πηγὴν ἀπο-

τελοῦσιν, ἥτις διὰ σωλήνων ὑπονόμων ἔξω τοῦ Σπηλαίου πρὸς βορρᾶν ἐξερχομένη καθυπηρετεῖ ταῖς χρεαῖς τῶν βυρσέων καὶ σκυτοτόμων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Ὑπεράνω δὲ τοῦ πρώτου τούτου κόλπου ἐπικείται καὶ δεύτερον εὐρυχωρότερον καὶ γλαφυρότερον κοίλωμα διαιρούμενον μέχρι τινὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου κόλπου διὰ τῆς μεταξὺ προβεβλημένης βάσεως, ἥτις ἐκ τῶν νοτίων τοῦ κύτους ἐκφυομένη πλευρῶν, ἔμφασιν ἀκρωτηρίου παρέχεται· καὶ ἔστι τὰ μὲν ὑποκάτω κοίλη, τὸν θόλον τοῦ κάτω πυθμένος ποιοῦσα, τὴν δ' ἐπάνωθεν ἐπιφάνειαν λεία καὶ ἐπίπεδος καὶ ὁμαλὴ ἐκ φύσεως κατεστρωμένη. Ὑπεράνω δὲ ταύτης ἐπινεύει τὸ δεύτερον προειρημένον κοίλωμα θολοειδῆ καὶ τοῦτο τὴν στέγην ἔχον, καὶ οἷον σφαίρας ἡμίτομον αὐτοφυῶς ἐγκατεσκευασμένον. Τοῦτο τὸ χωρίον ὅλον ἐπέχει, ὅτε καθολικὸς εὐαγέστατος Νὰς καὶ ὁ ἔξω μαρμαρόστρωτος Νάρθηξ· καὶ φαίνεται ἄρα τοῦτο τὸ μετέωρον ἐπίπεδον μετὰ τοῦ κοιλώματος ὡς ἱερὰ περιωπὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ Σπηλαίου, θεία βουλὴ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν πρώτην δημιουργίαν τῆς σπηλαιώδους πέτρας προπαρεσκευασμένη, ἐφ' ἧς τὸ ἱερὸν τῆς Παντανάσσης τέμενος ἔμελλε καθιδρῦεσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δύο τοῦ Νάρθηκος ἄκρων ἀνερχόμεθα εἰς τὰς ἀνωτέρω προγεγραμμένας οἰκοδομὰς, αἵτινες ἀναβαίνουσι λαβυρινθώδεις περὶ τὰ γύαλα τοῦ ἀνωτάτου θόλου πλευρώματα. Ἐσχάτη δὲ, τέλος, ἀνωτάτω τοῦ Σπηλαίου κοιλότης αὐτοφυῆς ἐμβαθύνεται πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θείου Ναοῦ, γλωσσοειδὲς ἐπίπεδον ἔχουσα καὶ αὕτη κατεστρωμένον, καὶ ἐκ τῶν βορειοτέρων τοῦ κύτους πλευρῶν ἀκρωτηριάζον. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ κατεσκευάσται ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τ' ἄλλα τὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος οἰκοδομήματα στέγην ἔχοντα τὰ πλεῖστα τὸν ἀνωτάτω θόλον τοῦ ὁλοσχεροῦς κοιλώματος. Καὶ τὰ μὲν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου, ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν, τοιαῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Περὶ τῶν ἐκτὸς καὶ πέριξ τοῦ Σπηλαίου.

Ἐξερχόμενοι δὲ πρὸς νότον ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου πύλης εὐρίσκομεν τὰ πρὸς τὸν πυλῶνα λιθόστρωτα, καὶ πετρίνων καθισμάτων εὐξέστον κύκλον, ἐφ' οὗ καθέζονται τὸ πρωτὶ καὶ τὸ ἐσπέρας πολλάκις ἐξιόντες οἱ γηραιοί. Ἐφεξῆς δὲ μακρὰ καὶ πλατεῖα πρὸς νότον ἐκτείνεται λιθόστρωτος αὐλὴ, φέρουσα πρὸς τὴν ἔξω, τὴν ξυλίνην, πύλην τοῦ περιδόλου, ἣ τῆς ἐξωτάτω τοῦ Μοναστηρίου περιοχῆς· καὶ τὰ μὲν πρὸς δεξιὰν τῆς αὐλῆς ἀποπερατοῦνται πρὸς τὰς ἄκρας τοῦ τοίχου τῆς περιοχῆς, ἐξεχούσης ὅσον δύο πῆχεις ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς. Ὑπάρχουσι δὲ πλακόστρωτα καὶ ταῦτα τοῦ τοίχου τὰ κρήδεμνα. κατὰ μῆκος ἐκτεταμένα· ὅθεν χρησιμεύουσι καὶ ὡς καθίσματα τερπνά· σκιαζονται δὲ καὶ ὑπὸ καλῶν ἀναδενδράδων ἄνωθεν ἐπεστεγασμένων· καὶ καταντικρὺ δὲ πρὸς δυσμὰς ἔχουσι καλλίστην ἀποψιν καὶ θεωρίαν ὄλων τῶν ὑποκειμένων καταρρῦτων αὐλώνων, καὶ δενδροφύτων κοιλᾶδων καὶ ὑψωμάτων. Πρὸς ἀριστερὰν δὲ τῆς αὐλῆς κατὰ μῆκος ὠκοδόμηται τὸ κοινὸν ξενοδοχεῖον, καὶ συνήθως λεγόμενον παλάτιον, οἶκημα μέγα, πέντε κοιτῶνας ἔχον εὐρυχώρους, καὶ αἰθουσας, καὶ προδόμους, καὶ ἐξώστεγα καὶ κατώγαιον. Εἰς τοῦτον τὸν ξενῶνα καταλύουσιν οἱ συνεχῶς παρεπιδημοῦντες ξένοι περιηγηταί, καὶ παροδῖται (ὁποιασδήποτε ἂν ᾖσι θρησκείας ἢ πατρίδος), καὶ φιλοξενοῦνται δι' ὧν ἂν μένειν ἐθέλουσιν ἡμερῶν, πάσης ἀνέσεως ἀπολαύοντες καὶ τροφῆς αὐτοί τε καὶ τὰ ὑποζύγια, ἂν ἔχωσιν. Αὐτοῦ καὶ τὸ Σχολεῖον καθιδρύται τὸ ἐλληνικὸν εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν νεωτέρων μοναχῶν, καὶ μάλιστα τῶν εἰς ἱερωσύνην διωρισμένων. Παράκειται δὲ πλησίον τοῦ ξενοδοχείου καὶ περίστοον, ἢ περίστυλον δωματίον, πολλὴν παρέχον τὴν ἐκ τῆς θεᾶς εὐφροσύνην. Μεταξὺ δὲ τοῦ ξενοδοχείου καὶ τοῦ περιστύλου διέρχεται καταρρέων ρυαξὺ ὕδατος, ἄνωθεν ἔχων τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Λαδοποτάμου κοινότερον λεγομένου. Τούτου δὲ τοῦ

Λαδοποτάμου τὸ ρεῖθρον πάλαι ποτὲ παρὰ τῶν πατέρων συνεργεῖα τῆς Θεοτόκου (καθὼς λέγομεν ἐν τῇ οἰκείῳ τόπῳ) ἐπωφελέστατα μετοχετευθέν, πολὺ καὶ ἄφθονον καταρρεῖ, καὶ ποτίζει μὲν ἄρδευον λιπαρῶς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοὺς κήπους, στρέφει δὲ τὸν ὑδρόμυλον τὸν ἐπάνωθεν τοῦ ξενοδοχείου κείμενον (ὅστις ἀλήθει· τὰς εἰς τὸ Μοναστήριον χρειώδεις ἀλεύρους), καὶ κείθεν μετὰ τερπνοῦ κελαρυσμοῦ κυλιόμενον πρὸς τὸ κάταντες, μέρος μὲν διασκεδάζεται περὶ τὰς ρίζας τῆς μονοπέτρας· μέρος δὲ παρεισδύον εἰς τὰ πορώδη πλάγια τῆς κλιτύος, καὶ δι' ὑπογείων διέρπον φλεβῶν, ἀνατέλλει πάλιν ἀπέναντι τοῦ Μοναστηρίου πρὸς τὰ πέρατα τῶν κήπων, καὶ κει πηγὴν καλλίερσον ἀποτελεῖ, ἥς τινος τὸ ὕδωρ ὠφελεῖ μάλιστα τοὺς πάσχοντας ὑπὸ δυσουρίας· καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ρύαξ ὁ καλός. Ἀπὸ δὲ τοῦ ξενοδόχου παλατίου κατ' εὐθείαν προϊόντες, ἀνερχόμεθα ἡρέμα εἰς τόπον σύνδενδρον καὶ κατάσκιον, ὅπου τὸ παρεκκλήσιον τῶν ἁγίων Πάντων, καὶ τὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων. Πέριξ δὲ τούτου περιτρέχει θριγκὸς χλοηφόρου τοιχείου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ λίθινα καθίσματα, ἐφ' ὧν πολλὰκις οἱ πατέρες καθήμενοι περὶ δυσμᾶς ἡλίου, πρὸς ἄνεσιν καὶ ἀναψυχὴν, **συνγρωτίζονται καὶ τοῖς νεκροῖς ἀδελφοῖς** διὰ τῆς τοῦ θανάτου μελέτης· καὶ πρὸς τὴν σιγηρὰν μονὴν τῶν ἀταράχων καὶ τελείων τούτων ἡσυχαστῶν, ὡς λιμένα γαλήνιον ἀποδλέποντες, τὴν αἰώνιον ἀναπολοῦσιν ἀνάπαυσιν· μνημονεύουσι δὲ καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ διδασκαλίας τῶν προσδοιπορησάντων μακαρίων αὐτῶν προαγωνιστῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου τούτου πορείαν ἐγκαρπον ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ καὶ τελείᾳ ἔσχον τὴν εἰς Χριστὸν ἀνάλυσιν. Κάτωθεν δὲ τοῦ τοιχείου φαίνεται ῥέων βαθὺς καὶ τηλεδῶς ὁ Βουραϊκὸς ποταμός, καὶ πέριξ κοιλάδες χλοάζουσαι, καὶ δένδρα ὕψικομα, καὶ οἱ κήποι τοῦ Μοναστηρίου. Ὑπ' αὐτὸ δὲ τὸ τοιχεῖον πρὸς δυσμᾶς τοῦ Σπηλαίου γήλοφος ὕψοῦται πλατυνόμενος πεδινός, ὁ λεγόμενος **Πανηγυρίστρα**, διότι πάλαι κατ' αὐτὸν ἐμπορικὴ συνίστατο πανήγυρις πολλῶν πολλαχόθεν συνερχομένων ἐμπόρων, οἵτινες ἐρχόμενοι εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, κατὰ τὴν ἰεὺς Αὐγούστου (ὅποτε καὶ ἡ μνήμη τῆς Θεοτόκου πανηγυρίζεται κατὰ τὴν Μονήν), ἔπειτα μετὰ τὴν ἑορτὴν καταβαίνοντες ἐκεῖ πλησίον συνεκρότουν καὶ πανήγυριν ἐμπορικὴν· συνήρ-

χοντο δὲ καὶ τῶν ἑτεροδόξων πολλοί· ἐκ δὲ τούτου συνέβαινον καὶ καταχρήσεις· καὶ ἄλλως δὲ ἄτοπον ἐφαίνετο τὸ περὶ τὰς ὡνάς καὶ πράξεις καπηλικὸν ἐνεργούμενον, ἂν καὶ μακρὰν τῶν ἱερῶν τῆς Μονῆς περιβόλων, ἀλλ' ὅμως ὑπ' ὅψιν τῶν μοναχῶν· διὰ ταῦτα κατ' αἴτησιν καὶ σπουδὴν τῶν σεβασμίων πατέρων ἐκπαλαί μετετέθη ἡ πανήγυρις αὕτη εἰς τὴν πόλιν τῶν Καλαβρύτων, ὅπου καὶ τὴν σήμερον συναθροίζεται. Ἐπὶ δὲ τῆς Πανηγυρίστρας ἀνάκεινται καὶ ναὶ δρια δύο, τὸ μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς παναγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τιμώμενον, τὸ δὲ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου· καὶ μετόχιον μικρόν, ἡ μᾶλλον ἡσυχαστήριον, ἔχον δύο κελλία, καὶ πέριξ δύο κήπους καὶ ἀμπελώνας καὶ ροδῶνας· παράκεινται δὲ καὶ δένδρα καρποφόρα, καρύαι, καὶ κέρασαι καὶ συκαῖ, καὶ ἀμυγδαλαῖ, καὶ μηλέαι καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ κυπάρισσοι δὲ ἀειθαλεῖς καὶ πίτυς καὶ κέδροι καὶ τερέδινθοι καὶ δρύς. Ἀνωθεν δὲ πάλιν τοῦ κοιμητηρίου μικρόν πρὸς τὸ νοτιώτερον ἀνελθοῦσιν, ἄλσος ἐλατῶν ἀναβαίνει μακρόν (ἔθεν καὶ τὸ χωρίον λέγεται κοινότερον Σταυροέλατος)· καὶ παρ' αὐτῷ Μετόχιον καὶ ἀμπελῶν, καὶ Ναὸς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· τοῦτον ὁ Αἰγύπτιος κατέκαυσεν, ὅποτε ματαίως ἐπεστράτευσεν κατὰ τοῦ Σπηλαίου.

Πρὸς δὲ τὸ βόρειον μέρος τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου δὲ τῆς ἔξω τῆς αὐλείου πύλης ἐξερχομένων, πύργος κεῖται στερρὸς καὶ παλαιός, καὶ πλησίον ἐκπηδᾷ ροχθίζων ὕδατος ὁλκός, ὁ συναγόμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ κατωτάτῃ τοῦ Σπηλαίου κοιλότητι κατὰ τὸν οἰνῶνα στακτῶν λιθάδων (καθὼς προείπομεν). Ἀπωτέρω δὲ τούτου μεγάλη δεξαμενὴ, ἐν ἣ βυρσεύονται τὰ δέρματα πρὸς κατασκευὴν σανδάλων καὶ ὑποδημάτων τῶν μοναχῶν. Ἀσχοῦσι δὲ καὶ τὴν σκυτοτομικὴν ἐν τῇ Μοναστηρίῳ, καὶ ραπτικὴν δὲ προσέτι καὶ χαλκευτικὴν καὶ σχοινοποιίαν, καὶ σάκκων ἢ κιλικίων ὑφαντικὴν, καὶ εἰ τις ἄλλη τέχνη παρέχει τὰ πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρεῖας τῆς Μονῆς καὶ τῶν πατέρων, καὶ πολλοὶ τούτων εὐχαρίστως ἐν αὐταῖς κοπιῶσιν «**ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσὶ**». Μικρόν δ' ἀπωτέρω τῆς δεξαμενῆς ἀναδύζει πηγὴ, κάλλιστον ὕδωρ, ὀλίγον ὅμως· διὸ καὶ ταμιεύουσι τοῦτο, κεκλεισμένον κατέχοντες τὸ ἔλυτρον, ὅπως συναγόμενον τὸ ὕδωρ ἐπαρκῆ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἱπποκόμων, καὶ τῶν ἄλλων

τῶν ἐκεῖ πέρα τὰς διατριδὰς ἐχόντων ὑπηρετῶν. Πλησίον δὲ τῆς πηγῆς παλαιὰ πλάτανος ἀμφιλαφής· καὶ περαιτέρω μέγας χορτῶν· καὶ ἐπέκεινα τὸ χειμερινὸν ἵπποστάσιον (τὸ κοινῶς, σταυλός), ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ζῶα χωροῦν· ἡ δὲ στέγη, θόλος κυλινδρωτός· τοῦτου δὲ σύνεγγυς καὶ οἶκημα τῶν ἵπποκόμων διπλοῦν τετοιχισμένον, τὰ μὲν ἔμπροσθεν ἔχον εὐάερα καὶ ψυχρινὰ διὰ τὸ θέρος, τὰ δ' ἔσωθεν ἀλεινὰ καὶ θερμότερα διὰ τὸν χειμῶνα· ἀπέναντι δὲ τοῦτου πρὸς ἀνατολὰς κεῖται σταυλὸς ἄλλος καλοκαιρινός· ἐκείναινα τούτου, χαλκεῖον, ὅπου κατασκευάζονται τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ Μοναστηρίου χρειώδη χαλκῶματα καὶ σιδηρικά· καὶ ὑπερθεῖν τούτου καταγῶγια δύο πρὸς κατοικίαν τῶν ἐργατῶν· τὸ μὲν, χειμέριον· τὸ δὲ, θερινόν. Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου διέρχεται καὶ ὁδὸς εἰς Ἐκκλησίαν φέρουσα, τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ Μύρων τῆς Λυκίας Ἐπισκόπου, τιμωμένην· κεῖται δὲ αὕτη σύνεγγυς, αὐτόκτιστον ἔχουσα τὸ ἥμισυ τὸ πρὸς ἀνατολὰς, ἐντὸς μικροῦ τιος σπηλαίου. Ἀπέναντι δὲ τοῦ παρεκκλησίου τούτου, στάδιον ἐν περίπτῳ μεθ' ἡμίσεως ἄνω πρὸς βορρᾶν ἀνερχομένοις, κεῖται σπήλαιον ἄλλο, μικρὸν ἄντρον καὶ τοῦτο, αὐτέγλυφον, καὶ Ναὸς ἅγιος ἐν αὐτῷ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἀσκητήριον δὲ τὸ σπήλαιον τοῦτο λέγει παλαιὰ παράδοσις, ἐν ᾧ τὴν ἀρετὴν ἡσκοῦντο πατέρες ἀρχαῖοι, φιλέρημοι καὶ ἡσυχασταί· τοῦτο δὲ κηρύττει καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ παντέρημον ὄν. Τραχεῖα πρὸς τοῦτο φέρει καὶ δύσβατος ἄνοδος, εἰκὼν τις οὖσα καὶ ὑπογραμμὸς τῆς Εὐαγγελικῆς ἐκείνης ὁδοῦ, «*τῆς σιενῆς καὶ τεθλιμμένης*». Ὅταν οὖν φθάσης εἰς τοὺς πρόποδας τῆς σπηλαίας, κλίμακας εὐρίσκεις ἀλλεπαλλήλους τέσσαρας, δι' ὧν ἀναβαίνουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ αἱ μὲν πρῶται τρεῖς ἀπὸ τε ξύλων καὶ σανίδων ἐτεκτονήθησαν· ἡ δὲ τετάρτη κατεσκάφη λαξευτὴ κατ' αὐτὴν τὴν πέτραν τοῦ σπηλαίου· καὶ ἔχουσιν ἡ μὲν πρώτη κλίμαξ βαθμίδας δεκαπέντε ἡ δὲ δευτέρα δεκατρεῖς, καὶ ἡ τρίτη ὀκτώ, ἡ δὲ τέλος, τετάρτη καὶ κορυφαία βαθμίδας ἔχει λαξευτὰς εἰκοσιπέντε· πᾶσαι βαθμίδες ἐξήκοντα καὶ μία· καὶ τιαύτη μὲν ἡ ἄνοδος φρίκην εἰς τοὺς ἀσυνειθίστους ἐμπιοῦσα καὶ κίνδυνον διὰ τὸ ἀποπτον ὕψος, ἱλιγυόντων τῶν ἀναβαινόντων, ὅταν ἐπιβλέπωσι πρὸς τὰ κάτω πανταχό-

θεν ἀπόκρημνι βάραθρον. Ἡ δὲ Ἐκκλησία παλαιὰ καὶ τετράγωνος, ὀργυιὰς δύο καὶ ἡμίσειαν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἔχουσα. Ὅλου δὲ τοῦ ἄντρου τὸ μῆκος μὲν ὀργυαὶ εἰκοσιμία καὶ ἡμίσεια, τὸ δὲ πλάτος δύο καὶ ἡμίσεια· ἔχει δὲ καὶ ὕδωρ ὀλίγον ὑποκάτωθεν τῆς ἀγίας Προσκομίδης ἀνυγράζον, πρὸς ζῶαρκειαν ἀνθρώπων εὐαρίθμων μόλις ἀρκοῦν· καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν, οἶμαι, κηδεμονίαν ἀναβλύσαν διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ τότε ἀσκουμένους ἁγίους ἐκείνους ἡσυχαστάς.

Κάτω δὲ κατὰ κάθετον εἰς τοὺς πρόποδας ταύτης τῆς σπηλαίας ἔστι καὶ ἄλλη σπηλαία παρομοίως αὐτοφυής, πέντε περίπου ὀργυιάς ἐμβαθυνομένη. Ἐν ταύτῃ κατέκουν κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν πρόσφυγες πολλοί (μῆκετι τοῦ Μοναστηρίου χωροῦντος διὰ τὸ πλῆθος τῶν συρρυνέντων· καὶ κανόνιον εἶχον τηλεδόλον, δι' οὗ ἐκανονοδόλησαν εὐθαρσῶς τὸ παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Βουραϊκοῦ πλησιάσαν πολυάριθμον τοῦ Ἰβραήμου ἱππικόν, ὅπου ἐπῆλθεν ὁ βάρβαρος οὗτος πειρώμενος τὸ ἱερὸν Σπήλαιον ἐξ ἐφόδου λαβεῖν (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς).

Ἀπέναντι δὲ πάλιν τοῦ προειρημένου μετεώρου σπηλαίου καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, δύο στάδια περίπου πρὸς νότον ἀπιοῦσι, παρ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ κατ' εὐθείαν ἐπάνω τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου ὠκοδόμηται καὶ ἔτερον παρεκκλησίον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐνδόξου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· κύκλῳ δὲ τούτου περιβάλλει τεῖχος καὶ πύργος ὀχυρός, κτισθεὶς ὑπὸ τῶν πατέρων κατὰ τὰ μέσα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως· καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον τὸ φρούριον διὰ τὸ περίοπτον· ὀχυρῶς δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ στομίου προέχουσαν στέγην τῶν οἰκοδομῶν προφυλάττει, ἄνωθεν ἐφεδρεῖον καὶ μακρὰν ἀπειργον, ἂν τις τῶν πολεμίων ἢ λίθους, ἢ καύσιμον ὕλην συμφορήσας κατακυλίῃ πρὸς βλάβην τῶν οἰκοδομῶν. Ἀπωτέρω δὲ καὶ ἕτερος πύργος, καὶ ὀχυρὸν κανονοστάσιον, ἐν καὶ μόνον ἔχον κανόνιον. Ἐτηλεδόλησαν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ οἱ πολεμισταὶ τὸν ἀναβάντα πεζὸν τοῦ Ἰμβραήμου στρατὸν (καθὼς καὶ τοὺς ἱππεῖς αὐτοῦ διὰ τοῦ προρρηθέντος τῆς κάτω σπηλαίας τηλεδόλου). Κατεδρόντησε δὲ τὸν Αἰγύπτιον Κεφρήνα, καὶ ἐκατέρωθεν ἀπεδίωξε τατησχυμένον αὐτὴν ἡ παγκρατὴς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Προστά-

καὶ Δέσποινα, καθὼς λέγομεν πλατύτερον ἐν τῇ οἰκίῳ τόπῳ. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὑπάρχουσι τὰ ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου καὶ τῆς κατ' αὐτὴν περιοχῆς.

Αὐτῆς δέ, τέλος, τῆς περιοχῆς ὁ ἐξώτατος περίβολος τείχος ὑπάρχει μακρὸν εὐθὺς ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς πύλης ἀρχόμενον, καὶ περι- κλείειν μάλιστα τὰ πρὸς δυσμὰς καὶ τὰ βορειότερα τοῦ ἱεροῦ Σπη- λαίου· τὰ δὲ πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτὴ περιβέβληκεν ἡ μονόπετρα αὐτοφυῶς ὠχυρωμένη. Ἔχει δὲ τὸ τείχος πύλας ὅσας τρεῖς, δύο μὲν, τὰς νεωτέρας, καὶ τρίτην τὴν ἀφ' ἧς ἀρχεται (κα- θὼς εἵπομεν), μᾶλλον δὲ πρώτην καὶ κυρίαν, αὐτὴν δηλονότι τὴν σιδηρᾶν, ἣτις ἐκπαλαί πρὸς τὸ νότιον σκέλος τοῦ στομίου κατε- σκευάσθη πρὸς νότον ἀνεμὸν βλέπουσα· δι' αὐτῆς εἰσέρχονται εἰς τὴν Μονὴν καὶ οἱ εὐλαβεῖς προσκυνηταί. Ὑπεράνω τῆς μεγάλης ταύτης πύλης εἰς κοίλωμα τετράπλευρον ἐγγέγραπται καλλιστὴ εἰ- κὼν ἡ ἐφεξῆς· Ἐν τῇ μέσῳ κᾶθηται ἐπὶ θρόνου ἡ Παντάνασσα Θεο- τόκος, φέρουσα τὸν μονογενῆ αὐτῆς Ἰῶν καὶ Θεὸν ἐν ἀγκάλῃ τῇ δεξιᾷ· γύρωθεν δὲ παρίστανται δώδεκα προφῆται εἰς ἀλλεπάλληλα κυκλοτερῆ διαγράμματα ἀνιστορημένοι, οἱ ἐφεξῆς· δεξιόθεν μὲν ἄνω πάντων ὁ Δαβὶδ, εἶτα Μιχαῖος, Ἰερεμίας, Γεδεὼν (διὰ τὸν πόικον), Ἡσαΐας, καὶ (κάτω πρὸς τὴν εἰσόδον τῆς πύλης) Μωϋσῆς ὁ θεό- πτης· ἐξ ἀριστερῶν δὲ Σολομών, Ἀγγαῖος, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ, Ἀδ- δακούμ, καὶ ἔσχατος Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς, ἀντικρὺ τοῦ Μωϋσέως. Ἐκαστος τῶν προφητῶν φέρει βιβλίον εἰλητάριον, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν εἰς Θεοτόκον προφητείαν αὐτοῦ· κατακόρυφα δὲ πάντων τῶν προφη- τῶν καὶ τῆς εἰκόνης κᾶθηται ἐπὶ θρόνου ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἐξω δὲ πάλιν τῶν κυκλοτερῶν διαγραμμάτων ἐν οἷς οἱ προφῆται, καὶ παρ' αὐτάς τὰς ἐκατέρωθεν ἄκρας τοῦ τετραπλεύρου, παρίστανται δεξιόθεν μὲν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, καὶ ἀνωτέρω, ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ· ἀριστερόθεν δὲ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἀνωτέρω, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ. Πρὸς δὲ τὰς ἄνω γωνίας τοῦ τε- τραπλεύρου καθιστόρηται ἡ Ἐδέμ, καὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· καὶ ἄγγελος ἐν φλογίνῃ ρομφαίᾳ διώκων ἔξω τῆς πύλης τοῦ Παρα- δείσου τοὺς προπάτορας τοὺς παραπесόντας! Τοιαύτη τις συντόμως ἡ εἰκὼν· ἔχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς βάσεως τὴν ἐφεξῆς· Δα-

πάνη τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου κυρίου Γερμανοῦ τοῦ Περλέγκα, εἰς μνήμην αὐτοῦ καὶ τῆς ψυχῆς σωτηρίαν. — Ἐπὶ τῆς ἡγουμενεῖας τοῦ κυρίου Ἱεροθέου» (τῇ αὐτῇ). Ἐξω δὲ τοῦ τετραπλεύρου ἐμβαδοῦ τῆς εἰκόνης κεῖται μάρμαρον τετράγωνον φέ- ρον καὶ ἄλλην παλαιὰν ἐπιγραφὴν, ἣν σημειοῦμεν ἐν τῇ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ §, γ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς πύλης τῆς σιδηρᾶς. Τὰς δὲ λοιπὰς δύο πύλας ἔχει τὸ τείχος ἀμφοτέρας, πρὸς δυσμὰς ἀφο- ρώσας, σιδήρου καὶ ταύτας ἐλάσμασιν ἄδροις πεπυκασμένας καὶ τε- θωρακισμένας κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν· ἄγουσι δὲ καὶ αὗται διὰ τοῦ στομίου εἰς τὰ ἔσω τοῦ Σπηλαίου· καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ μέσον τῆς περιοχῆς ἠνεφγμένη ὑπηρετεῖ μάλιστα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τῆς κατὰ τὸν ἔσχατον τοῦ Σπηλαίου πυθμένα κατασκευασμένης οἰκοδόμη- κης (καθὼς προείπομεν)· ἡ δὲ, κατωτέρω παρὰ τὸν παλαιὸν λεγό- μενον ἠνέφκται Πύργον εἰς ἄλλας χρεῖας ὑπηρετοῦσα. Ἐξέχουσι δὲ καὶ αἱ δύο αὗται πύλαι ὑψηλότεραι τοῦ ἐδάφους, ἔχουσαι καὶ χλίμακας ἐκ πέτρας πεποιημένας, δι' ὧν ἀναβαίνουνσι καὶ καταβαί- νουσιν οἱ ἐξιόντες.

§ Γ'. Καὶ τὸ μὲν Μέγα καὶ θεόκτιστον Σπήλαιον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς Μονῆς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν, τοιαῦτα. Ἦδη δὲ λέγομεν καὶ τὰ περὶ τῶν μακαρίων αὐτῆς κτιτόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν αἰοιδίμων κτιτόρων τῆς Μονῆς

Πρῶτοι δομότορες τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου γεγόναισι κυρίως αὐτοὶ οἱ ὅσοι πατέρες ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, οἱ μετὰ τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης εὐρόντες τὴν ὑπερευλογημένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καθὼς ἐν τῇ τούτων βιογραφίᾳ καθεξῆς ἱστοροῦμεν.

Μικρὸν ναίδιον ὠκοδόμησαν πρῶτον οἱ τρισμάκαρες ἐκεῖνοι πα- τέρες (ὡς τὸ τοῦ Ἡσαΐου ὑπόμνημα δηλοῖ), αὐτὸ δηλαδὴ τὸ σήμερον ἐπωνυμούμενον παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης, καθὼς προεί-

πομεν (κεφ. δ. §. κ. βλ. καὶ Μερ. Β. κεφ. ε. §. ζ.), καὶ ὀλίγοι τὸ πρῶτον ἦσαν οἱ τῶν πατέρων θιασῶται καὶ ἡσυχασταί, μικρῶν τινων κελλίων ἐνδον ἐνασκούμενοι ἐν τῇ Σπηλαίῳ τῇ ἀγίῳ. Μετὰ ταῦτα πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς ἡσυχαστηρίου λαμβάνοντος ἤδη μορφὴν εὐανδροῦντος μοναστηρίου, μείζων κατεσκευάσθη Ναός, ὅπου καὶ τὸ σήμερον Καθολικόν· ἀλλὰ τίς ὁ πρῶτος τοῦ μεγάλου τούτου Ναοῦ καθιδρυτής καὶ συνίστωρ; ἄδηλον. Εἰκάζεται δὲ πιθανώτατα, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνασκουμένων ἐν τῇ μοναστηρίῳ πατέρων, οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον πληθυνόμενοι, χρεῖαν εἶχον καὶ Ἐκκλησίας εὐρυχωροτέρας, μετέπειτα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων κατὰ καιροὺς ἀνεκαινίσθη. Τὸ ρηθὲν τοῦ Ἡσαΐου ὑπόμνημα, τὸ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου συγγράμματος τῆς τῶν ἀγίων βιογραφίας συνοφισθέν, ἀπλῶς ἀναφέρει τὸν μέγαν τοῦτον Ναὸν ὑπάρχοντα τότε κατ' αὐτοὺς (τῇ ζιη. ἤτοι τῇ 1510 μ. Χ.). λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως τὸ ὑπόμνημα (κατὰ τὴν χυδαίολεκτικὴν μετάφρασιν). «Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ Μοναστηρίου εἶναι τοιοῦτον. Ὁ μὲν Ναὸς εἶναι σύμμετρος καὶ καλῶτατος· δὲν εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέσον τοῦ Σπηλαίου· ἀλλὰ πλέον σιμὰ εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐκεῖ ὅπου εὐρέθη καὶ ἡ ἀγία εἰκών, καὶ ἔχει καὶ πρόναον, τὸν ἀπλῶς λεγόμενον Νάρθηκα, ἰσόμετρον τοῦ Ναοῦ· καὶ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος εἶναι τὸ κοιμητήριον κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Ναοῦ· εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος, ἐκεῖ ὅπου πρῶτα ἦτον καμωμένον καὶ τὸ καλύδιον τῆς δόσιας, εἶναι ἕτερος ναὸς μικρὸς μὲ δύο βήματα κτλ.».

Τοιοῦτον διαγράφουσιν τὸν ναὸν οἱ περὶ τὸν Ἡσαΐαν τῇ 1510 μ. Χ. Καὶ οὗτος λοιπὸν ὁ κατὰ τοὺς Ἡσαΐου χρόνους σφεζόμενος ὑπῆρχεν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν ὁ αἰεὶς Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρων (ἐν ἔτει ςψγγ', τῇ 1285 μ. Χ.) ἐκ βάθρων ἀνωκοδόμησεν, ἢ ἀνεκαίνισε, λαμπρότερον ἀνεγείρας, καὶ διὰ χρυσοδούλλου λόγου τιμήσας βασιλικῶς (διότι ὁ μεταξὺ τούτου καὶ τῶν Ἡσαΐου χρόνων περὶ τὸ 1400 γενόμενος ἐμπρησμός ὀλίγον, ἢ οὐδόλως ἔδλαψε τὸν ναὸν αὐτόν, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς). Ὅτι δὲ καὶ πρότερον καὶ ὕστερον τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ ἄλλοι τῶν εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων καὶ διὰ χρυσοδούλλων ἐτίμησαν, καὶ βασιλικαῖς ἐπροίκισαν ἀφιερῶμασι τὴν ἑρὰν τοῦ Μεγασπηλαίου Μονὴν φαίνονται ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Σφίζεται

τὴν σήμερον ἐν τῇ Μοναστηρίῳ χρυσοδούλλον τοῦ αἰεὶς Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ ἐν ἔτει ςωνς' (τῇ 1348 μ. Χ.), ὅπου καὶ τύποις ἐκδίδομεν ἐφεξῆς ἐν τῇ παρόντι ποιήματι. Ἐν τούτῳ γοῦν τῇ χρυσοδούλλῳ μνημονεύονται καὶ ἄλλα δύο χρυσοδούλλα· τὸ μὲν, **τοῦ αἰεὶς πάππου αὐτοῦ καὶ βασιλέως** (οὗτος δὲ ἦν ὁ προειρημένος Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρων), ἕτερον δὲ, **ταῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ δεσπότη καὶ βασιλέως** (οὗτος δὲ ἦν ἰσως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος). Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα τὰ μνημονεύμενα χρυσοδούλλα οὐχ' εὐρίσκονται πλέον ἐν τῇ Μονῇ (λέγομεν δὲ περὶ τούτων ἰδίως ἐν τοῖς ἐφεξῆς). Ἀλλ' οὐδὲ τῶν Ἀνδρονίκου προγενεστέρων Αὐτοκρατόρων χρυσοδούλλα σώζονται· διότι ταῦτα πάντα, καθὼς καὶ τῶν ἀρχαίων Πατριαρχῶν τὰ σιγίλλια γράμματα κατέφαγεν ὁ κατὰ τὸ 1640 γενόμενος ἐμπρησμός, ὅποτε καὶ ὁ Ναὸς καὶ τὸ σκευοφυλάκιον καὶ ὅλον τὸ Μοναστήριον ἀπετεφρώθη, ὡς λέγομεν παρακατιόντες. Ὅτι δὲ ἦσαν καὶ πρὸ τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ χρυσοδούλλα καὶ σιγίλλια πατριαρχικὰ φαίνεται λαμπρῶς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ 1641 (δύο περίπου χρόνους μετὰ τὸν ἐμπρησμόν) ἐκδοθέντος σιγίλλου τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου, ὅπου μνημονεύεται ρητῶς «**ἡ τῶν παλαιγενῶν γραμμάτων χρυσοδούλλων τε καὶ πατριαρχικῶν σιγίλλων ὑπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ ἀνάλωσις καὶ διαφθορά**» (ἐκδίδομεν δὲ ἐν τῇ παρόντι καὶ τοῦτο τὸ τοῦ Παρθενίου μετὰ καὶ τῶν ἄλλων νεωτέρων Πατριαρχικῶν σιγίλλων). Τότε δὲ ἐπὶ τοῦ αἰεὶς Παρθενίου πατριαρχεύοντος ἐσφίζοντο αὐτὸ τε τοῦ Ἰωάννου τὸ χρυσοδούλλον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μνημονεύμενα τῶν δύο τούτου προκατόχων Αὐτοκρατόρων. Πῶς δὲ ταῦτα διεσφίθησαν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς; πάντως κατὰ νεύσιν θείας χάριτος. Ἡνώχλουν τότε τὸ Μοναστήριον πλεονέκται σφετεριζόμενοι κτήμα τῆς Μονῆς μνημονεύμενον ἐν τοῖς χρυσοδούλλοις τούτοις· ὅθεν οἱ μονάζοντες λαβόντες τὰ γράμματα παρέστησαν εἰς τὸ κριτήριον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν δικαίων τῆς Μονῆς. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ μεταξὺ συνέβη ὁ ἐμπρησμός, καὶ τὰ τρία χρυσοδούλλα διεσφίθησαν ἔξω τυχόντα τοῦ παμφάγου πυρός· ἀλλὰ τὰ δύο τούτων ἔμελλον εἰς ἄλλο δεινότερον ἐμπεσεῖν, διὸ καὶ ἠφανίσθησαν (τοῦλάχιστον μέχρι σήμερον). Κατὰ τὸ 1693 κατέσχον πάλιν τὴν Πάτραν μετὰ

τῆς Ἀχαΐας καὶ τὴν Ναυπλίαν οἱ Ἑνετοὶ πολέμῳ λαβόντες ἀπὸ τῶν προκατασχόντων Τούρκων. Τότε καὶ οἱ Μεγασπηλαιῶται προσήλθον πρὸς τὸν ἐν τῇ Πάτρᾳ καθεδρεύοντα δυνάστην τῆς Ἀχαΐας τὸν Ἑνετὸν παριστῶντες τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων τὰς ἀποδείξεις, αὐτὰ τὰ χρυσόβουλλα. Ἐκεῖνος δὲ συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἵνα καὶ παρὰ τῆς Ἑνετῶν ἐξουσίας λάβωσι νεώτερα χρυσόβουλλα τῶν παλαιῶν κυρωτικά· καὶ οἱ πατέρες ἔμελλον. Καὶ τέλος, κατὰ τὸ ἄψιγ' ἀπέστειλαν εἰς Ἑνετίαν τὸν ἀπὸ Μυρέων Ζακχαῖον φέροντα τὰ χρυσόβουλλα τῶν Αὐτοκρατόρων· καὶ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ὁ Ζακχαῖος ζητῶν τὴν ἐπικύρωσιν· κἀκεῖνοι ὑπέσχοντο· ἀλλ' ὁ χρόνος παρήρχετο, καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἔμενεν ἀτέλεστος· διότι οἱ Ἑνετοὶ πάντοτε τὸν πόλεμον τῶν Τούρκων βλέποντες κραταῖον, καὶ τὴν ἡτταν ἑαυτῶν ἄδραστον καὶ σχεδὸν βεβαίαν ὑποπτεύοντες, ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῶν τότε ὑπηκόων αὐτῶν, τῶν Πελοποννησίων, ὡς προσκαίρους καὶ παροδικοὺς ἑαυτοὺς θεωροῦντες. Ἦδη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἁψιδ' ἐκραγέντος λαμπρῶς τοῦ πολέμου τῶν Τούρκων τοῦ πρὸς τοὺς Ἑνετούς, φοβηθεὶς ὁ Ζακχαῖος μήπως πάλιν οἱ Τούρκοι κυριεύσωσι τὴν Πελοπόννησον, καὶ νομίσας ἀναγκαίαν εἰς τὸ Μοναστήριον τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν, σπεύσας τάχιον κατήλθε, καταλιπὼν εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῶν Ἑνετῶν τὰ χρυσόβουλλα. Καὶ ἕλῳ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Πελοπόννησος· καὶ ἔφυγον οἱ Ἑνετοὶ τῇ ἁψιδ'. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πράγματα κατεστάθησαν, ἀπήλθον οἱ Μοναχοὶ διὰ γραμμάτων τ' ἀρχαῖα χρυσόβουλλα τοῦ Μεγασπηλαίου σχετλιάζοντες καὶ παρακαλοῦντες, ἀλλ' ὁ εἰσακούων οὐδεὶς. Ὁ δὲ Ζακχαῖος ὁ ἀπὸ Μυρέων ἐτελεύτησεν ἐν τῇ μεταξύ. Παρεκάλουν λοιπὸν οἱ Πατέρες τοὺς ἐν Ἑνετίᾳ ὁμογενεῖς ἵνα διενεργήσωσι τὴν ἀνάληψιν τῶν χρυσοβούλλων· καὶ μόλις κατὰ τὸ ἁψιδ' μετὰ μυρίας δεήσεις καὶ χρόνους ὄλους ἐννέα μετὰ τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου φυγὴν τῶν Ἑνετῶν ἀπεδόθη πρὸς τινα τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν μόνον τὸ νῦν σφζόμενον χρυσόβουλλον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου (καὶ τοῦτο χωρὶς τῆς συνήθως ἐν τοῖς χρυσοβούλλοις λόγοις προσηρημένης χρυσῆς σφραγίδος τοῦ Αὐτοκράτορος!)· τὰ δ' ἐν αὐτῇ μνημονεύμενα ἀρχαιότερα (τοῦ τε Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος καὶ τὸ τοῦ νεωτέρου) κατεκρατῆθησαν, ἴσως ὡς ἱστορικά καὶ ἀρχαιο-

λογικά κοσμήματα ἢ λάφυρα ἀναίμακτα (ὅποια καὶ ἄλλα πολλὰ ἤρπασαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος οἱ Ἑνετοί, μὴ φοβούμενοι Νέμεσιν παρὰ πόδας αὐτοῖς ἐπακολουθεῖσαν) πρὸς κόσμον τῶν Ἑνετικῶν Ἀρχαίων· (καὶ ἴσως ἐκεῖ σφζονται μέχρι καὶ τῆς σήμερον). Δηλοῖ δὲ ταῦτα πάντα ἔγγραφον σημεῖωμα τῶν πατέρων σφζόμενον ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου.

Ὅσον λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων καταφαίνεται, πρῶτος ἐκ τῶν Αὐτοκρατόρων συνίστωρ ἢ ἀνακαινιστὴς τοῦ θεοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Μοναστηρίου προικοδότης φαίνεται ὁ αἰδιδίμος Ἀνδρόνικος ὁ Γέρον, καὶ μετὰ τοῦτον Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνός· ἀρχαιότερα δὲ τῶν εὐσεβεστάτων Αὐτοκρατόρων περὶ τὴν Μονὴν τοῦ Σπηλαίου φιλοτιμήματα καὶ χρυσόβουλλοι λόγοι, εἴ τινες καὶ ἦσαν, καὶ τίνων, οὐκ ἔχομεν λέγειν, ἀπολεσθέντων τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ἐν τῇ μεγίστῃ ἐμπρησμῷ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Συνέβη δὲ οὗτος τῷ 1640 καθὼς δηλοῦσι τὰ ὑπομνήματα, καὶ ἡ ἐπάνω τῆς ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ ἔσωθεν σφζομένη καὶ τὴν σήμερον ἐπιγραφὴ. Ἐχει δὲ αὕτη οὕτω. «Ἐν ἔτει αχμ' (1640) ἐγένετο ἐμπρησμός, Θεοῦ παραχωρήσει, ἐν τῇ παρούσῃ σεβασμίᾳ καὶ βασιλικῇ μονῇ τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ Σπηλαίου, καὶ ἠφανίσθη ἅπασα ὑπὸ τοῦ πυρός, σωθείσης μόνῃς τῆς σεβασμίας εἰκόνης τῆς Ὑπεράγίας Θεοτόκου, τῆς ἱστορηθείσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Τὸ δὲ αχμ' (1641) ἔτος ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων, καὶ ἠκοδομήθη ἐξ ἰδίων ἀναλωμάτων, ἡγουμενεύοντος τοῦ κυρίου Συμεῶν. Τὰ δὲ νῦν ἀνιστορήθη καὶ ὁ θεὸς Ναὸς αὐτῆς οὗτος, τῇ βοηθείᾳ τῆς Θεοτόκου, ἡγουμενεύοντος τοῦ κυρίου Ἀνθίμου· ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου Οἰκονομίας αχγγ (1653), ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ. Ἰνδικτιωνὸς ζ'. χειρὶ Μανουὴλ ἱερέως τοῦ Ἀνδρόνου ἐκ πόλεως Ναυπλίου».

Καὶ ἄλλη δὲ ἐπιγραφὴ ἐπάνω τῆς σιδηρᾶς πύλης ἐπὶ μαρμάρου λέγει ταῦτα.

«Ἔτος Ἑρμῆ — ἀπὸ Χριστοῦ ἁχμ'. εἰς τὰς δ'. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἐκάη τὸ μέγα Σπήλαιον· ὥστε δὲν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθον. Καὶ τὸν Μάρτιον Μῆνα ἐβάλαμεν θεμέλιον Ἑρμῆ. ἀπὸ Χριστοῦ 1641, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐπιμελείας Συμεῶν Ἱερομονάχου τοῦ

Καθηγουμένου εἰς ἀνέγερσιν ἐκ βάθρων τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τῆς Μονῆς».

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ σημερινὸς Καθολικὸς Ναὸς ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ἐπὶ τοῦ Συμεῶν ἐκ βάθρων ἀνοικοδομηθεὶς· πλατύτερος δὲ οὗτος ἀνηγέρθη καὶ μείζων παρὰ τὸν ὑπὸ τοῦ αἰδίου Αυτοκράτορος Ἀνδρονίκου κτισθέντα καὶ καέντα· διότι ἐκεῖνος μὲν (ὡς ἔγραφαν οἱ περὶ τὸν Ἡσαΐαν ἱστοροῦντες οἷος ἐπ' αὐτῶν ἐσφίζετο), εἶχε πρὸς ἀριστερὰν τὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων, πρὸς δεξιὰν δὲ τὸ παρεκκλήσιον (βλ. κεφ. δ'. §. κ.). ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς, ὃν ὁ Συμεὼν ὁ Κροκιδᾶς ἀνφικοδόμησε, πολὺ μείζων ἀνηγέρθη, συμπεριληφθέντων ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ κοιμητηρίου καὶ τοῦ παρεκκλησίου τῶν πατέρων, καὶ κάλλιστον ἀπέδη τῆς Παντανάσσης ἀνάκτορον (αὐτῆς συνεργούσης), οἷον ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεγράψαμεν. Ἐπὶ τούτου τοῦ ἀειμνήστου Συμεῶνος ἐκτίσθη καὶ ὁ ἐσώτερος τοῖχος, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν κελίων, καὶ πᾶσα ἡ μέχρι τῆς καλλιρρόης πηγῆς οἰκοδομὴ τοῦ Μοναστηρίου· ὡσαύτως καὶ τὰ περὶ τὸν Ναὸν παρεκκλήσια.

Κατὰ δὲ τὸ ἀφνζ' ἔτος, Ἰωαννικίου ἡγουμενεύοντος, ἐκτίσθη τὸ ἔξω τεῖχος τοῦ περιβόλου, τρέχον ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ διαζωννύον κατὰ μήκος ἅπασαν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Μοναστηρίου περιοχὴν. Ὑπάρχει δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους ὀργυιῶν περίπου εἴκοσιν· ἐν αὐτῷ δὲ κεῖνται καὶ αἱ δύο πύλαι (περὶ ὧν προείπομεν) αἱ πρὸς δυσμὰς, καὶ πύργος ὀχυρὸς πλησίον τῆς μεγάλης καὶ κυρίας πύλης, τῆς σιδηρᾶς, τῆς πρὸς νότον ἀφορώσης. Ἀντικρὺ δὲ ταύτης ἐπὶ τοῦ πύργου κεῖται μάρμαρον ἔχον ἐπίγραμμα τὸ ἐφεξῆς·

«Σπηλαίῳ υἱὸν τέκε μήτηρ παρθένος, ἀγνῆς
Μητρὸς Σπηλαίῳ δ' εἰκόνα δῶκε παῖς,
Ἦν Λουκᾶς γράψεν θεῖος· τῆς νῦν, ξένη, τείχῃα
Ἀμφεδόμησαν ἱοὶ μυστιπόλοι γε Μονῆς,
Ἰωαννίκιος σὺν Ἰωσήφ, ἄμια Ἰωῆ,
Ὦν μέτα Καλλίνικος, ἡδὲ φύλαξ ἱερῶν
Ζαχαρίας, ἡγουμενεύοντος Ἰωαννικίου,
Οὓς γε, κόρη, τάξον τάξεσι μακαρίων.
Δομήτορες δέ, Κώνστας καὶ Ἰωάννης.
ἐν ἔτει ἀφνζ. Αὐγούστου δ'.

Τὸ πάλαι ὑπῆρχε καὶ τις ἄλλη θύρα μικρὰ ἡνεωγμένη ἀνωθεν τῆς μεγάλης πύλης τῆς σιδηρᾶς (ἔπου τὰ νῦν ὑπάρχει τὸ λεγόμενον (κασιτέλλιον). ἤτις ἔφερεν ἐκ πλαγίων πρὸς τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης. Διὰ ταύτης τῆς θύρας εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ οἱ τὸν ἐμπρησμὸν καταπράξαντες ἀσθεεῖς (ὡς προείπομεν). Ταύτην δὲ τὴν πόρταν ἀπέκλεισε τειχίσας ἔτι κατὰ τὸ ἀψ' (1700) ὁ Μυρέων Ζαχαρίας μονάζων ἐν τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ· καὶ πολλὴν ἐκ τούτου τὴν ἀσφάλειαν περιποίησεν εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον. Ἀλλὰ καὶ ἐφεξῆς μετὰ τούτου, καὶ μετὰ τοὺς ἰδρυσμένους τὸ ἔξω τεῖχος, καὶ ἄλλοι κατὰ καιροὺς ἡγεμονεύοντες μετὰ τῶν προηγουμένων καὶ προσετώτων οὐ διέλιπον μέχρι σήμερον κοσμοῦντες τὸ ἱερὸν Μοναστήριον, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δὲ πολλάκις δαπάνη, ἀφ' ὧν ἦλθον εἰς τὴν Μονὴν ὑπουργοῦντες τῷ Θεῷ.

Κτήματα δὲ ἀρχαῖα ἐκ τῶν βασιλικῶν καὶ ἄλλων ἀφιερωμάτων τὸ μὲν πάλαι εἶχε πολλὰ τὸ ἱερὸν Μοναστήριον, ἃ δὴ καὶ καταλέγονται ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ χρυσοβούλλῳ τοῦ αἰδίου Αυτοκράτορος Ἰωάννου· ἀλλὰ τούτων ἀφήρπασαν τὰ πλεῖστα αἱ συχναὶ τῆς Πελοποννήσου ἀλώσεις καὶ μεταβολαί, καὶ τῶν κρατούντων ἡ πλεονεξία. Σφίζονται δὲ καὶ τὴν σήμερον κτήματα τοῦ Μοναστηρίου κατὰ τὴν Πελοπόννησον τέσσαρα τὰ καλούμενα μετόχια. Α'.) τὸ κείμενον κατὰ τὴν Ἀχαΐαν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῆς ἀρχαίας Ἑλίκης (πόλεως λαμπρᾶς, πρόπαλαι καταποντισθείσης). Αὕτη ἡ τοῦ Μετοχίου χώρα τὰ νῦν καλεῖται Τρουπεῖα ἢ Τρουπία, καὶ αὐτοῦ κεῖται καλὸν καὶ εὐρύχωρον οἶκημα, καὶ μικρότερον ἄλλο, καὶ ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ ἄλλος τῆς ἁγίας Εἰρήνης, καὶ τρίτος τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καὶ τέταρτος ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Τρύφωνος τοῦ μεγαλομάρτυρος, καὶ Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμψάκων. Αὐτοῦ καὶ οἱ πλεῖστοι τῆς Μονῆς ἀμπελῶνες, ἢ σταφιδῶνες, καὶ ἐλαιῶνες, καὶ κῆποι παντοῖοι καὶ ἄλλαι φυτεῖαι μέχρι πρὸς τὴν παραλίαν ἐκτενόμεναι· Β'.) μετόχιον μετὰ τῆς κατ' αὐτὸ περιοχῆς τῆς ἐπιλεγόμενης τοῦ ἁγίου Νικολάου (ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ Ἐκκλησίας)· κεῖται δὲ κατὰ τὰ λεγόμενα μαῦρα βουνά, χώραν τῆς Ἡλίδος· πρὸς τοῦτο δὲ γειτονεῖ· Γ'.) μετόχιον τὸ Βουπεράσιον (τοῦτο καὶ Ἀλὴ Τσελεπὴ καλεῖται·

βαρβαρικώτερον ὥς ἐκ τοῦ πρώτου κτίτορος τούρκου, παρ' οὗ τινος ἠγόρασεν ἡ Μονὴ τὸ ὑποστατικόν· ἐν δὲ τῇ Βουπρασίῳ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Δ') ἡ λεγομένη Σάλμενα, μετόχιον καὶ αὕτη, καὶ χώρα κειμένη κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν πλησίον τῶν Καλαδρύτων, ὀλιγώτερον μιᾶς ὥρας ἀπέχοντα, καὶ Ναὸς ἅγιος ἐν αὐτῇ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, τὸ δὲ πρότερον (πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως) ἐπεφημίζετο ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Ἔχει καὶ ἄλλα κτήματα μικρότερα τὸ Μοναστήριον, οἷον, τὰ πλησίον τῶν Τρουπείων τέσσαρα μικρὰ μετοχίδια, τὸ λεγόμενον **Σταυρία** (καὶ Ναὸς ἐν αὐτοῖς τῆς ἁγίας Μαρίνης), καὶ τὰ **Νεάματα** (καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου) καὶ τὴν **Βοίταιναν** (καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου), καὶ τὸ **Καλαμάκιον** (καὶ Ναὸς τοῦ Παντοκράτορος). Ἀπωτέρω δὲ πάλιν οὐ μακρὰν τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου κεῖται· τὸ λεγόμενον **Μέγα ἀμπέλιον**, καὶ Ναὸς ἐν αὐτῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Παρεξῆς δέ, αἱ **Φυτεῖαι** καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου· καὶ παρὰ τὰς Φυτείας ἐλαιῶν, καὶ ληνός, καὶ οἰκίαι, καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Εἰς ταῦτα προστεθείσθωσαν, κεφάλαιον καὶ κορωνίς ὅλων τῶν τοῦ Μοναστηρίου κτημάτων καὶ θησαυρὸς ἔνδοξος, τὰ ὀλίγα καὶ μικρὰ ἀλλ' ἀνεκτίμητα χωράφια τῆς ἁγίας Κόρης Εὐφροσύνης, κείμενα κατὰ τὸν Γαλατᾶν (τὴν Ζαχλοροῦν), καὶ διαφυλάττοντα τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἁγίας μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἡμέρας. Ταῦτα μένουσιν ὑποστατικά τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κατὰ τὴν Πελοπόννησον· τὰ μὲν ἐξ ὑπαρχῆς κτηθέντα καὶ φυτευθέντα, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ πολλῶν καταδρομῶν ἀνακαινισθέντα καὶ μέχρι σήμερον συντηρούμενα διὰ τοῦ μεγίστου καὶ σεμνοτάτου τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, λέγω δὲ τῶν ὁσίων καὶ συνεχῶν ἰδρώτων καὶ κόπων τῶν φιλεργωτάτων μοναχῶν. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Λαπάταν καὶ τὸ παρὰ τὸ Αἶγιον (Βοστίτζαν) καὶ τὸ περὶ τὸν Δρόγκον μετόχια τοῦ Μοναστηρίου παλαιά, καὶ τὸ τῆς Ἀδυσσαίνης, καὶ τὸ τῆς Προυσαίνης, καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα χωρία τὰ ἐν τῇ χρυσοδόλλῳ μνημονευόμενα χεῖρες ἤρπασαν ἱερόσυλοι δυναστείας παρανόμου.

Τῶν δὲ παλαιῶν κειμηλίων, ἱερῶν τε σκευῶν καὶ ἁγίων λειψάνων, τὰ μὲν κράτιστα καὶ μέγιστα διέφθαιρεν ὁ τῆς Μονῆς ἐμπρησμός· ὀλίγα δὲ τούτων ἐσφύθησαν ἔξω καὶ ταῦτα, κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, ἐν τοῖς Μετο-

χίοις τυχόντα. Προσετέθησαν δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἐφεξῆς, ὡσαύτως καὶ ἱερῶν ἀμφίων πολυτίμους στολάς, ἔχομεν μετρίας καὶ τὰς ἀναγκαίας· μετρίαν δὲ καὶ τὴν Βιβλιοθήκην καὶ μικρὰν ὡς πρὸς τὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς πλουσίαν συνηγμένην· ὅθεν καὶ μάλιστα φροντίζουσιν οἱ πατέρες ὅπως καὶ ταύτην ἐπαυξήσωσι μετὰ τῆς Σχολῆς.

Οἴκους δὲ κατὰ πόλεις (Μετόχια καὶ τούτους ὀνομαζομένους συνηθέστερον) ἔχει τὸ ἱερὸν Μοναστήριον καὶ ἐντὸς καὶ ἔξω τῆς Πελοποννήσου παρὰ τῶν χριστιανῶν ἐκπαλαί καθιερωμένους. Ταῖς τοῦ οἴκου ἔχει ἐν Αἰγίῳ, καὶ ἄλλον ἐν Παλαιαῖς Πάτραις, καὶ ἐν Τριπόλει, καὶ Ἀργεῖ, καὶ Κορίνθῳ, καὶ Καλαδρύτοις, καὶ ἐν Καλάμαις καὶ ἐν Μάνῃ δὲ τὸ μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως· καὶ ἐκτὸς δὲ τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ἀθήναις, καὶ Λεβαδείᾳ καὶ Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐν Σμύρνῃ καὶ, τέλος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ λεγόμενον Βλαχικὸν παλάτιον (Βλαχ-Σαράγι), καὶ προσέτι τὸ κατὰ τὴν Ἀντιγόνην νῆσον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ τοῦ Καρίπῃ ἐπιλεγόμενον.

Αὕτη συντόμως ἡ τοπογραφία τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγαλυνύμου Σπηλαίου, τοῦ ὅρους τοῦ ἁγίου ἐν ᾧ ἔθετο τὸ σκῆνωμα τῆς παναγίας καὶ κεχαριτωμένης αὐτῆς μορφῆς ἡ Παντάνασσα Δέσποινα, κηπον τοῦτον ἀναδείξας τῶν πνευματικῶν αὐτῆς χαρίτων καὶ δωρεῶν. Ἐν Σπηλαίῳ τῷ τῆς Βηθλεὲμ ἔτεκε τὸν μονογενῆ Υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεὸν τοῦ παντός, καὶ ἐν Σπηλαίῳ τῷ τῆς Ἀρκαδίας ἀπεθυσάυρισε τὴν ἀρχέτυπον καὶ πανευλόγητον εἰκόνα τῆς προσκυνητῆς αὐτῆς μορφῆς, πηγὰς ἐλέους ἐκπέμπουσα τοῖς μετὰ πίστει προσιοῦσι. Καὶ προσέρχονται τὰ πλήθη τῶν πιστῶν «**νεφέλαι καὶ περιστεραί**» (καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας) κατὰ τε τὴν δημοτελῆ πανήγυριν, καὶ ἄλλοτε πολ- λάκις συρρέοντα πανταχόθεν, καὶ μιμούμενα περιστερὰς μετὰ νεοσσῶν προσιοῦσας· ὥστε γίνεταί καὶ πρὸς τοὺς συνερχομένους εὐλαθεῖς προσκυνητὰς τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος ὅ,τι ἔλεγεν ὁ μακάριος Θεοδώρητος περὶ πάντων καθόλου τῶν πιστῶν τῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσι συντρεχόντων εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν. «Εἶδὲ τις (λέγει) ἀκριδὼς βούλεται νοῆσαι τὸ χωρίον· (τό, **Τίνες οἶδε ὡς νεφέλαι πέτανται, καὶ ὥσει περιστεραί μετὰ νεοσσῶν**; Ἡσαΐ. ξ.) ἐν ταῖς δημοτελέσιν ἑορταῖς, ἢ ταῖς δεσποτικαῖς, ἢ ταῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων, θεα-

σάσθω τὰ πλήθη συρρέοντα, καὶ τὰς μὲν (μητέρας), τὰς θυγατέρας ἐν ταῖς ἀγκάλαις φερούσας, καὶ ταῖς χερσὶν ὁδηγούσας· τοὺς δὲ πατέρας), μετὰ τῶν υἱῶν βαδίζοντας· καὶ ὄψεται ἀληθῶς πνευματικὰς περισσότερας μετὰ τῶν νεοττῶν πετομένας καὶ πρὸς τὴν νέαν παραγινομένας Σιών».

Γένοιτο δὲ διὰ πρεσβειῶν τῆς παναχράντου Θεοτόκου, ὅπως αἰετοτε τῶν πρὸς σωτηρίαν αἰτημάτων παρὰ Κυρίου τυγχάνωσι καὶ οἱ ἔξωθεν εἰς τὴν Μοῆν ἐρχόμενοι, καὶ οἱ ἐντὸς ἐνασκούμενοι πιστοὶ τῆς Παναγίας Τριάδος λάτρεις καὶ προσκυνηταί, καὶ τῆς μελλούσης βασιλείας ἀξιωθῶσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων καὶ θαυματουργῶν πατέρων ἡμῶν Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τῶν τὴν ἁγίαν καὶ θεομητορικὴν εἰκόνα εὐρόντων, καὶ ὅπως ταύτην ἀνεῦρον, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας εἰκόνης, ὅπως ὑπὸ τοῦ θείου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἀνισορήθη, καὶ ποία ταύτης ἡ μορφή, καὶ τινων ὀλίγων ἐκ τῶν δι' αὐτῆς θαυμάτων ψυχωφελῆς διήγησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Περὶ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων, καὶ ὅπως ἐμόνασαν

Οἱ τρισόλβιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεόδωρος ἦσαν ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα, γεννηθέντες περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶ-

νος (310—320) ἐν τῇ μεγαλοπόλει Θεσσαλονίκῃ τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ γονέων λαμπρῶν μὲν κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν τοῦ πλούτου πολυτέλειαν, λαμπροτέρων δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἀκήρατον ὄλβον τῶν ἀρετῶν. Διότι διηγόν οὗτοι τὸν βίον «*περιπατοῦντες ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν*», καὶ κατὰ πάντας πολυτευόμενοι ὡς ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν Θεσσαλονικέων ἐκείνων, ὧν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτὸς διέγραψεν ὁ οὐρανοδόμων Ἀπόστολος γράφων πρὸς αὐτοὺς ταῦτα. «*Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀνοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθὼς ἐστὶν ἀληθὺς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν.*» Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ μακάριοι γονεῖς ἡξιώθησαν παρὰ Κυρίου καὶ τούτων κεχαριτωμένων παιδίων, ἅτινα ἐκ βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας ἀνέτρεφον ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ἐκπαιδεύοντες τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ζωὴν ἀρετῆς παράδειγμα πρὸς μίμησιν αὐτοῖς προτιθέντες. Καὶ προέκοπτον ἀμφοτέροι δ, τε Συμεὼν καὶ Θεόδωρος αὐξάνοντες καὶ προβαίνοντες θαυμασίως εἰς τὴν πρώτην στοιχείωσιν τῶν ἀρετῶν τῆς θεοσεβείας· ὥστε καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀπαλῶν δυνάμεων ἐδείκνυν, ὅποιοι κατὰ τὸ τέλειον τῆς ἡλικίας γενήσονται. Καὶ καθὼς τὰ γενναῖα βλαστήματα, ὅταν ἐκ τῆς πρώτης αὐξήσεως ἀναδύωσιν εὐθυτενὴ καὶ ραδινά, προδεικνύουσιν εἰς τοὺς γεωργοὺς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν καλλονὴν καὶ εὐκαρπίαν. παρομοίως καὶ οὗτοι ἐκ τῆς πρώτης καὶ νεαρᾶς αὐτῶν βλάστης προεμήνουν, ὅτι ἔσονται ὡς τὸ θειοτάτης ἐκείνου τοῦ ψαλμῶδου δένδρον, «*τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων· ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρησεται*». Καὶ ἔμελλεν ἄρα πληροῦσθαι καὶ ἐν αὐτοῖς τὸ θεῖον ἐκεῖνο ρητόν, «*Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, καὶ ὥσει κέδρος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται*».

Ἄρτι λοιπὸν τὴν παιδικὴν παραλλάσσοντες ἡλικίαν, καὶ βρισκόντες ἀπὸ τε τῶν φυσικῶν τοῦ νοῦς πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ἐκ τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς θεαρέστων ἡθῶν, πλήρεις δὲ καὶ χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἔτεινον πρὸς ὃ προωρίσθησαν ὑψίστοιμον μέγεθος· καὶ οὔτε πρὸς πλοῦτον καὶ δόξαν ἀπέβλεψαν, οὔτε πρὸς ἄλλο τι τῶν γηγένων. ἀλλὰ πάντων ἀποστάντες, πρὸς ὅσα πλουτοῦσα νεότης ἐπτό-

ῆται, φιλοδοξίας, ἀπολαύσεων, κυνηγεσιῶν, καλλωπισμάτων, παντοίας τοῦ ἀβροδιαίτου βίου ματαιοσπουδίας καὶ ρεούσης τρυφῆς, εὐθὺς ὅλοι ἐδόθησαν εἰς τὴν κτῆσιν τοῦ ἀθανάτου πλούτου τῆς ἀρετῆς. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐσπούδασαν τὰ βιωφελῆ τῆς ἔξω σοφίας παιδεύματα, διακούσαντες εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ σχολὰς γραμματικὴν καὶ ρητορικὴν καὶ ποιητικὴν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τὰς ἐπιστήμας· ἐξαιρέτως δὲ ἐπαιδεύθησαν τὰς αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους ἀληθείας τῆς θεῆς σοφίας καὶ τὰ τελειότατα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας διδάγματα, θεολογίαν τε λέγω καὶ τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν ζωηφόρον καὶ φωτοπάρχον γνῶσιν, «*αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ*». Καὶ ὅσον ἡῤῃξαν εἰς τὴν ἐπίδοσιν καὶ κατανόησιν τῆς ἔσω καὶ ἔξω φιλοσοφίας, τοσούτῳ προέκοπτον εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν τελειότητα τῆς εὐσεβείας, σύμμαχον ἔχοντες τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὸ ἄτυφον καὶ ἄπλαστον ἦθος μετὰ τῆς ἐνοικούσης χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλοτε μὲν, ὡς ἄλλοι τινὲς ὑψιπέται ἀετοί, ἀνυψοῦντο μετέωροι εἰς τὴν μυστικὴν θεωρίαν τῶν πνευματικῶν νοημάτων τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, ἄλλοτε δὲ πάλιν, ὡς φιλεργοὶ μέλισσαι, διήρχοντο τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν τοὺς λειμῶνας, εὐρίσκοντες τὴν ἐμπρακτικὴν τοῦ θεοῦ νόμου μελέτην γλυκυτέραν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον ἐν τῷ λάφυρῳ αὐτῶν· καὶ οὕτω διηγόν τὴν μακαρίαν αὐτῶν νεότητα, βίου καὶ λόγου τὴν ἁρμονίαν ὡς ἐν ὄργανῳ μουσικῇ συνηχοῦντες, καὶ τὴν πράξιν μετὰ τῆς θεωρίας ἀδιαλείπτως ἀσχοῦντες. Καὶ μᾶλλον κατὰ ψυχὴν παρὰ κατὰ τὸ σῶμα ζῆν ἐπεπόθουν, ἕνα καὶ μόνον ζῆλον καὶ σκοπὸν ἔχοντες, καὶ εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος ἀποβλέποντες, πῶς ἀρέσαντες τῷ Χριστῷ κερδήσωσι τὸν Χριστόν! Τοῦτον ἡγάπων, τοῦτον ἐπόθουν, πρὸς τοῦτον ἀκαταπαύστως ἀπέβλεπον, καὶ νῦν μὲν ἔφαλλον μετὰ τοῦ θεοπάτορος. «*Πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;*» ἄλλοτε δὲ πάλιν. «*Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὥσει περισσεῶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω;*». Κατάπαυσις γάρ ἐστιν ἀληθὴς καὶ ἀνάπαυσις εὐφρόνου ἢ ἀπόλαυσις τοῦ ἄχρου τῶν ἐφετῶν, πρὸς ἣν καταντῶσιν ὅσοι τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ὡς πτέρυγας φοροῦντες περισσεῶς, ἀνίπτανται καθαροὶ καὶ ἄσπιλοι ἀπὸ τῆς ἰλῦος τοῦ κόσμου τούτου.

Καὶ λοιπὸν ἀκμάζοντες ἤδη τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν, ἀκμάζοντες δὲ πολὺ πλεον τῷ πνεύματι καὶ τῇ κατὰ Θεὸν σοφίᾳ τε καὶ φρονήσει, καὶ πάντων τῶν ὄντων τὸ ἄστατον καὶ πρόσκαιρον μελετώντες, ἡσθάνοντο, ὡς ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, ἀμφοτέροι πολλὴν κλίσιν πρὸς τὴν μοναδικὴν μακαρίαν ζωὴν, ὡς ἀνωτάτην φιλοσοφίαν, ἀπὸ τῶν κοσμικῶν θορύβων ἀπάγουσαν, καὶ μᾶλλον ἀπερίσπαστον καὶ ἀτάραχον, καὶ διὰ τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ὄντος ὄντως ἀναβιβάζουσιν. Ἐκήρυττε δὲ τότε ἡ φήμη τὴν ἄσκησιν καὶ ἄλλων μὲν ἀλλαχοῦ μοναστῶν, μάλιστα δὲ τῶν κατὰ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης ἐν ἐρήμοις ἀσκουμένων ἁγίων Ἀναχωρητῶν. Διότι κατὰ τὴν Αἴγυπτον πρῶτον, ἐτι περὶ τὰ μέσα τοῦ πρώτου αἰῶνος μετὰ Χριστόν, Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ τὸν θεῖον λόγον κηρύττωντος, καὶ κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους πολλοὶ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν διήγον εἰς τὰς ἐρήμους, τὸν ζηλωτὴν Ἡλιοῦ, καὶ τὸν ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ ἐπελθόντα μακάριον Πρόδρομον ἐνθέως μιμούμενοι· καὶ διέτριβον, ὡς εἶπεν ὁ Προφήτης, «ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ», Θεῷ λειτουργοῦντες καὶ Θεῷ γνωσκόμενοι· καὶ τούτων λοιπὸν τῶν ἱσαγγέλων ὁσίων τὸ παράδειγμα ἐξέκαιεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν δύο αὐταδέλφων τὸν ἐμπνευσθέντα τῆς θείας ἀγάπης οὐράνιον ἔρωτα. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς θεαῖς Εὐαγγελίαις ἀνεγίνωσκον μετ' ἐπιστασίας νῦν μὲν τὸ «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι», νῦν δὲ τὸ «καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς (ἔμειναν δηλονότι ἐν ἀγαμίᾳ καὶ παρθενίᾳ) διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν κοινὴν τῶν Ἀποστόλων ἀνεπόλουν φωνήν, οἵτινες διὰ τοῦ κορυφαίου Πέτρου πρὸς τὸν διδάσκαλον ἔκραζον· «Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι». Ταύτας δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐμμελετώντες θείας φωνὰς ὤρμησαν οἱ μακάριοι πρὸς τὴν ἀκριβεστάτην ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος, καὶ κληρὸν ἑαυτοῖς ἔλαβον τὴν ἄχραντον καὶ ἀμίαντον παρθενίαν, τὴν σύνοικον τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν μακαρίων ψυχῶν. Καὶ δὴ λαβόντες εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὦμους καρτερικῶς καὶ ἀνδρειοφρόνως τὸν Εὐαγγελικὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγόν, ὑπερεῖδον μὲν δόξης καὶ πλούτου παντοδαποῦ, ὑπερ-

εἶδον δὲ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ οἰκετῶν καὶ μεγάλων κτημάτων καὶ ἀπολαύσεων, καὶ πάντων τῶν οὐρανίων τῆς ματαιότητος, ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ περισπούδαστα, καὶ ἀφ' ὧν καὶ βραχεῖαν τινεσ ἔχοντες μερίδα, φυσῶσι καὶ πνέουσι μεγάλα, καταλαζονεῦόμενοι τῶν ὑποδεεστέρων. Ἀλλ' οἱ μὲν τοιοῦτοι κύπτοντες ὡς βοσκήματα πρὸς τὴν γῆν, καὶ μηδέποτε τὰ ὄμματα τῆς διανοίας ὑψοῦντες πρὸς οὐρανὸν καὶ τὴν αἰώνιον τοῦ ἀνθρώπου πατρίδα, διάγουσιν ἐκδεδιητημένοι δοῦλοι τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ συχνάκις τοὺς θεοὺς παραδαίνουσι νόμους ἐν οἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἐτρέφησαν, ἕως οὗ θνήσκουσι, τέλος, θάνατον διπλοῦν, τὸν πρόσκαιρον τοῦ σώματος, καὶ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς· πολλάκις δὲ καὶ κατείδον τὸν δύστηνον αὐτὸν βίον ἐν ἀπορίᾳ δύνοντα, γυμνὸν τῆς προτέρας εὐπραγίας ἐκείνης, ἣν ἐνόμιζον ὅτι εἶχον παρ' ἑαυτοῖς ἀσφαλῶς κατεσφραγισμένην. Ἀλλ' οὐχ' οὕτως οἱ θεσπέσιοι τῆς ἀρετῆς καὶ ὁσιότητος ἀσκηταί, Συμεὼν καὶ Θεόδωρος· ἀλλὰ πᾶσαν τὴν τοῦ βίου πλάνην κατανοήσαντες καὶ πρὸς τὴν μόνην ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν ἀποβλέψαντες ἐφόρεσαν τὸ σχῆμα τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἀνεχώρησαν εἰς ἀβάτους ἐρήμους, ἀποφυγόντες θορύβους πολιτικούς, ὄχλον ἀγοραίων, ἀρχοντικὸν τύπον, κόρον τρυφῆς, τὸν ἀηδίας καὶ νόσων πατέρα, τὰ δικαστήρια, τοὺς συκοφάντας, τοὺς μετὰ πλεονεξίας πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας, τοὺς δυνύοντας, τοὺς ψευδομένους, πᾶσαν τὴν τοῦ βίου κακίαν καὶ μοχθηρίαν, ὅσην ὁ κόσμος οὗτος εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις μάλιστα ἐπισύρεται καὶ διέτριβον μόνοι, καθαρεύοντες τοὺς ὀφθαλμούς, καθαρεύοντες τὰ ὦτα, καθαρεύοντες τὴν γλῶσσαν, καὶ πρὸ πάντων τὴν καρδίαν κεκαθαρμένοι. Ἀνέδησαν δὲ πρῶτον ἐνασκούμενοι εἰς τὰ ὄρη, ὡς εὐθετα μάλιστα πρὸς ὑψηλὰς θεωρίας, καὶ ἀνέκαθεν φανέντα χωρία θεοφιλή· διότι καὶ Θεὸς ἐδόξασεν αὐτὰ πάλαι, τῆς φοβερᾶς αὐτοῦ καταξιώσας ἐπιφανείας (ὡς τὸ Σίναιον καὶ Χωρήθ), καὶ αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος Κύριος ἡμῶν καὶ Δεσπότης κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ πολιτείαν ἠδολόγει τὰ ὄρη συχνάκις, ἀνερχόμενος εἰς αὐτὰ καὶ προσευχόμενος κατ' ἰδίαν καὶ αὐτὴν δὲ τὴν δόξαν τῆς θείας αὐτοῦ μορφῆς ἐπ' ὄρους Θαβὼρ ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ὁθεν καὶ Μωσῆς ὁ θεόπτης, καὶ Ἡλίας ὁ ζηλωτής, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος καὶ ἄλλοι υἱοὶ τῶν προφητῶν,

καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ παιδὸς ἐν τοῖς ἐρήμοις διατρίβων Βαπτιστὴς τοῦ Κυρίου, καὶ οἱ τούτων ἐφεξῆς ὁπαδοί, ὁρεσίτροφοι πολλάκις διηγόν «τὰ ἄνω ζητοῦντες», καὶ «ἐγγίζοντες ὄρεσιν αἰωνίοις». Τούτους δὲ καὶ οἱ ὅσιοι πατέρες μιμούμενοι τὴν ἐν ὄρεσιν ἐδίωκον ἡσυχίαν, ἀφορῶντες εἰς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν ὄρος τοῦ Κυρίου, ὅπου, τέλος, ἀναβαίνει καὶ ἵσταται «πᾶς ἁθῶς χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ». Καὶ πρῶτον μὲν ἀνῆλθον οἱ μακάριοι εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅπου καὶ διέτριψαν χρόνον ἱκανόν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβησαν εἰς τὴν Ὅσσαν, κἀκεῖθεν εἰς τὸ Πήλιον «ὑστερούμενοι (κατὰ τὸν Ἀπόστολον), θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς· καὶ τρέχοντες διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸν καλόν, ὃν ἀνέλαβον, ἀγῶνα τῆς ἰσαγγέλου πολιτείας.

Οὕτω δὲ διάγοντες, καὶ τὸν βίον εἰς προσευχὴν καὶ μελέτην τῶν θείων λόγων, καὶ εἰς ἐργασίαν (ἀφ' ἧς ἐτρέφοντο «ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν»), καὶ εἰς μικρὰν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν ἔχοντες διαμεμερισμένον, ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέβησαν καθαρώτατος, καὶ Θεοῦ ἐνδικαίτημα, καθὼς αὐτὸ τὸ ἀψευδέστατον στόμα τοῦ Κυρίου καθυπέσχετο παντὶ τῷ εἰς αὐτὸν πιστεύοντι καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς ἐκπληροῦντι, λέγον, ὅτι «**Εγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν**». Καὶ διηγόν λοιπὸν οἱ μακάριοι ἐπὶ γῆς, ὡς ἐν τῇ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀδιάλειπτως ἐμφορούμενοι τῶν κατὰ νοῦν καὶ γινῶσιν ὑψηλοτάτων θεωριῶν, καὶ ἀποδλέποντες πρὸς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν. Πολλὴν δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀρχραντὸν τοῦ Κυρίου μητέρα καὶ Θεοτόκον εἶχον εὐλάβειαν, καὶ ταύτην συνεχῶς ὕμνοις ὁαίοις ἐγέραιρον, καὶ πιστῶς ἐμακάριζον, καθὼς αὕτη προεῖπεν ἡ Μητροπάρθενος «**Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί**· καὶ πρόσθεν αὐτὴν ἐπεκαλοῦντο καὶ μεσίτριαν ὑπὲρ ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ κόσμου παντός πρὸς τὸν μονογενῆ αὐτῆς υἱὸν καὶ Θεόν.

Οἱ κτίτορες τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου
Κτιτορικὸν Μεγ. Σπηλαίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ
καὶ ἄλλους τόπους ἱερᾶς περιηγήσεως
τῶν πατέρων

Ἦδη δὲ χρόνους ἱκανοὺς ἐν τοῖς εἰρημέναις ὅρεσιν ἐνασκηθέν-
τες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς μετέβησαν καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἀθωνος
ἀγιῶνιμον ὄρος, ὅπου κακεῖ τότε διέλαμπον ἄνδρες ἐρημικοὶ καὶ
ἡσυχασταί, τῆς μελλούσης τῶν ἐκεῖ μοναστηρίων εὐλογίας πρόδρο-
μοι. Ἦλασσον δὲ τόπους ἐκ τόπων οἱ μακάριοι, τῷ καθοδηγούντι
πνεύματι πειθόμενοι, καὶ πανταχόθεν μὲν αὐτοὶ συναθροίζοντες εἴτι
χρήσιμον εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, γινόμενοι δὲ καὶ πρὸς τοὺς
ἄλλους μοναδικῆς τελειότητος ἔμψυχον παράδειγμα. Πράξιν γὰρ καὶ
θεωρίαν γεγυμνασμένοι, εἶχον καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν παρακολουθοῦσαν
πληθύν, πίστιν, ἀγάπην, ἐλπίδα, γνησίαν ἐν δόγμασιν εὐσέβειαν, ἀγια-
σμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, δάκρυα διηνεκῆ, προσευχὴν ἀκατάπαυστον,
νηστείαν καὶ ἀγρυπνίαν ἀκάματον, χαμευνίαν καὶ τὴν ἄλλην σκλη-
ραγωγίαν πάθη κατευνάζουσιν, ἀκτημοσύνην καὶ ταπεινώσιν εἰς ἄκρον
ἐλάσσασιν, συμπαθῆ, φιλανθρωπίαν ὅτι ἴα μάλιστα Θεὸν τὸν ἀνθρώπον
ἐξομοιοῖ, ζῆλον ἐνθεον πρὸς ἔλεγχον καὶ ἐπιστροφὴν τῶν κατὰ τῆς
εὐσεβείας λυσσώντων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀδιάκοπον τῶν θείων Γραφῶν
τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην, ἣν ἡ τοῦ Θεοῦ ἔρωτος ἄσβεστος λαμ-
πὰς ἔμπυρον ἀνέφλεγε καὶ διακαῆ, κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην·
«καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ».

Οὕτω δὲ καιομένου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πόθου καὶ ἄλλος ἐπηλθεν εἰς
αὐτοὺς ἐνθεος λογισμός, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς προσκύνησιν καὶ τῶν
θεοδαδίστων τόπων τῆς τε Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Εἰς
ἐκείνην μὲν τὴν μητέρα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα καταφιλή-
σωσι τοὺς τρισολβίους ἐκείνους τόπους, ἐφ' ὧν σωματικῶς περιεπά-
τησαν οἱ θεανδρικοὶ καὶ ἄχραντοι πόδες τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς δὲ τὸ Σίναιον, ὅπως θεωρή-
σωσι τὰς πανσέπτους ἐκείνας ἐρήμους, ἐν αἷς ὁ Θεὸς Μωϋσεὶ τῷ θε-

ράποντι λαμπρῶς ἐπεφάνη, καὶ τὰς πλάνας ἔδωκε τῆς παγκοσμίου
Νομοθεσίας· πρὸς δὲ τούτοις ἐπεθύμουν ἵνα καὶ αὐτόπται γένωνται
καὶ αὐτήκοοι τῆς συνομιλίας καὶ συναναστροφῆς ἐκείνων μάλιστα
τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, οἵτινες, ὡς προείπομεν, διέτριβον ἐν τοῖς ὅρεσιν
ἐνασκούμενοι κατὰ τε τὴν Παλαιστίνην, καὶ ἐν Συρίᾳ, καὶ εἰς τὰς
ἐρήμους τοῦ Σινᾶ, καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Θηβαΐδος, καὶ τῶν
ἐκείσε χωρῶν.

Πολλοὺς δὲ καθ' ὁδὸν καὶ ἄλλους ἱεροὺς ἀσκητὰς καὶ διδασκά-
λους τῆς ἀρετῆς ἐπεσκέψθησαν κατὰ τόπους· πολλῶν ἱερῶν σκηνω-
μάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τεθησαυρισμένων ἁγίων κειμηλίων τῆς χά-
ριτος ἀπήλαυσαν· πολλὰ ἐκοπίασαν, καὶ πολλάκις ἐκακοπάθησαν,
καὶ πολλαχῶς ὠφελήθησαν καὶ ὠφέλησαν, ἕως τέλους, Θεοῦ συναιρου-
σαν μένου, ἔφθα εἰς τὴν ἁγίαν γῆν. Καὶ χαίροντες, καὶ πάντα ποιοῦν-
τες εἰς δόξαν Θεοῦ, προσεκύνησαν τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς
ἐγεννήθη· ἐσεδάσθησαν τὸν Ἰορδάνην, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη· ἐθαύμασαν τὴν
ἔρημον, ὅπου μετὰ τὸ βάπτισμα ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας
τεσσαράκοντα νήστις διετέλεσεν· ἐτίμησαν τὸ Θαδῶριον ὄρος, ὅπου
παγενδόξως μετεμορφώθη· κατεφίλησαν τὴν ἁγίαν Σιών, ἐν ᾗ τὸν
μυστικὸν ἐτέλεσε δεῖπνον, καὶ ὅπου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατήλθεν
ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν εἵδει
πυρίνων γλωσσῶν· προσεκύνησαν καὶ τὸν Γολγοθᾶν, ἐφ' οὗ ὁ Κύ-
ριος ἐσταυρώθη· καὶ τὸν Ζωοδόχον τάφον, ὅπου σωματικῶς ἐντα-
φιασθεὶς τριήμερος ἀνέστη· καὶ τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, ὅθεν εἰς οὐ-
ρανούς πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνελήφθη πατέρα· κατησπάσθησαν δὲ
καὶ τὸν ἐν Γεθσημανῇ τῆς ζωηφόρου Θεομήτορος τάφον, ὅθεν ζῶσα
πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐνδόξως μετέστη, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀπαξάπαν-
τας τοὺς ἁγίους τόπους τῆς νέας Σιών ἐθεώρησαν, ἐν οἷς ἐτελεσιουρ-
γήθησαν τὰ μυστήρια τῆς παγκοσμίου σωτηρίας. Μετὰ δὲ τούτους
ἀπελθόντες προσεκύνησαν καὶ τοὺς ἱεροὺς τόπους τοῦ Θεοδαδίστου
ὄρους Σινᾶ, ὅπου Μωϋσεὶ τῷ θεόπτη «ἐλάλησε Κύριος ἐνώπιος
ἐνώπιον, ὡς εἴτις λαλήσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον»· κατεφίλησαν
τὴν ἁγίαν ἐκείνην κορυφὴν, ὅπου, νηστεύσας ὁ θεόπτης νυχθήμερα
τεσσαράκοντα, τὸν θεόγραφον νόμον ἔλαβε· κατησπάσθησαν τὴν ἁγίαν
γῆν τῆς μυστηριώδους ἐκείνης βράτου, ἥτις ἐκαλετο καὶ οὐ κατεκαί-

ετο, τὸ μέγα τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον προτυποῦσα· καὶ τὸ Χωρὴδ δὲ κατείδον, ὅπου καὶ Μωσῆς πάλιν, καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας ὕστερον θείας ἐπιφανείας κατηξιώθησαν· καὶ ὅσα ἄλλα πασέδαστα μνημεῖα καὶ δείγματα τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ γενομένων θεοφανειῶν. Πληρώσαντες δὲ καὶ ταύτην τὴν φιλόθεον αὐτῶν ἔφρουν ἀπῆλθον καὶ εἰς τὰς πέριξ ἐρήμους αὐτοῦ τε τοῦ Σινᾶ, καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς Νητρίας καὶ Θηβαίδος, ἐνθα συνωμίλουν μετὰ τῶν ἐκεῖσε τότε ἐνασχομένων ἰσαγγέλων ἐρημιτῶν. Καὶ συνασχομένοι μετ' αὐτῶν, καὶ συμελετῶντες πνευματικῶς ἡγάλλοντο καὶ ἔχαιρον, δοξάζοντες τὸν Θεόν, ὅστις ποιεῖ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ἡξίωσεν αὐτοὺς καὶ ταύτης τῆς χάριτος! ὥστε καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς μακαρίας αὐτῶν ζωῆς ἤθελον ἐκεῖ διαπεράσαι· θεία δὲ ὁμῶς νεύσει ἤγε πάλιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ. Ὑπῆρχε δὲ τότε τῆς τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίας πρόεδρος θεοπρόδλητος καὶ πνευματικὸς πηδαλιούχος Μάξιμος ὁ ἱερώτατος ὁσπῆς, ὡς εἶδε πάλιν αὐτοὺς ἐπανελθόντας, ὑπεδέξατο μετὰ πολλῆς τιμῆς, κατὰ τινα περὶ αὐτῶν προγεγονυῖαν εἰς αὐτόν· θείαν ἀποκάλυψιν, καὶ τούτους τοῦ θείου βαθμοῦ τῇ ἱερωσύνης κατηξίωσε, καὶ κατεῖχε φιλοστόργως παρ' ἑαυτῷ, ὡς ἐγκόλπια πνευματικὰ καὶ σκευὴ τέμνα τοῦ Χριστοῦ διατηρῶν, καὶ περιμένων τί ἄρα τὸ θεῖον ἐν αὐτοῖς εὐδοκήσει πρὸς σωτηρίαν πολλῶν.

Ἐνδημοῦντες λοιπὸν εἰς τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ οἱ μακάριοι εἶδον ἑκάτερος κατὰ μέρος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀπτασίαν κατ' ὄναρ φανερωθεῖσαν, τὴν ἐφεξῆς. Ἐφάνησαν αὐτοῖς τρεῖς τινες ἄνδρες, γηραλέοι τὸ εἶδος, ἱεροῖς ἱματίοις τὴν στολὴν, σεβάσμιοι τῇ καταστάσει τοῦ σχήματος, καὶ θεοειδεῖς διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν εἰς τὰ πρόσωπα μάλιστα θαυμασίαν χάριν τε καὶ σεμνότητα. Καταπλαγέντες δὲ πρὸς τὴν ὄψιν οἱ ἀδελφοὶ καθορώσιν εὐθύς καὶ ἄλλο θέαμα κρεῖττον ἢ κατὰ ἀνθρώπον. Ἐπιφαίνεται πάγκαλος καὶ ἡλιόμορφος ἄνασσα αἰγκλην οὐράνιον περιεστετεμένη· παρέστησαν δὲ παρ' αὐτὴν εὐθύς προσελθόντες καὶ οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι γεραροὶ ἄνδρες, οἱ πρότερον ἐπιφανέντες. Καὶ ἡ πάμφωτος βασιλὶς εὐμενῶς πρὸς τοὺς δύο θαυματοποιήτους ἀδελφούς ἀποβλέψασα θαρρῆν τε ἐκέλευε, καὶ ἰλαρῶ τῇ προσώπῳ ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς τοιαῦτα. «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πιστοὶ δοῦ-

λοι τοῦ υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τινος τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων ἀράμενοι τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούετε, καὶ τὸ θέλημα ποιεῖτε προθύμως καὶ ἀξίως τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ βασιλείας. Ἀγετε δὴ καὶ τοῦ λοιποῦ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίζεσθε, καὶ τὸν δρόμον τῶν τριῶν τούτων» (καὶ ἅμα τοὺς μετ' αὐτῆς τρεῖς σεβασμίους ἄνδρας ἐδείκνυνεν) «ὁλοφύχως βαδίζετε, ἐργαζόμενοι καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ μου, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἀχαΐας, ὅπου καὶ οὗτοι τὸ τοῦ Χριστοῦ γεώργιον εὐαγγελικῶς ἐφύτευσαν καὶ ἐπότισαν καὶ ἐκαλλιέργησαν. Εἰσὶ δὲ τούτων ὁ δευτέρος, Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, οὗτος δὲ, Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος, ὁ δὲ τρίτος ἐκεῖνος, Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελιστής. Ἐξέλθετε λοιπὸν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὑπάγετε εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ καθ' ὁδὸν μὲν κηρύττετε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπιστρέφοντες ἐκ πλάνης ἀμαρτωλοὺς, μέχρις ἂν καταντήσητε καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀχαΐας, ὅπου καὶ ἡ χάρις μου καθοδηγήσει ὑμᾶς διὰ τοῦ θείου θελήματος. Ἐκεῖσε δὲ φθάσαντες εὐρήσετε τὸν τύπον τῆς ἐμῆς μορφῆς, κατ' εὐδοκίαν τοῦ υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ ἐξεικονισθείσης ὑπὸ τοῦ θεηγόρου τούτου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· τὰ δὲ πρὸς εὑρεσιν τῆς εἰκόνος ἅπαντα ὑμῖν ἀποκαλυφθήσεται, ὅταν καταντήσητε εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον· καὶ ἅπιτε ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα εἰπούσα ἡ Παντάνασσα Δέσποινα ἀνῆλθεν εἰς οὐρανὸν μετὰ τῶν τριῶν Ἀποστόλων, καὶ οἱ οἱ δὲ αὐτοὶ ἐθεώρουν τὴν ἀνοδὸν. Ἐξεγερθέντες δὲ τοῦ ὕπνου ἐκθαμβοὶ καὶ ἐννεοὶ διὰ τὴν ὀπτασίαν, διηγεῖται ταύτην πρῶτος ὁ Συμεὼν πρὸς τὸν Θεόδωρον, διηγεῖται δὲ μετέπειτα καὶ οὗτος πρὸς ἐκεῖνον ταῦτά· καὶ χωρὶς τινος δισταγμοῦ πληροφορηθέντες τὴν θείαν εὐδοκίαν, εἶπον πρὸς ἀλλήλους, «τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω καὶ τῆς αὐτὸν ἀφθόρως τεκούσης Παρθενομήτορος». Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ διηγήσαντο πάντα πρὸς τὸν ἱερώτατον Μάξιμον. Οὗτος δὲ δοξάσας τὸν Θεόν, τὸν ποιοῦντα μεγάλα καὶ θαυμαστά, καὶ νοουθετήσας αὐτοὺς καὶ παρακαλέσας χριστομιμήτως, ἵνα πάντοτε διατελῶσι πρόθυμοι καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὰ τοῦ Κυρίου θελήματα, ἔξαπέστειλεν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ θερμῶν δακρύων καὶ ἐγκαρδίων εὐχῶν. Ἐπέδωκε δὲ τούτοις καὶ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν τότε Πάπαν

τῆς Ρώμης (Ἰούλιος οὗτος ἦν), ὡς λέγει ἡ παλαιὰ τῶν ἁγίων βιογραφία, ἣν Ἡσαΐας συνώψισεν, καὶ ταύτας ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ρώμην ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς τῶν ὁσίων ἐξ Ἱεροσολύμων ἀναχωρήσεως, καὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστροφῆς.

Ἀναχωρήσαντες δὲ ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων οἱ θεοφόροι πατέρες διήρχοντο πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀποστολικῶς διδάσκοντες τοὺς χριστιανούς, ἵνα φυλάττωσιν ἀκέραιον καὶ ἀπαρασάλευτον τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, καὶ τὰ τῆς πίστεως δόγματα, κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις καὶ παραδόσεις· ἀποστρέφονται δὲ πάλιν τὰς θεοσυγεῖς καινοτομίας καὶ νεοφανεῖς αἱρέσεις τῶν θεηλάτων Ἀρειανῶν, καὶ ὅσαι ἄλλαι τούτων παραφυάδες ἐτάραττον τότε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ψυχώλεθρα βλαστήσασαι σπέρματα τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου καὶ μισοκάλου διαβόλου. Ἐπλήρουν δὲ τὸ κήρυγμα οἱ μακάριοι οὐχ ὡς ὁ λόγος τρέχων ταχέως χωρεῖ, ἀλλὰ μετὰ πόνων καὶ κινδύνων πολλῶν, καὶ μετὰ πάσης τῆς ἀποστολικῆς διαγωγῆς καὶ κακουχίας, ἔχοντες ἐπακολουθοῦντα καὶ τὰ τῶν θαυμάτων σημεῖα, δι' ὧν ὁ Κύριος ἐβεβαίω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῦ θεοῦ λόγου τὴν ἀσφάλειαν. Καὶ πολλοὺς μὲν ἔσφζον ἐκ νόσων παντοίων, πολλοὺς δὲ ἐκ τῆς ψυχοφθόρου πλάνης τῶν αἰρετικῶν, ποικίλους δὲ πειρασμοὺς ἐκαρτέρουν καὶ θλίψεις ἀλλεπαλλήλους, καθὼς ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν προεῖπε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ πιστοῖς μαθηταῖς, ὅτι «**Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλίψιν ἔχετε**», καὶ αὐτοὶ τῶν Ἀποστόλων οἱ πρόκριτοι ἐν πνεύματι ἁγίῳ διετράνωσαν. Λέγουσι δὲ καὶ κηρύττουσιν, ὁ μὲν Ἀδελφόςθεος ὅτι, «**Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς,**

ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»· ὁ δὲ οὐρανόδαμων Παῦλος ὅτι, «**Πάντες οἱ θέλοντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐσεβῶς ζῆν διωχθήσονται**»· καὶ πάλιν, «**Εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε, ὡς υἱοὶς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· εἰ δὲ χωρὶς ἐστέ παιδεῖας, ἄρα νόθοι ἐστέ καὶ οὐχ υἱοὶ**»· πρὸς δὲ τούτοις καὶ Πέτρος ὁ κορυφαῖος· «**Ἀγαπητοὶ μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμόν ὑμῖν γινομένην, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος· ἀλλὰ, καθὼς κοινωνοῦτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῇτε ἀγαλλιωμένοι· εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται**».

Περάσαντες λοιπὸν οἱ ἱσαπόστολοι πατέρες χώρας πολλὰς καὶ μακράς, διαβάντες δὲ καὶ διὰ τῶν Μακεδονικῶν ὀρεθισίων, καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀθῶν ἀδελφοὺς πάλιν ἐπισκεψάμενοι, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην τὴν κατὰ σάρκα πατρίδα, καὶ κεῖ τὸν θεῖον λόγον κηρύξαντες μετὰ πολλῆς τῆς καρποφορίας, ἔπειτα διήρχοντο τὰς χώρας τῆς Θεσσαλίας στηρίζοντες ἐν τῇ πίστει τοὺς ἀδελφούς. Ὡς δὲ ἔφθασαν εἰς τὰς Θερμοπύλας τῆς Θεσσαλίας, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος τῆς Οἰτης, ὅπου τινὰς ἡμέρας ἡσύχασαν αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες ζεῖποτε τὸν Θεόν, καὶ τὴν θεομήτορα Θεοτόκον· καὶ πάλιν καταβάντες ἐκεῖθεν διήλθον ἀποστολικῶς τὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Ἀκαρναντίας καὶ Αἰτωλίας καὶ τῆς Λοκρίδος, αἵτινες ἀπέναντι τῆς Πελοποννήσου κεῖνται πρὸς βορρᾶν ἄνεμον· καὶ διαπλεύσαντες τὸν μεταξὺ Λοκρίδος καὶ Πελοποννήσου δωδεκαμίλιον περίπου πορθμὸν κατέλαβον τὰ ὄρια τῆς Ἀχαΐας. Καὶ πρῶτον ἦλθον εἰς τὸ Αἶγιον, μίαν τῶν καὶ τότε διασήμεων τῆς Ἀχαΐας πόλεων (Βοστήσαν αὐτὴν ὠνόμασεν ἰταλίζουσα ἡ χυδαία λαλιά). Ἐπειδὴ δὲ προεῖπεν εἰς αὐτοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ θεὸς χρησμός, ἵνα πορευθέντες ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀχαΐας, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τοῦ Αἰγίου· καὶ ὁδοιπορήσαντες κατὰ Μεσημβρίαν ἕως τεσσάρων σχεδὸν ὥρων διάστημα, ἔφθασαν πρὸς ἐσπέραν εἰς τόπον παραποτάμιον (ὅπου τὰ νῦν εὐρίσκεται χωρίον τοῦ Σελινουντίου δήμου Κλαπατζούνα χυδαιότερον ἐπιλεγόμενον), καὶ κεῖ ἔμειναν παρὰ τὰς ὄχθας καὶ αὐτὰς τὰς πηγὰς τοῦ Σελινούντος, ἣ Σελίνου ποταμοῦ (τοῦ νῦν κεχυδαϊσμένου τῆς Βοχούτης)

Αὐτοῦ τοίνυν διανυκτερεύοντες, πολλοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἀνέστρε-
φον λογισμούς· τοῦτο μὲν, ὅτι ἠγνόουν πρὸς ποῖον τῆς Ἀχαΐας
μέρος εὐθυποροῦντες (κατὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀποκάλυψιν)
εὐρήσουσιν ἐναποκαίμενον τὸν ὑπεσχημένον ἱερὸν θησαυρόν· τοῦτο
δὲ, πῶς ἄρά γε καὶ διὰ ποίων γνωρίσουσι σημεῖων, ὅτι τοῦτ' αὐτό
ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ προκαταγγεληθὲν θεομητορικὸν ἔκτυπον. Οὕτω λοιπὸν
οἱ ἅγιοι μεριμνῶντες προσηύχοντο πρὸς Θεόν, καὶ τὴν Θεοτόκον
δακρυβρόχοντες ἱκέτευον, καὶ τοὺς προσηθέντας εἰς αὐτοὺς ἐν Ἱερο-
σολύμοις τρεῖς ἁγίους Ἀποστόλους παρεκάλουν, ἵνα καὶ δι' αὐτῶν
εὐπρόσδεκτος γένηται ἡ πρὸς Θεὸν αὐτῶν δέησις· οὕτω δὲ διακεί-
μενοι, μικρὸν ἀψύπνωσαν. Καὶ ἰδοὺ περὶ μέσην νύκτα κατ' ὄναρ
πάλιν ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτοὺς ὅτε μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν,
καὶ ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας, καὶ ὁ ἱερώτατος Εὐαγγελιστὴς Λου-
κάς· οἵτινες αὐτοὺς ἰλαρῶ τῷ προσώπῳ παραμυθούμενοι, «Τί λυπεῖσθε;
(ἔλεγον) «αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε·
κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται· πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν, εὕρισκει»· ὡς ὁ
Κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος ἀψευδῶς ἐπηγγείλατο. Τί λοιπὸν ἀδη-
μονεῖτε; τί δὲ καὶ διστάζετε; ἀπέλθετε πρὸς ἀνατολὰς περιπατοῦν-
τες ἕως ὥρας δύο πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ, καὶ κἀκεῖ
συναντήσετε κόρην παρθένον, τοῦνομα Εὐφροσύνην, δούλην καὶ
αὐτὴν τοῦ διδασκάλου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣτις, ὡς ἔλ-
λοτε αἱ θυγατέρες τοῦ Ραχουήλ, ποιμαίνει τὰς αἴγας τοῦ πατρὸς
αὐτῆς, οἰκοῦντος ἐν κώμῃ καλουμένῃ τῶν Γαλατῶν· αὕτη καθοδη-
γήσει ὑμᾶς πρὸς τὴν εὐρεσιν τῆς Θεομητορικῆς εἰκόνας, περὶ ἧς ἐν
Ἱεροσολύμοις ἐνδημοῦντες ἐδιδάχθητε. Ἀλλ' ὑπάγετε, καὶ χαίρετε
ἐν Κυρίῳ». Καὶ οἱ μὲν Ἀπόστολοι τοσαῦτα εἰπόντες ἐγένοντο ἄφαν-
τοι· ὁ δὲ τόπος τῆς τούτων ἐπιφανείας ἀπέδη ὕστερον ἐπισημύτατος,
ὡς λέγομεν ἐφεξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, καὶ ὅπως αὐτῇ συ-
νήντησαν οἱ πατέρες. καὶ δι' αὐτῆς ὠδη-
γήθησαν εἰσεῦρεσιν τῆς ἁγίας εἰκόνας.

Οἱ δὲ ἅγιοι ἐξανκστάντες τοῦ ὕπνου πλήρεις χαρᾶς καὶ πάσης
πληροφορίας ἐδόξασαν τὸν Θεόν· καὶ εὐθυδρομοῦντες, ὡς διετάχθη-
σαν, τὸν Βουραϊκὸν κατέλαβον ποταμόν, καὶ βλέπουσι μακρόθεν τὴν,
περὶ ἧς προακηκόασιν, ἁγίαν κόρην καθημένην ἐπὶ πέτρας, ἀντι-
κρὺ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ· ἣτις, ὡς ἐπλησίασαν οἱ γέρον-
τες, ἐμβλέψασα προσεκτικῶς εἰς αὐτοὺς ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι,
καὶ πάραυτα δραμοῦσα μεθ' ὅσης τῆς εὐλαβείας προσεκύνησε· καὶ
αὐτοὶ εἶπον αὐτῇ, «χαῖρε ἐν Κυρίῳ», κατὰ τὸ σύνθημα· ἡ δὲ ὁσία
Εὐφροσύνη χαρμολύτως εἰς αὐτοὺς ἀπιδούσα, «χαίρετε (λέγει) καὶ
ὁμῆτε ἐν Κυρίῳ, δούλοι καὶ ἐργάται τοῦ ἀμπελῶνος Χριστοῦ
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε»· καὶ οἱ ἅγιοι, ὡς ἤκου-
σαν αὐτὴν ἀποκαλοῦσαν αὐτοὺς ἐξ ὀνόματος, ἐθαύμασαν, καὶ ἔστη-
σαν διστάζοντες διὰ τὸ τῆς κλήσεως ἀπροσδόκητον. Ἡ δὲ ὁσία Κόρη
κατιδούσα τούτους πεφροντισμένους καὶ σιωπῶντας, καὶ συνεικάσασα
τοὺς αὐτῶν διαλογισμούς, ἅμα τε διετύπωσε εἰς ἑαυτὴν τοῦ τιμίου
καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ τὸ σημεῖον, τὸ κατὰ τοῦ διαδόλου ἀπροσμά-
χητον ὄπλον, καὶ κλίνασα τὰ γόνατα κάτωθεν τῆς πέτρας, ἐφ' ἧς
ἐκάθητο πρότερον, ὑψώσασα δὲ καὶ τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐνώπιον
αὐτῶν εὐχομένη ἔλεγε τοιαῦτα. «Ὁ Θεοτόκε Παρθένε, ἡ ὑπὲρ λό-
γον καὶ ἔννοιαν ἀειπάρθενος Μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ
μου, ἡ ἀένναος τῆς ζωῆς καὶ τῶν θαυμάτων πηγὴ, ἣτις ἠξίωσας
καὶ ἐμὲ τὴν ταπεινὴν καὶ ἀναξίαν σου δούλην ὑπηρετῆσαι τῇ θεο-
μητορικῇ σου θελήσει, θαυμάστωσον ἐπ' ἐμοὶ τῇ ἁμαρτωλῇ τὰ ἐλέη
σου, διότι ὡς μήτηρ τοῦ Παντοδυνάμου Δημιουργοῦ καὶ Σωτῆρος
τῶν ὅλων, πάντα δι' αὐτοῦ δύνασαι πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων».
Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ χαράξασα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ κατὰ γῆς

διὰ τῆς ποιμαντικῆς αὐτῆς ράβδου ἐπληξε τὸ ἔδαφος, καὶ ἐρράγη μὲν ἡ πέτρα διχῶς, ἡ δὲ γῆ κάτωθεν ἀνέβλυσεν ὕδωρ πολὺ, ποτιμώτατον καὶ γλυκύτατον· καὶ βρύει τὸ νάμα μέχρι τοῦ νῦν, οὐ μακρὰν τῆς κώμης τῶν Γαλατῶν, παρ' αὐτὰ τὰ χωράφια τῆς Ὀσίας (περὶ ὧν προείπομεν Χωρογραφ. κεφ. ε' §. δ'). καὶ ἡ πηγὴ καλεῖται τῆς **ἀγίας Κόρης** ἄχρι καὶ τῆς σήμερον ἡμέρας. Ταῦτα βλέποντες οἱ πατέρες ἐθαύμασαν, ὡς εἰκός, καὶ προσεκύνησαν τὸν Θεόν, καὶ τὴν πανάχραντον Θεοτόκον ἐδόξασαν, εἰτα λέγουσι πρὸς τὴν Κόρην. » Ὡ θύγατερ, τί σοι ἐστὶν ὄνομα ; πόθεν δὲ καὶ ἐγνώρισας ἡμᾶς καὶ ἐκάλεσας ἐξ ὀνόματος ; ποῦ δὲ καὶ ὁ θεομητορικὸς ἀποκεῖται θησαυρὸς, εἴ τινα οἶδας ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ζωγραφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ; » ἡ δὲ ὁσία Κόρη ταπεινῶς καὶ ἀνυπερθέτως ὑπολαβοῦσα τὸν λόγον πρὸς ἀπόκρισιν, οὕτω τῆς διηγήσεως ἤρξατο.

« Ἐγὼ μὲν, εἰσιώτατοι πατέρες, ὀνομάζομαι Εὐφροσύνη· γνωρίζω δὲ τὴν σεπτὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, καὶ ποῦ κεῖται θεόθεν τε θησαυρισμένη· ὅπως δὲ αὕτη μοι ἀπεκαλύφθη, καὶ πῶς ὠδηγήθην εἰς εὐρεσιν αὐτῆς, πῶς δὲ καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐδιδάχθην γνωρίσαι, ποῖοι τινὲς ἐστε, καὶ ποῖα τὰ ὀνόματα ὑμῶν, ἀκούσατε. Βλέπετε τοῦτο τὸ μικρὸν αἰπόλιον τῶν αἰγιδίων τοῦ πατρὸς μου ; τοῦτο βόσκουσα συνήθως εἰς τὰ περὶ χώρα τῆς πατρίδος μου (Γαλάται αὕτη ὀνομάζεται, ἀπηρχόμην πολλάκις καὶ πρὸς τὸ μέρος ἐκείνης τῆς ὑψικόμου πέτρας)· (καὶ ἐδείκνυεν εἰς αὐτοὺς τὸ μέγα Σπηλαίον). « Ἦδη δὲ πρό τινων ἡμερῶν ὥρα μεσημβρίας ἐνδιέζουσα διὰ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου μετὰ τῆς ποίμνης καὶ ἀναπαυομένη ὑπὸ κάτω συνδένδρου σκοπιᾶς, ἥτις ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκεται, βλέπω τῶν τράγων ἓνα χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ ποιμνίου, καὶ βαδίζοντα διὰ τοῦ κρημνοῦ πρὸς τὸ φαινόμενον ἐκεῖ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ὅπου καὶ εἰσῆλθε, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἐξελθὼν ὑπέστρεψε διὰ τῆς αὐτῆς ἀτραποῦ, καὶ παρίστατο ἔμπροσθέν μου, ἔχων καὶ τὸ γένειον βεδρεγμένον· ἀλλ' ἐγὼ τὸ πρῶτον οὐδὲν ἐκ τούτων περιεργάσθην. Προχθὲς δὲ πάλιν μεσημβριαζούσης μου συνήθως μετὰ τοῦ ποιμνίου κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ αὐτὸς τράγος ἀπομακρυνθεὶς καὶ αὐθις ἀπὸ τῆς ποίμνης ἔπραττε τὰ αὐτά· καὶ πάλιν προσελθὼν πα-

ρίστατο πρὸς με μηκέτων, καὶ βλέπων εἰς τὸ πρόσωπόν μου, διάβροχος τὸ γένειον, ὡς ἂν με ἐδίδασκε καὶ διὰ τῆς ἀνάρθρου φωνῆς αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ σχήματος προσκαλῶν, ἓνα τάχιον ἀπέλθω πρὸς ἐκείνην τοῦ ὕδατος τὴν πηγὴν· καὶ γὰρ, ταῦτα βλέπουσα, ἐκινήθην εἰς περιέργειαν, καὶ λίαν ἠπόρουν, καθότι κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον οὐδαμοῦ ὕδωρ ἐφαίνετο. Διὸ καὶ χθὲς ἐπιτήδεις ἀνῆλθον μετὰ τῶν αἰγιδίων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, παρατηροῦσα τὸν τράγον προσεκτικῶς· ὅστις πάλιν, ὡς πρότερον, ἐδάδιζε τὸν δρόμον τὸν αὐτόν, ὡς ἂν ὑπὸ τινος ὀδηγούμενος ἀοράτως· καὶ γὰρ κατόπιν ἐπηκολούθουν κατ' ἔχνος, ἕως ἡλθομεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου. Καὶ τῇ τύπῃ τοῦ σταυροῦ σφραγισθεῖσα συνεισηλθον τῇ τράγῃ εἰς τὰ ἔνδον τοῦ σπηλαίου, καὶ θεωρῶ τὸν τόπον δεδασωμένον, λόχημιν τρέφοντα πολλήν, ἄλλην τε παντοίαν καὶ βαθύτατον κισσόν, διὸ καὶ δὲν εἶδον εὐθὺς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιεργότερον ἀτενίσασα, βλέπω κρήνην καλλιρρόην, διαυγέστατον ἀναδρῶσαν ὕδωρ, καὶ λίαν ἐθαύμαζον καθορῶσα τοῦ τε σπηλαίου τὸ παμμέγεθες κύτος, καὶ πῶς ἀπὸ τοσοῦτον ἀποτόμου καὶ σκληρᾶς πέτρας ὕδωρ ἀναπηδῶει. Καὶ τι δὲ πολλὰ συλλογιζομένη καὶ δειλιῶσα, πλὴν ἀλλ' ὁμῶς ἐθάρρησα καὶ μέχρι τῆς πηγῆς δειλῇ τῇ βήματι προσελθεῖν, καὶ τῇ σφραγίδι τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ καθοπλισθεῖσα προσήνεγκα τὰς χεῖρας, καὶ ἤρυσάμην ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπιον ὑπερήδιστον πότον, καὶ δοξάζουσα τὸν Θεὸν ἔλεγον. « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε ! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· τὰ πάντα καλὰ ἔκτισας ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ ἀγαθῇ τῶν ἀνθρώπων ». Ταῦτα δὲ λέγουσα, καὶ θεωροῦσα τὰ πέριξ, ἀκούω φωνὴν ἀνωθεν καλοῦσάν με κατ' ὄνομα, καὶ λέγουσαν· « Εὐφροσύνη, Εὐφροσύνη ! Ἐγὼ δὲ ἀκούσασα κατεπλάγην, καὶ περιέβλεπον ἄνω καὶ κάτω περίτρομος, καὶ σχεδὸν ἡμιθανὴς ὑπὸ τοῦ φόβου· ἀναβλέψασα δὲ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σπηλαίου, ὅθεν μάλιστα ἐφάνη μοι προσπεσοῦσα ἡ φωνὴ (ὦ τῆς φρικτῆς ἐκείνης θέας !), βλέπω κατέναντι, πρὸς τὰ ἄνω, μεταξὺ τοῦ ἀνέρποντος κισσοῦ καθιδρυμένην τὴν ἁγίαν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, περὶ ἧς μοι καὶ προείπατε· καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς θέας τοσοῦτος φόβος καὶ τρόμος εἰς τὴν καρδίαν μου περιεχύθη, ὥστε καὶ λειποθυμήσασα κατέπεσα πρηγῆς καὶ ἄφωνος. Οὕτω δὲ διακειμένη, καὶ συνεχῶς

κατ' ἐμαυτὴν ἐπιλέγουσα τό, «Παναγία Θεοτόκε βοήθει μοι», ἀκούω καὶ ἐκ δευτέρου φωνῆς ἐκ τῆς ἀγίας εἰκόνος θαρρύνουσας με καὶ λεγούσης, «Ἐπώνυμε τῆς εὐφροσύνης μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν πάντοτε καὶ νῦν μάλιστα πρὸς ἀντίληψιν ἐπικαλεῖσαι». Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἤκουσα, ἐνεδυναμώθην, καὶ ἀνακύψασα ἀπέτεινον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τὰ βλέμματά μου, ὅπως ἀτενέστερον ἀποβλέψω, ἀλλ' οὐδόλως μοι συνεχωρεῖτο διὰ τὴν λάμψιν, ἥτις ἐκ τῆς ἀγίας εἰκόνος ἐξήστραπτεν ἀκτινοδόλος· καὶ πάλιν ἐπὶ προσώπου καταπεσοῦσα ἔκραζον συνεχέστερον «Παναγία Θεοτόκε βοήθει μοι, καὶ δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ἡ Κυρία μου»· καὶ ἡ φωνὴ ἐπηκολούθη λέγουσα, «μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ θάρσει καὶ δράμε τάχιστα πλησίον τῆς πατρίδος σου πρὸς ὑπάντησιν τοῦ τε Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, τῶν δύο ἀδελφῶν κατὰ σάρκα, καὶ θεοφιλῶν ἱερέων τοῦ Υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες αὖριον ἔρχονται πρὸς με, καθὼς αὐτοῖς ἀπεκαλύφθη· ἔρχονται δὲ μακρόθεν διδάσκοντες ἀποστολικῶς κατὰ πόλιν καὶ χώραν τὸν σωτήριον τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίου λόγον, κατὰ μίμησιν τῶν Ἀποστόλων Παύλου τοῦ κορυφαίου, καὶ Ἀδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, καὶ Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ ζωγράφου ταύτης μου τῆς εἰκόνος τούτων τῆς ἀποστολῆς διάδοχοι θεῖα νεύσει ἀπεστάλησαν. Εἰσὶ δὲ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ σώματος ὕψηλοί τὸ ἀνάστημα, ἱλαροὶ τὸ πρόσωπον, μεσαιπόλιοι, μακρογένειοι ἀμφοτέροι, καὶ πολλὴν ἐν τοῖς προσώποις ἐμφαίνοντες τὴν ὁμοιότητα τῶν χαρακτήρων, ὡς ὁμόγιοι ἀδελφοί· ἀλλὰ θάρρει, καὶ ὑπαγε ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα ὡς ἤκουσα, κύψασα δουλικῶς καὶ προσκυνήσασα πανευλαβῶς τὴν ἀγίαν εἰκόνα, ἐξῆλθον εὐθὺς κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα· καὶ σήμερον ἀναστάσα πρωΐας ἀνέβην ταύτην τὴν πέτραν, παρατηροῦσα τὸν δρόμον, καὶ караδοκῶσα τὴν ὑμετέραν ἀφιξίν. Ὡς δὲ κατεῖδον ὑμᾶς προσερχομένους ἐγνώρισα ἀπὸ τῶν σημείων, ἐπιτηροῦσα τοὺς χαρακτῆρας· ὅθεν καὶ προσεῖπον ἐξ ὀνόματος, ἀδιστάκτως πεπληροφορημένη, ὅτι ὑμεῖς ἐστε οἱ προσδοκώμενοι πληρωταὶ τῶν θεῶν καὶ θεομητορικῶν προσταγμάτων καὶ διατάξεων.

Τότε οἱ ἄγιοι, ἀφ' οὗ καὶ ταύτης τῆς διηγήσεως ἤκουσαν, πολλῆς χαρᾶς ἐμφορηθέντες καὶ τὸν Θεὸν ὑπερδοξάσαντες ἔδραμον, ὡς

ἄλλαι προφητικαὶ ἔλαφοι, ἐπιποθοῦντες ἐπὶ τὴν καλλίστην ἐκείνην πηγὴν τῶν ὑδάτων, εἰς τὸ ἱερώτατον σπήλαιον, προπορευομένης ὁδηγοῦ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης. Καὶ ὡς ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ὅπου ἐναπέκειτο τεταμειμένος ὁ θεομητορικὸς ἐκεῖνος καὶ θεοδόξαστος θησαυρὸς, κλίναντες τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος προσεκύνησαν τῷ Σωτῆρι Θεῷ μετὰ δαδρύων προσευχόμενοι, καὶ ἀναστάντες εἰσέβησαν τὸ σπήλαιον. Ὡς δὲ προσεχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα, βλέπουσι θέαμα ξένον, καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι θαυμαστόν, πόσῳ δὲ μᾶλλον καὶ αὐτοῖς ἰδεῖν ὀφθαλμοῖς! βλέπουσι, λέγω, ἐναποκειμένην κατὰ τὸ μέσον τοῦ κισσοῦ τὴν ἀγιωτάτην καὶ πανσέβαστον εἰκόνα τῆς ἁειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, δόξης ἔμπλεων, καὶ τηλαυγῶς ἀπαστράπτουσαν· καὶ πεσόντες προσεκύνησαν ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τίς γλῶσσα διηγήσεται, ἢ ποῖος νοῦς ἀνθρώπινος ἀξίως κατανοήσῃ, ὅσῃς μὲν ἐπλήσθησαν εὐφροσύνης, ὅσους δὲ τότε πρὸς τὸν Θεὸν ἀνέπεμψαν ὕμνους, ὅσα δὲ πρὸς τὴν Θεοτόκον ἐξεφώνησαν ᾠσματα οἱ θεόληπτοι πατέρες Συμεὼν καὶ Θεόδωρος; Τελευταῖον δὲ ἐπέλεγον καὶ ταῦτα ταπεινοφρόνως κατανουόμενοι μετὰ τοῦ προφήτου· «ὦ τάλανες ἡμεῖς, ὅτι ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ψυχὴν καὶ χεῖλη καὶ στόμα καὶ ὄργανα βέληλα ἔχοντες, ἠξιώθημεν ἰδεῖν τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα θαύματα, καθὼς ἠυδόκησε τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου. «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος»!

Τοιαύτας καὶ ἄλλας δοξολογικὰς ὑμνῳδίας ἐπιφωνοῦντες οἱ ὅσιοι, ἀκούουσι φωνῆς ἄνωθεν ἐκ τῆς ἀγίας εἰκόνος, ἥτις αὐτοὺς ἐθάρρυνε, καὶ παρήγγελλε τὰ πρακτέα, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ τὸν ἱερὸν τοῦ μεγάλου σπηλαίου τόπον προηγόρευε. Κάκει τὸ μὲν ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας καὶ ὅλην τὴν νύκτα διετέλεσαν οἱ πατέρες εἰς παννύχιον στάσιν καὶ προσευχὴν· ἐπὶ δὲ τὴν αὖριον χωρὶς τινος ἀναβολῆς ἐπεχείρησαν τὰ πρὸς ἀνακάθαρσιν καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου, ὅπερ, ὡς προείπομεν, ὑπῆρχε πλήρης λόχμης βαθυφύλλου καὶ θάμνων παντοίων, καὶ πανταχόθεν κατασκεπὲς ἐξ ὕλης πυκνοτάτης, καὶ μάλιστα κισσοῦ καὶ τοιούτων ἄλλων περιπλόκων καὶ πολυελίκτων φυτῶν· ταῦτα δὲ πάντα ἔκρινον εὐλογον ἵνα διὰ

πυρὸς ἀφανίσωσι. Προσκυνήσαντες τοίνυν, καὶ κατασπασάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες μετὰ δακρύων χαρὰς καὶ παντοίων εὐφημιῶν τὴν ἁγίω τάτην καὶ θαύματοργὸν εἰκόνα ἐξέφερον ἔξω τοῦ σπηλαίου, καὶ ἀπέθεντο κατὰ μέρος· καὶ ἔπειτα πῦρ ἐμβαλόντες τὴν ὕλην ἅπασαν ἀπετέφρωσαν. Ἦδη δὲ τοῦ ἐμπρησμοῦ ἀνερχομένου πρᾶγμα παράδοξον καὶ τῶν ἐφεξῆς θαυμάτων προοίμιον ἐνήργησεν ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ εἰκόνη ἐπισκιάζουσα χάρις τῆς Θεοτόκου, τὸ ἐφεξῆς.

Δράκων ὑπερμεγέθης καὶ φοβερός ἐνεφύλευε πρὸς τὰς ρίζας τοῦ σπηλαίου κατ' αὐτὸν τὸν βαθύτατον πυθμένα ἔδου κείται τανῦν ἡ οἰνοθήκη, ὅστις αἰσθανόμενος τὴν θερμὴν τῆς ἀναδιδόμενης πυρκαϊᾶς, ἀνεπήδησε βιαίως, ὥς, ἂν πτερά τινα δανεισθεῖς παρὰ τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος, καὶ ἀνετινάχθη πρὸς ὕψος ἀκοντισθεῖς, καὶ τοσοῦτον ἐπήρθη μετέωρος, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου ὥρμησε διεξελθεῖν, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον· ἀλλὰ παραδόξως βολίς τις ἀστραπόμορφος, ὥς ταχύπτερος διστός, ἐκ τῆς ἁγίας ἐξηλθεν εἰκόνος, ἣτις τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο τέρας μετέωρον φερόμενον καιρίως βαλοῦσα κατέτρωσε θανάσιμως. Καὶ ἔπεσεν ὁ δράκων περὶ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου συστρεφόμενος καὶ ἀνελισσόμενος, καὶ τὸ ἔδαφος πατάσων, καὶ συρῶν φοβερόν. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ ἡ φλόξ αὐτὸν καταλαβοῦσα τὸ μὲν ἄλλο σῶμα κατέκαυσεν, ἐκ δὲ τῶν ὁστέων ἀφῆκε λείψανα εἰς τὴν σποδιὰν καταχωσθέντα πρὸς ἑνδεῖξιν καὶ μνήμην τοῦ θηρίου· ἐσφίζοντο γὰρ ὅστέα μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ Μοναστηρίου πυρκαϊᾶς, τῆς κατὰ τὸ ἄχμ' ἔτος συμβάσης, περὶ ἧς προείπομεν εἰς πλάτος ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ Μοναστηρίου Χωρογραφίᾳ. (Κεφ. 5'). Τὸ δὲ τοιοῦτον τερατῶδες εἶδος τοῦ δράκοντος, καὶ ἡ τούτου ἀπώλεια καὶ καταστροφή προεικόνιζεν (οἶμαι) τὸν ἀφανισμόν τῶν τοῦ νοητοῦ καὶ ψυχοφθόρου δράκοντος ὀλεθρίων ἐπιβουλῶν καὶ μυρίων καταδρομῶν, ὅσας πολλάκις κατὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγάλου Σπηλαίου ἀναρριπίσας ἐματαιώθη, καὶ ὥς καπνὸς ἠφανίσθη· διότι τὸ ἱερὸν τοῦτο σκῆνωμα ἡρετίσματο ἡ Θεοτόκος καὶ ἐξελέξατο εἰς κατοίκησιν τῆς ἁγιωτάτης εἰκόνος καὶ χάριτος αὐτῆς.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἁγίων κατεκρή ἡ ὕλη, καὶ σύμπας ὁ τόπος τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου πανταχόθεν ἐκαθαρίσθη, ἀνεφάνη καὶ ἡ ἁγία τράπεζα, ὅπου (καθὼς ἀνέκαθεν καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπεφάνη-

σεν ἡ παράδοσις) αὐτὸς ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἱερούργει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελῶν. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἱερὸν σπήλαιον διετέλει καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἀχαΐας, παντί που δηλόν. Τὴν δ' Ἀχαΐαν εὐηγγελίσαστο Παῦλος ὁ μέγας Ἀπόστολος μετὰ τὸν πρωτόκλητον Ἀνδρέαν ἐπελθὼν, ὅστις γράφων πρὸς Κορινθίους μνημονεύει καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πιστοὺς, καὶ τοὺς ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας, καὶ τούτους ὡς ἐξαίρετον ἑαυτοῦ καύχημα ἐπαινεῖ. Τοῦ δὲ Παύλου συνέκδημος καὶ συνεργὸς ὑπῆρξε καὶ Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀλλαχοῦ τε παρακολουθῶν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἀχαΐαν, ἣν καὶ ὕστερον αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εὐαγγελικῶς περιήρχετο· ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Ἰερώνυμος πρὸς τοὺς ἄλλους μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἐν Ἀχαΐᾳ συνέγραψε· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ὁ θεσπέσιος Ἰερώνυμος. «Τρίτος (τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐστὶ) Λουκᾶς ὁ ἱατρός, ὁ τὸ γένος μὲν Σύρος, τὴν πατρίδα δὲ Ἀντιοχεύς, οὗτινος ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅστις, καὶ αὐτὸς μαθητὴς ὢν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐν τοῖς Ἀχαΐας καὶ Βοιωτίας μέρεσι τὸ τεῦχος (τοῦ Εὐαγγελίου) συνέγραψε» κτλ. Λέγεται δὲ καὶ ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μέγα σπήλαιον εἰσερχόμενος, χάριν ἡσυχίας, συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιον ὁ ἱερώτατος Λουκᾶς, καὶ περὶ τούτου διελάμβανον καὶ τὰ παλαιὰ χρυσόβουλλα, ὡς Νικόλαος ὁ Μαλαξός, ὁ Πελοποννήσιος βεβαιεῖ. Καὶ παράδοξον οὐδέν, ἂν καὶ τὸ μέγα Σπήλαιον ὑπηρέτησε τῷ θεοπνεύστῳ Εὐαγγελιστῇ εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς καὶ τὸ τῆς Πάτμου σπήλαιον ὑπηρέτησε τῷ θεολόγῳ Ἰωάννῃ εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Οὕτως ὁ ἐν Σπηλαίῳ γεννηθεὶς ἐν σπηλαίοις ἠυδόκησεν ἀποκαλύψαι καὶ τὸν λόγον τῶν τῆς πίστεως μυστηρίων εἰς τοὺς δύο τούτους ἀποστόλους καὶ κήρυκας τῆς θεότητος αὐτοῦ. Τότε δέ, συγγράφων ὁ ἱερὸς Λουκᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, ἔκλει καὶ τὸν **θεῖον ἄρτον**, κοινωνῶν καὶ μεταδίδων εἰς τινὰς τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ συνεργῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Καὶ πρὸς τὴν ἱερουργίαν λοιπὸν τοῦ μυστηρίου εἶχεν αὐτοσχέδιόν τινα κόγχην τοῦ Σπηλαίου ὡς θείαν τράπεζαν, ὁ ἱερούργος Εὐαγγελιστὴς· ἦν πάλιν αὐτὸς οὗτος ἴσως ἐδήλωσε τότε πρὸς τοὺς θεῖους πατέρας ἐν δράματι, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἄλλας δράσεις, ἐπιφανεῖς ὅθεν καὶ μέχρι σήμερον ὀνομάζεται ἡ ἱερουργικὴ

τράπεζα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Τοῦτο λοιπὸν τότε τὸ μικρὸν θυσιαστήριον οἱ θεόληπτοι πατέρες ἀνευρόντες ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ ὅπωςδὴποτε μεγεθύναντες ὕστερον ἔκτισαν περὶ αὐτὸ ναὸν μικρὸν καὶ αὐτοσχέδιον (ὅπου καὶ οἱ ἐφεξῆς μονάζοντες τὰς ἱεράς συνάξεις μέχρι τινὸς ἐποιούντο). Εἰς ταύτην τὴν ἱεραρχικὴν τοῦ Ἀποστόλου τράπεζαν εὗρηται καὶ τὸ σφισμένον Τρίμορφον (καθὼς διεγράψαμεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου)· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δ' εὐθὺς οἱ τρισμάκαρες πατέρες ἐπὶ ταύτης τῆς κογχαιοδοῦς τραπέζης ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἀναλαβόντες ἐναπέθηκαν τὴν χαριτόδωρον εἰκόνα· αὐτοῦ δὲ που πλησίον εὗρηκαν αὐτὴν καὶ τὸ πρῶτον ἀποκειμένην ὑπεράνωθεν τῆς ἀναβλυζούσης πηγῆς, μετὰ τῆς λόχμης τοῦ κισσοῦ καὶ αὐτοῦ παρέμεναν ἐν τῷ καθεξῆς ὑπὸ τῶν πατέρων καθιδρυθέντι μικρῷ ναΐδίῳ φυλαττομένη μέχρι καιροῦ· ἀφ' οὗ δὲ μετέπειτα κατεσκευάσθη ὁ καθολικὸς ναὸς μετατεθεῖσα ἀνεστηλώθη ὅπου καὶ νῦν εὐρίσκεται, κατὰ τὸ κλίτος τὸ δεξιόν, ὡς προείπομεν (Χωρογρ. κεφ. δ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ πρώτης καθιδρύσεως τοῦ Μοναστηρίου, καὶ τῆς μακαρίας τῶν ὁσίων τελευτῆς.

Εὐρεθείσης δὲ ἤδη τῆς εἰκόνης, καὶ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου εἰς ναὸν Κυρίου, διὰ τοῦ Κυρίου μεταβληθέντος, εὐθὺς ἡ πολὺγλωττος φῆμη καὶ μεγαλόφθογγος (ὅταν μάλιστα τύχη μηνύτρια θεῶν οἰκονομιῶν καὶ παραδόξων θαυμάτων διάγγελος) ὤξυ πετάσασα πτερόν, διέτρεχε, διαλαλοῦσα τὰ κατὰ τὸ μέγα Σπήλαιον οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐγγὺς κατφυκμένους περιοίκους, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον· ὅθεν οἱ φιλόχριστοι, καὶ οἱ μακρὰν καὶ οἱ ἐγγὺς κατοικοῦντες, πᾶσα τάξις καὶ ἡλικία, καὶ νοσοῦντες καὶ ὑγιαίνοντες συνέτρεχον μετὰ πολλῆς σπουδῆς· οἱ μὲν ὑγιαίνοντες, ὡς ἂν εἰς ἄλλην ἁγίαν Σιών καὶ νέαν τινὰ Βηθλεὲμ, ἀντίτυπον ἐκείνου τοῦ θεοδόχου Σπηλαίου, ἵνα καὶ τὸν ἱερὸν τόπον ἱστορήσωσι, καὶ τοὺς ὁσίους τιμῇσωσι τῆς παρ' αὐτῶν ἀξιούμενοι διδασκαλίας καὶ εὐλογίας, καὶ αὐτὴν δὲ πρῶτιστα καὶ μάλιστα τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου προσκυνήσωσιν, αὐτόπται γινόμενοι· οἱ δὲ πάλιν ἀσθενεῖς, καὶ ποικίλαις συνεχόμενοι νόσοις ἡπείγοντο ὡς ἂν εἰς ἄλλην παντοίας ἀσθενείας ἀλεξιτήριον κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὅπως ἀναλάβωσι παραδόξως τὴν κατ' ἄμφω θεραπείαν· καὶ οὗτοι δὲ κἄκεινοι ὑπέστρεφον μετὰ χαρᾶς μεγάλης δοξάζοντες τὸν Θεόν, καὶ τὴν μητροπάρθενον Θεοτόκον. Ἦδη δὲ τινες ἀνεμιμνήσκοντο καὶ πολλὰς πατρύους αὐτῶν παραδόσεις καὶ διηγήσεις, ὅσας ἤκουον περὶ τῶν εἰς τὴν Ἀχαΐαν τὸ πρῶτον εὐαγγελισμένων Ἀποστόλων, Παύλου, καὶ Ἀνδρέου, καὶ αὐτοῦ μάλιστα τοῦ θείου Λουκᾶ (οἶον, ὅτι ζωγράφος ὑπῆρχεν ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον συνέγραψε κατὰ τὴν Ἀχαΐαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα τοπικὰ τῆς Ἀποστολικῆς ζωῆς ὑπομνήματα)· διότι μόλις ἤδη ἦσαν παρελθόντες τρεῖς αἰῶνες ἀφ' ὅτου διατρίψαντες εἶχον οὗτοι οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰ κλίματα τῆς Ἀχαΐας. Οἱ δὲ τῶν

Ἀποστόλων ἀμέσως αὐτόπται τότε γινόμενοι καὶ αὐτήκοοι Ἀχαιοὶ καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι διηγοῦντο τὰ κατ' αὐτούς, ἐξιστοροῦντες πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν υἱούς· οὗτοι δὲ πάλιν πρὸς τοὺς ἐκγόνους· ὥστε καὶ πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν εὐρεσιν τῆς ἁγίας εἰκόνας ζώντων πιστῶν, μόλις ἤδη πέντε ἢ ἕξ γενεάς μετὰ τοὺς Ἀποστόλους γενόμενοι, ἐγνώριζον τὰ κατ' αὐτούς, παῖς παρὰ πατρός λαμβάνοντες τὰς παραδόσεις. Διετήρουν δὲ ταύτας ἰσως καὶ γραπτὰς ἐν τοῖς τότε σφισμένοις ὑπομνήμασιν αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀχαΐας (καθὼς καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου οἱ τότε τῆς Ἀχαΐας πρεσβύτεροι συνέγραψαν). Καὶ ἔχαιρον λοιπὸν οἱ τότε τῶν ὁσίων πατέρων ἀκουσताὶ ἀγαλλόμενοι ἐν πνεύματι, διότι ἔδλεπον τὰ παρόντα θεῖα χαρίσματα σύμφωνα πρὸς ὅσα κατὰ παράδοσιν ἐγίνωσκον.

Οἱ δὲ ἅγιοι βλέποντες τὸ πλῆθος τῶν μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως συντρεχόντων, ἐδόξαζον κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα τὸν Θεόν, ὅστις, ὥς μόνος αὐτὸς οἶδε, πολυτρόπως τὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖ καὶ τοὺς προσερχομένους ἀδιαλείπτως ἐδίδασκον τὸν θεῖον τῆς πίστεως λόγον καὶ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις, ὅσας εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἀγράφως καὶ διὰ λόγου παρέδωκαν. Ὑπεμίνησκον δὲ τοὺς προσιόντας καὶ τὴν ἐν Χριστῷ εὐγένειαν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὸν ἐνθεον ζῆλον, ὅστις εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐδρασίλευε (καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκείνους ἐπαίνων, **καύχημα τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου** ὠνόμαζε, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀχαΐας τὰ ἐφεξῆς. «**Καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμέν, καθὼς καὶ ὑμεῖς ἡμῶν**»). Ἐκ τούτων λοιπὸν καταγομένους πατέρων, παρήνουν αὐτοὺς οἱ χριστοκλήρυκες τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ διὰ τε τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν θεοφιλῶν αὐτῶν ἔργων ἀποδείξωσιν ἑαυτοὺς ἀξίους ἐκείνων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν υἱοὶ καὶ ἀπόγονοι ἐχρημάτιζον, ὅπως πληρωθῇ καὶ εἰς αὐτοὺς ἡ εὐαγγελικὴ ἐκείνη φωνὴ ἡ θεσπίζουσα, «ὅτι ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται». «Καὶ ἄλλως δὲ (ἔλεγον πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς ὀφείλετε μάλιστα πρὸς πολλοὺς καὶ ἄλλους λαοὺς ὑπόδειγμα παρέχειν βίου χριστιανικοῦ ἁσθεστον τρέφοντες τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ζῆλον τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς· διότι κατηξιώθητε ποτισθῆναι τὸ πνευματικόν

ἄδολον γάλα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπ' αὐτῶν ἀμέσως τῶν θεσπεσιῶν Ἀποστόλων, οἵτινες πρῶτοι συνέπηξαν καὶ συνέστησαν τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου καὶ πάσης τῆς Ἀχαΐας, καὶ οὓς τινες πρὸς πολλὰ μὲν ἔθνη τῶν πιστῶν ἐξαίρετον προβάλλεσθε καύχημα, πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν θερμοὺς αἰετοὶ πρέσβεις καὶ μεσίτας, συμπρεσβευούσης καὶ τῆς ἀχράντου Θεομήτορος». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντες τοὺς ἐπερχομένους ὑποδοχόμενοι εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀδιαλείπτως ἀγωνιζόμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ ἔρρεεν ἡ μελίρρυτος καὶ ἀποστολικὴ τῶν ἁγίων διδασχὴ ὥς ἄλλος χρυσορρόας Νεῖλος, ἢ μᾶλλον, ὥς ἄλλη τις πηγὴ τοῦ παραδείσου, ἥτις ἀνέβαινε καὶ ἐπότιζε οὐ μόνον τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐξωθεν ἐρχομένους λαοὺς. Οὕτως οὖν κατήρτιζον καὶ αὐτοὶ κατὰ μέρος τὸ τῆς ἁγίας καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας χριστεπώνυμον πλήρωμα, ὅπερ ἐξηγοράσθη κατὰ τὸν Ἀπόστολον «οὐ χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, ἀλλὰ τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἀφ' οὗ δὲ καθαρίσαντες ἐκάλλυναν τὸ ἱερώτατον σπήλαιον, καὶ καθίδρυσαν μὲν τὸν εὐαγγῆ Ναόν, συνέπηξαν δὲ καὶ τινες μικρὰς κελλίων καλύδας πρὸς ἀνεσιν τῶν προσερχομένων, δὲν ἀνεπαύθησαν οἱ τρισόλβιοι χριστοκλήρυκες, οὐδὲ περιέμενον ἵνα συνέρχωνται πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀχρεαταὶ ἀλλὰ καταλιπόντες εἰς ἐπιστάσιαν τοῦ νεοδμήτου μονοδρίου εἰς ἓνα τινά, τὸν σεβασμώτερον τῶν εἰς ἀσκήσιν καταμεινάντων καὶ τὴν μοναδικὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν ἐκλεξαμένων ἀδελφῶν, αὐτοὶ πάλιν ἀνέλαβον τὴν φροντίδα τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστολικοῦ. Καὶ παρὴν λοιπὸν ὄραν καὶ θαυμάζειν τὴν ἐνθερμον καὶ πολυζήλον ταχύτητα, μεθ' ἧς ἐφέροντο οἱ μακάριοι, ὥς ἄλλοι τινὲς ὀξυτετεῖς αἰετοὶ, ἀκάματοι διατρέχοντες πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τῆς Πελοποννήσου· καὶ νῦν μὲν τὰ περὶ τὴν Κορίνθον ἐπήρχοντο καὶ τὴν Σικυώνα, ἄλλοτε δὲ τὸ Ἄργος, καὶ καίθην τὴν Ἐπίδαυρον, καὶ πάλιν τὰς Ἀμύκλας, καὶ τοὺς Λάκωνας, ἄλλοτε δὲ τοὺς Ἡλείους καὶ Μεσσηνίους καὶ τοὺς Ἀρκάδας, καὶ αὖθις τοὺς Ἀχαιοὺς· καὶ ποτε μὲν ἀμφότεροι συνερχόμενοι, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος ἐκάτερος, καὶ νῦν μὲν εἰς τὰς ἐπισημοτέρας τῶν πόλεων ἐμφιλοχωροῦντες, νῦν δὲ τὰ μικρὰ χωρία ἐπὶ πλέον ἐπισκεπτόμενοι,

τὴν Εὐαγγελικὴν εὐσέδειαν ἐκαλλιέργουν, ὥς ἄλλοι μετὰ τοὺς δώδεκα δώω Ἀπόστολοι.

Διήρχοντο δὲ τὰς χώρας ταύτας οὐχὶ ταχέως καὶ ραδίως, καθὼς ὁ λόγος ὁ προφορικὸς δέξιος αὐτὰς διέρχεται, οὐδὲ χωρὶς κακουχιῶν καὶ βασάνων· ἀλλὰ πολλοὺς μὲν υπέφερον κινδύνους καὶ διωγμούς, πολλὰς δὲ θλίψεις ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· πολλάκις δὲ καὶ δεσμὰ καὶ φυλακὰς καὶ ραβδισμοὺς ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους τυράννων, ἀπ' οὗ μάλιστα τὸ κράτος τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας περιήλθε (κατὰ θεῖαν παραχώρησιν) εἰς τὸν ἀποστάτην Ἰουλιανόν, καὶ τοὺς εἰδωλολατρῶντας αὐτοῦ ὑπηρετάς (ἀπὸ τοῦ 361—363). Ἀλλ' ἐν πασιν ἴσχυον οἱ χριστοκήρυκες ἐν τῷ ἐν δυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ, καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν καὶ καρτερίας ἀπέβησαν ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες τῇ προαιρέσει καὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασι, **«βασιάζοντες καὶ αὐτοὶ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ σώματι αὐτῶν»**.

Ἦδη δὲ τοῦ κράτους τῆς εὐσεβείας ἀναλάμψαντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀποστάτου, πολλοὶ τῶν χριστιανῶν εὐγνωμονοῦντες πρὸς τε τὰς ἀναριθμήτους εὐεργεσίας καὶ τὰς ἰάσεις, ὅσας παρὰ τῆς θαυματουργοῦσης χάριτος τῆς θεομητορικῆς εἰκόνης ἀπήλαιον καθ' ἑκάστην, καὶ πρὸς αὐτῶν δὲ τῶν ὁσίων πατέρων τοὺς ἀποστολικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας βασάνους καὶ κακουχίας, ᾗθειλον προθύμως ἵνα καλλωπίσωσι τὸ ἱερώτατον Σπήλαιον, ναὸν τε περικαλλῇ καθιδρύσαντες καὶ ἄλλας οἰκοδομάς· ἀλλ' οἱ ἅγιοι πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίθησαν. «Ὅτι, καθὼς θεόθεν ἐχρηματίσθησαν, οὐτ' εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν, οὔτε κατὰ τοὺς δευτέρους αὐτῶν διαδόχους, ἀλλὰ μετὰ πολλοὺς χρόνους οἰκοδομηθήσεται τὸ ἱερόν τοῦτο καὶ μέγα Σπήλαιον εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ τιμὴν τῆς Θεοτόκου, καὶ ψυχωφελὲς καύχημα τῶν ὀρθοδόξων»· ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν πρόρρησιν τῶν ἁγίων. Διότι χρόνους ἱκανοὺς ὕστερον οἱ ὀρθόδοξοι Αυτοκράτορες ναὸν τε περικαλλέστατον καθιδρύσαντο, καὶ πάντα τὰ κατὰ τὸ θεόδητον τοῦτο σκῆνωμα τῆς Θεοτόκου βασιλικῶς αὐξήσαντες ἀνεκαίνισαν. Τούτων δὲ τῶν αἰδίδμων Αυτοκρατόρων ἀρχηγέτην (ὅσον ἐκ τῶν σφισσομένων ἀποδείξεων) καὶ κορυφαῖον γνωρίζομεν Ἀνδρόνικον, τὸν Γέροντα, τὸν Παλαιολόγον (καθὼς ἐμπροσθεν εἰς τὴν Χω-

ρογραφίαν τοῦ Μοναστηρίου προείπομεν). Τὰ δὲ πρὸ τούτου ἄδηλα πεποίηκε καὶ ἀσαφὴς ὁ κατὰ τὸ 1640 συμβὰς τῆς Μονῆς ἐμπρησμός, μέγιστος γενόμενος τῶν, εἵτινες καὶ ἄλλοι μνημονεύονται, καὶ ὀλεθριώτατος, καταφάγων τὰ τῆς Μονῆς ἀρχεῖα καὶ τὰ χρυσόβουλλα. Πολλὰ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐφεξῆς Αυτοκρατόρων καὶ τῶν Δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ποικίλα καθιερώθησαν εἰς τὸ Μοναστήριον, ἐξ ὧν ὀλίγα τινὰ καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται καὶ σφύζονται ὑπὸ τὴν δεσποτεῖαν καὶ διοίκησιν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καθὼς ἐν τῇ ἱερᾷ Χωρογραφίᾳ τοῦ Μοναστηρίου προῖστορήθη. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξέβησαν ὕστερον.

Τότε δὲ οἱ θεόληπτοι πατέρες ἡμῶν ἐμπλεοὶ τῶν ἀποστολικῶν χαρισμάτων διατελοῦντες ἡγωνίζοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος· «ὥστε (κατὰ τὸν Ἀπόστολον) **μὴ ὑστερεῖσθαι αὐτοὺς ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ**». Καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντες, καὶ τὸν δρόμον τελέσαντες, ἤδη πλήρεις ἡμερῶν ἐν γήρᾳ λιπαρῷ καὶ βαθυτάτῳ μετήλλαξαν τὸν βίον, ἐκδημήσαντες ἐκ γῆς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ καὶ πολύπονα αὐτῶν σώματα τῇ γῇ παρέδωκαν, τὰς δὲ τρισολβίους αὐτῶν ψυχὰς εἰς χεῖρας Θεοῦ προσανκμένουςι δὲ τὸν ἀμαράντινον τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ὃν ἀποδώσει αὐτοῖς ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεηγόρον Ἀπόστολον, οὗ τινος ὑπῆρξαν μιμηταὶ καὶ κατὰ πάντα ὁπαδοί, καὶ διάδοχοι τοῦ κληρύματος. Ὡς δὲ τούτους ζῶντας, οὕτω καὶ μετὰ θάνατον ἐπὶ τῆς γῆς ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος, κρουνοὺς θαυμάτων τὰς ἱεράς αὐτῶν σοροὺς ἀναδείξας. **«Ἀένναος γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος, καὶ τὰς ἀκνεώτους αὐτῆς δωρεὰς πρὸς τὰς γνώμας τῶν εὐσεβοῦντων ἐπιμετερεῖ»**. Ἀνεπαύθησαν δὲ οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀμφότεροι· ἀλλὰ πρότερον μὲν ὁ ἱερός Συμεὼν, μετὰ δ' ἡμέρας ὀλίγας καὶ ὁ θεοδώρητος Θεόδωρος, ἀμφότεροι τὸ ἑαυτῶν μακάριον τέλος προμνηυθέντες ὑπὸ θείου ἀγγέλου· διὰ τοῦτο καὶ διὰ πολλῶν πατρικῶν νουθεσιῶν καὶ εὐαγγελικῶν παραγγελμάτων τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν μαθητὰς καὶ θιασώτας προῦπεστήριξαν· ὅφ' ὧν καὶ ἐτάφησαν ἔνδον τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου, ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ νῦν καθ' ἡμᾶς καθολικοῦ Ναοῦ πρὸς τὰ

δεξιὰ, κατενώπιον τῆς ἁγίας εἰκόνης, ὅπου καὶ τὰ χαριτόδωρα αὐτῶν μνημεῖα μέχρι τῆς σήμερον θεωροῦνται. Τῶν δὲ ἁγίων λειψάνων αὐτῶν, κρίμασιν οἷς οἶδε Θεός, ὑπὸ ξένων χειρῶν ἀλλαχοῦ μετακομισθέντων (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς), μένουσι μόνον ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων καὶ προστατῶν αἱ θεσπέσιαι: κάραι, ἀνέκλειπτος ἐν τῷ Μοναστηρίῳ θησαυρός. Κατέλιπον δὲ καὶ Διαθήκην οἱ ἅγιοι Καθηγεμόνες ἡμῶν, ἧς τινος τὸ ἴσον σφίζεται μόνον (καὶ τοῦτο χυδαῖστί, χάριν ἴσως τῶν ἀπαιδευτοτέρων ἀδελφῶν ὑπὸ τινος πολὺ ὕστερον μεθρημηνευμένου), αὐτὸ δὲ τὸ ἐλληνικὸν πρωτότυπον μετὰ τῶν ἄλλων κωδίκων καὶ τῆς πρωτοτύπου τῶν ἁγίων βιογραφίας ἐπυρπολήθη κατὰ τὸν ἔσχατον μέγιστον ἐμπρησμόν τοῦ Μοναστηρίου (καθὼς προείπομεν). Ἀλλὰ καὶ ἐκ μόνης τῆς τῶν πατέρων παρὰ δόσεως ἀσφαλῶς διαπορθευθεῖσα τιμᾶται, καὶ κρατεῖ ἡ ἀπ' ἀρχῆς τετυπωμένη διάταξις τῶν ἁγίων τῆς Μονῆς ἡμῶν κτιτόρων καὶ γεναρχῶν, δι' ἧς ἢ τε τῶν μοναχῶν διαγωγή κανονίζεται, καὶ πᾶσα ἡ ἱερὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθία διατυπῶνται (ἔστι δὲ σχεδὸν ἐν πᾶσιν ἡ αὐτὴ καὶ ἡ κατὰ τὰ ἱερὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους φροντιστήρια διακρατοῦσα).

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τρισμακαρίαν λῆξιν τῶν ἱσαποστόλων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, οὐ πολὺ ὕστερον ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον καὶ ἡ ὁσία καὶ παμμακάριστος μήτηρ ἡμῶν Εὐφροσύνη. Αὕτη γὰρ μετὰ τὴν εὑρεσιν τῆς ἁγίας καὶ πανσέπτου εἰκόνης ἀναβάσα πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος, ἀπέναντι τοῦ νῦν Καθολικοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ (πλησίον δηλονότι τοῦ νῦν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐπιφημιζομένου παρεκκλησίου, ἐνθα καὶ ἡ τοῦ Λουκᾶ λεγομένη ἱερουργικὴ τράπεζα, καθὼς προείπομεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ, καὶ κεῖ μικρὸν οἰκίσκον οἰκοδομήσασα, καὶ ἐγκλειστος ἐν αὐτῇ γενομένη, ἅπαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς μακαρίας καὶ τρισολβίου ζωῆς αὐτῆς διατέλεσε «*νηστείας καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν*». διότι, ἀφ' ἧς ὥραν ἠνωτίσθη τὴν θεομητορικὴν ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνης φωνήν, οὕτως ἐτρώθη τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος, ὥστε τοῦ λοιποῦ «*οὐκ ἔδωκεν ὕπνον (κατὰ τὸν προφήτην) τοῖς ἑαυτοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις*». ἕως οὗ εὑρε τόπον ἀνέσεως τὴν παμμακάριστον ἐκείνην λῆξιν καὶ ἀνάπαυσιν, εἰς τὸν οὐράνιον εἰ-

σελθοῦσα νυμφῶνα πρὸς τὸν ἑαυτῆς γλυκύτατον Νυμφίον· τοῦτον ὀλοφύχως ἐπόθησε, καὶ ἐγκαρδίως ἠγάπησε μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ δι' αὐτὸν ἔζησεν ἐν σώματι ὡς ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος εἰς ὕψος ἀρετῶν ἀναβάσα, ὥστε καὶ προφητικῶς κατηξιώθη χαρίσματος, καὶ παμπόλλων θαυμάτων ἐγένετο ἐνεργός, καὶ ζῶσα καὶ μετὰ θάνατον. Μετέστη δὲ πρὸς Κύριον ἐτῶν γενομένη πεντήκοντα ἕξ, καὶ ἐτάφη ἐν αὐτῇ τῇ πλησίον τοῦ οἰκίσκου ναῷ (ὅστις διὰ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Κόρης ἐπονομάζεται). Ἀλλὰ καὶ τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν τὸ μὲν ἄλλο τρισόλβιον σκῆνος συναφρῆθη συγχρόνως, ὁπότε καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων· καθὼς δὲ τῶν ὁσίων ἐκείνων, παρομοίως καὶ ταύτης ἀπέμεινε καὶ σφίζεται μέχρι σήμερον μόνῃ ἡ ἁγία κάρα, τιμωμένη καὶ αὐτὴ ὡς ἱερὸν τῆς εὐσεβείας θησαυρίσμα καὶ τῆς Μονῆς ἡμῶν ἐγκαλλώπισμα.

Τοιαύτη συντόμως ὑπῆρξεν ἡ ἔνθεος βιοτὴ τῶν ἱσαποστόλων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων καὶ τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Εὐφροσύνης· καὶ τούτους, ἀδελφοί, τοὺς ἐπιγεῖους ἀγγέλους καὶ οὐρανίους ἀνθρώπους ἔχοντες ἡμεῖς πνευματικοὺς ἡμῶν γενάρχας καὶ καθηγεμόνας καὶ κτίτορας τῆς εὐαγεστάτης ἡμῶν Μονῆς, αὐτοὺς ὀφείλομεν ὡς παρόντας ἀείποτε ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀπαρέγκλιτον καὶ νόνα καὶ στάθμην τῆς μοναχικῆς ἡμῶν πολιτείας. Ὅθεν καὶ πρὸς τὴν μακαρίαν αὐτῶν ζωὴν διευθύνωμεν ὅσον τὸ δυνατόν καὶ τὴν ἡμετέραν, ἵνα διὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν εὐχῶν καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἀξιωθῶμεν· καί, ὅταν παρασταθῶμεν εἰς τὸ φοβερὸν Κριτήριον τῆς θείας Δικαιοσύνης, εἴπωσι καὶ περὶ ἡμῶν οἱ τρισμάκαρες ἡμῶν Πατέρες τὸ προφητικὸν «*ἰδοὺ ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιά, ἅπερ ἔδωκα ἡμῖν ὁ Θεός*»· καὶ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς Δεσποτικῆς ἐκεῖνης φωνῆς. «*Εὐ δοῦλοι ἀγαθοὶ καὶ πιστοί*! *Ναί. Γένοιτο, Κύριε, διὰ τῶν προσθειῶν τῆς παναχράντου Σου Μητρὸς, τῆς Δεσποίνης πάντων τῶν χριστιανῶν, καὶ προστάτιδος τοῦ ἱεροῦ τούτου Σπηλαίου, τοῦ Σκηνώματος τῆς δόξης Σου. Αὐτῆς ταῖς ἰκεσίαις ἐν ἐλπίδι ἐπίσκεισαι, Κύριε, καὶ στερέωσον τὴν ἱερὰν ἡμῶν Μονὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἁγίαν Σου Ἐκκλησίαν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Σύντομος ὑποτύπωσις ἡ σχεδογραφία τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ πανσέπτου θεομητορικῆς εἰκόνης, ὁποῖα ταύτης ἡ ἁγία μορφή, καὶ ὅπως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἀνιστορήθη, καὶ εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον τὸ πρῶτον ἀπετέθη, λανθάνουσα μέχρι τῆς εὐρέσεως αὐτῆς.

Ἀποδόντες ἤδη τὴν τε ἱερὰν Χωρογραφίαν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ ψυχωφελῆ Βιογραφίαν τῶν δόσιων ἡμῶν Πατέρων καὶ πρώτων δομητόρων τῆς Σπηλαιώτιδος Μονῆς, ἐπιφέροντες, καλὴν τοῦ πονήματος κορωνίδα, τὴν διαγραφὴν τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους αὐτῆς τῆς παναγίας καὶ Ἀποστολικῆς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος δι' ἧς καὶ τὸ μέγα Σπήλαιον ἡγιασθῇ, καὶ τῶν δόσιων πατέρων ἡ τρισόλβιος μνήμη πανευκλεῶς ἐδοξάσθῃ. Αὕτη κυρίως ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος ἀκρότατον τῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καθιερώσεως καὶ ταύτης τὰ μεγαλεῖα καὶ τὴν χάριν ἐξιστοροῦντες καὶ ἀνυμνοῦντες οὐδέποτε λήξομεν, οὐτ' ἀρχόμενοι τῶν λόγων, οὔτε μεσοῦντες, οὐτ' ἀποπαύομενοι. Αὐτῆς καὶ νῦν τὴν χάριν ἐπικαλεσάμενοι σχεδογραφούμεν τὴν πάνσεπτον αὐτῆς μορφήν.

Ἔστι πινάκιον ἡ σανίδιον τετράγωνον, τό τε μήκος καὶ τὸ πλάτος ὅσον πήχεως ἐνός, πάντοθεν ἐντετυλιγμένον εἰς θόδον λινὴν, στεγανῶς περὶ τὸ πινάκιον προσκεκολλημένην ἐπὶ τούτου τοῦ ὀθονοσκεποῦς ἱεροῦ πίνακος κεῖται κατεστηριγμένη ἡ πάνσεπτος τῆς Θεομήτορος εἰκὼν. Πεποιήται δὲ **κηρόχυτος**, ἐκ κηροῦ καὶ ἄλλων ἴσως εἰδῶν πεπλασμένη (κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς τοιαύτης ὕλης κατασκευήν) καὶ ἔστιν ἀνάγλυφος, ὅσον τὸ πλάτος ἐνός δακτύλου καὶ ἡμίσεως ἐξέχουσα τοῦ ἐπιπέδου. Τοῦτο δὲ τὸ τετράγωνον τῆς ἁγίας

εἰκόνης πινάκιον ὑπάρχει εἰς ἄλλην σανίδα μεῖζονα καὶ παχυτέραν κατὰ βάθος ἐνηρμοσμένον (ὑστερον ἴσως ἐνιδρυθέν) τετράπλευρος δὲ καὶ αὕτη ἡ τὸ ἱερὸν πινάκιον πανταχόθεν περιβάλλουσα σανίς, πλὴν ὅτι τὴν ἄνω πλευρὰν ἔχει καμπυλουμένην τοξοειδῶς. Οὕτω δὲ προσφυῶς καὶ ὁμαλῶς εἰς αὐτὴν ἐνήρμωσται τὸ πινάκιον, ὥστε διαφεύγουσι πολλάκις καὶ τὴν ὀξυτάτην ὄψιν τὰ λεπτὰ χαράγματα τῆς τῶν περάτων συναρμογῆς. Μόνον περὶ τὴν βᾶσιν τῆς ἁγίας εἰκόνης βραχεῖα τῆς θόδνης διαφαίνεται ἄκρα κηρύξ τις προκύπτουσα καὶ μάρτυς τῆς ἀφθορίας τοῦ θεομητορικοῦ εἰκονίσματος, ἀφθαρτος, καθὼς ἐκεῖνο, καὶ αὕτη διὰ τοσούτων αἰώνων καὶ ἀκήρατος διαμένουσα καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Αὐτὸ δὲ τὸ πάνσεπτον ἀπεικόνισμα τῆς Θεοτόκου μεμόρφωται πλαστουρηθὲν κατὰ προτομήν, ἀνάγλυφον (ὡς προεῖπομεν) φορεῖ δὲ καὶ τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα κεχρωματισμένην, καὶ μεταξὺ διάχρυσον ὅθεν καὶ **Χρυσόσπηλαιώτισσα** ἡ εἰκὼν ἐκπαλαί παρὰ πολλοῖς ἐπωνομάζετο. Ἀμαυρὰ δὲ πάνυ φαίνονται τὰ νῦν ἐπὶ τοῦ κηροῦ τὰ τε χρώματα καὶ τὰ χρυσεὰ διαγράμματα, μελανωθέντα ἴσως ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον τῆς Μονῆς ἐμπρησμόν (βλ. Χωρογραφ. κεφ. Σ'. § γ'). ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Θεομήτωρ φαίνεται λέγουσα τὸ θεόχρηστον ἐκτὶνο λόγιον τῆς αὐτῆς προτυπώσεως τοῦ Ἄσματος Νύμφης. «**Μέλαινά εἰμι ἐγὼ καὶ καλή**» (ἄσμ. α, 5). Ἐξεικόνισται δὲ ὅλος ὁ τοῦ σώματος τύπος πρὸς τὰ δεξιὰ τετραμένος. Καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ἔχει νεύουσαν φιλοστόργως ὑπεράνωθεν τοῦ Μονογενοῦς, ὃν φέρει βρεφοπρεπῶς ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τῆς παρθενικῆς αὐτῆς ὠλένης καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, ἐφαπτομένης ἄκροις δακτύλοις τὸν ὦμον τοῦ παιδίου τὸν δεξιὸν (ἐξαίρετον καὶ τοῦτο τῆς ἁγίας εἰκόνης ἰδίωμα· διότι πᾶσαι σχεδὸν τῶν θεομητορικῶν εἰκόνων αἱ ἀρχαιόταται σφῆζόμεναι παριστῶσι τὸ θεάνθρωπον βρέφος ἀγκαλοφορούμενον οὐκ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς Θεοτόκου, καὶ ταύτην ὁμοίως ἀποβλέπουσαν πρὸς τὰ λαῖα). Τὴν δὲ πάλιν ἀριστερὰν ἡ παρθενομήτηρ ἀνέχει πρὸς τὸ πανάχραντον στήθος ὑποκρατοῦσα τὴν ἀριστερὰν τοῦ παντοκράτορος παιδίου ἡρέμα προτεινομένην· τὰς δὲ βολὰς τῶν ὀφθαλμῶν ἀπευθύνει πρὸς τὸν θεωρὸν ἢ παντελεήμων, καλὸν ὁρῶσα καὶ ἱλαρόν, καὶ θείας ἐλπίδος πληροῦσα τὰς καρδίας τῶν πιστῶς αὐτῇ

προσερχομένων. Αὐτὸ δὲ τὸ θεάνθρωπον βρέφος ἐπὶ τῆς μητρώας ὠλένης, ὡς ἐπὶ θρόνου χερουδικοῦ, ἀνακεκλιμένον, ἄρραφον χιτῶνα φορεῖ καὶ πλατύν, καταβαίνοντα κάτωθεν τῶν γονάτων, περὶ δὲ τὸν ὦμον τὸν ἀριστερὸν ἐπιφαίνεται καὶ τις ἐσθῆτος διπλοῖς ἀτημέλημα πρὸς τὰ κάτω προβεβλημένη. Καὶ τὴν μὲν ἀριστεράν (ὡς προείπομεν) ὑποσπρίζει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παλάμης τῆς Μητρός· τὴν δὲ δεξιὰν ἀποτείνει πρὸς τὰ κάτω, βιβλίου κρατοῦσαν δίλημμα, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ μὲν κόμη κεχυμένη νηπιώδης ἐπὶ τῆς θείας κεφαλῆς ἀπαλῶς ἐφυσυχάζει· τὸ δὲ μέτωπον, ἐλέους πηγὴ· ὅλον δὲ τὸ πρόσωπον καὶ αὐτὴν τὴν παντέφορον ὄψιν ἀπευθύνει καὶ τὸ βρέφος πρὸς τοὺς πιστοὺς προσκυνητάς, ὡς ἡ Μήτηρ, πανίλειον ἀτενίζουσαν, καὶ φωνοῦσαν σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ φιλόανθρωπον κάλεσμα. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Δι' ὅλης δὲ τῆς ἀχράντου εἰκόνος ἐπιλαμβάνει τὸ τῆς τέχνης ἀπλοῦκὸν τοσοῦτον ὕψηλόν καὶ θεοπρεπές, ὅσον καὶ τὸ ἀκατάσκευον καὶ ἀφελές τῆς φράσεως τοῦ ἀποστολικοῦ χαρακτήρος· ὥστε φαίνεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι αὐτὴ ἐκεῖνη ἡ θεοκίνητος δεξιὰ, ἥτις μετὰ τῆς οὐρανίας ἐκεῖνης καὶ θείας ἀπλότητος ἱστέρωσε συγγράφουσα τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπλότητος ἱστοριογράφησε κηροχυτήσασα καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ Εὐαγγελίου Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον αὐτοῦ μητέρα. Ἐκατέρωθεν δὲ τῆς κηροπλάστου εἰκόνος ἄγγελοι δύο παρίστανται μετὰ φόβου δουλοπρεπῶς. Τὰς δὲ τέσσαρας τῆς εἰκόνος γωνίας δεξιόθεν ἐπέχουσιν ἐξαπτέρυγα Σεραφεῖμ, ἀριστερόθεν δὲ, πολυόμματα Χερουδίμ. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἀγγελικὰ εἶδη διὰ χρωμάτων μόνον εἰσὶν ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐξωγραφημένα (διὸ φαίνονται ἔργα χειρὸς δευτέρας, ἴσως, καὶ νεωτέρας παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς κηροχυτήσασαν αὐτὸ τὸ θεομητορικὸν ἔκτυπον). Καὶ τοιαύτη μὲν συντόμως εἰπεῖν, τό, τε μέγεθος καὶ τοὺς χαρακτήρας ἡ χαριτόβρυτος αὐτὴ καὶ ἀποστολικὴ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν.

«Οὐ δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην Λουκᾶς, ὁ ἱερώτατος Εὐαγγελιστής, κηροπλαστήσας ἐξετύπωσε, πρὸς αὐτὸ τὸ πρωτότυπον ζώσης ἔτι τῆς Θεομήτορος ἀποβλέπων, λέγομεν ἐφεξῆς, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐκθέσωμεν τὰς ἀποδείξεις ὅτι καὶ ζωγράφος ἦν ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ τὴν πανα-

γίαν τῆς Θεοτόκου μορφήν πρῶτος ἐξωγράφησεν, ἐμπράκτως διδάξας τοὺς πιστοὺς τὴν σχετικὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν, ἣν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ἐγγράφου παραδόσεως αὐτῶν καὶ διδασκαλίας. Λουκᾶς τοιγαροῦν ὁ θεόπνευστος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων συγγραφεὺς, ὁ Ἀντιοχεὺς τὴν πατρίδα, «οὗ ὁ ἔπαινος πολὺς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ», οὐ μόνον ἱατρὸς (ὡς ὁ θεὸς Παῦλος αὐτὸν ρητῶς ἐπονομάζει. Κολασ. β. 14), ἀλλὰ καὶ ζωγράφος ὑπῆρχε, πρῶτος τὴν παναγίαν τῆς Θεοτόκου μορφήν ἐν κόλποις φεροῦσης τὸν Κύριον ζωγραφήσας· καὶ τοῦτο διδάσκει μὲν ἀρχαία τε παράδοσις καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων· παραλαβοῦσα, συνομολογεῖ δὲ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία ἡ Ἀνατολική, καὶ αὐτὴ πρὸς τούτοις ἡ Δυτικὴ. Αὐτίκα περὶ τῆς βασιλείσης Εὐδοκίας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ νέου (τῷ 430) ἀναγινώσκομεν, ὅτι ἐξ Ἱερουσολύμων, ὅπου διέτριβεν, ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν βασιλίδαν Πουλχερίαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, μίαν τῶν τριῶν τῆς Θεομήτορος εἰκόνων, ὧν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς ἐξωγράφησεν· ἱστορεῖ δὲ ταῦτα Θεόδωρος Ἀναγνώστης τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίας, ἕνα μόλις αἰῶνα τῆς Εὐδοκίας μεταγενέστερος (τῷ 520). Ἐν δὲ τῷ ἀρχαίῳ κτιτορικῷ τῆς τοῦ Μελαῦ ἢ Σουμελα Μονῆς χειρογράφῳ (φαίνεται δὲ τοῦ ἐ. ἡ γοῦν ἐξάπαντος τοῦ ς' αἰῶνος ὁ κώδης οὗτος, ἄλλως τε καὶ μάλιστα διότι γέγραπται δίχως προσφθιῶν, κατὰ τὴν συνήθη μάλιστα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀτόνιστον γραφὴν) ἱστορεῖται ζωγράφος ὁ θεὸς Λουκᾶς. ζωγραφήσας τὰς τῆς Θεομήτορος εἰκόνας· ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ἡ κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Σουμελα τιμωμένη (λέγομεν δὲ περὶ ταύτης ἐφεξῆς). Τοῦτ' αὐτὸ μαρτυρεῖ, ζωγράφον τὸν Εὐαγγελιστὴν ἐπονομάζων, καὶ Ἀκάκιος μοναχὸς Σαδβαίτης (ἐκ τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις Μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα), ὅστις συνέταξε κἀκεῖνος ἱστορίαν τῆς αὐτῆς Μονῆς τοῦ Σουμελα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (τῷ 600 μ. Χ.). Πάλιν ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (ὃν ἡ Ζ'. Οἰκουμένη θεόπνευστος Σύνοδος ἐγκωμιάζουσα ἔλεγεν, ὅτι «Ὁ ἔπαινος αὐτοῦ καὶ ἡ εὐκλεία ἐν πάσαις ταῖς ἀπανταχοῦ ἀγίαις τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις», καὶ ὅτι «Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ διαβεβόηται», καὶ

ὅτι Ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀνατολῆς διὰ Χριστοῦ ἐσάλπισε τὴν εὐσέβειαν». κτλ. Ζ. Συνόδ. Πράξ. ζ.), αὐτὸς λέγομεν ὁ Θεοχαρίτωτος ἐκ Δαμασκού τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ (τῷ 730) τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Μανδηλίου μνημονεύσας ἱστορίαν, ἔπειτα καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ζωγραφηθείσης εἰκόνης τῆς Θεομήτορος μνημονεύει λέγων· «Καὶ γὰρ ὁ Θεσπέσιος Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὸν θεῖον καὶ σεβάσμιον χαρακτήρα τῆς Θεομήτορος Μαρίας ὅτι (γρ. ἔτι) ἐν σαρκὶ ζωῆς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς διατριβάς ποιουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιών [ἐμνήσατο], ζωγραφικαῖς τε μίξεσι τὴν τῆς Πανάγνου στήλην ἐν πίναξι διεχάραξεν, ὥς ἐν κατόπτρῳ τῇ μετέπειτα γενεᾷ ἐγκαταλειποῦς· καὶ ταύτην αὐτῇ ὑποδείξαντος, ἡ χάρις μου μετ' αὐτῆς ἔσται, ἔφη»· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἄλλαχού, «Βλέπε μοι καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ Ἀποστόλον Λουκᾶν, οὐχὶ τῆς παναχράντου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τὴν τιμὴν εἰκόνα ἀνιστόρησε, καὶ πρὸς Θεόφιλον ἔπεμψε;». Σύμφωνα πρὸς τὸν θεῖον Δαμασκηνὸν φρονῶν καὶ Γερμανὸς ὁ παναοίδιμος Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης (τῷ 714) διέταξεν ἀντίτυπον ἀντιγραφῆναι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ζωγραφηθείσης εἰκόνης τῆς Θεομήτορος (ἥτις ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστάλη). Καὶ Γρηγόριος ὁ γ', ὁ ἁγιώτατος πάπας Ρώμης (τῷ 731) διεβεβαίωσεν τὴν ἀποστολικὴν ζωγραφίαν ἐν οἷς ἔγραφε πρὸς Λέοντα τὸν Ἰσαυρον (ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ). Ἀλλὰ καὶ Νικηφόρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἁγιώτατος Πατριάρχης (τῷ 814) πρὸς τὸν εἰκονομάχον Αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἀρμένιον τοὺς λόγους ποιούμενος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, «Τιμητέα (ἔλεγεν), ὦ βασιλεῦ, αἱ ἱεραὶ τῶν ἁγίων εἰκόνες εἰσὶν, ὥς ἐξ ἀρχῆς θεῖον νεύματι φανέσκει· καὶ γὰρ ἡ ἁγία δθόνη» (τὸ συνήθ. ἅγιον Μανδήλιον), «ἦν ποτε λαδὼν ὁ Χριστὸς ἐπέθετο ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀχειροποιήτως ἐγένετο, τιμητέα καὶ σεβάσμιός ἐστιν· ἔπειτα αἱ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ιδιόχειροι εἰκόνες τοῦ τε αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τοῦτον τεκούσης». Καὶ οἱ τῆς τῶν Ἀδραμιτῶν δὲ λεγομένης Μονῆς ὁρμώμενοι μοναχοὶ μετὰ παῤῥησίας παραστάντες τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ (τῷ 830) «τὰ τῶν θείων εἰκόνων μορφώματα ἀπεδείκνυσον σύντροφα τε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ ὁμοδίατα· εἶπε Λουκᾶς μὲν ὁ θεῖος

Ἀπόστολος τὴν τῆς Θεοτόκου μορφήν ἀνετύπωσεν» κτλ. Ὡσαύτως καὶ ὁ ὁμολογητὴς Θεοφάνης, ὁ Γραπτὸς τῷ 818 ἐμελῶδησεν ὅτι τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου τὴν θεῖαν εἰκόνα Λουκᾶς ὁ Ἀπόστολος ἐκ πόθου ἀνιστόρησεν» καὶ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς (τῷ 820), «Ὁ δὲ (λέγει) τῶν ἄλλων ἐστὶ χαριέστατον, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ προσλήμματος τοῦ ἡμοῦ Χριστοῦ τύπον, τὸν τε τῆς αὐτὸν τεκούσης καὶ δούσης τὸ πρόσλημα χαρακτήρα πρῶτος οὗτος (ὁ Λουκᾶς) κηρῶ καὶ χρώμασι βάψας ἐν εἰκόνι τιμᾶσθαι μέχρι καὶ νῦν παραδέδωκε» καί, «Τὴν εἰκόνα (τῆς Θεοτόκου) κατεσκεύασε διὰ ζωγραφικῆς τέχνης ἐκ κηροῦ· τὰ δ' αὐτὰ καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀνεκέρυττε (τῷ 780 820). Ἀλλὰ καὶ Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (τῷ 861) τῆς ἐν Σικελίᾳ Ταυρομενίας ἐπίσκοπος, καὶ πάσης τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀριστοπόνος μέλισσα, ζωγράφον τοῦ Θεομητορικοῦ χαρακτήρος τὸν θεῖον ἀνακέρυττει Λουκᾶν, λέγων· «Καὶ μὲν (γρ. μὴν) καὶ Λουκᾶς ὁ γλαφυρὸς Εὐαγγελιστὴς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κηρῶ καὶ χρώμασιν ἐζωγράφησεν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὠλέναις ἀγκαλιζομένην τὸν Κύριον, ἥτις ἐν τῇ μεγαλοπόλει νῦν διασώζεται». Τὰ δ' αὐτὰ περὶ τῆς ζωγραφικῆς τοῦ θεῖου Λουκᾶ ἱστοροῦσι καὶ Ἰωάννης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἁγιώτατος Πατριάρχης, ὁ Συριλῆνος (τῷ 1064)· καὶ Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς (τῷ 1150). Καὶ Νικηφόρος δὲ ὁ Κάλλιστος (τῷ 1280), «Πρῶτιστον λέγει τὸν Λουκᾶν τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης, ἔτι δὲ καὶ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων διὰ ζωγραφικῆς ἱστορῆσαι τέχνης· κἀντεῦθεν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς καὶ πάντιμον ἔργον ἐξενηχθῆναι· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς «Ὅπου γε καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύλου τὰς εἰκόνας, ἔτι δὲ καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης ὑπερφῶς ἐν γραφῇ χρωμάτων εἰς δεῦρο σφριζόμενας πλείστας ἀνέγνωμεν, Λουκᾶ μὲν τοῦ Ἀποστόλου πρῶτος αὐτὰς ἀκριβῶς ἰδίαις χερσὶ γράφειν ἱστορήσαντος, καὶ τοῦ ἔργου κατάρξαντος· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων ἀνδρῶν» κτλ. Τελευταῖον ἐν χειρογράφῳ σφριζόμενῳ κατὰ τὴν ἱερὰν Μονὴν τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμωμένην καὶ ἐπιλεγομένην τῆς Ὀπλοῦς (χουδαίον· Ὀμπλοῦς· καίται· δὲ αὕτη πλησίον τῶν παλαιῶν Πατρῶν, δὴ περίπου ὥρας ἀπέχουσα), σφίζεται χειρόγραφον

ἀρχαῖον, ἐν ᾧ γέγραπται περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων λόγος Θεοκτίστου τοῦ καὶ Ραμεώτου, ἀρχιεπισκόπου πόλεως Ἀρμενίου (πότε δὲ ἤχμασεν οὗτος ἄδελον, ὅσον δ' ἐκ τῆς φράσεως φαίνεται περὶ τὸν ἰ. ἡ ια'. αἰῶνα γενόμενος)· εἰς τοῦτον οὖν τὸν λόγον λέγει ὁ Ραμεώτης ταῦτα· «Λουκάς, ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κηρῷ τε διεμόρφωσε καὶ χρώμασιν ἐξωγράφησεν βασιλεύουσαν ἐν ταῖς ἱεραῖς ὡλέναις τὸν Κύριον, ἥτις ἐν τῷ *Μεγάλῳ Σπηλαίῳ* τὰ νῦν διασφύζεται».

Ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων βλέπομεν σαφῶς, ὅτι ὁ θεῖος Λουκάς πρῶτος ἐξωγράφησε τὴν ἁγίαν τῆς Θεομήτορος μορφήν. Ἐξωγράφησε δὲ οὐ μίαν καὶ μόνην ἀλλὰ πλείονας ἐκτυπώσας εἰκόνας. Καὶ τοῦτο φαίνεται σαφῶς ἐξ ὧν εἶπεν ὁ θεῖος Δαμάσκηνος, ὅτι ὁ θεῖος Λουκάς τὴν τῆς Πανάγνου στήλην (εἰκόνα, μορφήν) ἐν *πίναξ* (πληθυντικῶς) διεχάραξεν. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος πληθυντικῶς ἰστόρησεν ἀνωτέρω τὰς ὑπὸ τοῦ Λουκά τοῦ Ἀποστόλου *εἰδυίας χερσὶν* ἱστορηθείσας. Ἀλλὰ πόσας ἀρά γε Θεομητορικὰς εἰκόνας διεχάραξεν ἐν *πίναξ* ὁ Εὐαγγελιστὴς; Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Εὐδοκίας τρεῖς εἶδομεν ἀνωτέρω μνημονευόμενας ὡς ζωγραφίας τοῦ Λουκά, ὧν τὴν μίαν ἀπέστειλεν ἡ Αὐτοκρατορίσσα πρὸς τὴν ἀνασσαν Πουλχερίαν ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ἄλλος δὲ λόγος ἔχει, ὅτι ὁ ἱερώτατος Λουκάς ἐξωγράφησεν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τὰς πάσας ἐπὶ (οἱ δὲ τινες εἶπον ὅλας ἐβδομήκοντα), καὶ μένει τὸ πρᾶγμα ἀδιόριστον. Τρεῖς τοῦ Ἀποστόλου Θεομητορικαὶ εἰκόνας εὐρίσκοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Εὐδοκίας μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις· ἀλλ' ἦσαν, καθὼς φαίνεται, καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ. Ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἐδεσσαν τῆς Συρίας Ἐκκλησιαστικοῖς καὶ δημοσίοις ἀρχείοις (γραμματοφυλακείοις) ἐσφύζοντο ὑπομνήματα διηγούμενα τὴν ἱστορίαν τῆς ἀχειροποιήτου τοῦ Σωτῆρος εἰκόνης (τοῦ ἁγίου Μανδηλίου), ἐν οἷς βλέπομεν ὅτι μετὰ τοῦ ἁγίου Μανδηλίου ἐσφύζετο εἰς τὴν Ἐδεσσαν καὶ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν· διότι (λέγουσι τὰ ὑπομνήματα) «Ὁ Περσῶν βασιλεὺς εὐφυᾶ τὰς χεῖρας ζωγράφον διαπεμφάμενος (εἰς Ἐδεσσαν) αὐτοῦ τε Χριστοῦ τὸ εἶδος καὶ τῆς αὐτὸν *ὑπερφυῶς* τετοκυίας ζέοντι πίστεως πόθῳ ἐτάχιστα ἔγραψε, καὶ ἀπολαθὼν ἐκτίησάτο». Ταύτας τὰς ἁγίας εἰκόνας προσεκύνησε καὶ ὁ ἅγιος

Ἐφραίμ ὁ Σύρος (τῷ 350) ἐλθὼν εἰς τὴν Ἐδεσσαν, ὡς ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὑποδηλοῖ λέγων· «Ἐφραίμ ὁ θεῖος τὴν Ἐδεσσηνῶν κατέλαβε πόλιν τοῦ τὰ *ἐκεῖσε περιπτύχασθαι ἅγια*». *Ἄγια* δὲ λέγων ὁ ἱερὸς Νύσσης ἐννοεῖ μάλιστα τὴν ἀχειροποιήτον εἰκόνα τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Ἐφραίμ ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ ρητῶς μνημονεύει· ταύτην δ' ἔπειτα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος (τῷ 930) ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξ Ἐδέσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν μετεκόμισαν· μετὰ ταύτης οὖν τῆς ἀχειροποιήτου μορφῆς τοῦ Σωτῆρος ὑπῆρχεν ἐν Ἐδέσῃ τὸ πάλαι καθὼς εἶδομεν ἀνωτέρω ἐκ τῶν ὑπομνημάτων) καὶ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, ἥτις ἦν πιθανώτατα μία τις ἐκ τῶν ἰδιοχείρων τοῦ θεοῦ Λουκά, ἡ γοῦν ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων ἀντιτύπων, ὅσα κατ' αὐτὸν ἴσως τὸν πρῶτον ἢ τὸν 6'. αἰῶνα εὐθὺς ἄνδρες εὐσεβεῖς ἀπετύπωσαν, ἀποβλέποντες δηλονότι πρὸς ἐκεῖνας τὰς πρωτοτύπους εἰκόνας, τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Λουκά ζωγραφηθείσας, «τοῦ πρώτου τὸν τῆς Θεοτόκου τύπον ἱστορήσαντος, καὶ πρώτου κατάρξαντος τοῦ ἔργου» (ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος)...

Τούτων δὲ τῶν ἰδιοχείρων Ἀποστολικῶν εἰκόνων τῆς Θεομήτορος πέντε μνημονεύονται ρητῶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ διασημότεραι. Εἶδομεν ἀνωτέρω τὸν ἱερὸν Θεοφάνη τὸν Κεραμέα λέγοντα, ὅτι μία κατ' αὐτὸν διεσφύζετο καὶ ἐτιμᾶτο ἐν τῇ *μεγαλοπόλει* καὶ ὁ Θεοφάνης *μεγαλόπολιν* ἐννοεῖ τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν (καθὼς φαίνεται πιθανώτερον). Ἡ ἐκεῖσε λοιπὸν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους σφύζομένη τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ὑπῆρχεν ἡ ἐπιλεγομένη *Ὁδηγήτρια*· αὐτὴ δηλονότι ἐκείνη, ἣν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀπέστειλεν ἡ Εὐδοκία πρὸς Πουλχερίαν, ἥτις αὐτὴν παραλαβοῦσα ναὸν αὐτῇ καθίδρυσε ἅγιον, καὶ Μοναστήριον ἐπίσημον κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει λεγομένην *ὁδὸν τῶν Ὁδηγῶν*· ὅθεν καὶ ἡ εἰκὼν *Ὁδηγήτρια* ἐπωνομάσθη, καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκεῖ διεσφύζετο, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ μικροῦ πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῷ 1430) ἀκμάσαντος ἀοιδίμου Ἰωσήφ τοῦ Βρυενίου, ὅστις ρηρῶς αὐτῆς μνημονεύει. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν, ἄδελον τί ἀπέβη αὕτη ἡ Ἀποστολικὴ εἰκὼν καὶ ἴσως συνηφανίσθη τότε μετὰ τοσούτων καὶ ἄλλων κειμηλίων τῆς εὐσεβείας, ἡ καὶ λαν-

θάνει που κεκρυμμένη καὶ ἀγνώριστος. Ἐνόμισάν τινες, ὅτι πρό τινων τῆς ἀλώσεως μηνῶν ἀναρπασθεῖσα μετακομίσθη εἰς τὴν Με-λίτην (Μάλταν)· καὶ ἔστιν αὕτη ἐκείνη, ἣτις μετὰ τῆς ἁγίας τοῦ Προδρόμου χειρὸς ἀπεστάλη πρό τινων ἐνιαυτῶν παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Μελιταίων δῶρον ἱερὸν πρὸς τὸν αἰοδιμον τῆς Ρωσσίας Αὐτοκράτορα Παῦλον τὸν Α'. (καὶ σφῆζονται νῦν τὰ ἅγια κειμήλια ταῦτα τεθησαυρισμένα ἐν τῇ κατὰ τὴν Πετρούπολιν εὐαγεστάτῃ Ναφ τοῦ Παλατίου). Ἀλλὰ τὴν ἐκ Μελίτης Ἀποστολικὴν εἰκόνα ταύτης εἶχον ἐκεῖ μετακομίσαντες οἱ Σταυροφόροι ἱππεῖς ἐξ Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἦσαν ἔκπαλαι (καθὼς προείπομεν) αἱ τρεῖς εἰκόνες τοῦ Λουκά, ὧν ὑπῆρξε μία καὶ ἡ Ὁδηγήτρια.

Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τῶν καθ' ἡμᾶς σφζομένων, καὶ λόγοις χρυσοβούλλοις καὶ Πατριαρχικοῖς σιγιλίοις ὡς ἰδιοχείρων τοῦ Ἀποστόλου Λουκά κεκρυμμένων τῆς Θεοτόκου εἰκόνων μία μὲν ἔστιν αὕτη ἡ Μεγασπηλαιώτισσα (εἰς ἣν μετ' ὀλίγον ἐπανερχόμεθα)· ἄλλη δὲ τε-θησαύριται ἐν τῇ κατὰ τὸν Πόντον πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος σε-βασμῆς Μονῇ τῇ ἐπιλεγομένῃ (ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ κεῖται) τοῦ Μελέα, καὶ Μελεᾶ, ἡ Σουμελεᾶ. Ἀρχαιότατον δὲ τοῦτο Μοναστήριον, ἔτι περὶ τὰ τέλη τοῦ δ'. αἰῶνος (τῷ 380) ἐν τινι μικρῇ Σπηλαίῳ καὶ τοῦτο καθιδρυθὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, καὶ βασιλικαῖς ὑστερον φιλοτιμίαις ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν μάλιστα πεπροικισμένον. Αὕτη δὲ ἡ κατὰ τὸ Σουμελεᾶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐπιλέγεται καὶ Ὁδηγή-τρια (κατὰ μίμνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως), καὶ Ἀθηναίωτις, ἡ Ἀθηναίωτισσα, ὡς ἐξ Ἀθηνῶν ἀφιγμένη. ὅπου τὸ πρῶτον χρόνον τινὰ διέτρεψεν ἐκ Θηδῶν μετακομισθεῖσα. Τρίτη δὲ τῶν τοῦ Λουκά εἰκόνων σφῆζεται ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον τοῦ Κύνκου ἐπι-λεγομένη σεβασμῆς Μονῇ (ἀπὸ τοῦ Κόνικου, καθὼς ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ σφκοδύμεται). λέγεται δὲ συνήθως ἡ εἰκὼν, ἡ Πα-ναγία ἡ Κυκκώτισσα, καὶ (παρά τισιν) ἡ Ἐλεοῦσα. Τετάρτη δὲ τῆς Θεομήτορος ἀποστολικὴ καὶ περιδόςος εἰκὼν ἀπόκειται ἐν Βίλνῳ τῇ πόλει κατὰ τὴν μικρὰν λεγομένην Ρωσίαν. Ἐπικέκληται δὲ αὕτη κυρίως ἡ Ἐλεοῦσα καὶ ἀπεστάλη πρὸς τοὺς εὐσεβεστάτους Ρώσους παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου με-τεκομίσθη ἐξ Ἀτταλείας (ὅτε αὕτη ἐάλω ὑπὸ Περσῶν). Εἰς Ἀττά-

Ἡ εὑρεσις τῆς Ἁγίας Εἰκόνης

λειαν δὲ ἤλθε τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Αἰγύπτου (καθὼς λέγουσι). Περὶ δὲ τῆς ἐν Πετροπόλει τὰ νῦν σφισμένης, τῆς ἐκ Μελίτης, εἶπομεν ἀνωτέρω. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παρόδῳ περὶ τῶν ἄλλων Ἀποστολικῶν Εἰκόνων τῆς Θεοτόκου.

Ἡ δὲ κατὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον τῆς Θεομήτορος κηρόχυτος εἰκὼν (ἵνα πάλιν εἰς αὐτὴν ἐπανέλθωμεν) ὅτι γνήσιόν ἐστιν ἔργον αὐτῆς ἐκείνης τῆς τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον συγγραφᾶς δεξιᾶς τοῦ θεοπνεύστου Λουκᾶ μαρτυροῦσι τὰ ἐφεξῆς :

Α.) Αὐτὴ ἡ τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου θεόπεμπος ὁπτασία, καθ' ἣν ἐδιδάχθησαν καὶ ἐκινήθησαν εἰς ἀνεύρεσιν αὐτῆς. Αὕτη δὲ πάλιν ἡ ὁπτασία καθιστορεῖται ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ βιογραφίᾳ τῶν Πατέρων, εὐθὺς μετ' αὐτοὺς κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν συγγεγραμμένη, περὶ ἧς προείπομεν ἐν τοῖς προοιμίαις.

Β.) Τὸ εἶδος τῆς ἁγίας εἰκόνος ἀκριβῶς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πατέρων γενομένην περιγραφὴν τῶν ἰδιοχείρων τοῦ Λουκᾶ. «*Κηρῷ καὶ χρώμασι βάψας ἐν εἰκόνι τιμᾶσθαι παρέδωκε τὸν χαρακτήρα τῆς Θεομήτορος ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς* (καθὼς ὅτε Συμεὼν ὁ γλυκὺς Μεταφραστής, καὶ Θεοφάνης ὁ Ταυρομενίας ἱστόρησαν ἀνωτέρω), *κηρόχυτος*, ἢ μᾶλλον *κηρόπλαστος* ὑπάρχει καὶ ἡ τῆς Σπηλαιώτιδος Παντανάσσης πανλόγητος μορφή, *καὶ χρώμασι βεβαμμένη*, καὶ (τοῦτ' αὐτὸ τὸ τοῦ ὑπομνήματος) «*κατεσκευασμένη διὰ ζωγραφικῆς τέχνης ἐκ κηροῦ*», (καθὼς προδιεγράψαμεν ἀνωτέρω). Καὶ φαίνεται μὲν ὁ θεῖος Λουκᾶς, ὅτι καὶ διὰ γραφίδος μόνης καὶ χρωμάτων (ἢ ἀπλῶν, ἢ ἐγκρηρῶτων, ἐξωγράφησεν ὁμαλὰς καὶ λείας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, καθὼς πάλιν εἶπεν ὁ ἱερός Νικηφόρος «*ἐν γραφῇ χρωμάτων ἀνιστορεῖσθαι*» (καὶ τοιαῦτα λεία χρωματογραφεῖ ὑπάρχουσι καὶ αἱ σήμερον ὡς ἰδιόχειροι τοῦ Ἀποστόλου τιμώμεναι Θεομητορικαὶ εἰκόνες, ἥτε κατὰ τὴν Μοῆν τοῦ Κύκκου, καὶ ἡ κατὰ Σουμελᾶν, καὶ ἡ ἐν Βίλνα, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω· ἀλλ' ὅμως τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὁδηγήτριαν *κηρῷ καὶ χρώμασιν* ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τετυπωμένην ἱστόρησεν ἀνωτέρω Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (ὡς ἀνάγλυφον δηλονότι κἀκείνην). Καὶ ἄλλως δὲ ἡ αὕτη τῶν ζωγράφων κηρογραφία

καὶ λείας ἐξεκόνιζε τὰς μορφάς, καὶ ἐκτύπους ἢ ἀναγλύφους, κατὰ τὴν Σπηλαιώτισσαν.

Γ.) Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς *στήλην* ἐν πίναξιν ὠνόμασε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τυπωθεῖσαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Καὶ σημαίνει μὲν ἡ *στήλη* καταχρηστικώτερον πᾶσαν *εἰκόνα γραπτὴν* (παρὰ τοῖς νεωτέροις μάλιστα)· κυρίως δὲ *στήλη* λέγεται οὐ μόνον ἡ καὶ συνήθως *στήλη* καὶ *κολόνα*, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνεστηλωμένον καὶ ἐξέχον, οἷον ἄγαλμα, καὶ ἐκ λίθων καὶ ξύλων ἢ μετάλλων ἀναγεγλυμμένα εἰκόνες. Κατὰ ταύτην οὖν τὴν σημασίαν *στήλη* τις ἂν εἶη καὶ τὸ παραδεδεγμένον εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν *ἀνάγλυφον ἔκτυπον* (τὸ καὶ ἄλλως *πρόστυπον*) εἶδος τῶν εἰκόνων (ὅποια πολλὰ τῶν ἱερῶν ἐγκολπίων ἐν Ἀθῶνι καὶ ἀλλαχοῦ τορευτὰ καλλιτεχνουῦνται· τοιαῦτα δὲ καὶ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἐξ ἀργύρου ἢ ἄλλης ὕλης ἐπιτιθέμενα πανσέδαστα εἰκονίσματα· ἀνάγλυφος δὲ καὶ ἀναπέμπος (ὡς προείπομεν), «*καί, τοῦτ' αὐτό, στήλη τις ἐν πίνακι ὑπάρχει καὶ ἡ τῆς Σπηλαιώτιδος χαριτόβρυτος εἰκὼν*· ὅθεν καὶ οἱ Ἀδραμίται πρὸς τὸν Θεόφιλον ἔλεγον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ θεῖος Λουκᾶς τὴν τῆς Θεοτόκου μορφήν ἀνετύπωσεν, ἐννοοῦντες δηλονότι καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦ ἀνετύπωσας ρήματος τὴν ἀνω τετυπωμένην ἢ ἐκτυπὸν γλυφὴν καὶ τορεῖαν τῶν ἀνωφερῶν καὶ ἐξεχόντων ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου ἐπιπέδου τυπωμάτων, πρὸς διαστολὴν καὶ διάκρισιν τῶν ἀπορεύτων καὶ ὁμαλῶν καὶ λείων ἐπὶ πίνακος ζωγραφῶν.

Δ.) Ὁ Ραμεώτης (ἐν τῇ χειρογράφῳ τῆς Ὀπλοῦς) ὀνομάζει ρητῶς ἰδιόχειρον τοῦ Λουκᾶ τὴν ἐν τῷ *Μεγάλῳ Σπηλαίῳ* εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, *κηρῷ τε διαμεμορφωμένην, καὶ χρώμασιν ἐξωγραφημένην* (καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω).

Ε.) Ὁ σφισόμενος χρυσόδουλλος λόγος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ διακηρύττει τὴν Ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς Σπηλαιώτιδος συμφώνως πρὸς ἃ μνημονεύει προγενέστερα χρυσόδουλλα Ἀνδρονίκου, καὶ Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων.

Σ.) Καὶ τελευταῖον, ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος, ὁ Κἀλλιστος ἤχημαζεν ἐπὶ τοῦ ρηθέντος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος (πρὸς ὃν καὶ τὴν βίβλον τῆς ἱστορίας ἐν τοῖς προοιμίαις προσφωνεῖ), καὶ ἐπὶ τῶν τούτου διαδόχων, Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τοῦ τούτου υἱοῦ Ἀν-

δρονίκου (ὃν ἐπετρόπευεν Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός), φίλος ὢν καὶ τιμώμενος παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τούτοις, οὗς καὶ διὰ στίχων εὐφύμως ἐμνημόνευσεν. Οὗτος δὲ ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος, καὶ ὁ υἱὸς Μιχαήλ, καὶ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἀνακαινιστὰι γενόμενοι τῆς ἱερᾶς τοῦ μεγαλωνύμου Σπηλαίου Μονῆς, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τιμωμένην ἀγιόγλυφον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἰδιόχειρον ἔργον τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἀνεκήρυξαν ἐν ταῖς χρυσοδούλλοις (καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω). Καὶ ὁ ἱστορικὸς λοιπὸν Νικηφόρος συνεμαρτύρει τοῖς συγχρόνοις βασιλεῦσιν, ἐννοῶν δηλαδὴ καὶ αὐτὸς τὴν Μεγασπηλαιώτισσαν μίαν τῶν εἰς δεῦρο (καὶ τότε δηλονότι κατ' αὐτὸν) σφδζομένων εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἃς ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς ἰδίαις χερσὶν ἀνιστόρησε. Τὰ δ' ἀπὸ τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου Παρθενίου (τῷ 1690) καὶ ἐφεξῆς σφδζόμενα Πατριαρχικὰ σιγιλλιώδη γράμματα, τὰ διακηρύττοντα τὸ κύρος τῆς ἀγίας εἰκόνης, ἐκδίδομεν ἐφεξῆς.

Καὶ φαίνεται ἄρα πανταχόθεν ἔργον ἱερὸν τῆς Ἀποστολικῆς τοῦ Λουκᾶ δεξιᾶς ἢ Σπηλαιώτισσα τῆς Παντανάσσης εἰκὼν· καὶ τίς οἶδεν ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτῇ ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν πρῶτον ὁ θεὸς ζωγράφος παρέστησεν εἰς τὴν Θεοτόκον, ἢ δὲ Πανύμνητος εἶπεν ἐπ' αὐτῇ τὴν αἰοδίου ἐκείνην φωνὴν «*Ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ ταχθέντος εἶη μετ' αὐτῆς*»!

Πῶς δὲ ἄρά γε, καὶ πότε, καὶ ὑπὸ τίνος ἢ Ἀποστολικῆς τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ἀπετέθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ, ὅπου μετὰ ταῦτα τῇ μακαρίᾳ Κόρῃ καὶ τοῖς πατράσιν ἀπεκαλύφθη; Περὶ τούτου οὐδὲν ἔχομεν βέβαιον, οὔτε ἐκ τῆς παλαιᾶς τῶν πατέρων βιογραφίας, οὔτε ἐκ παραδόσεως ἐκπεφασμένον· εἰκασίαι δὲ τινες λέγονται, καὶ τῶν ἄλλων μάλιστα πιθανωτάτη ἢ ἐφεξῆς. Ὁ θεὸς Δαμασκηνὸς λέγει περὶ τοῦ θεωρήμονος Λουκᾶ, ὅτι τὴν τιμίαν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὁ Λουκᾶς ἱστορήσας «*πρὸς Θεόφιλον ἔπεμψεν*»· ὁ δὲ Θεόφιλος ὑπῆρχεν ἀνὴρ ἀξιωματικὸς καὶ ἡγεμὼν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ κράτιστος ἐπίθετον, ὡς ἐπονομάζει τὸν Θεόφιλον ὁ Εὐαγγελιστὴς «*κράτιστε Θεόφιλε*» (Λουκ. α. 3.) «*τὸ γὰρ κράτιστος*» (ὡς λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος) «*ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων*» (οὕτω καὶ Φηλίς,

καὶ Φῆστος οἱ ἡγεμόνες *κράτιστοι* ἐπονομάζονται, Πράξ. κγ, 26. κδ, 3. κς, 25.) διὸ καὶ τινες τῶν πατέρων δικαίως εἶπον τὸν Θεόφιλον ἔπαρχον τῆς Ἀχαΐας, ὑπὸ τοῦ θεοῦ Λουκᾶ κατηχηθέντα καὶ πιστεύσαντα, ὅποτε κατὰ τὴν Ἀχαΐαν διέτριβεν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅθεν εἰς αὐτὸν προσεφώνησε καὶ τὸν *πρῶτον λόγον* (τὸ Εὐαγγέλιον δηλονότι), καὶ *τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων* (ὡς δεύτερον δηλονότι βιβλίον ταύτας ὕστερον συγγραφείσας). Οὐδόλως λοιπὸν ἀπίθανον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ μάλιστα εὐλογον, ὅτι παραδιδούς τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Λουκᾶς τῷ Θεοφίλῳ κατὰ τὴν Ἀχαΐαν, παρέδωκε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Μόνος τῶν θεοπνεύστων Εὐαγγελιστῶν ὁ Λουκᾶς ἐξιστόρησε καὶ τὸν Εὐαγγελισμόν, καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἑλισάβετ συγγένειαν, καὶ αὐτὴν τὴν πολυύμνητον ὥδὴν τῆς *Κεχαριτωμένης*· καὶ πάλιν αὐτῆς καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἀπεμνημόνευσεν ἐν ταῖς Πράξεσι (Πράξ. α.). Οὕτως ὑπὸ τοῦ λαλοῦντος ἐν αὐτῷ πνεύματος ἀγόμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ κηρυχὴς καὶ Εὐαγγελιστὴς ἀπέβη συγχρόνως ὁ αὐτὸς κηρυχὴς καὶ ὑπογραφεὺς καὶ τῶν θείων μεγαλείων τῆς *μόνης ἐν γυναιξὶν εὐλογημένης*. Καθὼς δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν αὐτὸς ἐξαίρετως διέγραψε τὴν θεομητορικὴν τῆς Παρθένου Μαρίας ἀξίαν ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις, οὕτω καὶ τὴν παναγίαν αὐτῆς μορφήν ἐξετύπωσε ἐν πίναξιν καὶ χρώμασιν· ὅθεν καὶ πρὸς τὸν ἡγεμονικὸν Θεόφιλον προσάγων πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δικαίως παρέδωκε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς οὗ εὐηγγελίζετο Σωτῆρος τῶν ὅλων, ἀγκαλοφορούσης καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν δι' ἡμᾶς σαρκὶ νηπιάσαντα. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεόφιλος βλέπων μὲν σωματικῶς ἐν τῇ εἰκόνι τὸν τύπον τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, θερμότερον ἀνήγετο εἰς τὴν νοερὰν θεωρίαν καὶ λατρείαν τοῦ μυστηρίου, καὶ λαμπρότερον ἐπεγίνωσκε «*Περὶ ὧν κατηχήθη λόγων τὴν ἀσφάλειαν*»· ἀναγινώσκων δὲ πάλιν ἐν τῷ Εὐαγγέλῳ τὴν φανέρωσιν τῆς θείας οἰκονομίας ἔλεγε καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ἀειπάρθενον μετὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, τὸ «*Χαῖρε κεχαριτωμένη*», ὡς παρούσαν αὐτὴν φανταζόμενος διὰ τῆς εἰκόνης, καὶ σχετικῶς προσκυνῶν καὶ γεραίρων *τὴν ὑπὸ πασῶν τῶν γενεῶν μακαριζομένην εἰς τοὺς αἰῶνας*. Ἐκ δὲ τοῦ Θεοφίλου θανόντος, εἰς ἄλλου χριστιανοῦ χεῖρας ἢ θεομητορικῇ εἰκὼν μεταδῶσα

κατεκρύβη, τέλος, εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, ἐν καιρῷ τῶν ἐφεξῆς παρὰ τῶν Ἑθνικῶν κατὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως γενομένων διαγωγῶν. Τῶν δὲ κρυφάντων τὴν εἰκόνα θανόντων, ἡ καὶ διὰ Χριστὸν φανευθέντων, ἀπέμεινεν ἐν τῷ Σπηλαίῳ κεκρυμμένος ὁ θησαυρός, ἄγνωστος, μέχρις οὗ ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ἁγίαν Κόρην καὶ τοὺς θεοπεσίους Πατέρας. Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀχαταν, καὶ ὅφ' οὗ τινος, καὶ ὅσον χρόνον ἐκρύβη ἐν τῷ Σπηλαίῳ τοῦτο τὸ τῆς Θεομήτορος Ἀποστολικὸν ἔκτυπον, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πάντα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων οἰκονομῶν· καὶ εὐλογημένη ἡ πανάχραντος Μητροπάρθενος, ἥτις μιμουμένη τὸν Ἰὸν αὐτῆς τὸν Μονογενῆ καὶ Νυμφίον τῆς Ἐκκλησίας «ἐκρύβη φεύγουσα ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἁρωμάτων», καὶ πάλιν ἐπεφάνη διὰ τῆς ἁγίας αὐτῆς μορφῆς, καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων καὶ τῶν τόπων εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, τὸν εὐαγέστατον Ναόν, εἰς δόξαν καὶ λατρείαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος! Τσαῦτα περὶ τῆς εἰκόνης τῆς παμμακαρίστου Δεσποίνης τοῦ παντὸς καὶ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου.

Ἡμέρα δὲ καθ' ἣν εὗρον οἱ θεόληπτοι πατέρες ἡμῶν τὴν ἁγίαν εἰκόνα παραδεδόται ἡ κγ'. τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἡ καὶ τὰ Ἀπόδοτρα λεγομένη· καὶ ταύτην ἡ ἱερὰ τοῦ Σπηλαίου Μονὴ διπλῶς ἐορτάζει, ἐπὶ τε τῇ κοινῶς ἐορταζομένη ἀποδόσει τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῇ εὐρέσει τῆς ἁγίας εἰκόνης.

Ἄλλ' ἱκανούσθω καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον· ἥδη δὲ διαγράφομεν καὶ ὀλίγα τινὰ τῶν διὰ τῆς ἁγίας καὶ Θεομητορικῆς Εἰκόνης ὑπὸ Θεοῦ τετελεσμένων καὶ περιϋμνουμένων θαυμάτων. Πολλὰ δὲ τούτων καὶ τὰ παλαιότατα ὑπῆρχον καταγεγραμμένα ἐν τοῖς πυρποληθεῖσιν ἐκείνοις ἀρχαίοις ὑπομνήμασι τῆς Μονῆς· καὶ τινὰ τούτων ἔτι καὶ νῦν ἄδονται παρὰ πολλοῖς κατὰ παράδοσιν. Ἡμεῖς δὲ μῆτε τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους κώδικας ἔχοντες, καὶ προσέτι (καθὼς ἔλεγεν ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἐν τῇ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ) «φειδόμενοι τῆς ἀπιστοῦσης ἀκοῆς, ὡς ἂν μὴ βλαβεῖεν οἱ τὸ ἀληθές, τῷ μεγέθει τῶν λεγομένων, ψεῦδος οἰόμενοι», ἀρκούμεθα μόνον ὀλίγα τινὰ καὶ τὰ προφανέστατα τῶν κατὰ καιροὺς γενομένων μυρίων θαυμάτων ἀπαριθμοῦντες, ἐν οἷς ὑπάρχουσι καὶ τινὰ τῶν ὧν καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς

γέροντες αὐτόπται γεγονάσιν. Ἄλλων δὲ πολλῶν καὶ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς τελουμένων (καὶ θεῖα δυνάμει ἀείποτε τελεσθησομένων) θαυματουργῶν μάρτυρας ἀψευδεῖς καὶ στεντορείους κήρυκας καταλείπομεν αὐτοὺς τοὺς εὐεργετουμένους, οἵτινες διηγοῦνται καὶ διηγῶνται πάντα πρὸς δόξαν Θεοῦ «τοῦ θαυμαστοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ», καὶ ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἁγία τῇ παντανάσσει Μητρὶ αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἀπαρίθμησις τινῶν ἐκ τῶν θαυμάτων ὅσα διὰ τῆς ἁγίας εἰκόνης ἐτέλεσε δεξιὰ Κυρίου ἡ ποιοῦσα δύναμις.

Α'.

Τὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἁγίαν Εἰκόνα Θαυμάσια.

Πρῶτον θαῦμα τῆς ἐν τῇ Θεομητορικῇ εἰκόνι ἐνεργούσης θείας χάριτος ἔστι τε καὶ δαίκεται διὰ παντὸς αὐτὴ ἡ παντελὴς Εἰκὼν, ἀφθαρτος καὶ ἀκήρατος διὰ τῶν αἰώνων διατελοῦσα. Πολλοὺς ἡλίων κύκλους διέμεινεν ἐν τῷ εὐρώεντι Σπηλαίῳ κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα, καὶ (μετὰ τὴν ἁγίαν αὐτῆς εὑρεσιν) χιλίους ἤδη πεντακοσίους ἐνιαυτοὺς πρόκειται εὐπρόσιτος καὶ ἀνοικτὴ πρὸς πάντας τοὺς μετ' εὐλαθείας ἀσπαζομένους. Μυριάδων χειλέων ἅγια φιλήματα, καιομένης καρδίας ἄσθμα πνέοντα θερμόν, καὶ χλωραὶ τακερῶν δακρύων λιθάδες ἐκ μυρίων ὀφθαλμῶν καταστάζουσαι, προσκολλῶνται ἀδιαλείπτως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χρωτὸς τῆς ἀχράντου μορφῆς παρὰ τῶν ἀείποτε προσερχομένων. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας διὰ τῶν αἰώνων καίουσιν ἐνώπιον αὐτῆς λύχνων καὶ λαμπάδων πυκνῶν

πυρώδεις αὐγαί· καὶ θυμιαμάτων εὐδύμων ἀτμίδες ἀέννασι καὶ ζέουσαι περιίπτανται. Καὶ ὁμοῦς ὁ φύσει τηκτὸς καὶ εὐλύτος κηρὸς (ἐξ οὗ μάλιστα συνίσταται ἡ κηρόχυτος ὕλη εἰκόνας) ἀντέχει πρὸς πάντα πάγιος καὶ ἀρτιμελής, καὶ οὔτε λύεται, οὔτε ἄν συνιζάνει χθαμαλούμενος ἢ ρυτιδούμενος κατὰ τόπους, ἀλλὰ μένει στερρότερος ἀδάμαντος, καὶ νεάζει τραφερὸς καὶ ἀνένδοτος καὶ εὐπαγής, ὡς ἀρτιγλυφής καὶ νεωστὶ τετορευμένος, ὅποιον αὐτὸν διέπλασε τὸ πρῶτον ἡ ἀποστολικὴ τοῦ θεορρήμονος ζωγράφου δεξιὰ. Καὶ αὕτη δὲ ἡ, περὶ ἧς εἵπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, διαφαινομένη λεπτὴ τῆς ἱερᾶς δθόνης ἄκρα διαρκεῖ ἀκήρατος καὶ ἄσηπτος, ἡρέμα προφαίνουσα τὴν ὕφην, καὶ ταύτην ἄλυτον καὶ συνεστηκυῖαν, ὡς νεωστὶ καταβάσαν ἀπὸ τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ. Καὶ πληροῦται λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ὅ,τι καὶ περὶ τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος καὶ ζώνης μελωδεῖ λαμπρῶς ἡ Ἐκκλησία «ὅτι κἀκεῖνα διέμειναν ἄφθαρτα, κατὰ τὸν ἄφθαρτον τόκον τῆς Θεομήτορος· ἐπ' αὐτῇ γὰρ καὶ ἡ φύσις καινοτομεῖται καὶ χρόνος».

Θαυμαστὸν δὲ προσέτι καὶ ὅπως, τοσούτων πολλάκις ἐπελθόντων κινδύνων, ἀβλαβὴς ἡ ἁγία Εἰκὼν διεσώθη θείᾳ δυνάμει προφανῶς διατηρουμένη. Εἵπομεν ἐν τῇ χωρογραφίᾳ τὰ κατὰ τὸν μέγαν καὶ πανώλεθρον τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἔμπρησμόν, καὶ ὅπως ἀπ' αὐτοῦ μόνῃ τῶν κειμηλίων τοῦ θείου Ναοῦ ἡ πανάχραντος Εἰκὼν διεφυλάχθη. Τοὺς δὲ προγενεστέρους ἔμπρησμοὺς παραλείπομεν. Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ κακῶν ἀπήμάντος ἡ Εἰκὼν διετηρήθη, μεγάλων τε καὶ δεινῶν καὶ οὐχ ἥσσον τοῦ πυρὸς ὀλεθριωτέραν. Αὐτίκα, τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν τούτοις συμμάχων Φράγγων εἰσβαλόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν ἄθεςμον ἐκείνην, ἣ μᾶλλον ἐπὶ καταφρονήσει τοῦ Σταυροῦ γενομένην σταυροφορίαν (τῷ 1205), ἀφ' οὗ τούτων οἱ ἰσχυροὶ χώρας τε πολλὰς καὶ ναοὺς ἁγίους συλήσαντες ἐπόρθησαν, ὥρμησάν τινες καὶ εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, καὶ τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου λαβεῖν ἀπήτουν δυναστικῶς· τοὺς δὲ πατέρας τῆς Μονῆς, ἰκετεύοντας μετὰ δακρύων μὴ στέρηθῃν τοῦ θεοδώρητου θησαυροῦ, τύπτοντες ἐξέβαλον τῆς Ἐκκλησίας. Ἦδη δὲ μέλλων ὁ τούτων ἀρχηγὸς ἐπιβάλλειν τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ παλάμας εἰς τὴν εἰκόνα, πρῶτον μὲν ἐκρατήθη τὰς χεῖρας, ἀκινήτους γενομένας ὡς

ἂν ξηράς, ἔπειτα δὲ τρόμφ συσχεθεὶς καὶ σκοτιδιναίας ἔπεσε κατὰ γῆς ἄφωνος ὡς νεκρός· οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἔφυγον, καὶ δραμόντες πρὸς τοὺς πατέρας ἔξω τοῦ Ναοῦ κλαίοντας καὶ ὀδυρομένους, παρεκάλουν αὐτοὺς προσπίπτοντες, ὅπως εἰσελθόντες ἐξευμενίζωσι τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἔτι δύναιτο βοηθῶσιν, ὡς νεκρῷ κειμένῳ, τῷ ἀρχηγῷ. Καὶ συνῆλθον οἱ τεθλιμμένοι μοναχοί, καὶ γονυπετοῦντες ἐδέοντο τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν πανάχραντον Δέσποιναν ἰκέτευον ἐλεῆσαι τὸν πεπτωκότα, ἔπειτα δὲ καὶ ἤλειψαν αὐτὸν ἐλαίῳ λαβόντες ἐκ τοῦ πρὸ τῆς εἰκόνης καίοντος· λύχνου· καὶ εὐθέως συνῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀναστὰς προσεκύνει τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων ἄφεισι ζητῶν τοῦ παρανομήματος. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἡ ἁγία Εἰκὼν διεσώθη. Μετὰ δὲ τινὰς χρόνους, κρατούντων ἤδη τῆς Ἀχαΐας τῶν Φράγγων ἐκείνων κατακτητῶν, ἦλθεν ἄλλος τις αὐτῶν ἀρχηγὸς ζητῶν τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου τὰ ἱερώτατα λείψανα, καὶ τὸ τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης· καὶ οἱ πατέρες παρεκάλουν μετὰ δακρύων, ἵνα μὴ δὲ τούτων τῶν ἁγίων θησαυρισμάτων ὀρφανισθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡνυκα οὐδέν, καὶ οἱ κρατοῦντες ἐπέκειντο πειθαναγκάζοντες, παρεχώρησαν καὶ ἄκοντες οἱ πολυπαθεῖς, καὶ ἔλαβον οἱ Ἐνετοὶ τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων λείψανα, καὶ μετὰ πολλῆς, εὐλαθείας παρέπεμψαν εἰς τὴν Βενετιάν θησαυρίσαντες, ὡς λέγουσιν, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅπου πολλοὺς πρότερον χρόνους (τῷ 827) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου τὸ πάνσεπτον λείψανον εἶχον μετακομίσαντες. Καὶ ἄλλων δὲ τοσούτων ἁγίων ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Παλαιστίνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀλλαχόθεν τῆς Ἀνατολικῆς ὁρθοδόξου γῆς λαμβάνοντες τὰ ἱερὰ λείψανα συνεφόρησαν εἰς τε τὴν Βενετιάν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς δύσεως οἱ σταυροφορήσαντες ἐκεῖνοι ἀρπαγοτύραννοι, ἀφ' οὗ κατεξουσίασαν τὸ πλεῖστον τῆς ἡδη ἀσθενοῦς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Εἰς δὲ τὸ μέγα Σπήλαιον ἀφήκαν μόνας τὰς τρεῖς ἁγίας κάρας τῶν ὁσίων, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομήσαντες, ἵνα μὴ παντάπασι ὀρφανὴ τῆς κόνεως τῶν πρώτων αὐτῆς θεμελιωτῶν ἡ Μονὴ καταλειφθῇ. Κατὰ δὲ τὸν ἔμπρησμόν τοῦ Μοναστηρίου διεσώθησαν καὶ ταῦτα τὰ ἱερὰ κειμήλια ἔξω τυχόντα κατὰ τὰς Πάτρας, καὶ ἄλλας τῆς Πελοποννήσου χώρας, ὅπου ἦσαν ὑπὸ τῶν πιστῶν οἱ πατέρες προσκεκλημένοι, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων ἐλθόντες

ψάλλωσιν ἁγιασμὸν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ μετετέθησαν τὰ σκήνη τῶν δόϊων, διαμένει ὁμοῦς διὰ παντὸς μετὰ τῶν ἁγίων κεφαλῶν καὶ ἡ χάρις αὐτῶν εἰς τὸν ἀνήγειραν αὐτοὶ οἶκον Θεοῦ. Καὶ ἄλλως δὲ παρεχώρησεν ἴσως ὁ Θεὸς ἵνα κατὰ τὸ φαινόμενον τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μακρὰν τῆς Μονῆς ἐπιξενωθῶσι καὶ δι' ἄλλα κρήματα τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ βουλῶν, καὶ πρὸς τούτοις ἵνα πληροφορηθῶσιν οἱ πάντες, ὅτι καὶ μόνῃς τῆς ἁγίας εἰκόνης ἡ ἀναφαίρετος χάρις ἀρκεῖ πρὸς εὐκλειαν ἱερὰν καὶ συντήρησιν τοῦ ἁγίου αὐτῆς σκηνώματος.

Καὶ ἄλλος δὲ λόγος παλαιὸς ἀφίκετο εἰς ἡμᾶς κατὰ παραδόσιν παρὰ τῶν πατέρων. Ὅτι μετὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον ἐκείνην, τὴν γενομένην λόγῳ μὲν πρὸς ἔνωσιν, πράγματι δέ, πρὸς χείρονα διαίρεσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀγανακτήσας ὁ τὸν Εὐγένιον διαδεξάμενος Πάπας Νικόλαος (τῇ 1447) διότι πᾶσα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπεκήρυξε τὸ θεοκάπηλον τῆς Φλωρεντίας Συνέδριον, ἐμῶς ὁ Πάπας εἰς κάτεργα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔστη ἐπ' ἀγκύρας κατὰ τὴν Χρυσούπολιν (τὸ χυδαιότερον Σκούταρι) ἀντικρὺ τῆς Πόλεως, ἐρωτῶν τοὺς Ἀνατολικοὺς ἂν στέργωσι τὴν τῆς ἐνώσεως κοινωνίαν. Ἐπειδὴ δὲ τούτων δὲν ἐδέχθησαν οἱ Κωνσταντινουπολίται, ἀφορίσας καὶ ἀνταφορίσθεις ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἀθῶνος, καὶ μὴδ' ἐκεῖ παρὰ τοῖς Ἀγιορείταις πατράσιν εἰς κοινωνίαν δεχθεὶς, ἔπραξε πολλὰ καὶ τυραννικὰ κατὰ τὸ Βατοπέδιον καὶ τὸ τοῦ Ζωγράφου καὶ τὰ λοιπὰ τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔδραψε παραπλέων ὁ τῆς Ρώμης δυνάστης. Τότε καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Στειρίῳ τῆς Λεβαδείας ἱερὰν καὶ βασιλικὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ πέμψας ἐποιήσατο ληΐσμον πολύν, καὶ τὸ ἐκεῖσε τεθησαυρισμένον ἅγιον λείψανον τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἄλλων πολλῶν ἁγίων ἀρπάσας ὤχετο (καὶ δείκνυνται μέχρι σήμερον ἐν τῇ Ναῷ κεναὶ αἱ θήκαι καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς τὰ ἱερὰ λείψανα κατέκειντο). Ἐλθὼν δὲ καὶ εἰς Πάτρας ἐπεμψεν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον βουλόμενος ἵνα καὶ τὴν ἀποστολικὴν Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος σφετερισθεὶς ἀπαγάγῃ μεθ' ἑαυτοῦ Ἀλλ' οἱ σταλέντες ἐπανήλθον ἄπρακτοι, διότι μὴδὲ προσεγγίσει πρὸς τὴν ἄχραντον Εἰκόνα ἡδυνήθησαν, σεισμοῦ γενομένου· διὸ καὶ φρί-

κης πολλῆς ἐμπλησθέντες ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω, ὡς ἂν ἀποθούμενοι ὑπὸ δυνάμει ἀοράτου. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀρχαιότερα παραδέδονται.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἤδη χρόνους τοιοῦτό τι συμβὰν ἱστορεῖται τὰ πρότερα βεβαιοῦν. Κατὰ τὸ 1705 ἔτος, τῶν Βενετῶν κατεχόντων τὴν Ἀχαΐαν, ὁ κατὰ τὰ Καλάβρυτα διατρίβων ἔφορος ἢ τοπάρχης, κατ' αὐτοὺς δὲ πραιβεδοῦρος λεγόμενος (προβιδιατός τις, καὶ ὡς ἂν εἴπῃς προοῦρος ἢ πρόορος, φρουρός, καὶ προβλέπτης· κατὰ τοὺς λακωνικώτερον ἄρχοντας βιδιαίους· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ βίδω ἀντὶ ἰδῶ), Ἰωάννης (ἰταλ. Τζάννης) Σιλδέστρου Τζάννη καλούμενος, εἴτε ἐξ οἰκείας εὐλαθείας (καὶ τοι πλεονεκτικῆς τινος καὶ μεγαλαδικῆς), εἴτε καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναικὸς Ἀντωνίνης παροτρυνόμενος ἡβουλήθη σφετερισθῆαι τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Καὶ πρῶτον μὲν ἰκεσίαις καὶ κολακείαις πολλαῖς καὶ δώροις μεγάλοις ἔπειθε μετακαλεσάμενος τοὺς πατέρας· ἐπειδὴ δὲ μάρτην ἔδλεπεν ἡμέρας πολλὰς κοπιᾶζων, μετέβαλε τὰς παρακλήσεις εἰς ἀπειλὰς, καὶ ἡ μὴν ὤμοσεν, ὅτι μετὰ βίας ἐλθὼν εἰς τὸ Μοναστήριον ἀφαρπάσει τὸ πάνσεπτον εἰκόνισμα· καὶ ἀπῆλθον οἱ πατέρες ἔντρομοι, καὶ τὰς ἐλπίδας ὅλας ἔχοντες εἰς μόνην αὐτὴν τὴν παντάνασσαν τοῦ Σπηλαίου σκηπτοῦχον. Ἐδδόμην ἤγε καὶ δεκάτην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ Αὐγουστος μὴν, καὶ νύξ ἐπῆλθε, καὶ θνήσκει ἐξαίφνης κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα βιαίῳ θανάτῳ ἡ Ἀντωνίνα. Ὁ δὲ τοπάρχης Ζάννης τῇ ἐπαύριον ἦλθε ταπεινὸς εἰς τὸ Μοναστήριον ἀποθρηγῶν, καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ τολμήματος ὁμολογῶν, καὶ ὡς ταύτην τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς γενομένην αἰτίαν ἀποστυγῶν· ἅμα δὲ παρεκάλει τοὺς πατέρας ἵνα καὶ τὸν νεκρὸν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐντὸς τῆς Μονῆς συγχωρήσωσιν ἐνταφιασθῆναι τοῦτο γοῦν ὄφελος προμνηστεύων εἰς τῆς φίλης αὐτοῦ συζύγου τὴν ψυχὴν, καὶ οἷον ἐξιλέωμα τῆς, ὅσον κατὰ προαίρεσιν, ἤδη πεπραγμένης φρικτῆς ἐκείνης ἱεροσυλίας, καὶ μειλίχιον καθαρμὸν (ὡς ἐνόμιζεν ὁ τοπάρχης)· καὶ ἐνέδωκαν οἱ πατέρες οἰκτείροντες τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐτάφη τὸ λείψανον τῆς Ἀντωνίνης πλησίον που τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Κόρης, ὡς ἰκέτευεν ὁ Ζάννης. Ἐπέθηκε δὲ οὗτος ἐπὶ τοῦ μνήματος καὶ πλάκα φέρουσαν ἐπίγραμμα βαρβαρόφωνον

μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀποχρώντως σημαῖνον τίς ἡ κειμένη. Ἔστι δὲ ἡ ἐπιγραφή αὕτη. «⁷Ωδε ἐθάπητῃ σῶμα τῆς εὐγενοῦς Ἀντωνίνης συζύγου τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθεντοῦς πρεβεδόρου Καλαβρύτων Τζᾶν Σιλδέστρου Τζάννη. 1705. ἐν μηνὶ Αὐγούστου 17». Μετά τινας δὲ χρόνους, ἐπειδὴ τὸν τόπον ἐκείνον ἔμελλον οἱ πατέρες ἀνασκάπτειν καὶ μεταποιεῖν χάριν κατεπειγούσης οἰκοδομῆς, ἐξορύξαντες τὸν τάφον τὸ μὲν λείψανον ἄλυτον εὑρον, καὶ μετέθαψαν ἀλλαχοῦ, τὸν δ' ἐπιγεγραμμένον ἐπιτάφιον λίθον φέροντες κατέθηκαν ἐν τῷ Ναῷ· καὶ φαίνεται μέχρι σήμερον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ πρὸ τῆς ἀγίας εἰκόνος στασιδίου, διαιωνίζων τὴν μνήμην τοῦ θαύματος. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἄχραντον εἰκόνα παράδοξα τῆς θείας δυνάμεως ἔργα.

Β'. ΘΑΥΜΑ

Ἡ ἐν τῷ κοίλῳ τῆς Σελινουντίας πλατάνου κορμῷ αὐτόματος ἐντύπωσις τοῦ ἱεροῦ ἀντιτύπου τῆς παναγίας εἰκόνος.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος (τῷ 840 μ. Χ.) συνέβη (καθὼς προείπομεν) ὁ πρῶτος τῆς Μονῆς ἐμπρησμός, καθ' ὃν ὁ μὲν θεῖος Ναός, ὡς ἔχομεν ἐκ παραδόσεως, κατεφλέχθη, διεσφύθη δὲ ἡ παναγία εἰκὼν, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς. Τότε δὲ συγχρόνως ἐμαίνετο ἔτι λυσσῶσα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τῶν εἰκονομάχων μισόχριστος αἵρεσις, ὅφ' ἧς ἐπασχε πολλὰ μετὰ τῆς ἄλλης ὀρθοδόξου γῆς καὶ ἡ Ἀχαΐα. Εἰς τούτων τῶν αἰρετικῶν τὰς μηχανορραφίας ἀποδίδεται καὶ ἡ τότε πυρπόλησις τοῦ Μοναστηρίου. Ἔως λοιπὸν ἀνεγερθῇ ὁ Ναός, λαβόντες οἱ περὶ τὸν Ἡγούμενον τῆς Μονῆς τὴν ἀγίαν εἰκόνα, συνεξήλθον μετ' αὐτῆς καὶ μέχρι Πατρῶν καὶ Αἰγίου στηρίζοντες καὶ δι' αὐτῆς, ὡς πρακτικῆς τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας, τὸ κήρυγμα τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἦδη δὲ τοῦ Ναοῦ πάλιν καθιδρυθέντος, ἀνεκομίζετο καὶ ἡ πάν-

σεπτος εἰκὼν εἰς τὸ ἡγιασμένον ἀνέκαθεν αὐτῆς σκήνωμα. Ὡς δὲ ἦλθον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σελινούντος οἱ τὴν εἰκόνα συνοδεύσαντες πατέρες, καὶ νῦν ἤδη κατελάβδανεν, ἔμειναν κατ' ἐκεῖνον τὸν ἐπίσημον τόπον, ὅπου τοῖς ὁσίοις ἡμῶν πατράσι Συμεὼν καὶ Θεοδώρῳ καθ' ὕπνους ἐπεφάνησαν οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω. Φέροντες λοιπὸν οἱ ἱερομόναχοι τὴν ἀγίαν εἰκόνα ἐναπέθηκαν μετέωρον κρεμάσαντες ἐντὸς κοίλου κορμοῦ πλατάνου μεγάλης ἐκεῖ πεφυτευμένης, ἥτις μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἀγήραντος χλοάζει καὶ θαλερὰ (πλησίον τῆς κώμης τῆς νῦν χυδαῖστὶ καλουμένης Κλαπατζούνας· καὶ τοὺς συνήθεις ὕμνους εὐξάμενοι μετ' εὐλαθείας, ἐκισμήθησαν αἷθριοι· παρέμειναν δὲ καὶ τινες τῶν εὐλαδῶν κατοίκων τῆς κώμης συνοδεύοντες καὶ φιλοξενούντες τοὺς μοναχοὺς. Ἦδη δὲ πάλιν, ὄρθρου βαθείας, εἰς προσευχὴν οἱ πατέρες ἀναστάντες, ὡς εἰσῆλθον εἰς τὸ κοίλωμα, βλέπουσι θαῦμα παράδοξον. Ἀντικρὺ τοῦ τόπου, ὅπου ἐκρέματο ἡ ἀγία εἰκὼν, εὐρίσκουσιν ἀκριβέστατον αὐτῆς ἀντίτυπον ἐν αὐτῷ τῷ κοίλῳ τῆς πλατάνου κορμῷ αὐτομάτως τετυπωμένον· καὶ φωτὸς ἀκίρατος αἴγλη τὸ ἀπεικόνισμα περιγύραζεν. Οἱ γοῦν ἱερομόναχοι καὶ οἱ ἄλλοι παρατυχόντες εὐσεβεῖς κατιδόντες τὸ παράδοξον, θάμβους τε ἐπλήσθησαν καὶ φρίκης ἀγίας μετὰ χαρᾶς μεμιγμένης, καὶ πεσόντες προσεκύνουν τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν ἁειπαρθένον Θεοτόκον ἐν ὕμνοις καὶ φωναῖς ὁσαῖς ἐμεγάλυνον. Συνέτρεχον δὲ πανταχόθεν καὶ οἱ περίοικοι τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενοι. Καὶ οἱ μὲν πατέρες διαθρέψαντες αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν ταῖς προσηκούσαις διδασκαλίαις, καὶ παραθέμενοι αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, ἀνεχώρησαν προπεμπόμενοι· καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ Μοναστήριον διηγοῦντο τὸ τεράστιον τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ μία παρὰ πάντων ἐξεχέετο δοξολογία, ὑμνοῦντων τὸν Θεόν, τὸν πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδίου πλάσματος οἰκονομοῦντα. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης θυσιαστήριον πῆξαντες ἐν αὐτῷ τῷ κοίλῳ τῆς πλατάνου κορμῷ εἰς ναῦδριον αὐτὸν μετεποίησαν, καὶ ἐκκλησιάζοντο. Καὶ μέχρι σήμερον ὁ ναῦσκος ἐν τῇ πλατάνῳ δεκαπέντε περίπου ἀνθρώπων χωρητικός.

Διατηρεῖται δὲ σφον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἐντύπωμα τῆς Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος, ἀκριβὲς ἀντίτυπον αὐτῆς

καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀσφαλῶς διαμένον, καὶ ἀπαράλλακτον κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος. ἔχει δὲ τοὺς χαρακτῆρας κατὰ βάθος ἐγγεγλυμμένους εἰς τὸ κοίλωμα τῆς πλατάνου, τρεῖς περίπου πήχεις ἀνωτέρω τοῦ τῆς γῆς ἐδάφους ὑπερέχον, βλέπει δὲ πρὸς **δυσμάς**. Νομίζεις, ὅτι ἡ κηρόπλαστος καὶ τακερὰ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ἐνεσημάνθη εἰς τὸν σκληρὸν τοῦ δένδρου κορμόν, ὡς ἂν τις ἀδαμάντινος ἢ μεταλλίνη σφραγὶς κραταιῶς ἐμπαγεῖται ἢ καὶ τἀνάπαλιν, ὅτι ὁ εὐλινος καὶ ἰσχυρὸς κορμὸς ἐξαίφνης μαλακὸς γενόμενος καὶ πανάπαλος, ὡς ἂν εὐμάλακτον κηρίον ἢ ζύμης φύραμα, ἀπεμάξατο τοῦ ἱεροῦ ἀναγλύφου τὴν ἔκτυπον μορφήν, εἰς βάθος ἐνσφραγισθεῖσαν, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ἔκτυπον ἐναφίησι κοίλους τοὺς χαρακτῆρας εἰς ὕλην προσπλασθεῖσαν εὐένδυτον καὶ μαλακὴν· ἢ καθὼς ἀγαλματοποιὸς καλλιτέχνης σμίλῃ βαθέως ἐνεχάραξεν εἰς μάρμαρον ἢ μέταλλον ἢ ξύλον ξηρὸν οἰοδῆποτε μορφώματος τοὺς χαρακτῆρας, κοίλους ἐγκολάψασα καὶ γλαφυρούς. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα χεῖρὸς ἀνθρωπίνης ἔργα τότε διακρίνουσιν ἐπὶ πολὺ ἀμετάβλητα, ὅταν εἰς ὕλην ἐγγλύφονται φύσει ξηρὰν καὶ ἀνικμον καὶ νεκράν· ἢ γοῦν, ὅταν εἰς εὐπλαστον ἐντυπῶνται μάζαν καὶ μαλακὴν, ἥτις ἐπειτα μετὰ τὴν ἐντύπωσιν ἀποδαίνει στεγανὴ καὶ ξηρά, καὶ πάσης ἐνοῦσης σηπτικῆς ἱκμάδος ἀπηλλαγμένη. Ὁ δὲ τὴν θεομητορικὴν μορφήν ἐν ὕρῳ καὶ ζῶντι τῷ κορμῷ τῆς πλατάνου χαράξας χαλκοτύπος ἢ γλυφεὺς ὑπῆρχεν ἄρα πάσης γλυπτικῆς καὶ λιθοξόου τέχνης ἀνενδεής· καὶ οὔτε πρωτύπων καὶ προπλασμάτων ἔλαβε χρεῖαν, οὔτε κἄν προσήγγισε τὸ πρωτότυπον ἐφαρμόσας εἰς τὴν ὕλην, εἰς ἣν ἔμελλεν ἐντυποῦσθαι· ἀλλὰ καὶ μακρόθεν κρεμαμένης τῆς ἀγίας εἰκόνης τοὺς χαρακτῆρας ἐνεχάραξεν εἰς τὴν ἀντικρὺ τοῦ κοιλώματος πλευράν, καὶ τούτους αὐθωρόν, βαθέως καὶ μονίμως διασμιλεύσας. Καὶ εἶχε λοιπὸν ὁ τεχνίτης οὗτος, καθὼς φαίνεται, καὶ χεῖρα καὶ σμίλῃν ἀνωτέραν ἢ κατὰ ἄνθρωπον, καὶ ἀσυγκρίτως παρὰ τὴν τοῦ Φειδίου δραστικωτέραν, ἥτις ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ ἐνεφύτευσεν εἰς τοῦτο τὸ παράδοξον σμίλευμα καὶ κάλλους ἀκρίβειαν, καὶ βάρος μόνιμον καὶ διαρκές, εἰς πολλὰς αἰώνων καὶ γενεῶν διαδοχὰς ἀνεξάλειπτον διαμένον. Θαῦμα παράδοξον! Ὅλα τὰ περὶ τὸ ἱερὸν ἐντύπωμα συνεχῇ μέρη τοῦ κορμοῦ μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν τὸ εἶδος,

καθὸ μέρη θάλλοντος δένδρου καὶ ζωτικοῦ, καὶ πῇ μὲν εὐσαρκοῦσιν ἐξογκούμενα καὶ τρεφόμενα, πῇ δὲ πάλιν καταπίπτουσι συνιζάνοντα διὰ χρόνου, καὶ που φαίνονται καὶ ἀχρσαπῇ· μόνον δὲ τὸ ἐμβαδὸν ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν ἀντίτυπον ἐγκεχάρακται μένει, καθὼς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς, ἀναύξητον ἢ ἀτροφον καὶ ἀπτωτον καὶ ἀσηπτον, καὶ παντάπασιν ἀναλλοίωτον· ὅθεν καὶ ὁ τύπος τῆς θεομητορικῆς μορφῆς ἀκέραιος ἐν αὐτῷ καὶ ἀρτιμελὲς διατηρεῖται, καθὼς τὸ πρῶτον ἐνεσημάνθη, καὶ τοι ἐνσφραγισμένος εἰς ἐπίπεδον πλέον ἢ μιᾶς σπιθαμῆς βαθύτερον παρὰ τὸν περίξ ἐξέχοντα καὶ μεταβαλλόμενον κορμόν. Καὶ φαίνεται λοιπὸν, ὅτι καὶ εἰς ταύτην τῆς θεομητορικῆς εἰκόνης τὴν ἐντυπον ἐγγλυφὴν ἐνήργησεν ἡ θεία δύναμις ἐκείνη, ἥτις καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ (τὸ συνήθως ἅγιον Μανδήλιον) ἐξωγράφησεν ἀχειροποιήτως πάλιν εἰς τὸν κέραμον, ὅστις ἐπεσκέπαζε τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἅγιον Μανδήλιον κεκρυμμένον ἐν τῇ πόλει τῆς Ἐδέσσης. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Θεοτόκου Δεσποίνης ἡμῶν ἱστοροῦνται τινες ἀχειροποίητοι εἰκόνες ἀρχαιόταται τιμώμεναι κατὰ τόπους.

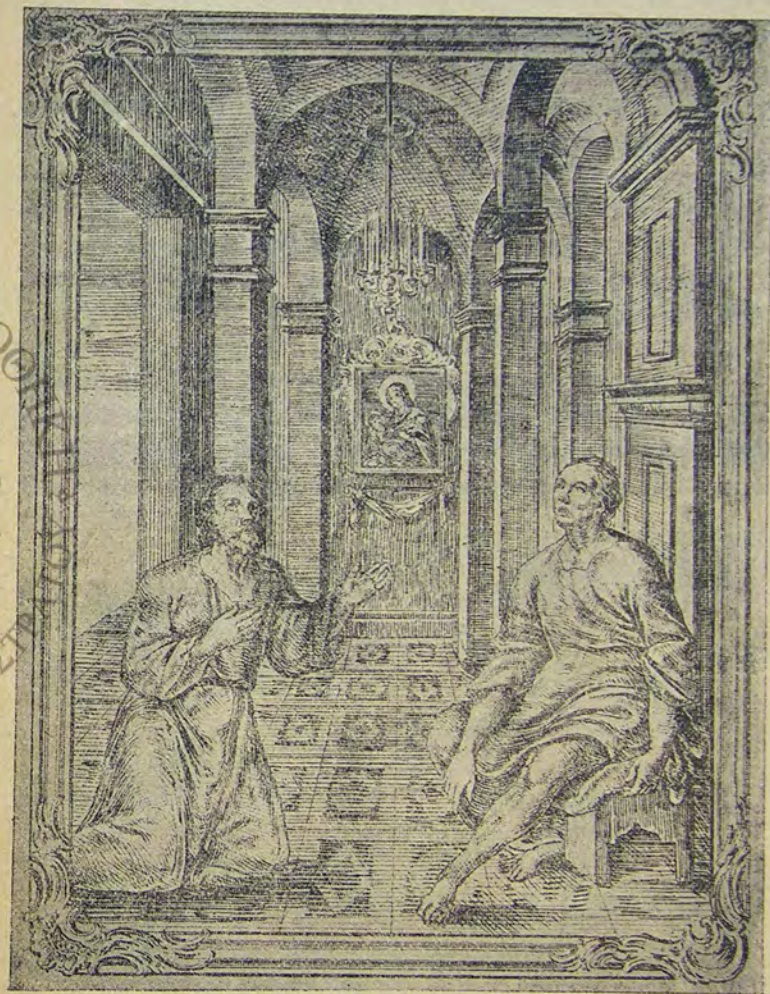
Πολλοὶ πρὸς τούτοις τῶν ἐγχωρίων τοῦ Σελινουντίου δήμου (τῆς Κλαπατσούνας) καὶ ἑκπαλαι καὶ νῦν μαρτυροῦσιν, ὅτι πολλάκις κατὰ τὴν νύκτα τῆς κγ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς (καθ' ἣν ἡ ἀπόδοσις τῆς Θεομητορικῆς Κοιμήσεως ἐορτάζεται) βλέπουσι φῶς περὶ τὴν πλάτανον περιαιυάζον ἀρίζηλον καὶ τηλαυγές, ἐν εἶδει σφαίρας ὁλολαμπούς καταβαῖνον ἄνωθεν ἐκ τῶν μερῶν τῆς Μεγασπηλαιώτιδος Μονῆς. Καὶ αὕτη δὲ ἡ πλάτανος παράδοξος φαίνεται καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια, τρίκορμος ἢ τριστέλεχος ὑπάρχουσα καὶ μονοστέλεχος ἢ αὕτη. Διότι ὁ κοῖλος αὐτῆς κορμὸς σύγκειται ἐκ τριῶν στελέχων ἢ κορμῶν πρὸς ἀλλήλους συμφυῶς περιπεπλεγμένων, οἵτινες οὕτω εἰς ἑαυτοὺς ἐλισσόμενοι περιστροφῶν, καὶ πρὸς ὕψος ἀναβαίνοντες μακρόν, ἔπειτ' ἀποχωρίζονται, καὶ διαιροῦνται εἰς τρεῖς κορυφάς· ὁρηκας δὲ μεγάλους ἢ ἀκρέμονας (κλώνας κεφαλαιώδεις) ἢ πλάτανος ἔχει δώδεκα, περιπεφυκότας ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ μῆτε φθίνοντας ἢ ἐλαττουμένους, μῆτε πάλιν ὑπερβαίνοντας τὸν ἀριθμόν.

Γ'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ χωλοῦ.

Εἰς τὴν κατὰ τὰς παλαιὰς Πάτρας Ἀλυκὴν, τὴν μεταξὺ τῆς (οὕτω καλουμένης κόμης) Ἀχαΐας καὶ Ὠλένου (τῆς χυδαιότερον Κα-
μενίτσας), πλησίον τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, νέος τις Ἰωάννης τοῦνομα,
τὸν ἀριστερὸν ἐπόνεσε πόδα κατὰ τὸ ἀχπὸ' (1684) σωτήριον ἔτος·
καὶ δι' ὄλων τριῶν ἐτῶν ὑπ' ἀνθρώπων θεραπευόμενος οὐδὲν ὠφε-
λήθη· ἀλλὰ καὶ εἰς γάγγραιναν ἔτεινε τὸ πάθος, τοῦ ποδὸς κατὰ
μικρὸν ἀποσηπομένου, καὶ τῶν σαρκῶν διαρρεουσῶν· ὥστε οὐδὲ κι-
νεῖν πλέον ἠδύνατο τὸ σκέλος, ἀλλ' ἔφερεν αὐτὸ παντάπασιν ἀκί-
νητον καὶ ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ ὄλου σώματος μέχρι γόνατος ἀπακεκοιμέ-
νον, οὐδὲν ἄλλο τοῦ ποδὸς αἰσθανόμενος ὄφελος, εἰμὴ τὰς ἀφορή-
τους ὀδύνας. Ἦδη δὲ δι' ὀλης αἰτῆς τριετίας μετ' ἄκρας ὑπομονῆς,
ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ, δοκιμασθεὶς θερμότερον προσήχετο πρὸς
Θεόν, καὶ τὴν χάριν τῆς Θεοτόκου πιστῶς ἐπεκαλεῖτο, ἥ τις καὶ ἄλ-
λους μυρίους ἰάσατο κουλοὺς καὶ χωλοὺς, καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Δα-
μασκηνοῦ τὴν ἀποκοπεῖσαν δεξιάν. Ἦκουε δὲ καθ' ἐκάστην ὁ Ἰωάν-
νης ὅσα καὶ τότε κατ' αὐτὸν ἡ Θεομήτωρ διὰ τῆς Σπηλαιώτισσας
αὐτῆς εἰκόνης ἐτέλει θαύματα. Καὶ ἤρχετο μετὰ δακρύων ὅτι, ἂν
ποτε τῆς ἰατρείας τοῦ ποδὸς ἀπολαύσῃ, παρευθὺς ἀπελθὼν εἰς τὴν
ιεράν αὐτῆς Μονὴν ἀφιερωθήσεται, καὶ μονάσει, *παραρριφθεὶς ἐν*
ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστῶς ἐν τῇ τεμένει τῆς Θεομήτορος
ὕπηρετῶν ἐφ' ὅρου ζωῆς. Τοῦτο σήμερον ἐδέετο, τοῦτο αὔριον, τοῦτο
καθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα, προσευχόμενος ἀδιαλείπτως.

Οὕτω δὲ διακείμενος (ὃ τῆς ἀφάτου σου συμπαθείας Παντάνασσα
Μεγασπηλαιώτισσα ! ἔξαφνης ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἡσθάνθη χειρὸς
τινος ἀοράτως τοῦ ποδὸς ἐφαπτομένης, καὶ κουφότερον αὐτὸν ἀπερ-
γάζομένης καὶ παντάπασι τῶν ἀλγηδόνων ἀπηλλαγμένον· καὶ πα-
ρατηρῶν ἐβλεπε καθ' ἡμέραν τὸ σκέλος ἐπὶ τὸ κρεῖττον προβαῖνον·
ἤδη δὲ καὶ σάρκες κατὰ μικρὸν ἀνεφύοντο, καὶ ἀνευροῦντο, καὶ
ἐτρέφοντο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ὑπὸ τῆς θρηπτικῆς δυνάμεως αὐξανού-

Ὁ ἐν τῆς Πεντέλης Ἱεροδιάκονος καὶ ὁ θεραπευθεὶς χωλός.

σης, μέχρις οὗ τέλειον ὁ ποῦς ἀνακαινισθεῖς, καὶ οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ἀναπλασθεῖς, ἀποκατέστη σῶος ὅλος καὶ ἄρτιος καὶ ὑγιής, ὁ πρῶην ἄσαρκος καὶ σκελετώδης καὶ μονονουχὶ νεκρός. Καὶ λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἀναστὰς ἀρτίπους ἤλλετο καὶ περιεπάτει δοξάζων τὸν Θεόν, καὶ θαῦμα ξένον γενόμενος καὶ τοῖς ὁρώσι καὶ τοῖς ἀκούουσιν.

Ἀποδιδούς δὲ καὶ τὰς πρὸς Θεὸν εὐχὰς ὁ Ἰωάννης ἀπῆλθεν εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ μονάσας Ἰωαννίκιος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετωνομάσθη, καὶ διετέλεσε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ νεωκορῶν τὸ ιερώτατον τέμενος τῆς Θεοτόκου, καὶ λατρεύων τῇ Θεῷ νύκτα καὶ ἡμέραν. Πρὸς δεῖγμα δὲ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ, καὶ μαρτύριον τῆς, ἧς ἀπήλαυσεν, εὐεργεσίας, πόδα κατασκευάσας ἀργυροῦν ἐπίχρυσον, ὑπὸ κάτω τῆς θαυματουργοῦ καὶ παντευεργέτιδος Εἰκόνης φέρων καθιέρωσεν, ἐπιγράψας αὐτὸς εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τοῦ θαύματος ὁμολογίαν εἰς δόξαν Χριστοῦ, καὶ αἶνον τῆς παναγίας αὐτοῦ Μητρός· καὶ ἀνάκειται ὁ ποῦς ἐκεῖνος κρεμάμενος μετὰ τῶν ἄλλων ἀναθημάτων ὑποκάτω τῆς ἀνίας Εἰκόνης μέχρι τῆς σήμερον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς.

Δ'. ΘΑΥΜΑ

Τὸ κατὰ τὴν μετοχέτευσιν τοῦ ρυάκος.

Ὀλίγον ὑπῆρχε τὸ ὕδωρ καὶ ἀνίκανον πρὸς τὰς χρεῖας τῶν ἔξω τῆς Μονῆς ὑπουργούντων ἀδελφῶν, καί, πλὴν τῆς ἔσω τοῦ Σπηλαίου καλλιρρόης κρήνης, ἄλλο νᾶμα πηγαίου ὕδατος ἔξω τῆς Μονῆς ἀνέβρυν οὐδέν, χρησιμεῦον ἐκ τοῦ πλησίον ὥστε μήτε ἄλευρον ἀλήθειν εἶχον οἱ μοναχοί, μήτε τ' ἀναγκαῖα πρὸς ἔφημα λάχανα ποτίζειν καὶ κηπεύειν· κατετρίβοντο δὲ περιόντες ἄνω καὶ κάτω καὶ πολλαχῶς κακοπαθοῦντες· αἱ δ' ἀνάγκαι κατήπειγον αὐτοὺς ἵνα ἀνάγκῃ καθ' ἡμέραν, πληθυνόντων τῶν ἀδελφῶν. Ἐκρίθη λοιπὸν ἀναγκαῖον ἵνα μετοχτεύσῃ τὸ καὶ μέχρι σήμερον πρὸς τὰ νότια τοῦ Σπηλαίου καταρρέον ρεῦμα τοῦ Κερυνίτου (καὶ χυδαῖως Λαδοποτάμου)· δι' οὗ καὶ μύλοι ἀλήθουσιν, καὶ αἱ πολλαὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς Μονῆς θεραπεύονται, καθὼς προείπομεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ. Ὁ δὲ Κερυνίτης οὗτος ἄνωθεν ἐξ ὄρους ρέει Κερυνείας (Κρύαν βρύσιν λέγει τούτου τὰς πηγὰς ἢ νῦν συνήθεια)· ἡ δὲ Κερύνεια, παραφυᾶς τις οὖσα καὶ αὐτὴ καὶ κλάδος ἡ κέρας τῆς Κυλλήνης (καὶ ἴσως καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν Ἀροανίων ὀρέων γενικώτερον τὸ πάλαι συναριθμουμένη), καταβαίνει γείτων καὶ παράλληλος πρὸς τὸν σύνεγγυς βραχίονα τῶν Ἀροανίων, ἐν ᾧ κεῖται ἡ Πέτρα τοῦ Σπηλαίου. Μέσος τῶν δύο τούτων γειτόνων ὀρέων ἄνωθεν καταρρεῖ ὁ Κερυνίτης, καὶ καταβαίνων εἰς τὴν μεταξὺ βαθεῖαν κοιλάδα ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλίκης, ἢ τῆς Βούρας· ὅθεν ἔχει συνωνυμοῦσαν καὶ τὴν ἑκπαλαί πρὸς δεξιὰν τῆς θαλάσσης ἐν ὅρει κατφικισμένην πόλιν Κερύνειαν· ἧς τινος πλησίον κατφικισται καὶ ἡ σημερινὴ Κερυνίτισσα (χυδ. Κερνίτσα) συνάπτουσα πρὸς τὴν Βούραν (τὴν Διακοπτὸν).

Ἐκ τούτου τοίνυν τοῦ Κερυνίτου ποταμοῦ (ἐφ' ὅσον ἔτι φερόμενος ὑψηλὸς διαρρέει, πρὶν εἰς τὰ κατώτερα τῆς κοιλάδος ἐμπέσῃ) ἤθελον οἱ Μοναχοὶ ρυάκιον μετοχτεύσαι δι' αὐλακος ἀποστρέψαντες εἰς τὰ ἐντεῦθεν τοῦ πλησιάζοντος βραχίονος τῶν Ἀροανίων, ἐπὶ

τὰ νότια καὶ σύνεγγυς τοῦ Σπηλαίου· καὶ ἀπελθόντες ὥρυσσον αὐ-
λακοτομοῦντες. Καὶ ὁ ρύαξ ἐπηκολούθει κελαρύζων, καὶ συνήγετο
κατὰ μικρόν, ἄδρὸς καὶ πολὺς ἀπὸ τοῦ Κερυνίτου ἀποσχισθεὶς. Ἄλλ'
ἔστησε τοὺς ὀρύσσοντας πέτρα μεγάλη προσαπαντήσασα, πρὸς ἣν ὁ
ρύαξ προσβάλλων ἀνέστρεφε τὸ ρεῦμα, καὶ οὐκ ἤθελε προχωρεῖν.
Ἡ δὲ πέτρα προσίστατο ἀκλόνητος κάτω τε βαθέως ἐρριζωμένη,
καὶ πρὸς ὕψος ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἀνέχουσα ὀργυῖας, τὸ δὲ πλάτος, εὐ-
ρυτέρα καὶ παχυτέρα· καὶ οὔτε πρὸς τὰς τομωτάτας ἀξίννας καὶ δικέλ-
λας ὑπεῖκεν, οὔτε πρὸς πλῆθος χειρῶν καὶ πληγῶν καταφερομένων
βαρέως, ἐστομοῦτο δὲ πρὸς αὐτὴν ἀποκάμνουσα καὶ τῶν πάνυ ρω-
μαλαίων βραχιόνων ἢ ἐνέργεια· ἄλλοθεν δὲ παρατρέφει τὸ ρεῖθρον
ἢ τραχύτης τοῦ ὄρους οὐ συνεχῶρει. Πολλὰς λοιπὸν ἡμέρας εἰς μά-
την πονήσαντες οἱ ἀπλοῖκοι καὶ ἄτεχοι μοναχοί, κατέδωκαν, τέλος,
ἔσον ἐκ τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἀπηλπισμένοι· καὶ τὴν Θεοκόκον ἀκά-
κως ἐκέτευον ταπεινοὶ προσελθόντες, ἵνα, τοὺς θεράποντας ἐλεήσασα,
βοηθήσῃ πεπονημένοις. Καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν πάλιν ἀνέβησαν τὰς
δικέλλας φέροντες καὶ προσευχόμενοι. Καὶ βλέπουσι τὴν μὲν πέτραν
ἐσχισμένην, τὸ δὲ ὕδωρ διαβαίνειν, καὶ τῇδε κᾶκεισε σκεδαζόμενον
καὶ περιχεόμενον ἔτοιμον πρὸς ὀχετηγίαν. Χαίροντες λοιπὸν καὶ ἐδό-
ξαζον τὸν Κύριον καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν καταπονουμένων, ἥτις
ἀπάσας τὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν αὐτῆς τέκνων φιλοστόργως συγ-
κατανεύουσα θεραπεύει. Προσώρυξαν δὲ καὶ τὸ λειπόμενον τῆς αὐ-
λακος, καὶ περιλαβόντες τὸν ρύακα μετωχέτευσαν ὅπου καὶ τὴν σή-
μερον καταρρέει πρὸς τὰ νότια τοῦ Σπηλαίου. Καὶ φαίνεται μέχρι
τοῦ νῦν ἢ τῆς Πέτρας ρωγμῇ, θείῳ νεύματι ραγείσης· καὶ αὐτὴ ἡ
πέτρα «τὸ λιθάριον τῆς Παναγίας» συνήθως ὀνομάζεται μέχρι τῆς
σήμερον ἡμέρας.

Ε'. ΘΑΥΜΑ

Τὸ κατὰ τὴν προϋπάντησιν τοῦ ἀρχισατράπου
τῶν Ὁθωμανῶν Τζὶν Ἀλῆ Πασᾶ.

Κατὰ τὸ χιλιεστὸν ἑπτακοσιοστὸν δέκατον τέταρτον σωτήριον
ἔτος ὁ τότε τῆς τῶν Ὁθωμανῶν βασιλείας σατράπης τὸ μὲν ὄνομα
Ἀλῆς, τὸ δ' ἐπώνυμον Τζὶν (δηλαδή, δαιμόνιον) ἐστράτευσε μετὰ
μυριαρίθμου στρατοῦ κατὰ τῆς Πελοποννήσου, αὐτὸς ἀρχιστρατη-
γὼν. Ἦδη δὲ φθάσας αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἰσθμὸν (τὸ ἑξαμίλιον), καὶ
τὴν Κόρινθον πολιορκούντος, ἡ Θεοτόκος ἐφάνει κατ' ὄναρ εἰς τινα
τῶν εὐλαδῶν καὶ ἐναρέτων μοναχῶν τοῦ Μοναστηρίου, Γρηγόριον
Προηγούμενον, κελεύουσα ταχέως εἰπεῖν πρὸς τοὺς πατέρας, ἵνα
φθάσαντες προλάβωσι τὸν κίνδυνον, ἐξελθόντες εἰς προϋπάντησιν καὶ
ὑπατελῇ ὑποδοχὴν τοῦ ρηθέντος Ὑπάτου Στρατάρχου τῶν Ὁθωμα-
νῶν· καὶ εἶπεν ὁ Γρηγόριος τὸ ὄραμα. Οἱ δὲ πατέρες διὰ τινος κε-
νᾶς καὶ ματαίας ἐλπίδας (αἵτινες ἔδοσκον τότε τοὺς θαρροῦντας εἰς
τὴν ἤδη λειποφυχοῦσαν δύναμιν τῶν Ἑνετῶν) ἀντέτεινον, οὐδ'
ἤκουον ὅσα πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν ὁ Γρηγόριος, καθὼς διετάχθη, νο-
μίζοντες τὸ πρᾶγμα κενὸν φαντασίας ὄνειρον. Ἀλλ' ἡ πάντοτε τῶν
πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ θείου σκηνώματος κηδομένη, καὶ τοὺς οἰκίους
θεράποντας καθοδηγοῦσα Παντάνασσα Μητροπάρθενος ἐμφανισθεῖσα
καὶ αὐθις τῇ Γρηγορίῳ κατ' ὄναρ, εἶπεν αὐτῷ πάλιν προστακτικῶς.
«Λέγε πρὸς τοὺς πατέρας, ἵνα τὰς ματαίας ἀφέντες ἐλπίδας, ἐξέλ-
θωσιν ἀνυπερθέτως εἰς προϋπάντησιν τοῦ στρατάρχου τῶν Ὁθωμα-
νῶν, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου καθυποτάξαι πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον· ὅτι
τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Ἀναστὰς λοιπὸν ὁ Γρηγόριος
ἐντρομος αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνήγγειλε πάντα πρὸς τοὺς πατέρας. Συγ-
χρόνως ἐφθασεν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον καὶ τις ὅσιος πνευματικὸς
Παῖσις τοῦνομα, Κροντηρᾶς τὸ ἐπίθετον, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Στρέζο-
δαν Μοναστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅστις καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θεοῦ φω-
τισθεὶς, ἔδραμε καὶ συνεβούλευε τοῖς Σπηλαιώταις τὴν προϋπάντη-

σιν· τοῦ ἀρχιστρατάρου. Παρήσαν ἤδὲ καὶ ἐκ τῆς εὐαγεστάτης Μονῆς τῶν Ταξιάρχων, ὅτε Καθηγούμενος κύριος Θεοφάνης καὶ ὁ τούτου θεῖος Ἀγάπιος, συμφώνως καὶ οὗτοι προτρονύοντες πρὸς ἀπάντησιν. Ὅθεν κοινῆς ἀποφάσεως γενομένης, ὁ τότε τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἡγουμενεύων Ἰωάσαφ μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν παρευρεθέντων πατέρων ἐκλέγουσιν αὐτὸν τὸν Γρηγόριον (τὸν καὶ Ὁλένης ἐπίσκοπον μετὰ ταῦτα χρηματίσαντα), καὶ ἀποστέλλουσιν ὡς ἐκ προσώπου παντὸς τοῦ Μοναστηρίου πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ στρατάρχου μετὰ δώρων ὑποτελοῦς εὐπειθείας ἐνδεικτικῶν. Συναπῆλθε δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀγάπιος ἐκ μέρους τῶν Ταξιarchitῶν.

Ἦδη δὲ τοῦ Γρηγορίου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καθ' ὁδὸν προπορευομένου καὶ φθάσαντος περὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον Αὐγόν, Τούρκοι τινες ἵππεις εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ τὰ περὶ τὴν Κόρινθον ληστεύοντες, καὶ κτείνοντες πάντα τὸν ἀπαντῶντα, ὡς εἶδον καὶ τὸν Γρηγόριον, ἐφώρμησαν κατ' αὐτοῦ θέλοντες αὐτὸν θανατῶσαι μετὰ τῆς συνοδείας· καὶ τὰ ξίφη γυμνῶσαντες ἐχώρουν ὁρμῇ· ὁ δὲ Γρηγόριος ἰδὼν αὐτοὺς οὕτως ἄτιτοντας καὶ φωνῶντας, ὅλος ἔντρομος, μέγα ἀνεβόησε, **Θεοτόκε Μεγασπηλαιώτισσα πρόφθασον!** καὶ εὐθὺς ὦ τοῦ θαύματος! ἐπεφάνη ἡ ἐτοίμη βοήθεια καὶ ἀντίληψις τῶν εἰς αὐτὴν προστρεχόντων χριστιανῶν· διότι οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι καὶ ἀπάνθρωποι φονεῖς, ὡς ἤκουσαν τῆς φωνῆς, ἔστησαν ὡς ἐννεοί· τί παθόντες; ἄδηλον· καὶ μετ' ὀλίγον καλέσαντες πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς περὶ τὸν Γρηγόριον ἱερεῖς καὶ χειροῦντες, ὡς ἀρνία θνατά, ὁμιλίας τε ἠξίωσαν φιλανθρώπου (ἐλάλει δὲ τις τῶν περὶ τὸν Γρηγόριον τουρκιστί), καὶ παρηγορήσαντες ἀπέλυσαν εὐμενέστατα λέγοντες. «Μὴ φοβεῖσθε, διότι, καθὼς βλέπομεν, ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἀγαπᾷ καὶ διαφυλάττει»· καὶ πλέον οὐδὲν εἰπόντες ἀφήκαν αὐτοὺς ἀπιέναι. Διασφθέντες δὲ οἱ περὶ τὸν Γρηγόριον ὡς ἐκ στομάτων λεόντων ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ καὶ τῇ Θεοτόκῃ· καὶ μικρὸν προδάντες περιέμενον καὶ τοὺς Ταξιάρχους, οἵτινες κἀκεῖνοι κατόπιν ἐρχόμενοι διέβησαν ἀβλαβεῖς.

Καὶ πάλιν ὁδοιπορήσας ὁ Γρηγόριος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, καὶ διαβάς διὰ τῶν προφυλακῶν συνωδευόμενος ὑπ' αὐτῶν, παρέστη, τέλος, ἐνώπιον τοῦ Στρατάρχου τῶν Ὁθωμανῶν. Ὁ δὲ βλοσυρῶς

πρὸς αὐτὸν ἀποβλέψας «Πόθεν εἰ σὺ (λέγει), καὶ τί ζητεῖς, καλόγηρε;» Καὶ ὁ Γρηγόριος ἀπεκρίνατο «ὦ μέγα Ἀρχιστράτα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς παραδίδωσι τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς κραταιᾶς τῶν Ὁθωμανῶν βασιλείας, πέμπουσί με οἱ κατὰ τὸ μέγα Σπήλαιον πτωχοὶ Μοναχοὶ πρέσβυν· ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου, τοῦτόν σοι κομίζοντα τὸν φόρον πρὸς ἐνδειξὴν ὑποτελοῦς ὑποταγῆς»· (καὶ προσήνεγκε τὰ δῶρα). «Δέξαι, Στρατάρχα, τὴν προσφοράν, καὶ μηδενὶ συγχωρήσης ἀδικῆσαι τὸ Μοναστήριον ἐν ᾧ λατρεύεται ὁ τῶν ὅλων Θεός. Φέισαι δὲ καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου, ἵνα ταύτην ἔχῃ ὁ βασιλεὺς ὡς κήπον ἀδιάφθορον ἀκμάζοντα καὶ εὐθηνούντα πρὸς φόρου ἀπαγωγῆν». Ταῦτα ἀκούσας ὁ βάρβαρος σατράπης, ἐχάρη τε καὶ ἐπήνεσε καὶ θαρρεῖν ἐκέλευσεν, ἱλαρῶ τῷ προσώπῳ πρὸς τὸν Γρηγόριον ἀπιδὼν· ὡσαύτως ὑπεδέχθη καὶ τοὺς Ταξιάρχους. Ὑπῆρχε δὲ τότε παρὰ τῷ Ἀρχιστρατάρῳ μέγας Διερμηνευτὴς Ἰωάννης Μαυροκορδάτος (ὅστις ἔπειτα καὶ ἡγεμόνευσεν εἰς τὴν Βλαχίαν). Καὶ οὗτος λοιπὸν ὑπεδέχθη τοὺς πατέρας εὐλαβέστατα, καὶ τινα ἱερομόναχον ἐκ τῆς συνοδείας τοῦ Γρηγορίου Μεγασπηλαιώτην ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ὡς ἐφημέριον, Δανιὴλ καλούμενον (ὅστις καὶ σχολεῖον ἔπειτα κοινωφελέστατον συνέστησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον). Συνεργεῖα δὲ τῆς Θεοτόκου καὶ μεσιτεῖα τοῦ διερμηνεύς ἀνένεωσεν ὁ Ἀρχιστράτης καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης αἰχμαλωσίας δοθέντα εἰς τε τὸ Μεγασπήλαιον καὶ εἰς τοὺς Ταξιάρχους Ὁθωμανικὰ διατάγματα (φερμάνια), καὶ ἀπέλυσεν εὐμενῶς τὸν Γρηγόριον μετὰ τοῦ Ἀγαπίου, δούς αὐτοῖς καὶ στρατιώτας, ὅπως αὐτοὺς φρουρῶσι καθ' ὁδόν, καὶ παραμείνωσιν εἰς τὰ Μοναστήρια φύλακες, ἵνα μηδεὶς ἐκεῖ πλησιάσῃ, ὅταν ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσβάλῃ νικηφόρος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἀκουσθεῖσης δὲ τῆς τῶν Μεγασπηλαιωτῶν ὑποδοχῆς παρὰ τῷ Ἀρχιστρατάρῳ, ἀπῆλθεν εἰς τοῦτου προὔπντησιν καὶ τις Ἠλίος, Δόξας ἐπωνυμούμενος, καὶ ἄλλοι τινες ἀπὸ τῆς Σπάρτης· καὶ ὁ Σατράπης ἀπέβη ἡμερώτερος. Διότι εἶχε σκοπόν, ἵνα, λαδὼν τὴν Κόρινθον, εὐθὺς ἀποστείλῃ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ πρὸς αἰχμαλωσίαν καὶ σφαγὴν καὶ παντελῆ ἐξολόθρευσιν τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' ὕστερον ἰδὼν τῶν ἀνθαιρέτως (ὡς ἐφαίνοντο) προσελθόντων τὴν ὑπο-

ταγήν, καὶ δυσωπούμενος τὸ διαδόητον Μέγα Σπήλαιον, ὡς κοινὸν τῆς Πελοποννήσου προσκύνημα, εἰσέβαλε πρὸς πολλοὺς ἡπιώτερος. Οὕτῃ συνεργεῖα τῆς Θεοτόκου ἐσφύθησαν μὲν ἀπὸ τοῦ κινδύνου αἱ ἱερῶταται Μοναί, ἐσφύθησαν δὲ καὶ πόλεις καὶ χῶραι τῆς Πελοποννήσου ἄλλαι τε καὶ σύμπασα τῶν Καλαβρύτων ἢ ἐπαρχία ἀπὸ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς, οἵτινες ἔμελλον καὶ εἰς ἐκείνας τὰς χώρας ἐπιπεσεῖν, ὡς λύκοι βαρεῖς, θύοντες καὶ ἀπολλύοντες τὸ πᾶν. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ θαῦμα τῆς Παντανάσσης Θεοτόκου τοιοῦτον ἐγένετο. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλοτε παρομοίως πολὺ τῆς Πελοποννήσου μέρος ἀπὸ τῆς μανίας τῶν Τούρκων διέσωσεν ἡ Θεοτόκος διὰ τοῦ ἁγίου σκηνώματος αὐτῆς, τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, λέγομεν ἐφεξῆς.

Γ'. ΘΑΥΜΑ

Τὸ περὶ τοὺς ἐκ τῆς καρατομίας διασωθέντας ἱερομονάχους, Παρθένιον καὶ Σωφρόνιον.

Κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἐκπτακοσιοστὸν δέκατον ἑβδομον σωτήριον ἔτος τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου εἰσέτι ἐκυμαίνοντο τεταραγμένα καὶ ἀστατοῦντα, διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην τῶν Τούρκων εἰσβολήν. Τότε τοῖνυν κατὰ τὸ Αἴγιον (περὶ τὰ νῦν Τρουπεῖα) πειρατῶν ἐξαίφνης ἀναφανέντων ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα, ὁ τῆς Πελοποννήσου Σατράπης, Ὁσμάνης τοῦνομα, κατὰ τὴν παλαιὰν Πάτραν ποιούμενος τὰς διατριβάς, ναυτικὸν ἀποστείλας κατεπολέμησε τὸ πειρατικόν· καὶ φεύγοντες οὗτοι, τὰς μὲν λέμβους τὰς ληστρίδας προσώκειλαν εἰς τὸ παράλιον παρὰ τὸν Κράθιν, τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἀχαΐας ποταμόν, αὐτοὶ δὲ κατέφυγον ἐξελθόντες εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Ὁ δὲ σατράπης τοῦτο μαθὼν, ἀποστέλλει κατ' αὐτῶν ληστοδιώκτην τὸν ἑαυτοῦ Ταγματάρχην (Δελίμπασιν) Μουσταφᾶν, τὸ ἐπώνυμον Τζιλιμίγκραν, ἐπιτάξας καὶ πικρὰν ἐπιταγήν, ἵνα πρὸς τοῖς λησταῖς ἀκρίτως φονεύῃ καὶ πάντας, οὓς ἂν μάθῃ ληστοτρόφους γενομένους, ὅσοι δηλαδὴ παρέσχον ἐκεί-

νοῖς τροφάς, ἢ καταφύγιον καὶ ἀποκρυβὴν εἰς τὰς οἰκίας, ἢ καὶ ἄλλως ὅπωςδῆποτε περιεποιήσαντο τοὺς κακούργους. Ἐγίνοντο λοιπὸν συχναὶ κατηγορίαι καὶ διαβολαὶ καὶ βλάβαι μεγάλαι παρὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν χριστιανῶν. Καὶ τινες ἀφοβία Θεοῦ φερόμενοι τὸν ρηθέντα ταγματάρχην Τζιλιμίγκραν ἐπληροφόρησαν, ὅτι τοὺς φυγάδας πειρατὰς διαδάντας καὶ διὰ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἐψώμισαν δῆθεν οἱ ἐκεῖ μοναχοί, καὶ παντοίως ἀνέπαυσαν καὶ ἐνίσχυσαν. Ὁ δὲ ταγματάρχης, ὡς ἤκουσε, χωρὶς ἀναβολῆς ἐξαπέστειλε τὸν λοχαγὸν (Μπουλούκ-μπασσιν), τοῦνομα Μεχμέτην, τὸ δ' ἐπώνυμον Λεκίσταν, τὸ γένος Ἀλθανόν, ἵνα φέρῃ πρὸς αὐτὸν ἀνυπερθέτως τὰς κεφαλὰς τῶν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον ἐνασκειμένων ἐπισημοτέρων μοναχῶν, καὶ πρὸ πάντων τοῦ Καθηγουμένου, πρῶτον Μυρέων, κυρίου Ζακχαίου, πρὸς ὃν αὐτὸς ὁ Ταγματάρχης μεγάλως ἐνεκότε· διότι ὅτε εἰς Πάτρας ἀπῆλθεν ὁ Ἡγούμενος δώροις τιμήσων, ὡς ὑπήκοος, τὸν ρηθέντα σατράπην Ὁσμάνην, δὲν ἐφιλοδώρησε καὶ τὸν Ταγματάρχην αὐτὸν κατ' ἰδίαν (ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἀπροσεξίας τοῦτο παθὼν)· τοῦτο δὲ δεινὸν ἐφάνη καὶ ἀφόρητον εἰς τὴν ἀλαζονικὴν τοῦ βαρβάρου πλεονεξίαν· ὅθεν ἐζήτει κατὰ τοῦ Ἡγουμένου πρόφασιν ἐκδικήσεως, ἧς καὶ τότε ἐπέτυχεν.

Ἀπελθὼν λοιπὸν εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον ὁ λοχαγὸς Λεκίστας, τοιαύτην ἔχων ἐπιταγήν, ἐζήτει τοὺς προεστώτας· ἀλλ' οὔτε ὁ Ἡγούμενος εὐρέθη ἐκεῖ, οὔτε οἱ λοιποὶ πατέρες, εἰμὴ οἱ διακονηταὶ μόνοι, καὶ τις τῶν γερόντων ποδαλγός, τοῦνομα Νεόφυτος, καὶ ἄλλος δὲ τις γέρων πενιχρῶς ἐνδεδυμένος, Γεννάδιος ὁ Σκευοφύλαξ, καὶ δύο ἱερομόναχοι, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐφημερεύοντες, ὧν ὁ μὲν ἐλέγετο Παρθένιος, ἀπὸ χωρίου Σιλιβαίνων· ὁ δὲ Σωφρόνιος ἀπὸ χωρίου τῆς κάτω Ποταμίας λεγομένου (ταῦτα δὲ τὰ χωρία τελοῦσιν εἰς τὴν τῶν Καλαβρύτων διοίκησιν), ἄνδρες ἀμφοτέροι εὐλαβεῖς περὶ τὰ θεία καὶ ἐνάρετοι, καὶ παιδιόθεν ἀνατεθραμμένοι θεαρέστως εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον. Ὁ γοῦν Λεκίστας, ὡς ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν διακονητῶν ὅτι τῶν πατέρων οὐδεὶς ἄλλος ἐκεῖ παρῆν, συλλαβὼν τοὺς παρατυχόντας, διὰ μὲν τοὺς ἄλλους ἡτοίμαζε σκόλοπα·, ὅπως αὐτοὺς ἀνασκολοπήσῃ, τοὺς δὲ δύο ἱερομονάχους παρὰ τὸν ναὸν ἀπαντήσας καὶ συναρπάσας ἔδεσεν ὀπισθάγκωνα τὰς

χειρας, καὶ φέρων αὐτοὺς ἐγονάτισεν εἰς τὸν Νάρθηκα παρὰ τὴν θύραν τοῦ εὐκαλοῦς Ναοῦ, ἵνα, καρατομήσας, ἀποστείλῃ παρευθὺς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὸν κατὰ τὸ Σοπωτὸν τότε διατρίβοντα ταγματάρχην. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ μακάριοι στενάξαντες καὶ δακρύσαντες καὶ πρὸς τὰς θύρας τοῦ θεοῦ σκηνώματος τὸ ἔσχατον ἀποβλέψαντες, ἔκυψαν τοὺς αὐχένους προσευχόμενοι καὶ περιμένοντες, ὡς ἀρνία ἄκακα, τὴν σφαγὴν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ φθάνει τις διάκονος, τοῦνομα Ἀβέρκιος, φέρων ἐπίταγμα παρὰ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν λοχαγόν, ἵνα μηδεὶς παρενοχλήσῃ τοὺς Μεγασπηλαιώτας, μηδὲ παραδράσῃ τὸ Μοναστήριον (διότι ὁ Ἡγούμενος τότε τυχὼν εἰς τὰς Πατέρας, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Μοναστηρίου λύσσαν τοῦ Ταγματάρχου, προσῆλθε πάλιν τῷ ἡγεμόνι μετὰ δώρων· καὶ ζητήσας ἔλαβε, καὶ ἀπέστειλεν αὐθροὶ διὰ τοῦ διακόνου τὸ ἐπίταγμα). Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ διάκονος καὶ εἶδεν ἑτοιμα τὰ σφάγια, ἐφοδῆθη, μήπως ὁ λοχαγὸς Δεκίστας (ὅστις ἔν μόνον ἐπέβλεπεν, ὅπως ἀρέσῃ τὸν ἴδιον ἀρχηγόν) ἰδὼν τὴν ἐπιταγὴν ὀργισθῇ μᾶλλον, καὶ μὴτ' ἐκείνων φεισθῇ, κατασφάξῃ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὸν τὸν κομιστὴν (τίς δὲ περὶ τούτων ἔμελλεν αὐτὸν εὐθύνειν; πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν ἡγεμόνα ἂν ἐξητάζετο, τυχόν, ἡδύνατο λέγειν, ἢ ὅτι οὐδόλως, ἢ ὅτι βραδέως ἦλθε πρὸς αὐτὸν τὸ διάταγμα καὶ ὀψέ, τῶν φόνων ἤδη πεπραγμένων), ἔκρυψε λοιπὸν ὁ διάκονος ἀνέκφορον κρατήσας τὴν διαταγὴν, καὶ ἀποστὰς καὶ συγκαλυψάμενος, ἔκλαιεν. Ὁ δὲ Δεκίστας σπασάμενος τὴν σπάθην μετ' ὀργῆς πρῶτον μὲν κατέφερεν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ ὁσίου Σωφρονίου· ἄλλ', ὅ τῃς ἀμάχου προστασίας σου Δέσποινα! ἡ δῆμιος ἐκείνη σπάθη καταφερομένη ἐθραύσθη εἰς δύο· ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου γενόμενος ὁ σφαγεὺς ἀπὸ τοῦ θυμοῦ στρέφεται κατὰ τοῦ Παρθενίου μετὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος ἀνὰ χειρας, ὑπὲρ τὸ ἥμισυ, τμήματος τῆς σπάθης. Ἐν ᾧ δὲ καὶ τοῦτο μετ' ὀργῆς ἀνατείνας κατέφερεν ἐπὶ τὸν τράχηλον ἐκείνου, κατέπεσε λοιπὸν καὶ αὐτὸ τὸ λείψανον τοῦ ξίφους διατρυφέν, καὶ ἀπέμεινεν εἰς τὴν δράκα τοῦ δημίου μόνῃ ἡ λαβή. Τότε ζέσας ὑπὸ θυμοῦ καὶ μανεὶς ἐκείνος ὁ θηρίων ἀπάντων ὠμότατος ἔσυρε τὸν ἀκινάχην, θέλων ἀμφοτέρους τοὺς γονυπετεῖς ἱερεῖς διαπεράσαι· ἀλλ' εἰς τῶν παρόντων βαρβάρων στρατιωτῶν θεωρήσας τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος, εἶπε πρὸς αὐτὸν

ἀλδανιστί, «παῦσαι τοῦ τοσούτου θυμοῦ, καὶ ἄπεχε τὰς χειράς ἀπὸ τῶν καλογήρων· διότι εἶτε ὁ παρ' αὐτοῖς τιμώμενος ἅγιος, εἶτε καὶ αὐτὴ ἡ ἀφώτης αὐτοῖς βοηθεῖ· καὶ ἰδοὺ φανερώς διασφύζονται· ὥστε δὲν θέλει τὴν σφαγὴν αὐτῶν ὁ Θεός· ἡσύχασον λοιπὸν, μὴ συμβῇ τι κακὸν καὶ εἰς ἡμᾶς». τότε ὁ αἰμοθύερος ἐκείνος μόλις ἐλώφησε τοῦ θυμοῦ, καὶ ἀφῆκε τοὺς ἄνδρας, λαβὼν γρόσια ὀγδοήκοντα διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς συντριβείσης αὐτοῦ σπάθης· ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλα προσέτι χρήματα πρὸς ἐξαγορὰν τοῦ ποδαλγοῦ Νεοφύτου καὶ τῶν ἄλλων, τὰ πάντα περὶ τριακόσια γρόσια, καὶ οὕτως ἀνεχώρησε λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ τεμάχια τῆς σπάθης πλην ἑνὸς μόνου, τῆς ἄκρας (ἀφῆκε δὲ τοῦτο χάριν δέσθην δικαιοσύνης! ὡς ἀνήκον ἤδη τὸ ξίφος εἰς τὴν Μονήν, παρ' ἧς ἔλαβεν αὐτοῦ τὴν τιμὴν)· καὶ κρέμαται μέχρι τοῦ νῦν τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς σπάθης ὑποκάτω τῆς ἁγίας εἰκόνης εἰς αἰώνιον τοῦ θαύματος ἐνθύμῃσιν. Τὰ δὲ λοιπὰ θραύσματα παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ δείγμα φέρων αὐτὰ πρὸς τὸν ἴδιον ἀρχηγόν, τὸν εἰρημένον ταγματάρχην, ὅπως κἀκεῖνος μὴ μόνον παρὰ τῶν ἄλλων, τῶν συμπαραγενομένων στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν τῆς σπάθης θραυσμάτων πληροφορηθῇ τὸ περὶ τὰς ἐπιταγὰς αὐτοῦ πρόθυμον.

Ταῦτα μαθὼν ὁ ταγματάρχης ἐταράχθη, καὶ πρὸς τὸν σατράπην Ὀσμάνην περίφοβος προσελθὼν ἐποίησε κατάδηλα καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας μάλιστα περιποιεῖτο τὸ ἱερὸν Μοναστήριον ὁ σατράπης. Ἀλλὰ καὶ ὕστερον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑπάτου (βεζίρη) προδιδοσθεὶς, ἀπεμνημόνευσε τοῦ θαύματος· διότι κατὰ τὸ χιλιοστὸν προδιδοσθεὶς, ἀπεμνημόνευσε τοῦ θαύματος· διότι κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἐπτακοσιοστὸν τριακοστὸν δεύτερον σωτήριον ἔτος ὑπατεύοντος αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, παραστάντες οἱ πατέρες τοῦ Μοναστηρίου προσήνεγκαν ἀναφοράν, ζητοῦντες ἄδειαν πρὸς ἀνακαινίσιν τῆς ἑξωστέγης τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Ὁ δὲ ὕπατος, ὅς ἀνέγνω τὴν ἀναφοράν, ἀνυπερθέτως διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἄδειαν αὐτοῖς ἔδωκε· καὶ πρὸς τοὺς περιεστῶτας, ἐπὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ καθήμενος, ἐπιδεξίως τὸν λόγον συνείρας τό, τε θαῦμα διηγῆσατο, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἐνάρτεον, καὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαιου τὸ ἄξιον εὐλαθείας καὶ προστασίας βασιλικῆς.

Τοιοῦτο γέγονε καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου· τοῦτο δὲ οὐ

μόνον ὁ προειρημένος Ἀδέρκιος (μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐπίσκοπος γενόμενος, καὶ Ἀθανάσιος μετονομασθεὶς) αὐτόπτης γενόμενος πρὸς πάντας ἐκήρυττεν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δῶν ὅσοι καὶ ὁμολογηταί, ὅτε Παρθένιος καὶ Σωφρόνιος, ἱκανὸν ἐπιζήσαντες χρόνον, διέμειναν στήλαι τῆς θαυματουργίας ἔμφυχοι θεωρούμενοι παρὰ πάντων. Ἐξῆσαν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Παρθένιος (ὅστις καὶ πνευματικὸς ἐχρημάτισεν), ἔτη περίπου πέντε, διανύσας τὴν ὁσίαν βιοτὴν ἐν νηστεαῖς καὶ δεήσεσι καὶ παννύχιοις προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἀγίας εἰκόνης ἐκχεομέναις, ἕως ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου Δαμιανοῦ· ὁ δὲ Σωφρόνιος (ὁ διὰ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος Σίλβεστρος μετακληθεὶς) καὶ αὐτὸς ὅσιως καὶ θεαρέστως ἔτη σχεδὸν εἴκοσιν ἀπιδιώσας, ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ Πανοσιωτάτου Ἰωάν·α πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

Ζ'. ΘΑΥΜΑ

Τὸ κατὰ τὸν ἐκ Πεντέλης ιεροδιάκονον Γρηγόριον.

Ἰεροδιάκονός τις ἐκ τῆς οὐ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν κειμένης κατὰ τὴν Πεντέλῃν ἱερᾶς τῆς Θεοτόκου Μονῆς (Πεντέλῃν ἐκ τοῦ τόπου καλοῦσι καὶ τὴν Μονήν), τοῦνομα Γρηγόριος, χρόνους ὁλοκλήρους ἐξ ὑπὸ νόσου κωλικτῆς ὀδυνηρῶς ἐδασανίζετο. Καὶ μηδὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὠφεληθεὶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχὰς ὕδρωπος καταντήσας, ἐπειδὴ κατενόησεν ὅτι μηδεμίαν ἀνθρωπίνης ἰατρείας εἶχεν ἐλπίδα, ἐζήτηει λοιπὸν μόνῃν τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν καὶ θεραπείαν. Καὶ παρὰ πολλῶν ἐνωτιζόμενος ὅσα θαύματα τελεῖ, καὶ νόσους ἀνιάτους παραδόξως θεραπεύει ἢ ἁμισθος ἐπίσκεψις καὶ θεραπεία τῶν ἀπηλπισμένων διὰ τῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ Σπηλαίῳ πανσέπτου αὐτῆς εἰκόνης, ἀνέλαβε τὸν κόπον τῆς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον ὁδοπορίας. Καὶ φθάσας εἰς Αἶγιον κατὰ τὸ χιλιοστὴν ἐπτακοσιοστὸν τριακοστὸν πέμπτον

σωτήριον ἔτος, Μαΐου γ'. ἡμέρα Σαββάτου, εὔρε κατὰ τύχην συνοδοιπόρους καὶ προθύμους εἰς Μοναστήριον ὁδηγούς, δῶν τινὰς ἀδελφούς κατὰ σάρκα, Νικόλαον καὶ Δημήτριον, υἱοὺς Πετρούτζου τοῦ πικλῆν Κεφαλληνοῦ, τὴν πατρίδα Ποταμίτας (ἀπὸ τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ κάτω Ποταμίας). Οὗτοι δὲ οἱ καλοὶ συνοδῶται διελθόντες ἤδη τὸ χωρίον τὸ λεγόμενον Δουμενά, καὶ νομίσαντες ὅτι ὁ ιεροδιάκονος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πολὺ τι ἀργύριον καὶ χρυσίον, κενὰ κατ' αὐτοῦ δολίως ἐμελέτησαν. Καὶ ἀποπλανήσαντες αὐτὸν δι' ἄλλης ὁδοῦ στενοπόρου κατήντησαν εἰς τόπον ἄβατον καὶ ἔρημον Θαλάσσιον λεγόμενον, δι' οὗ καὶ τὸν Καλαθρύτων ὁ ποταμὸς διαρρεῖ. Ἐκεῖ δὲ νυκτὸς ἤδη καταλαμβανούσης, ἐφόρμησαν κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Γρηγορίου· καὶ οὗτος, ὡς εἶδεν αὐτοὺς ἐπιπεσόντας, οὐδὲν ἕτερον ἔφθασεν ἐκφωνῆσαι πάρεξ, «Παναγία Μεγασπηλαιώτισσα βοήθει μοι». Ἐκεῖνοι δὲ, λυσσῶντες, ὡς ἂν τινες ἀνθρωποκτόνοι δαίμονες, ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς φονικὰς αὐτῶν χεῖρας, καὶ ὁ μὲν λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, ὁ δὲ ἄλλοθεν τοῦ σώματος, ἡγchon στραγγαλίζοντες· καὶ νομίσαντες αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα κατέρραξαν εἰς ὄρυγμα βαθὺ καὶ πλήρες ὕδατος, ἀφ' οὗ πρῶτον αὐτὸν ἐγύμνωσαν, λαβόντες καὶ ὅπερ ἔφερεν ὀλιγτώατον ἀργύριον (μόλις εἰς δέκα γρόσια συμποσούμενον), καὶ οὕτως οἱ ἄθλιοι ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον (ἐπέφωσκε δὲ Κυριακὴ τῆς Σαμαρεΐτιδος) ὁ καταδυθισθεὶς ιεροδιάκονος, ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστὰς, βλέπει τὴν Θεοτόκον ὀφθαλμοφανῶς, ἣτις ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτὸν κρατήσασα, ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ βόθρου, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, «Χάριν τῆς διὰ τοσούτων χρόνων ἄκρας ὑπομονῆς σου καὶ τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως, ἰδοὺ διὰ τοῦ Μονογενοῦς υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥύομαί σε τοῦ ἐπικειμένου θανάτου, δωροῦμαί σοι δὲ καὶ τὴν ἱασιν τοῦ πολυχρονίου πάθους σου». Ταῦτα πρὸς αὐτὸν εἰπὼσα, καὶ ἅμα χειραγωγήσασα πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς μέγα Σπήλαιον, ἀπῆλθεν ἄφαντος. Αὐτὸς δὲ μετὰ μικρόν, ὡς συνῆλθε, βλέπων ἑαυτὸν ἔξω τοῦ βόθρου σεσφισμένον, ἐδόξασε τὴν Θεοτόκον, καὶ χαίρων ἐπορεύετο τὴν ὑποδειχθεῖσαν ὁδόν, ἕως ἔφθασεν εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου.

Οἱ δὲ πατέρες, ὡς εἶδον αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, κατάγυμνον, ἐνέ-

δυσαν εὐθύς στολὴν ἐξενεγκόντες, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξηκριθωμένως ἔμαθον. Ὅθεν πρῶτον μὲν πάντες ὁμοῦ συνελθόντες μετὰ καὶ αὐτοῦ τούτου, ἠυλόγουν τὸν Θεόν, καὶ τὴν Ὑπέραγνον Θεοτόκον, ἥτις ὡς Μήτηρ τῆς Ζωῆς καὶ πηγὴ τοῦ ἐλέους διέσωσεν αὐτόν, καὶ ἀνεζώωσεν. Ἐπειτα δὲ μετ' ἐπιμελείας ἐξετάσαντες ἀνεῦρον ἐκείνους τοὺς ἀνδροφόνους (ἀπέστειλε δὲ τούτους πρὸς τοὺς πατέρας ὁ τότε τοῦ χωρίου τῆς Ποταμίας προϊστάμενος ἱερεὺς Βενιζέλος, πρόφασιν τινα σκεψάμενος, τῷ δὲ πράγματι πρὸς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκεῖ διευθύνων). Ἐλθόντες οὖν εἰς τὸ Μοναστήριον οἱ κακοῦργοι, ὡς εἶδον τὸν διάκονον ζῶντα καὶ λαλοῦντα πρὸς αὐτούς, ἐξέστησαν ὅλοι ἔντρομοι, καὶ τὴν μαιφονίαν εἰλικρινῶς ὡμολόγουν, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας μετανοοῦντες τὸ «**ἡμάρτομεν, ἡνομήσαμεν, ἡδιώσαμεν**» ἔκραζον ἐνώπιον πάντων, καὶ μυρίων θανάτων ἀξίους ἑαυτοὺς ἀνεκήρυττον. Οἱ δὲ πατέρες νοουθετήσαντες αὐτοὺς χρηστομιμήτως, καὶ τῆς μετανοίας ἀξία πράσσειν ἔργα τοῦ λοιποῦ παραιέσαντες, ἀπέλυσαν. Μετὰ δὲ τινα καιρὸν («**οὐκ ἔστι κρυπτόν, ὃ οὐ φανερόν γενήσεται**») διεδοθήκει τὸ πρᾶγμα· καὶ μαθὼν ὁ Τοῦρκος τῆς χώρας δικαηγότης εὐθέως αὐτοὺς συνέλαβεν ἀποστείλας, καὶ ἔρριπεν εἰς φυλακὴν ὡς φονεῖς, βουλόμενος μετ' ὀλίγον εἰς θάνατον παραδοῦναι. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐμήνυσεν ταῦτα παρευθὺς εἰς τὸ Μοναστήριον. Ὡς δὲ ἤκουσεν ἱεροδιάκονος Γρηγόριος, ἔδραμε τάχιστα πρὸς τὸν τοπάρχην, καὶ παρεκάλει μετὰ δακρύων, ὅπως ἀπολύσῃ τοὺς ἀνθρώπους· διότι αὐτὸς ὁ παθὼν οὐδεμίαν ἔχει κατ' αὐτῶν ἀγωγὴν, ἀλλ' ἀφήκε τὴν κρίσιν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως ἰλεωθέντος τοῦ τοπάρχου, καὶ ἱκανὰ λαβόντος, ἀπελύθησαν οἱ φονεῖς ἐκ τῶν δεσμῶν· καὶ εὐθέως ἀφέντες καὶ πατρίδα καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πατρίδι, μετέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον, καὶ ἐμόνασαν διάγοντες ἐν μετανοίᾳ, καὶ γεωργοῦντες κατὰ τὸ αὐτῶν ἐπιτήδευμα τὰ τῶν μετοχίων χωράφια μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν.

Ὁ δὲ νεκρέγερτος ἱεροδιάκονος Γρηγόριος διατρίψας χρόνον ἱκανὸν εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, παρίστατο νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐνώπιον τῆς ἁγίας εἰκόνος μετὰ δακρύων πολλῶν καὶ εὐχῶν, ὡς εὐγνώμων δοῦλος, τὴν Κυρίαν καὶ Δέσποιναν τῶν ὅλων εὐχαριστῶν· καὶ αὐτοῦ καταμένειν ἤθελε μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης ἀναποῆς· ἀλλ' οἱ σεβάσιμοι

πατέρες ὡς φύλακες ἀκριβεῖς τῶν ἱερῶν περὶ τὰ τοιαῦτα τύπων καὶ κανόνων, θεοφιλῶς αὐτὸν συνεβούλευον, ἵνα μᾶλλον εἰς τὴν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῦ μετάνοιαν ἀνακάμψῃ, κατὰ τὸ «**ἀπόδος τῷ κυρίῳ τοὺς ἔργους σου**». Καὶ ἐπανήλθεν ὁ Γρηγόριος εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ Μοναστήριον, τὸ τῆς Πεντέλης, ὅπου κατεβίωσεν, ἡεῖποτε πρὸς ἅπαντας, ὡς ἄλλη καλλικέλαδος ἀηδὼν, διηγούμενος τὰ κατ' αὐτὸν γενόμενα θαυμάσια τῆς Θεοτόκου διὰ τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ πανσεβάστου αὐτῆς εἰκόνος.

Η'. ΘΑΥΜΑ

Τὸ περὶ τοῦ καταχωσθέντος παιδός.

Κατὰ τὸ χιλιστόν ἑπτακοσιοστὸν πεντηκοστὸν τρίτον σωτήριον ἔτος οἱ πατέρες τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγάλου Σπηλαίου ἀνεκαίνιζον ἐν τῶν μετοχίων τοῦ Μοναστηρίου, Βοίνιναν λεγόμενον, ἐκ βάρων ἀνακτίζοντες, ὡς ἤδη σεσαθρωμένον ἀπὸ τῆς πολυκαιρίας· καὶ ἔσκαπτον οἱ κτίσται πρὸς οἰκοδομὴν τῶν θεμελίων ἐργαζόμενοι. Καὶ ποτε περὶ μεσημβρίαν ἀπελθόντων αὐτῶν εἰς τὸ γευματίσαι, εἰς τῶν παρ' αὐτοῖς ὑπηρετούντων παίδων, ἕως ἐτῶν δώδεκα, τοῦνομα Ἀνδρέας, υἱὸς Σταύρου τοῦ πικλῆν Κολοκύνθα, ἀπὸ χωρίου Δουμένων, ἀπέμεινεν ἔσχατος κατὰ συγκυρίαν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔσκαπτον. Καὶ ἐξαίφνης τὸ πέριξ ἐφεστικὸς χωρίον ἀποκοπὴν, χῶμα μέγα μετὰ λίθων, κατέπεσε, καὶ τὸν παῖδα κατέχωσε πανταχόθεν περικαλύψαν· οἱ δὲ κτίσται μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ παιδίου κατανοήσαντες τὸ συμβεβηκὸς ὠδύροντό τε τὴν συμφορὰν, καὶ τὸ χῶμα καὶ τοὺς λίθους ἀνεκίνουν, ὅπως ἐξενεγκόντες ἐνταφιάσωσι τὸν νεκρόν· καὶ ἀνασκάψαντες εὗρον τὸν παῖδα κείμενον ἄφωνον καὶ ἀναίσθητον· καὶ λοιπὸν ἐφρόντιζον τὰ πρὸς ταφὴν ἐπιτήδεια.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κείμενον παιδίον ἐξαίφνης ἀνέπνευσε, καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐλθὼν ἀνεκάθησε, καὶ διηγεῖτο πρὸς τοὺς παρευρεθέντας, ὅτι, τοῦ σώματος ἀποκοπτομένου, γυνὴ τις πάγκαλος καὶ λαμπρο-

φόρος εὐθὺς ἐπιστάσα, καὶ τὸ μὲν χῶμα διεύργεν ἀπ' αὐτοῦ, τοὺς δὲ λίθους πόρρω διέστελλεν· διὸ οὔτε τὴν κεφαλὴν, οὔτε τὸ λοιπὸν τοῦ παιδίου σῶμα συνέθλασαν· αὐτὸ δὲ φοβηθὲν ἔκειτο λειπόθυμον, ἔως πάλιν ἀνέφερε, καὶ εἶδε τὸν ἥλιον. Τότε πάντες ἔκθαμβοι καὶ ἐκστατικοὶ μὲν φωνῇ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καὶ τὴν Θεοτόκον ἐμεγάλυνον.

Θ'. ΘΑΪΜΑ.

Τὸ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον Ἰβραΐμην.

Εἰπομέν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅπως κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ζιν-Ἀλῆ τοῦ ἀρχισατράπου διέσφην ἐκ τῆς τουρκικῆς μανίας τὴν Σπηλαιώτιδα μονὴν καὶ πολὺ τῆς Πελοποννήσου μέρος ἢ χάρις τῆς Παντανάσσης (βλ. Θαῦμ. ε'). Τοιαύτην σωτηρίαν καὶ ἄλλην περὶ τὴν φιλόχριστον Πελοπόννησον ἡ Θεοτόκος ἐργάσατο καὶ ἄλλοτε παρομοίως διὰ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Πελοποννησίων διασώσασα καὶ μάλιστα τοὺς κατοικοὺς τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων. Προστιθέμεθα δὲ καὶ ταύτην τὴν θαυμαστὴν διήγησιν ἐνταῦθα, τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις ἐπισυνάπτοντες, καὶ μετὰ ταῦτα μεταβαίνομεν εἰς τὰ καὶ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐσχάτως ἐπὶ τοῦ δυσσεβοῦς Ἰβραΐμου συμβεδηκότα.

Κατὰ τὸ 1770, ἐπανεστὴ κατὰ τῶν Τούρκων ἡ Πελοπόννησος τὴν ἄωρον ἐκείνην καὶ δυστυχήσαν ἐπανάστασιν· καὶ στρατὸς Ἑλλήνων ὀπλιτῶν ἐπολιόρκει τὰ Καλάβρυτα· ὁ δὲ τότε Ἡγούμενος Ζαχαρίας προεῖδε κατ' ὄναρ ὑπὸ θείου φωτισμοῦ διδαχθεὶς τὴν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως προκύψουσαν μεγάλην συμφορὰν τῆς Πελοποννήσου. Καὶ δὴ συναθροίσας καὶ πείσας τοὺς πατέρας, ἐξῆλθε μετὰ τῶν προεστώτων καὶ πολλῶν ἄλλων μοναχῶν ἔχων τὸν Σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας, καὶ βαδίζων κατευθὺ Καλαβρύτων. Καὶ προσελθόντες πρὸς τοὺς πολιορκητὰς διὰ πολλῶν ἰκεσιῶν, ἀπειλῶν, δακρύων, νουθεσιῶν, λύουσι τὴν πολιορκίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὰ Καλάβρυτα παραλαμβάνουσιν ὅλας τὰς ἐν τῇ πόλει τότε κατφυγμένας οἰκογενείας τῶν Τούρκων, καὶ σφίζουσιν αὐτὰς ἀδλαβεῖς μετὰ καὶ τῶν

Οἱ ἐκ τῆς κατατομίας διασωθέντες Ἱερομόναχοι.

πολυτιμότερων αὐτῶν κειμηλίων ἀπαγαγόντες εἰς τὸ Μοναστήριον. Ἐπειτα δὲ πάλιν ἐκεῖθεν συνοδεύσαντες διὰ τῆς Ἀχαΐας κατὰ γου-
σιν εἰς τὴν θάλασσαν, κἀκεῖθεν διεδίδασαν αὐτὰς εἰς τὸν ἀντικρὺ
Κρισσαῖον κόλπον (ὅπου σοδαρώς ἐκυμάτιζεν ἐκπεπταμένη πρὸς
ἀνέμου πνοῆς ἢ τῶν Τούρκων σημαία, καὶ στρατὸς αὐτῶν παρεκά-
θητο πολλὸς καὶ βαρὺς ἐκδίκησιν πνέων), καὶ παρέδωκαν τὰς οἰκο-
γενείας τοῖς ὁμοπίστοις σφας προσαγαγόντες καὶ λίαν εὐγνωμονού-
σας. Τοῦτο δὲ τὸ φιλάνθρωπον ἔργον τῶν Μεγασπηλαιωτῶν ἐγένετο
σωτηρία πολλῶν διότι μετ' ὀλίγον εισβαλόντες οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν
Ἀλβανῶν, καὶ πορθοῦντες τὴν Πελοπόννησον ἀπεμνημόνευσαν τὴν
χάριν τοῖς Μεγασπηλαιώταις. Εὐθὺς ὁ Στρατάρχης ἀπέστειλε φρου-
ροὺς μετὰ σημαίας πρὸς φύλαξιν τοῦ Μοναστηρίου. καὶ οἱ μοναχοὶ
θαρρήσαντες ἐξηλθον εὐθὺς, καὶ πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἐρρύοντο
προσελθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἀσφαλεῖς. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Καλά-
βρυτα, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἀχαΐας ἐσφύθη ἀ-
βλαβὲς διὰ τῆς μεσιτείας τῶν Μεγασπηλαιωτῶν, οὗς αὐτὴ πάλιν ἢ
τοῦ μεγάλου Σπηλαίου πολυέλεος Ἀνασσα διήγειρε καὶ ἐφώτισε
πρὸς τὴν πρώτην ἐκείνην ἀγαθοποιάν, ἐπιφανεῖσα καθ' ὕπνου τῇ
Ἡγεμόνει καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀρχαιότερα. Ἦδη δὲ κηρύττομεν καὶ
ἄλλο, μέγα καὶ τοῦτο, τῆς Θεομήτορος ἔλεος, ὅπερ χθὲς καὶ πρῶην
κατ' αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος ἐθαυμά-
στωσεν εἰς τὸ Σπήλαιον Αὐτῆς, ἀνάλωτον τοῦτο προπύργιον ἀνα-
δείξασα τῆς Πελοποννήσου, καὶ λιμένα σωτηρίας πολλῶν χιλιάδων
ψυχῶν.

Πέμπτου ἤδη περιέτρεχεν ἔτος τῆς μακρᾶς καὶ πολυπόνου τῶν
Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως (τῇ 1825), καὶ ὁ ἅγιος Αἰγύπτιος Ἰσραήμης
εἰσβαλὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἤγε καὶ ἔφερε πάντα τὰ πρὸ πο-
δῶν, καὶ μάλιστα τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὰ πεδινώτερα τῆς χερσονήσου.
Κατὰ δὲ τὸ μέγα Σπήλαιον πανταχόθεν ἦσαν καταφυγόντες χιλιάδες
πολλαί, μεθ' ὧν συνηριθμοῦντο καὶ πεντακόσιοι ὁλόκληροι οἰκογέ-
νεια. Διότι πᾶσα ἡ Πελοπόννησος, καὶ τὰ πολλὰ δὲ τῆς πέριξ
Ἑλλάδος, ὁχυρώτατον καταφύγιον ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν πολέμων
κινδύνους ἔχουσιν ἀνέκαθεν τὸ μέγα Σπήλαιον, οὐ μόνον διὰ τὴν το-
ποθεσίαν, καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον

διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπισκιάζουσαν χάριν τῆς Θεομήτορος. Ταιούτος
τόπος καταφυγῆς ἀνεφάνη ἢ Σπηλαιώτις Μονὴ καὶ κατὰ τὴν καλλι-
νικὸν γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλὰ μὲν εἰς
τὸν ὑπὲρ πίστεως ἀγῶνα χρήματα κατέβαλε, μὴδ' αὐτῶν τῶν ἀρ-
γυρῶν φεισαμένη σκευῶν (ὧν τὰ πλεῖστα ἐξηργύρωσε), καὶ χρέους
ἀνέλαβε φορτίον βαρὺ δανεισαμένη πρὸς τε διεξαγωγὴν τοῦ στρατοῦ
καὶ πολλῶν πενήτων περιποίησιν καὶ διατροφὴν. καὶ τὰ ἴδια δὲ
σώματα παρέδωκαν οἱ Μοναχοὶ τοῦ Σπηλαίου συμμαχοῦντες τοῖς
ὑπὲρ πίστεως ἀγωνιζομένοις ἀδελφοῖς, πρὸς οὓς ἔδραμον πολλάκις
βοηθοί, καθοπλισθέντες ἐξ ἀνάγκης, πάντες οἱ ἐν ἡλικίᾳ ἰδιῶται
μάλιστα καὶ ὑπηρεταὶ τῆς Μονῆς. Τότε δέ, τῶν Αἰγυπτίων τὸ πλεῖ-
στον τῆς Πελοποννήσου κατεχόντων, συνέρρευσεν προσφύγων ἀνδρῶν
τε (καὶ μάλιστα τῶν ἀσθενεστέρων) καὶ γυναιῶν καὶ παιδῶν πλῆθος
πολὺ. Πολλῶν δὲ πολλαχόθεν καὶ πολῦτιμα κειμήλια, καὶ χρήματα
μεγάλα, καὶ παντοῖα ἀποσκευαὶ μετεκομίσθησαν ἐν τῇ Σπηλαίῳ
χάριν ἀσφαλείας ἐγκατατεθέντα. Τῶν δὲ μοναχῶν οἱ πλεῖστοι, καὶ
σχεδὸν ἅπαντες διέτριβον αἵθριοι παραχωρήσαντες τὰ οἰκήματα εἰς
τοὺς πρόσφυγας, καὶ ἔτρεφον δὲ τούτους ὑπηρετοῦντες. τὰ δὲ πέριξ
τῆς Μονῆς ἐφφύρουσαν ὀλίγοι τινὲς ἐπλῆται μισθοφόροι, χάρακας ποι-
ήσαντες κάτω περὶ τὰς λαγόνας τῆς ὑπωρείας. τηλεδόλα δὲ κανόνια
δύο μόνον εἶχον, καὶ ταῦτα μικρά, τὸ μὲν ἱστάμενον εἰς τὸ ἐπάνω
κανονοστάσιον παρὰ τὸν πύργον, ὃν εἶχον οἰκοδομήσαντες νεωστὶ
περὶ τὸν Ναὸν τῆς Ἀναλήψεως ἐπὶ τῆς τοῦ Σπηλαίου κορυφῆς,
καὶ ἄλλον μικρότερον πυργίσκον εἰς ὁχύρωσιν προσπαρθαλόντες.
(ἐφύλαττον δὲ καὶ τούτους τοὺς πύργους εὐάριθμοι μισθοφόροι). τὸ δὲ
ἕτερον κανόνιον ἔκειτο κατωτέρω πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Σπηλαίου κατὰ
τὸ πλάγιον ἄντρον ἐκεῖνο, τὸ παρὰ τὴν κεκαυμένην ἄλωνα (προεί-
πομεν δὲ περὶ τούτων ἐν Χωρογραφ. Κεφ. ε').

Πάντα ταῦτα ἡπίστατο ὁ Αἰγύπιος Κεφρὴν, καὶ τῶν συγκεκο-
μισμένων ὠρέγετο θησαυρῶν, καὶ αἵματος ἐδίψα ἑλληνικοῦ. Καὶ δὴ
κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ τιμίου Προδρόμου (Ἰουνίου
κδ. τῇ 1827), τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τελουμένης, ἔρχονται τινες ἀγ-
γέλλοντες ὅτι Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων μέγας στρατὸς ἀνέβαινεν ὁ-
πισθεν τοῦ Μοναστηρίου πρὸς τὸν λεγόμενον Ὑψηλὸν Σταυρόν.

πολὺς δὲ τοὺς ἀκούσαντας τρόμος περιεχύθη· καὶ οἱ μοναχοὶ θερμότερον προσηύχοντο. Ἦδη δὲ καὶ πυροβόλων ἤκούετο κρότος ἐξελεύσεως τῆς φρουρᾶς ἄνωθεν ἐκ τῶν πύργων καὶ προμαχώνων, συνεξήλθον δὲ καὶ τῶν διακονητῶν τῆς μονῆς οἱ ἐν ἡλικίᾳ, καὶ καταστάντες ἐμάχοντο κατὰ τὸν λεγόμενον **Ζυγόν**, παρὰ τὸ **λιθάριον τῆς παναγίας καὶ τὸν ὑψηλὸν Σταυρόν**, ὅπου πρῶτον ἔστησαν οἱ ἐχθροί, ἐπτακισχίλιαι περίπου τὸν ἀριθμὸν· ὅπισθεν δὲ τούτων ἐφήδρευε καὶ ἄλλο τάγμα δισχιλίων Αἰγυπτίων, κατέχοντες τὸ λεγόμενον **Πετροῦχον**· οἱ δὲ φρουροὶ τοῦ Μοναστηρίου πάντες ἦσαν περὶ τοὺς ἑξακοσίους. Ἀλλὰ καὶ τοσοῦτοι ὄντες ἀνθίσταντο γενναίως πρὸς τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν· ἐσφαιροβόλει δὲ κατ' αὐτῶν καὶ τὸ μικρὸν κανόνιον ἄνωθεν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Σπηλαίου. Ἐν δὲ τούτοις φθάνουσι καὶ ἄλλος Αἰγυπτίων στρατὸς ἀναδάντες κάτωθεν ἐκ τῆς Βούρας, ἣν εἶχον ἤδη καταστρέψαντες, τὸ πρῶτ' αὐτῆς ἡμέρας ἐπελθόντες· καὶ εἶχον λοιπὸν καὶ πρὸς τούτους ἀγῶνα πολλὸν οἱ φρουροὶ τοῦ μοναστηρίου. Ἦδη δὲ τινες δραμόντες ἀγγέλλουσι τοῖς περὶ τὸν Ἡγούμενον τῆς Μονῆς ὅτι Τούρκων ἱππέων ἐκεῖναι φαίνονται ἵλλαι παραλλάσσουσαι τὰς ὄχθας τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ κάτωθεν τοῦ μοναστηρίου, πεντακόσιοι περίπου τὸν ἀριθμὸν. Ὡς δὲ τούτους εἶδον πλησιάζοντας οἱ κατὰ τὴν Πανηγυρίστραν ἐν τοῖς χάραξι φρουροί, παρεσκευάζοντο πυροβολεῖν κατ' αὐτῶν (διότι ἀπεῖχον ἔτι πυροβόλου βολῆς)· ἐσφαιροβόλει δὲ μόνον τὸ ἕτερον τηλεβόλον ἄνωθεν ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἄλωνος ἄντρου· καὶ ἐφικνεῖτο, καὶ ἔπεσαν ὀλίγοι τινες ἐκ τῶν ἱππέων, τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἔστη μακρὰν τῆς πέτρας τοῦ Σπηλαίου περὶ τὴν Κρήνην τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ Ἀρσενίου. Ἡ δ' ἐπάνω κατὰ τὸν Ζυγὸν τὸ πρῶτον συστάσα μάχην προΐουσης τῆς ἡμέρας ἐκραταιοῦτο, γινομένη καυστεριά, καὶ διήρκεσε μέχρι ἑσπέρας· πολλοὶ δὲ καὶ εἰς χεῖρας συνέμειξαν· καὶ ἔπεσον ἐκ τῶν Αἰγυπτίων πλῆθος πολὺ· οἱ δὲ λοιποί, τέλος, σκεδασθέντες ἐτράπησαν ἅπαντες εἰς φυγὴν, καταθέοντες ἐπὶ κεφαλῆς ὀπίσω πάλιν πρὸς τὰ Καλάβρυτα· καὶ ἡ φρουρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπέδιωκε μέχρι τινός, ἔπειτα στραφέντες ἀνέλαβον τοὺς τραυματίας, καὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν Μονήν. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀπέθανεν εἰς καὶ μόνος, Ἀνδρέας Σαρδελλιανὸς ἐκ Κερπινῆς· τῶν δὲ

ἄλλων ἀπάντων ἀπέθανεν οὐδεὶς, οὔτε κατὰ τὴν μάχην πεσόν, οὔτε πληγωθεὶς ἀνίκατα· πάντες δὲ ὅσοι καὶ ἐτραυματίσθησαν (οὐδ' οὗτοι πολλοὶ τινες ὄντες) θεραπευόμενοι δεόντως ἰάθησαν. Καὶ τὸ μὲν πεζὸν τῶν Αἰγυπτίων οὕτως αἰσχροῶς ἀπὸ τῆς Μονῆς τὸ δὲ κάτω παρὰ τὸν Βουραϊκὸν φανέν ἱππικὸν προσεκαρτέρουν ὥραν πολλὴν ἀκίνητοι μένοντες κατὰ χώραν, καὶ προσδοκῶντες τὴν ὑπὸ τῶν πεζῶν κυρίευσιν τῶν ἄνω πύργων, καὶ τὴν κατάβασιν αὐτῶν παρὰ τὸ Μοναστήριον (διότι, καθὼς φαίνεται, ἐσκόπουν, ὅταν κατέλθωσιν ἐκεῖνοι παρὰ τὸ Σπήλαιον, τότε καὶ αὐτοὶ προσαναβαίνοντες ἐπιβοηθεῖν, ὅπως ἐκατέρωθεν ἐπιπεσόντες εἰς τοὺς χάρακας κατακόψωσι τοὺς φρουροὺς, καὶ οὕτως ἀκώλυτοι πανταχόθεν προσβαλόντες κυριεύσωσι τὸν περίβολον τῆς Μονῆς). Ἐπεδὴ δὲ κατενόησαν εἰκάσαντες τὴν ἥτταν τοῦ πεζοῦ, ἀνέστρεψαν πάλιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ οἱ ἱεροὶ κώδωνες ἐκρότουν λαμπρῶς, καὶ πᾶσα τῶν ἐντὸς καὶ κύκλῳ τῆς Μονῆς μυρίων εὐσεθῶν ἢ πληθὺς ὕμνον καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον ἐν φωναῖς ἀγαλλιᾶσθως ἀλαλάζοντες, οἱ δὲ βουνοὶ καὶ τὰ ὄρη πέριξ ἀντήχουν, οἷον σχιρτῶντα καὶ παιανίζοντα τὴν ἐπινίκιον τῆς εὐσεθείας ᾠδὴν· οὕτως ἡ πολιοῦχος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Σώττειρα καὶ προστάτις τετύφλωκε τῶν ἀπίστων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐνέπλησε φρίκης, καὶ τὰς φρένας ἐτάραξε, τοὺς μὲν πεζοὺς σκορπίσασα κατήσχυμένους, ἀπράκτους δὲ πεδῆσασα τοὺς ἱππεῖς, ἵνα τὸ ἱερὸν Μοναστήριον ἀνενόχλητον καὶ ἀδολαβὲς διαμείνῃ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταφυγόντα πλήθῃ τῶν πιστῶν ἀπείρατα τῶν φοβερῶν τοῦ πολέμου δεινῶν διασφῶσι.

Θαύμα παράδοξον! παρὰ τὴν Καρπινὴν (μόλις μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ Σπηλαίου) ἐκάθητο ὁ Αἰγύπτιος Ἱμδραῖμης βαρὺς ἐστρατοπεδευμένος· μυρίαν εἶχε καὶ ἵππον καὶ δύναμιν πεζικήν, καὶ σώματα πολλὰ τειχομαχοῦντων ἐπιλέκτων, καὶ ἄλλων τακτικῶς μαχομένων στρατιωτῶν (ἐνήσαν δὲ καὶ Εὐρωπαῖοι πολεμικοὶ τὰς τάξεις ἰθύνοντες τῶν ἀπίστων). Πολλὰς δὲ περιῆγε καὶ σφαίρας πυροβόλους, καὶ ἰγδία, καὶ τηλεβόλα κανόνια παντοῖα (καὶ μάλιστα τὰ λεγόμενα ἐλαφρὰ καὶ ἀκροβόλα), καὶ τ' ἄλλα δὲ πάντα τὰ μαιφόντα τῶν κοσμοφθόρων πολέμων ὄργανα. Τὸ δ' ἀντικρὺ τοῦ μεγάλου

λου Σπηλαιίου ὄρος τῶν Γαλατῶν ἐπικάειρον ὑψοῦται καὶ εὐφυέστατον εἰς κανονοστάσια· καὶ φθάνουσιν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σπήλαιον καὶ πυρφόροι βαλλόμενοι σφαίραι (καθὼς ἔφθανον τ' ἀνάπαλιν καὶ αἱ ἐκ τῶν βορείων τοῦ Σπηλαιίου διὰ τοῦ μικροῦ κανονίου ἐκείνου καταπεμπόμεναι πρὸς τοὺς παρὰ τὸν Βουραϊκὸν σταθέντας Αἰγυπτίους ἱππεῖς). Ἀλλὰ καὶ ὀρειβάτας μαχιμωτάτους ἰδίως ὁ Ἰσραῆλ περιῆγε πολλοὺς καὶ πρὸς ἀκροθασίαν γεγυμνασμένους· ὅποιοι καὶ τὴν Κυλλήνην αὐτὴν ἐπιβάντες, καὶ διὰ χωρίων ἀδάτων καὶ δυσπόρων προσανερπύσαντες, πολλοὺς τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἀσθενεστέρων Ἑλλήνων ἐξώγρησαν, τοὺς δὲ κατέσφαξαν. Εἰς δὲ τὸ μέγα Σπήλαιον, οὕτως ὑπείας τῆς ἀνόδου καὶ βασιμωτάτης καὶ ἱππεῦσι καὶ πεζοῖς ἀναπεπταμένης, οὐδεμίαν ἔφοδον ἐποιήσαντο οἱ βάρβαροι ἱππεῖς προσθαλόντες, οὔτε περικαθήσαντες, οὔτ' ἄλλο μάχης εἶδος ἐπιχείρησαντες, οὐδ' ὅσον γοῦν ἀπόπειραν τῆς ἀλώσεως τοῦ χωρίου λαβεῖν, ἀλλ' ἐπελθόντες καὶ γνώμη καὶ χειρὶ μιαίφονη εἶδον καὶ ἀπῆλθον! οἱ δ' ἐκ τῶν ἄνωθεν παμπληθεὶ συμπλακέντες εἰς μάχην καὶ συνετρίβησαν! Τρεῖς σχεδὸν ὀλοκλήρους ἐνιαυτοὺς τὰ πολλὰ τῆς Πελοποννήσου πορθήσας ὁ Αἰγύπτιος, καὶ πάντα τὰ πέριξ τῆς μεγάλου Σπηλαιίου λεηλατήσας, αὐτὸ τὸ μέγα Σπήλαιον παρθένον ἀφῆκεν ἄψαυστον καὶ ἀκήρατον (καίτοι λύσαν ἄσχετον λυσσῶν ὁ χριστομάχος εἰς ἄλωσιν αὐτοῦ, καὶ μέχρι θεμελίων κατασκαφῆν)· οὐδ' ἄλλοτε οὐδέποτε ἐστράτευσε κατὰ τῆς Μονῆς, ἕως οὗ τέλος, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἔρρων, καὶ κακὸς κακῶς φθειρόμενος. Οὕτως ἡ θεὰ δύναμις, ἥς ἐστὶ τὰ σύμπαντα δοῦλα, θαυματοῦται μὲν ὅταν τοὺς ἔρους τῆς φύσεως παντοδυνάμως μεταποιῇ, θαυματοῦται δὲ καὶ ὅταν τοὺς πονηροὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκτυφλοῖ πρὸς τὰς κακουργίας, καὶ **«ἀθετῇ μὲν λογισμοὺς λαῶν, ἀθετῇ δὲ καὶ βουλὰς ἀρχόντων»** καὶ **«δράσσηται σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»**, σφύσσουσα τοὺς ἐκλεκτοὺς, καὶ ἐλεοῦσα, **ὃν ἂν ἐλεῇ**, καὶ τελειοῦσα τὸ κράτος αὐτῆς ἐν ἀσθενείᾳ. Καὶ μένει λοιπὸν αἰδίδιμος καὶ οὗτος τῆς νίκης ὁ στέφανος, ὃν ἡ Παντάνασσα περιέθηκεν εἰς τὸ ἡγιασμένον αὐτῆς σκήνωμα, τρόπαιον καὶ τοῦτο τῆς εὐσεβείας στήσασα κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀκατάλυτον, καὶ τῆς Πελοποννήσου πάσης

ἀνάλωτον προμαχῶνα καὶ πύργον ἰσχύος, εἰς ψυχῶν σωτηρίαν καὶ δόξαν Θεοῦ.

Ἰκανοῦσι ταῦτα τὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν θαυμάτων, ὅσα ἡ ἀκένωτος τῆς Θεομήτορος χάρις διὰ τῆς ἐν τῷ Σπηλαίῳ τεθησαυρισμένης Ἀποστολικῆς αὐτῆς Εἰκόνης πολλάκις ἐτέλεσε, καὶ τελεῖ, καὶ δι' αἰῶνος τελέσει πρὸς πάντας τοὺς μετὰ πίστεως προσιόντας. Ἡμεῖς δὲ πέρας ἤδη εἰς τὴν Βιογραφίαν τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ εἰς ὅλον τὸ Προσκυνητήριον ἡ Κτιτορικὸν τῆς Σπηλαιώτιδος Μονῆς ἐπιθέντες διὰ τῆς θείας χάριτος, ἐγκομβοῦμεν τὸ βιβλίον ἐπάγοντες, ὡς ἱερὰν κορωνίδα, χαριστήριον ἱκεσίαν, ἣν πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν ἁγίων ἁγίαν ἐκ βάθους καρδίας ἐπιφωνοῦμεν. Σὲ τοίνυν, ὦ Παντάνασσα καὶ Παντευλόγητε Δέσποινα, ἣν ἐν οὐρανοῖς εὐφημοῦσιν αἱ τῶν Ἀγγέλων χορεῖαι καὶ πάντα τῶν ἁγίων τὰ τάγματα, Σέ, Μητὲρ Θεοῦ, καὶ Μητὲρ πιστῶν, ἣν πᾶσαι τῶν εὐσεβῶν αἱ γενεαὶ (καθὼς προεφήτευσας) μακαρίζουσι, Σέ, Παμμακάριστε, πιστῶς εὐλογοῦμεν, καὶ δοξάζομεν ἀσιγήτως ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀνακράζοντες **«Χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ»**! Εὐλόγηταί Σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί Σου τὸ κράτος, ἐθαυμαστώθῃ τὰ θαύματα. Γῆ καὶ οὐρανὸς τὴν θεομητορικὴν Σου προσκυνοῦσιν ἀξίαν, καὶ πᾶσά Σε ἡ Ἐκκλησία δοξάζει, καὶ τῆς παναχράντου Σου μορφῆς τὸν ἁγιώτατον τύπον πάντες οἱ πιστοὶ σχετικῶς προσκυνοῦμεν· καὶ ὅπου ποτ' ἂν ἴδωμεν τὰς σεπτὰς εἰκόνας Σου σεβόμεθα καὶ τιμῶμεν ἀπάσας, τὰς τε ἄλλας ἐπίσης, αἵτινες διεγείρουσι τῶν πιστῶν τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἐν ὅσαις ἰδίως τὴν χάριν Σου φανεροῖς, κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν προσιόντων· καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Σπηλαιώτιδος ταύτης τῆς παναγίας Σου εἰκόνης, ὦ Παμβασίλισσα ποιεῖς, ἣν ἀποστολικά μὲν χεῖρες κατὰ θεῖαν νεῦσιν ἐξετύπωσαν, Σὺ δὲ Παρθενομῆτορ αὐτῇ, ζῶσα ἐτι ἐπὶ τῆς γῆς, τοῖς τε παναχίοις ὀφθαλμοῖς Σου κατείδες αὐτὴν εὐμενῶς, καὶ ταῖς παναχράντοις Σου χερσὶν ἐψηλάφησας, καὶ τῇ ζωηφόρῳ Σου φωνῇ χαριτοδρῦτως ἠδλόγησας, καὶ εἰς τὸ ἱερόν Σου Σπήλαιον ἀνέκαθεν θησαυρισθῆναι κατηξίωσας, ἀφθαρτον καὶ ἀκήρατον εἰς αἰῶνας διατηροῦσα. Εὐχαριστοῦμέν Σοι πάντες, ὦ Δέσποινα, ὑπὲρ πάντων τῶν εὐεργετημάτων, ὅσα τε κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐποίησας τοῖς πα-

τράσιν ἡμῶν, καὶ ὅσα καὶ νῦν εἰς ἡμᾶς ἐθαυματούργησας προφανέ-
στατα, καὶ καθ' ἐκάστην θαυματουργεῖς. Καὶ καρδίᾳ καὶ νῷ καὶ
ψυχῇ καὶ φωνῇ τὰς πρὸς ἡμᾶς Σου χάριτας ὁμολογοῦμεν, καὶ
πρόμαχον ἀήττητον διαρρήδην Σε κηρύττομεν, καὶ προστάτιν ἡμῶν
ἀκαταίσχυντον· καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἕκαστοι, καὶ ἀλλήλους, καὶ τὰς
ψυχάς, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὴν ἁγίαν ἡμῶν Μονὴν (μᾶλλον δὲ
τὴν Σὴν) ἐπὶ Σε διὰ παντὸς ἀνατιθέμεθα, καὶ διὰ Σοῦ τῷ Θεῷ. Σοὶ
τὰ σῶστρο, Σοὶ τὰ νικητήρια ἐπιγράφομεν. Καὶ Σε παρακαλοῦ-
μεν καὶ ἱκετεύομεν, καὶ πρέσβυν ζείποτε πρὸς Θεὸν προβαλλόμεθα.
Σὲ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τὴν ἀναψυχὴν, τὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀγαλ-
λίωμα, τῶν ὀμμάτων τὸν φωτισμόν, τῶν στομάτων τὸν γλυκασμόν,
τὴν βοήθειαν τῶν ἀβοηθήτων, τῶν ἐν ἀνάγκαις τὴν λύτρωσιν, τῶν
ἐν εὐτυχίαις τὴν χειραγωγόν, τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ἐλπίδα, τῶν ἐχα-
ρέτων τὸ στήριγμα! Ὁ παντελεῆμον Κυρία καὶ Κυριώνυμε Μαριάμ,
τὸ ὄνομα τὸ προσκυνητὸν καὶ δεδοξασμένον, Σὺ τοῦ ἀνθρωπίνου γέ-
νορος ἡ δόξα, τῶν ἁγίων ἡ ἰσχύς, τῶν Ἀγγέλων τὸ θαῦμα, τὸ πλῆ-
ρωμα τῶν χαρισμάτων τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ ἀειπάσθενος
Μήτηρ τοῦ σεσάρκωμένου Θεοῦ Λόγου, ἀνύμφευτος Νύμφη τοῦ Θεοῦ
καὶ Πατρός, ἡ ἐξαίρετος κατοικία τῆς ὁμοουσίου καὶ παντατίου
Τριάδος, Σὺ καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὴν Ἐκκλησίαν
στερέωσον, καὶ πᾶσαν χώραν τῶν εὐσεβῶν, καὶ τὴν Ἑλλάδα Σου
πᾶσαν μετὰ τῆς ἱερᾶς Σου Μογῆς ταύτης ἐκ παντοίων κινδύνων διά-
σῃσον, καὶ ἐνίσχυσον ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ κράτυνον ἐν τῇ
πίστει, καὶ διαφύλαξον ὀρθόδοξον, ἕως ἂν ὁ Σὸς Υἱὸς ἔλθῃ κρίναι
τὸν κόσμον ἅπαντα κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ· ᾧ ἡ δόξα
καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΟ Α'. ΚΑΙ Β'. ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ

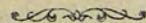
ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΥ

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ, ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ ΤΑ ΕΦΕΞΗΣ:

- α') Τὸ Χρυσόβουλλον τοῦ αἰδίδιμου Αὐτοκράτορος Ἰωάννου
ταῦ Κατακουζηνοῦ.
β') Πέντε Σιγγίλλια γράμματα τῶν παναγιωτάτων καὶ Οἰκου-
μενικῶν Πατριαρχῶν.
γ') Τρία Χρυσόβουλλα τῶν εὐσεβεστάτων Ἐγεμόνων τῆς Οὐγ-
ροβλαχίας.
δ') Δύο διατάγματα τῆς πρώην ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου Βενετι-
κῆς Ἐξουσίας.
ε') Τρία τῆς παρελθούσης Ὀθωμανικῆς.

Α'.

Ο ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΙΔΙΔΙΜΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ.

† Ἐπεὶ ὁ τιμιώτατος Καθηγούμενος τῆς κατὰ τὴν Πελοπόν-
νησον σεδασμίας Μονῆς τῆς βασιλείας μου, τῆς εἰς ὄνομα τιμωμέ-
νης τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημέ-
νης Μεγασπηλαιωτίσσης, τῆς παρὰ τοῦ ἱερωτάτου ἁγίου Ἀποστόλου
καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθείσης, ἀρχιμανδρίτης τε καὶ πρω-

τοσύγκελλος κύριος Μάρκος ἀνέφερεν, ὡς ἡ κατ' αὐτὸν τοιαύτη σε-
 βασμία Μονῇ κέκτηται διὰ χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τοῦ τε
 αὐθέντου μου τοῦ βασιλέως, τοῦ πάππου τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ
 θειοτάτου μου Δεσπότη καὶ βασιλέως, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας
 μου, τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαριτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπογραφικῶν ἀπο-
 καταστάσεων, καὶ ἐτέρων εὐλόγων δικαιωμάτων μετόχια, καὶ λοιπὰ
 κτήματά τε καὶ ὑποστατικὰ ἐν διαφόροις τοποθεσίαις· ἃ δὴ καὶ κατὰ
 μέρος ἔχουσιν οὕτως. Εἰς τὴν Λαπάταν μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμε-
 νον τοῦ δαίου καὶ θεοφόρου πατρὸς Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου, μετὰ
 τῶν αὐτῷ παρόικων, προσκαθημένων τε καὶ ἐξαλειμματικῶν ὑποστά-
 σεων. Ἔτερον μετόχιον περὶ τὴν Βοστίτζαν εἰς ὄνομα τῆς πανυπε-
 ράγνου τιμώμενον Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος, καὶ ἐπικεκλημένης
 τῆς Περφανερωμένης. Περὶ τὸν Δρόγκον, ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα
 τιμώμενον καὶ αὐτὸ τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος
 καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Συνοδηριωτίσης, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροι-
 κων προσκαθημένων καὶ λοιπῶν δικαίων αὐτοῦ. Περὶ τὸ Μονοδέν-
 δριον, γῆν μοδίων τριακοσίων. Εἰς τὸ χωρίον Βραχνὶ πάροιχοι, τε
 Δημήτριος, καὶ Κωνσταντῖνας οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ Γεώργιος ὁ Βάρ-
 δας. Εἰς τὸ χωρίον τῆς Ζαχλωροῦς, προσκαθημένοι τινες. Εἰς χω-
 ρίον τὴν Δουμενᾶν πάροιχοι καὶ ἐξαλειμματικαὶ ὑποστάσεις, ἃς προ-
 κατεῖχε. Περὶ τὸ καστέλλιον τὸν ἅγιον Ἰωάννην, χειμάδιον τὸ κα-
 λούμενον ἡ Λάμεια· καὶ ἕτερον εἰς τὴν Βλογοκίτζαν μετὰ τοῦ πλη-
 σιάζοντος ἐκεῖσε χωραφίου τοῦ καλουμένου τῆς Προυσσαίνης. Ἡ
 ἡμίσεια μερίς ἡ Λατινικὴ τοῦ χωρίου τῆς Ἀδυσσαίνης, (ὡς τῆς λοι-
 πῆς ἡμισείας μερίδος κατεχομένης παρὰ τινων διαφόρων Ρωμαίων,
 καὶ ὑπὸ χεῖρα τῆς βασιλείας μου), καὶ αἱ ἐκεῖσε πλησιάζουσαι ἐξα-
 λειμματικαὶ ὑποστάσεις τοῦ τε Καρθώνη καὶ τοῦ Νήφωνος· ἀλλὰ
 δὴ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μυλοτόπιον, σὺν τῷ ἐκεῖσε εὕρισκομένῳ παλαιῷ
 Ναφ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου· ἃ δὴ καὶ
 κατέχει, καὶ νέμεται τὸ μέρος τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς ἀνε-
 νοχλήτως καὶ ἀδιασείτως μέχρι τοῦ νῦν. Παρεκάλεσε δὲ ἀρτίως ὁ
 ρηθεὶς τιμώτατος ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος, ἵνα πορίσῃται
 ἐπὶ τούτοις καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου, τὴν τούτου δέησιν
 εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεῖα μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον

ΔΟΓΟΝ ἐπιχορηγῇ καὶ ἐπιθραβεύει τῇ κατ' αὐτὸν τοιαύτῃ σεβασ-
 μίᾳ Μονῇ, δι' οὗ προστάσσει, καὶ διορίζεται εἶναι μὲν καὶ εὕρισκα-
 σθαι τὸν αὐτὸν τιμώτατον πρωτοσύγκελλον εἰς τὴν ἡγουμενίαν καὶ
 προστασίαν τῆς δηλωθείσης Μονῆς ἐφ' ὅρῳ τῆς αὐτοῦ ζωῆς· κατέ-
 χειν δὲ καὶ τὴν τοιαύτην σεβασμίαν Μονὴν καὶ νέμεσθαι καὶ εἰς τὸ
 ἐξῆς τὰ ἀνωτέρω κατὰ μέρος εἰρημένα μετόχια καὶ λοιπὰ ὑποστα-
 τικά, κτήματά τε καὶ βελτιώματα, ἀνενοχλήτως παντάπασιν καὶ ἀδια-
 σείτως, ἔτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, κατὰ τὰς περιλή-
 φεις τῶν προσόντων αὐτῇ, ὡς εἴρηται, χρυσοβούλλων τε καὶ προ-
 σταγμάτων καὶ λοιπῶν εὐλόγων δικαιωμάτων, καὶ ὡς εὕρισκεται
 κατέχουσα ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ὀφείλοντα διατηρεῖσθαι ἀνώ-
 τερα πάσης καὶ παντοίας καταδυναστείας, καὶ ἐπηρείας, καὶ κατα-
 τριβῆς, καὶ διανοχλήσεως ἀδίκου καὶ πλεονεκτικῆς. Τῇ γοῦν ἰσχύϊ
 καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου **ΔΟΓΟΥ** τῆς βασιλείας
 διατηρηθῇ μὲν ὁ διαληφθεὶς τιμώτατος ἱερομόναχος ἀρχιμαν-
 δρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος κύριος Μάρκος εἰς τὴν ἡγουμενίαν καὶ
 προστασίαν τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς ἐφ' ὅρῳ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς,
 ὡς δεδήλωται. Καθεῖξει δὲ καὶ νεμηθῇ καὶ ἡ αὐτὴ σεβασμία
 Μονὴ τὰ προσόντα ταύτῃ καθὼς εἴρηται, κτήματά τε καὶ ὑποστα-
 τικά μετὰ τῆς περιοχῆς, καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τού-
 τοις βελτιωμάτων, κατὰ τὰς περιλήψεις τῶν ἀναγεγραμμένων χρυ-
 σοβούλλων προσταγμάτων τε καὶ λοιπῶν εὐλόγων δικαιωμάτων, ἀνε-
 νοχλήτως πάντῃ καὶ ἀδιασείτως, ἀναφαιρέτως τε καὶ ἀναπο-
 σπάστως, καθὼς κατέχει καὶ νέμεται ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν,
 μηδεμίαν παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων ὀφισταμένη ἐπὶ τῇ τού-
 των κατοχῇ καταδυναστείαν, ἢ ἐπηρεϊάν τινα καὶ κατατριβὴν·
 ἐπειδὴ καὶ τούτου ἐνεκεν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος **ΔΟ-**
ΓΟΣ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεθραβεύθη τῷ ρη-
 θέντι τιμωτάτῳ καθηγουμένῳ ἀρχιμανδρίτῃ καὶ πρωτοσυγκέλλῳ, καὶ
 τῇ κατ' αὐτὸν σεβασμίᾳ Μονῇ δι' ἀσφάλειαν, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα
 Ἀπρίλιον τῆς ἐνεστώσης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ὀκτακο-
 σιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔκτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ
 θεοπρόβλητον ὑπεσημῆνατο κράτος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩ ΘΕΩ ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ
ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΗΝΟΣ.

Β'.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

† Ὡς ἐν σκιᾷ καὶ ζόφῳ κατολισθαίνοντες πάντες περιπολοῦσιν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ φέρειν ἀνέχονται πολλὰ τῶν δεινῶν, ἀγνοοῦντες ὅλως ὧν τε προσήκον ἀντέχεσθαι, καὶ ἀπέχεσθαι τίνων· ἀφορᾷ δέ γε πάντων τὰ διαθήματα, εἴτε τὴν δεξιὰν τρίβον φανῶσι βαδίζειν, εἴτε τὴν ἄλλως ἔχουσαν, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐξομοίωσιν καὶ τὸ πάντῃ ἐλεύθερον καὶ μερίμνης ἀπάσης ἀνεπίδεκτον. Πολλὰ γὰρ πάσχειν στέργουσιν οἱ βασιλεῖς, οὐ δι' ἄλλο τι πολέμους κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ μάχην διεγείροντες, ἢ δεῖξαι ἑαυτοὺς ἀνωτέρους ἀπάσης ὑποταγῆς καὶ δουλείας. Ταύτῃ καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας προστάται παθεῖν ὑφίστανται πολλὰς τὰς τοῦ πονηροῦ προσβολάς, ἵνα φανῶσιν ἀντίτε-
τεροι καὶ νικηταὶ πάντων τῶν αὐτοῦ ἐπηρειῶν, τῆς ψυχοφθόρου αὐτοῦ δουλείας ἑαυτοὺς ἀπαλλάξαντες καὶ πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτῶν διοίκησιν αὐτοῖς θεῶθεν ἐμπιστευθέντας εἶναι, διὰ τὸ τὴν μὲν δουλείαν αἰτίαν εἶναι καὶ πρόξενον φθορᾶς, τὸ δὲ ἐλεύθερον, ἀνέσεως καὶ χαρᾶς. Διὸ καὶ τινὰ τῶν Μοναστηρίων οἱ πάλοι αἰοίδιμοι βασιλεῖς, δι' αἰτίας τινὰς εὐλόγους τῶν ἄλλων προτιμῆσαι βουλόμενοι, τῷ τῆς ἐλευθερίας ἐξαιρέτῳ τρόπῳ καὶ λόγῳ διὰ χρυσοδούλλων ταῦτα ὠχύρωσαν, τῶν λοιπῶν πάντων εὐεργετημάτων τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν τὰ πρῶτα κεκριότες· παρ' ὧν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ με-
γάλη τὰς ἀφορμὰς λαβοῦσα, πράττει τὰ ὅμοια. Εὐρίσκομεν τοίνυν καὶ κατὰ τὴν γῆν τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κερνίτζης, Μοναστήριον, εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἔχον εἰκόνα τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν, Μέγα Σπή-
λαιον κεκλημένον, ὅπερ εἶχε τὸ πάντῃ ἐλεύθερον καὶ ἀδούλωτον παρὰ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ αἰοιδίμων Βασιλέων καὶ Πατριαρχῶν,

δι' ἃς οἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἄνθρωποι οἶδασιν αἰτίας, βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν καλούμενον σταυροπήγιον, ὡς τοῖς πᾶσι καταφανές, καὶ τοῖς μετέπειτα τὰ τε βασιλικά αὐτοῦ χρυσοδούλλα καὶ πατριαρχικά σιγιλλιώδη γράμματα πολλάκις ἰδοῦσι καὶ μετελθοῦσιν. Ὅπερ σφῆζόμενον καὶ φυλαττόμενον μέχρι τοῦ νῦν, καὶ ἐν εὐπορίᾳ διαγόντων πάντων τῶν αὐτῷ ἐνασκειμένων περίπου πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν μοναχῶν, ἐξ ἐπηρείας τοῦ δαίμονος, πυρὸς ἀνάλωμα γέγονε, τῶν πατέρων πρὸς τὸν τρυγητὸν ἐνασχολουμένων· ἀφανισθέντων δὲ πάντων τῶν ἐν τῇ σκευοφυλακίᾳ ἱερῶν σκευῶν, χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν, καὶ ἀμφίων, μόλις ἠδυνήθησαν ἀπαλλάξαι τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν, οἱ παρευρεθέντες μοναχοί. Δεηθέντων οὖν, διὰ τοῦ παρόντος ἢ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἢ περὶ αὐτὴν ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων σύνοδος, διορίζεται γράφουσα, ἵνα τὸ σεβάσιμον πατριαρχικὸν βασιλικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον, εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸ καὶ Μέγα Σπήλαιον καλούμενον, καθὰ ἀφ' οὗ ἤρξατο τοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι Μοναστήριον ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἐλευθερίαν τὴν σταυροπηγιακὴν, παντελεύθερον ὂν, ἀδούλωτον, καὶ ἀδέσποτον, καὶ ἀκαταζήτητον παρὰ παντὸς προσώπου τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερατευόντων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερνίτζης καὶ τῶν πλησίον πάντων· μηδὲν τέλος παρέχον τινὶ μέχρι καὶ ὁδοῦ, ἐκτὸς τῶν διακοσίων ἄσπρων, τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἑτησίως, ὑποταγῆς χάριν· τὸν αὐτὸν τρόπον βουλόμεθα καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα εἶναι τὸ Μοναστήριον αὐτὸ τὸ σταυροπηγιακὸν καὶ πατριαρχικόν, ἀδούλωτον, ἀδέσποτον, καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς προσώπου, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον, ἢ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὰ προρρηθέντα διακόσια ἄσπρα, ὑποταγῆς χάριν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ κατὰ τύχην ἐκείθεν διαπερῶντες πατριαρχικοὶ ἐξαρχοὶ ἔχουσιν ἄδειαν ἢ ἐξουσίαν τινὰ καταπατεῖν τὸ αὐτὸ Μοναστήριον, καὶ ἐνοχλεῖν τοὺς ἐν αὐτῷ πατέρας κατὰ τι, καὶ ζητεῖν ἐπ' ὀνόματι πατριαρχικῷ ζημιῶν αὐτοὺς. Τοὺς δὲ ἡγουμένους τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ ἐκλέγεσθαι κατ' ἔτος, καὶ ἀλλάττεσθαι, καὶ ἀντικαθίστασθαι ἕτερον, τοῦ πρώτου τῆς ἡγουμενείας παραίτησιν ποιουμένου· Καὶ προσέτι μνημονεύειν αὐτοὺς τοῦ

πατριαρχικοῦ ὀνόματος παρρησία ἐπ' ἐκκλησίας, κατὰ τὴν συνήθειαν· καὶ διάγειν αὐτοὺς κατὰ τὴν πάλαι συνήθειαν τὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς· τὰς δὲ χειροτονίας αὐτῶν γίνεσθαι παρ' ὧν ἂν αὐτοὶ βούλονται τῶν ἀρχιερέων, ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως. Ταῦτα πάντα βουλόμεθα μένειν ἀδιαλώδητα καὶ ἀπαρεγχείρητα καὶ ἀμετάτρεπτα μέχρι παντός· καὶ μηδένα τῶν πάντων ἔχειν ἄδειαν διασεῖσαι αὐτοὺς ἐπὶ προφάσει τῆς ἀναλώσεως καὶ φθορᾶς τῶν παρ' αὐτοῖς παλαιγενῶν γραμμάτων, χρυσοδούλλων τε καὶ πατριαρχικῶν σιγίλλωδων, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου, τοῦ παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄν δέ τις τῶν πάντων βουληθῇ ποτὲ ἐνοχλῆσαι αὐτοῖς, ἀρχιερεῦς, ἢ ἱερεὺς, ἢ ἰδιώτης, καὶ ποιῆσαι παρ' ὃ γράφομεν, οἱ μὲν, ἀργοὶ μενέτωσαν πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφωρισμένοι ἔστωσαν παρὰ Θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον, καὶ ἔξω τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικοι καὶ ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς. Ἐπὶ γὰρ τῇ τούτου ἀμετατρέπτῳ βεβαιώσει ἐγράφη τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος βεβαιωτήριον καὶ σιγίλλωδες γράμματα, καὶ ἐπεδόθη τοῖς ἐν τῷ πατριαρχικῷ καὶ βασιλικῷ Μοναστηρίῳ πατράσιν. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τριακοστῷ ἐννάτῳ, ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης.

Παρθένιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος.	Τουρνόβου Παρθένιος.
Χαλκηδόνος Παχώμιος.	Λαρίσσης Γρηγόριος.
Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος.	Ἀγκύρας Λαυρέντιος.
Φιλίππων καὶ Δράμας Γεράσιμος.	Βάρνας Παρθένιος.
Βιζύης Δαμασκηνός.	Πρόφην Ραιδεστοῦ Θεοφάνης.
Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης.	Χίου Κύριλλος.
Λακεδαιμονίας Ἰωάσαφ.	Νέων Πατρῶν Ἰωάσαφ.
Μιτυλήνης Παρθένιος.	Πρόφην Ἀθηνῶν Σωφρόνιος.

Ἰδόντες τὸ παρὸν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα, εὐλαβῶς

προσκυνοῦντες ὑπογράφομεν ἰδίᾳ χειρί. Ταπεινὸς Μητροπολίτης Σεβαστείας Ἀνθίμος, καὶ πάσης Ἀρμενίας ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος. Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ἰδ' τοῦ ἀρχγγ', ἔτους τοῦ Σωτηρίου.

Γ'.

ΠΑ·Ι·ΣΙΟΣ ΕΛΕΩ Θεοῦ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Ἔργον φέριστον, καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς εὖ φρονούσι σπουδῆς τῆς ἀνωτάτω ἐπάξιον κρίνεται, πᾶσαν οἰκοδομὴν καλῶς ἀνωθεν ἀρξαμένην καὶ συντελεσθεῖσαν, εἴτα τῇ τοῦ χρόνου παρόδῳ καὶ ταῖς τοῦ καιροῦ περιστάσεσι πτώσιν τινὰ καὶ ἀνατροπὴν ὑφωμένην, ἀνοικοδομεῖν καὶ ἀνανεοῦν ἐπὶ τῇ προκαταβληθέντι θεμελίῳ, καὶ τῆς διηνεκοῦς αὐτῆς συντηρήσεως λόγον ὅτι πλεῖστον ποιεῖσθαι. Τῆς γὰρ τοῦ πανδαιμάτορος χρόνου ροῆς ταῖς κατὰ τὸ ἀντίξουν αὐτῆς προσβολαῖς ἀμαυροῦν πεφυκυίας τὰ καλῶς φθάσαντα συντελεσθῆναι, οἱ τούτων ἐμφρόνως προεστάναι λαχόντες οὐ διαλείπουσιν ἀναμορφῶντες αὐτά, καὶ εἰς φῶς ἀνακαλοῦντες σφιστικοῖς ἐπιτηδεύμασί τε καὶ ἐπεξεργάσμασιν. Ἀναγκαῖα γοῦν οὕσα ἢ ταιαύτη ἀνάκλησις τε καὶ ἀνανέωσις ἐπὶ πάντων τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων, ὅσα τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθορὰν ἐπιδέχεται, ἀναγκαιοτάτη δῆπουθεν ἐν τοῖς μάλιστα πέφυκεν ἐπὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, εὐαγῶν τε οἰκῶν, καὶ σεβασμιῶν μοναστηρίων ἐνεργουμένη, τῶν ὑποτελούντων τῇ προνοίᾳ καὶ δεφενδεύσει τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ τε καὶ οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὧν τὴν κηδεμονίαν κληρωθέντες θεόθεν οἱ τὰς ἡγίας αὐτοῦ ἐπιτετραμμένοι ὀφείλομεν, ὅση δύναμις, ἀναλαμβάνειν καὶ ἐπανορθοῦν τὰ ἀντιλήψεως δεόμενα τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων, καὶ τούτων μάλιστα ὅσα ἀρχαιοῦς διὰ πρεπῆ καὶ ἀρετῇ διαδόχτα, βασιλικῇ τε ἅμα καὶ πατριαρχικῇ φιλοτιμίᾳ ἐπίσημα διετέλεσαν, ἐπιβεβαιοῦντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐν τῷ καλῷ κατάστασιν διὰ μεταγενεστέρων γραμμάτων, καὶ μὴ ἔαν ἐπιγενέσθαι αὐτοῖς φθορὰν τινὰ καὶ βλάβην ἐκ τῶν τοῦ καιροῦ περιστάσεων. Ταμεῖα γὰρ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καθέστηκεν τὰ ἱερὰ ταῦτα τῶν ψυχῶν φροντιστήρια καὶ

σεβάσμια μοναστήρια· ἐν αὐτοῖς γὰρ ὁ σωφροσύνης ἀσκεῖται τρόπος, καὶ ψυχῶν τελειότης πορίζεται, καὶ βίος θεοφιλῆς ἐκπαιδεύεται, καὶ τῆς ὑπομονῆς καταρτίζεται τὸ σωτήριον κλέος, ὅπου γε καὶ Θεὸς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐπαναπαύεσθαι πιστεύεται· ταύτῃ τοι καὶ κατὰ πάντα καιρὸν ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία τὴν σύστασιν αὐτῶν καὶ συντήρησιν περὶ πολλοῦ ποιουμένη, χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν αὐτοῖς ἐν πᾶσι τρόποις οὐκ ἀπαναίνεται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὰ νῦν προσεκομίσθη καὶ ἐνεφανίσθη ἡμῖν ἴσον ἀρχαίου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ γράμματος, γεγονότος πρὸ χρόνων ἤδη ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ πάλαι ποτὲ Πατριάρχου μακαρίτου κυρίου Παρθενίου, καὶ διαλαμβάνοντος, ὡς ἡ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κερνίτζης εὐρισκομένη ἱερὰ καὶ σεβασμία Μονή, ἡ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπικεκλημένη δὲ Μέγα Σπήλαιον, ἡ ὥσπερ κειμήλιον καὶ θησαυρὸν πολύτιμον ἔχουσα τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν, ἄνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων διετέλεσε βασιλική, πατριαρχική, καὶ σταυροπηγιακή, ἐλευθέρᾳ τε καὶ ἀδούλωτος πάντῃ, ὑπὸ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ αἰοιδίμων βασιλέων καὶ πατριαρχῶν τῇ παντελεῖ ἐλευθερίᾳ καὶ ἀσυδοσίᾳ τετιμημένη, ἅτε καταφανοῦς οὔσης καὶ τοῖς πᾶσι δμολογουμένης τοῖς τε πάλαι καὶ τοῖς μετέπειτα τῆς τοιαύτης αὐτῆς βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, τοῖς θεασαμένοις καὶ ἀνεγνωκόσι τὰ χορηγηθέντα αὐτῇ καὶ σφζόμενα ἐν τῷ τότε βασιλικᾷ τε χρυσόβουλλᾳ καὶ πατριαρχικᾷ σιγιλλιώδῃ γράμματι. Ἦς τινος ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας αὐτῆς σφζομένης τε καὶ φυλαττομένης, καὶ διενεργουμένης ἀνενοχλήτως, ὡς παρὰ πᾶσιν ἐγνωσμένης, διηγόν ἐν ἀνέσει παντες οἱ συνασκούμενοι ἐν αὐτῇ περίπου τοὺς πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν ὀσιώτατοι πατέρες, τέμνοντες ἐλευθέρως τὴν αὐλακα τῆς σωτηρίου ὁδοπορίας αὐτῶν, καὶ τὸν ἐν τῷ μοναδικῷ βίῳ τῆς ἀσκήσεως καὶ ἀρετῆς ἀκωλύτως ἐξασκοῦντες καὶ μετερχόμενοι τρόπον· εἶτα, κρίμασιν οἷς μόνος οἶδε Θεός, συμβᾶν ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος τὴν ἱερὰν Μονὴν ταύτην πυρὶ καταναλωθῆναι, τῶν πατέρων, ὡς φησί, περὶ τὸν τρυγητὸν ἐνασχολουμέ-

Ἡ ἀναβίωσις τοῦ καταχωσθέντος παιδὸς

νων, ἐπομένως διὰ τῆς ἐπιγενομένης ταύτης ὀλεθρίου πυρκαϊᾶς ἀπε-
τεφρώθησαν δυστυχῶς, καὶ κατεκάησαν καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ σκευο-
φυλακείῳ αὐτῆς σφζόμενα ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια συνάμα τοῖς
χρυσοβούλλοις καὶ σιγίλλοις, τῶν παρευρεθέντων πατέρων μόλις
δυνηθέντων διασφάσασθαι καὶ ἐξελεῖσθαι τοῦ πυρὸς τὴν ρηθεῖσαν τῆς
Θεοτόκου εἰκόνα τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν. Μεθ' ἣν
ἀτυχίαν καὶ δεινὴν περίστασιν προσελθόντες τηνικαῦτα οἱ τῆς ἱερᾶς
Μονῆς πατέρες τῇ προνοίᾳ καὶ κηδεμονίᾳ τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ
οἰκουμενικοῦ τούτου Θρόνου, καὶ τὸ ἐπισυμβάν τῆς πυρκαϊᾶς τοῦτο
πάθος ἐκτραγηδύσαντες, καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἀπώλειαν τῶν εἰρη-
μένων χρυσοβούλλων τε καὶ σιγίλλων καὶ λοιπῶν συστατικῶν γραμ-
μάτων τῆς Μονῆς αὐτῶν ταύτης ἐμφανίσαντες καὶ δηλώσαντες, καὶ
πιστώσαντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν τε καὶ αὐτονομίαν τὴν
διὰ βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, ἄλλως τε ἐμ-
φανῆ καὶ κατάδηλον καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμολογουμένην, ὡς εἴρηται, ἐν
τῷ τότε διατελοῦσαν, ἔλαβον παρὰ τοῦ ρηθέντος Πατριάρχου κυρίου
Παρθενίου τὴν ἀνανέωσιν καὶ βεβαίωσιν αὐτῆς διὰ τοῦ διαληφθέντος
συνοδικοῦ γράμματος, ἀποφαινομένου καὶ ἐπιβεβαιωμένου αὐτοῖς τὸ
εἶναι καὶ λέγεσθαι αὐτὴς ὡς καὶ πρότερον τὴν ἱερὰν Μονὴν ταύτην
βασιλικὴν καὶ σταυροπηγιακὴν, καὶ πάντῃ ἐλευθέραν, καὶ ἔχειν
ἀναμφιδόλως καὶ ἀκωλύτως πάντα τὰ ἀνέκαθεν φιλοτιμηθέντα αὐτῇ
τῆς ἐλευθερίας προνόμια, καὶ τὸ μηδεμίαν προσλογίζεσθαι αὐτῇ ἐκ
τῆς περιστατικῆς ταύτης αἰτίας, δηλονότι τῆς τῶν γραμμάτων διὰ
τοῦ πυρὸς ἀπωλείας, ὕφεισιν καὶ ἐλάττωσιν καὶ ἐπήρειαν ἡντιναοῦν
ἐπὶ τοῖς οἷς πεπλούτηκεν ἀνέκαθεν προνομίοις. Ὅπερ ἐπιβεβαιωτή-
ριον γράμμα προσκομίσαντες τὰ νῦν τῇ ἡμῶν μετριότητι, ἐδεήθησαν
μετὰ θερμῆς παρακλήσεως ἐπικυρωθῆναι, καὶ ἐπιβεβαιωθῆναι τὴν
αὐτὴν ταύτην σταυροπηγιακὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ παρ'
ἡμῶν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς διατύπωσιν, καὶ κατὰ τὰ ἀνέκαθεν
φιλοτιμηθέντα προνόμια διὰ παντελοῦς ἀσυνδοσίας, ἀνανεωθῆναι τε
ταῦτα δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγίλλιδους γράμματος.
Ὡν τὴν δέξιν καὶ ἀξίωσιν εὖλογον οὖσαν καὶ δικαίαν εὐμενῶς
ἀποδεξάμενοι, ὡς χρέος ἀπαραίτητον ἔχοντες ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν
τοιούτων ἱερῶν οἰκῶν, καὶ συνιστᾶν τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια καὶ

τὴν ἀνέκαθεν ἐλευθερίαν, ἐπὶ τῷ σφζεσθαι διηγεκῶς ἀνεπηρέαστα
καὶ ἀδιαλύθητα, γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος καὶ ἀποφαινόμεθα
συνδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν
ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ
διαληφθεῖσα κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς
Κερνίτζης διατελοῦσα ἱερὰ καὶ σεβασμία βασιλικὴ τε καὶ πατριαρ-
χικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ Μονή, ἡ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμή-
σεως τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἐπικεκλημένη Μέρα Σπῆ-
λαιον, καθὼς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ χρόνων ἀμνημονεῦτον
ὑπῆρξε καὶ διετέλεσεν ἐλευθερία παντελεῖ καὶ αὐτονομία κεκοσμη-
μένη διὰ βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, οὕτω καὶ
ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, ἕως οὗ ὁ
ἥλιος περιτρέχει τὸν κύκλον αὐτοῦ, ἡ τε καὶ λέγῃται καὶ παρὰ πάν-
των γινώσκῃται βασιλικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ, ἐλευθέρα τε πάντῃ
καὶ ἀδούλωτος, καὶ ἀκαταπάτητος καὶ ἀνεπηρέαστος, καὶ πάντῃ ἀσύ-
δωτος ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ὑποτελούντων αὐτῇ, καὶ ἐν διαφόροις
τόποις κειμένων μετοχίων αὐτῆς, ἅτινα εἰδικῶς εἰσι ταῦτα. Τὸ κατὰ
τὸ χωρίον Στρέζοβαν μετόχιον τῆς Εὐαγγελιστρίας, ὁμοῦ μετὰ τῶν
συνημμένων αὐτῷ χωραφίων καὶ τῆς Ἐκκλησίας· τὸ κατὰ τὰ Μαύρα
Βουνά σὺν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῖς συνημμένοις
αὐτῷ τόποις· τὸ κατὰ τὰ Τρυπία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Σταυρία μετὰ τῆς
Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, καὶ τῶν τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ
τὰ Νεάματα μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καὶ τῶν
τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Θυννεῖα σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ κατὰ
τὰς Φυτεῖας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, σὺν τοῖς τό-
ποις αὐτοῦ· ὁ ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῶν ἐλαιοφύτων καὶ τόπων αὐτοῦ·
τὸ κατὰ τὴν Πανηγυρίστραν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Τριά-
δος, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὸν Σταυροέλατον μετὰ τῆς
Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Σάλ-
μεναν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν τόπων
αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Γουμένιτζαν σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ
Λεχαινά σὺν τῷ ὁσπητίῳ καὶ τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν τῇ παλαιᾷ
Πάτρᾳ ὁσπήτιον σὺν ἄλλοις τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν τῇ Καλαμακίῳ

μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ Μέγα Ἀμπέλιον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· τὸ ἐν τῇ Βοστίτζα μετόχιον μετὰ τῶν τόπων αὐτοῦ· καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ παλαιῶν Πατρῶν, καὶ ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ ἐπισκοπαῖς ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀπηριθμημένων ἀνωτέρω τόπων, οἵτινες εἰσὶν ἀμπέλια, χωράφια, κῆποι καὶ δένδρα, παλαιὰ βασιλικά καὶ λοιπῶν χριστιανῶν ἀφιερῶματα· ἐτι δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τῆς τῶν χριστιανῶν ἀφιερώσεως προσκτῆσεται πράγματα καὶ κτήματα ἡ ἱερὰ Μονὴ αὕτη, ἔχουσι μένειν καὶ ταῦτα πάντα ἀναφαίρετα καὶ ἀκαταπάτητα καὶ ἀνεπηρέαστα, ὡς μετόχια τῆς σταυροπηγιακῆς Μονῆς ταύτης, μηδενὸς πώποτε τολμῶντος μηδὲ τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως Κερνίτζης, ἢ ἄλλου τινὸς τὸ παράπαν, ἢ πατριαρχικοῦ τιнос Ἐξάρχου κατεπεμβαίνειν τῆς ἱερᾶς Μονῆς ταύτης, καὶ ἐνοχλεῖν τοῖς ἐνασκουμένοις αὐτῇ πατράσιν, ἢ δόσιν ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν πολλὴν ἢ ὀλίγην, ἢ ἐπὶ προφάσει ἐξαρχικοῦ δικαιώματος. ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν· ἀλλ' ὑπάρχη ἀσύδοτος εἰς τὸ παντελές, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλουσα παρέχειν μέχρι καὶ ὁβολοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῇ ἀενάως τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὑποκειμένη ἀμέσως τῷ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένικῳ Θρόνῳ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου δεσποζομένη, διεξαγομένη τε καὶ κυβερνωμένη ἐν πάσαις αὐτῆς ταῖς χρεῖαις καὶ ὑποθέσεσιν. Οἱ δ' ἐν αὐτῇ συνασκούμενοι πατέρες, διάγοντες ἐν ἀνέσει καὶ ἐλευθέρως, ὀφείλουσι ζῆν εὐτάκτως καὶ σωφρόνως καὶ κατὰ τὸν ὅρον τοῦ μοναδικοῦ βίου, φροντίζοντες τῆς συστάσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἱερᾶς Μονῆς ταύτης. Καί, ἐπειδὴν ἔχουσι χρεῖαν χειροτονίας, ἔχουσιν ἄδειαν προσκαλεῖν ὃν ἂν βούλωνται ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων, ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν τὰς χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως, ὡς νενόμισται· ἀλλὰ καὶ ἐν στερήσει ἡγουμένου γενομένοι, ἔχουσιν ἄδειαν ἐκλέγειν ἕνα ἐκ τῆς συνοδίας αὐτῶν τὸν κοινῶς ἀναφανέντα ἄξιον, καὶ τοῦτον ἀποκαθιστᾶν ἡγούμενον. Τῷ δὲ κατὰ καιροὺς ἡγουμένῳ τῆς Μονῆς ταύτης παρέχομεν ἄδειαν σφραγίζειν ἀναγνώστας ἔνδον μόνον τῆς Μονῆς αὐτῶν αὐτῆς· καὶ πρὸς τοῦτοις παρέχειν ἄδειαν καὶ τοῖς ἀξίοις καὶ ἐμπείροις ἀναφανεῖσιν ἱερομονάχοις τῆς Μονῆς ταύτης δέχεσθαι τοὺς λογισμοὺς τῶν συνασκουμένων πατέρων, καὶ προσερχομένων χάριν ἐξομολογήσεως ἐξ

αὐτῶν ἔνδον τῆς Μονῆς ταύτης. Μηδένα δὲ τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων ἔχειν ἄδειαν καθιστᾶν ἐπιτρόπους κοσμικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῷ θεωρεῖν τὰς ὑποθέσεις τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν πατέρων καὶ μοναστηριακῶν θεωρεῖσθαι καὶ διεκπεραίνεσθαι. Τοὺς δὲ καθάπαξ προσηλωθέντας τῇ ἱερᾷ Μονῇ ταύτῃ καὶ βαλόντας μετάνοιαν, καὶ τὴν κουράν ἐν αὐτῇ δεξαμένους μηκέτι τολμᾶν λειποτακτεῖν, καὶ ἀναχωρεῖν καὶ φεύγειν ἐξ αὐτῆς χωρὶς ἀδείας τοῦ ἡγουμένου καὶ νομίμου αἰτίας· τὸν δ' ἄλλως τολμήσαντα λειποτακτῆσαι καὶ φυγεῖν, ἱερωμένον μὲν ὄντα ἐνοχον εἶναι καθαιρέσει, μοναχὸν δὲ ἀφορισμοῦ, μέχρι τοῦ ἐπιστρέφαι εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ. Ταῦτα γοῦν πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα καὶ διορισθέντα βουλόμεθα ἔχειν τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν νόμιμον καὶ διηνεκῇ ἐς αἰεὶ, καὶ διαμένειν ἀπαρεγγεῖρητα καὶ ἀμετάπτωτα μέχρι παντός· ὃς δ' ἂν τις καὶ ὁποῖος τολμήσῃ διασεῖσαι καὶ ἀνατρέφαι τι τῶν ἐν τῷ παρόντι διορισθέντων, καὶ τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ τὸ ἀσύδοτον τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς ὅπως οὖν ἐπηρεάσαι, καὶ ἐνόχλησιν τινα καὶ βίαν καὶ δουλείαν ἐπαγαγεῖν αὐτῇ, οἴωδ' ἔτι τῷ τρόπῳ, ἀπ' ἐναντίας φερόμενος τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ συνοδικῇ ἡμῶν ἀποφάσει ταύτῃ, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖας ἂν ἡ τάξεως καὶ ὁποῖου βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος, καὶ ἐνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ ἐδόθη τῇ ρηθείᾳ σεβασμίας Μονῇ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου. Ἐτει Σωτηρίου, αψμά, μηνὶ Μαρτίῳ. Ἰνδικτιῶνος δ'.

Παῖσιος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Καισαρείας Γεράσιμος.

Ἡρακλείας Μελέτιος.

Νικαίας Καλλίνικος.

Χαλκηδόνος Καλλίνικος.

Κυζίκου Γεράσιμος.

Νικομηδείας Ἀνθίμος.

Δέκτων Μακάριος.
Μελενίκου Κύριλλος.
Μετρῶν Ἀνθίμος.

Προύσης Δανιήλ.
Σωζουπόλεως Θεοφάνης.
Ναυπλίας καὶ Ἀργους Νεόφυτος.

Δ'.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ-
ΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Πάντα τὰ αἰτήματα τὰ πρὸς σύστασιν ἱερῶν καὶ σεβασμίων μοναστηρίων καὶ θείων καταγωγίων καὶ σκηνωμάτων γινόμενα ἀποδέχεσθαι δεῖ, καὶ συνιστᾶν, καὶ ἐπικυροῦν γράμμασιν ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ τὸ μόνιμον ἐπάγειν αὐτοῖς καὶ ἀσφαλὲς τρόποις ἐνοῦσι, τιμᾶν τε τὰ ἱερὰ ἐκασταχοῦ κείμενα καὶ σεβάσματα μοναστήρια, ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις κανονικῶς, καὶ δυνατωτέρας διαφενδεύσεως καὶ υπερασπίσεως ἀξιοῦν, καὶ τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν ἐκείνων ἐπινοεῖν καὶ ἐφευρίσκειν εἰς διηνεκὴ αὐτῶν διαμονὴν καὶ συντήρησιν. Οἷς γὰρ τῶν θείων καὶ ἱερῶν σκηνωμάτων μέμηλε φροντίς, τούτους προσήκει ἐναθρόνεσθαι καὶ φιλοτιμεῖσθαι μὴ ἔφ' οἷς ὁ πόρος διαρκῶς καὶ βεβαίως τὰ πρὸς διαμονὴν ἔχει, ἀλλὰ μάλιστα τὴν ἐπιμέλειαν καταβλητέον περὶ ἐκεῖνα, ὅσα περ ἂν ἀπόρως ἔχοντα ἐν κινδύνῳ καταστῇ ἀπωλείας, καὶ μὴ μόνον αὐτοὺς τοῦτο πείναι, ἀλλὰ καὶ οἷτινες ἄλλοι τοιαύτης ἐπιμελείας ὑπομνήσκειεν ἀποδέχεσθαι τε καὶ ἐς δύναμιν ἐπικυροῦν. Αὕτη οὖν ἡ ἐπιμέλεια γεγένηται ἤδη καὶ περὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Οἱ γὰρ χρήσιμοι μαγίστορες ἐκ τοῦ ρουφετίου τῶν καπῆλων, τῶν δουλευόντων ἐν τῇ βασιλευσῇ τῶν πόλεων κατὰ τὸ Φανάριον, δηλαδή, Τσουπαλή, Παλατᾶ, Κοντοσκάλλιον καὶ Ὑψωμαθεῖα, παραστάντες ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, ἀνήγγειλαν καὶ ἐξετραγώδησαν τὰ κατὰ τὸ μοναστήριον τοῦτο δυστυχήματα· πρὸ χρόνων γάρ τινων εἶχον περιποιούμενοι αὐτό, καὶ ἀγωνιζόμενοι καὶ προθυμούμενοι εἰς ἀνάγκησιν τούτου· μὴ κατορθωμένου δὲ αὐτοῖς

τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐρημώσεως ἐπαπειλουμένης, τελευταῖον ἰδίᾳ αὐτῶν γνώμῃ καὶ θελήσει, ἡτήσαντα θερμῶς συνενῶσαι αὐτὸ τοῦτο τὸ μοναστήριον τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, Μεγασπῆλαιον ἐπικεικλημένῳ, εἰς ἀνάσφιν αὐτοῦ· καὶ δῆτα τὴν ἀφιέρωσιν αὐτῶν ταύτην ἐξήτησαν ἐπικυρωθῆναι καὶ κατασφαλισθῆναι διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐν μεμβράναις σιγιλλιώδους γράμματος εἰς μόνιμον καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν, ἵνα μὴ τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει εἰς λήθης ἐμπέσῃ βυθόν, καὶ ἐξίτηλος γένηται ἡ τούτων ἀφιέρωσις. Διὸ τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, εὐλογον οὖσαν καὶ πρὸς ὠφέλειαν καὶ βελτίωσιν τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου ἀφορῶσαν, κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει γράφοντες ἀποφαινόμεθα μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ρηθὲν σεβάσιμον μοναστήριον τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, πάλαι ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν ὑπάρχον τοῦ ρουφετίου τῶν καπῆλων, ὡς διὰ κοινῆς αὐτῶν γνώμης καὶ θελήσεως καὶ προαιρέσεως ἀφιερῶθαι καὶ προσηλωθῆναι τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ Μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, μετὰ πάντων τῶν σκευῶν καὶ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἡδὴ ὄντων, ἀμπελίων τε καὶ κήπων (μπαχσέδων), καὶ τῶν εἰσέπειτα προσκτηθησομένων, ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ προστασίαν τῶν ὁσιωτάτων πατέρων τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ λέγεται καὶ γνωρίζεται μετόχιον ἐκεῖνου, συνηνωμένον καὶ προσηλωμένον καὶ ἀφιερωμένον ἐκείνῳ· δεσποζόμενον καὶ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς ἐνταῦθα εἰς βασιλεύουσιν τὴν διατριβὴν ποιουμένου ἡγουμένου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πατέρων, ὀφείλοντος καὶ προθυμοποιουμένου ἀντιλαμβάνεσθαι τε τούτου ἀμφοτέραις χερσὶ, καὶ ζεοῦσιν προθυμίᾳ φροντίζειν τὰ πρὸς καλλωπισμὸν καὶ σύστασιν καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὔξησιν καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλοντος διδόναι, εἰμὴ τῷ κατὰ τόπον ἀρχιερεῖ καὶ κυριάρχῃ καθ' ἕκαστον ἔτος δεκαεξ

γρόσια, λόγω ἐνοριακῆς ὑποταγῆς, ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χαλκιδόνης ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Βιθυνίας, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος κυρίῳ Παρβενίῳ, μνημονευομένῳ ἐν αὐτῷ τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς κατὰ τόπον προΐσταμένου. Ὅφειλousi δὲ οἱ ρηθέντες μαγίστορες τῶν καπῆλων διδόναι κατ' ἔτος ὑπὲρ μνημοσύνου καὶ ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας ἑκάστον μέρος (σέμπτιον) ἐκ τῶν τριῶν ἀνά ἑκατὸν γρόσια, συμποσούμενα τὰ πάντα εἰς τριακόσια γρόσια. Καὶ δὴ διατρίβοντος ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὄντος ἡγουμένου τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Βησσαρίωνος, παρέδωκαν οἱ ρηθέντες μαγίστορες πρὸς αὐτὸν τοῦτ' αὐτὸ τὸ μοναστήριον ὅστις καὶ ὑπέσχετο φροντίζειν τὰ πρὸς σύστασιν αὐξήσιν τε καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ, καὶ τὰ πρὸς καλλωπισμὸν καὶ εὐπρέπειαν, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν ἐπ' αὐτῷ τοῦτῳ ἐπιμέλειαν. χρείας τε γενομένης ἐπισκευῆς καὶ ἀπαρτισμοῦ ἔχειν αὐτὸν τοῦτον τὸν ἡγούμενον τὴν φροντίδα περὶ πάντων τῶν γενησομένων ἐξόδων καὶ δαπανημάτων, μηδενὸς ἐτέρου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ ἔχοντος εἰς τὸ ἐξῆς μετοχὴν τινα ἢ ἐξουσίαν εἰς αὐτὸ τὸ Μοναστήριον, εἰμὴ μόνον αὐτῶν τῶν πατέρων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὡς γνωριζόμενον καὶ λεγόμενον μετόχιον αὐτοῦ, καὶ κτῆμα ἴδιον καὶ πρᾶγμα ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον. Ὑπέσχετο δὲ ὁ διαληφθεὶς νῦν ἡγούμενος καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐάν ποτε ἰδίᾳ γνώμῃ καὶ προαιρέσει καὶ συγκατανεύσει τῶν ὁσιωτάτων πατέρων τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου παραιτηθῇ τῆς ἐπισκέψεως καὶ φροντίδος αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἢ αὐτός, ἢ ὁ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν διδόναι τὸ ρηθὲν μοναστήριον ἄλλῳ τινι, ἢ ἐσναφίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, εἰμὴ μόνον ταῖς ρηθεῖσι μαγίστοροι τοῦ ρουφετίου τῶν καπῆλων, παρ' ὧν ἔλαβον τοῦτο. Ἐπειδὴν δὲ ἐν στερήσει ἡγουμένου γένηται, ἔχουσιν οἱ πατέρες τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγειν καὶ ἀποκαθιστᾶν κοινῇ γνώμῃ αὐτῶν τὸν σεμνότερον καὶ ἀξιώτερον ἀναφανέντα.

Ὅστις δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐπιχειρήσῃ καὶ τολμήσῃ μετακινήσαι.

πὺς καὶ ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐπικυρωθέντα περὶ τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου, μετοχίου γεγονότος τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τοῦ κατὰ τὴν Πελοπόννησον μεγάλου Σπηλαίου, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖας ἂν ἡ τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου παντοκράτορος, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ σταυροπηγιασθέν, καὶ καταστρωθὲν ἐν τῷ ἱερῷ κώδῃ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃς Ἐκκλησίᾳς, ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἡγουμένῳ κυρίῳ Βησσαρίωνι. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἔκτῳ, κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐπινεμήσεως δ'.

Προκόπιος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐφέσου Σαμουήλ.

Ἡρακλείας Μεθόδιος.

Νικομηδείας Ἀθανάσιος.

Λεγκων Ἀνανίας.

Ἀδριανουπόλεως Καλλίνικος.

Κυζίκου Ἀγάπιος

Χαλκηδόνης Παρθέσιος.

Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος.

Δράμας Γρηγόριος.

Ναυπλίου Μελέτιος.

Ε'.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΕΛΕΦ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

† Ἡ κηδεμονία καὶ πρόνοια τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων Μοναστηρίων, τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ μνημόσυνον αἰώνιον τῶν ὀρθοδόξων κατὰ καιροὺς ἀνεγχεμένων παρὰ φιλοθέων καὶ εὐσεδῶν ἀνδρῶν τῶν ἡγαπηκότων ἐξαιρέτως τὴν εὐπρέπειαν τῶν τοῦ Θεοῦ σκηνωμάτων, οὐ μόνον ὀφειλομένη ἐστὶ καὶ χρειώδης ταῖς παρ' αὐτοῦ ἡξιωμένοις τὴν προστασίαν καὶ μέριμναν καὶ διοίκησιν τῶν τοιούτων εὐαγῶν οἰκῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων τῶν ἄλλων

ἀναγκαιοτάτη καθέστηκεν. Ὅσα γὰρ συνιστῶσι τὴν εὐσέδειαν, καὶ τοῦ Θεοῦ καθαρὰν λατρείαν χαρακτηρίζουσι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν καὶ θεογνωσίαν τοὺς μουσμένους ἐκδιδάσκουσι, καὶ τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν ἐπιβραβεύουσιν, ἐν τούτοις τοῖς ἱεροῖς σκηνώμασι διενεργεῖσθαι ὀφείλουσι καὶ διεκπεραιοῦσθαι· ταύτη τοι καὶ ἡ τούτων διαδοχὴ καὶ συντήρησις ζέοντι πόθῳ φιλοθέως ἀνέκαθεν ἐσπουδάζετο τοῖς εὐαγγελικῶς προῖσταμένοις τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, καὶ ἡ τούτων σύντονος μέριμνα καὶ φροντίς οὐ διέλιπέ ποτε ἀπαραιτήτως ἐνεργουμένη· καὶ γὰρ ἀπρονόητα ἐναπομείναντα καὶ τῆς προσηκούσης κηδεμονίας ἐστερημένα εἰς φθορὰν παρεκτρέπεται, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξίτηλα γίνεται, καὶ τῷ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματι μεγάλη βλάβη καὶ ζημία προστρίβεται. Διὸ καὶ ἡ μετρίτης ἡμῶν, κατὰ θεῖαν νεῦσιν σὺς πνευματικὸς οἶακος τοῦ παγκοίνου σκάφους ἐγκεχειρισμένη οὐ διαλείπει ἀποδέχεσθαι εὐμενῶς τὰς θεοφιλεῖς αἰτήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων γινομένας, ἐπὶ τῷ κατασφαλίξεσθαι αὐτὰς καὶ ἐπικυροῦσθαι, εἰς διαμονὴν καὶ συντήρησιν τῶν ἱερῶν καταγωγίων. Καὶ γὰρ προσεκομίσθη ἡμῖν καὶ πάση τῇ περὶ ἡμᾶς ἀδελφότητι καὶ ἀγίᾳ συνόδῳ ἐν πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ σιγίλλιδες γράμματα. ἔκδοθέν ἐπὶ τοῦ προκατόχου ἡμῶν κατὰ τὸ παρεληλυθὸς χιλιοστὸν ἐπτακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἔκτον σωτήριον ἔτος, κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐπινεμήσεως τετάρτης, περιέχον, ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, οἱ χρήσιμοι μαγίστορες τοῦ ρουφείου τῶν καπῆλων τῶν δουλευόντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων κατὰ τὸ Φανάριον, δηλαδή, Τζουπαλῆ, καὶ Παλατᾶ, καὶ Κοντοσκάλλιον καὶ Ὑψωμαθεῖα, θεῖον ζῆλον ἀναλαβόντες περιποιήσαντο αὐτό, καὶ οὐκ ὀλίγους ἀγῶνας κατέβαλον εἰς ἀνάκτησιν αὐτοῦ· τοῦ δὲ σκοποῦ αὐτῶν μὴ εἰς ἔκδοσιν ἐλθόντος, ἤττησαντο ἐν θερμῶς συνενώσῃ αὐτὸ τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ μεγάλου σπηλαίου ἐπικεκλημένῳ, εἰς ἀνάσωσιν αὐτοῦ καὶ ἀγαθὴν κατάστασιν, ἐνοριακοῦ μὲν τοι τυγχάνοντος. Καὶ δὴ τὴν ἀφίερωσιν αὐτοῦ ταύτην ἀποδεξάμενοι οἱ τοῦ

πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου ὁσιώτατοι Πατέρες, οὐκ ὀλίγους ἀγῶνας καταβαλόντες, περιποιήσαντο πρὸς αὐξήσιν καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἵνα διαμένῃ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν ἐκείνου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἐξητήσαντο ἐν θερμῶς ἀναδειχθῆναι καὶ τοῦτο ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀνηπηρέαστον καὶ ἀσύδοτον, καὶ πάντῃ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ, ἡνωμένον δέ, ἢ προσηλωμένον τῷ πατριαρχικῷ ἡμῶν Μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, συναινούντων ἐν τούτῳ καὶ τῶν μαγιστῶρων ἐκ τοῦ ρουφείου τῶν καπῆλων, καὶ πρὸ πάντων στέργοντος καὶ ἀποδεχομένου τὴν ἔνωσιν ταύτην τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνος, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βιθυνίας, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρίου Ἱερεμίου, ὃς τις ἰδίαις χερσὶ φέρων ἀπεκόμισεν, οἰκεία αὐτοῦ βουλὴ καὶ αὐθαρέτῳ γνώμῃ καὶ ἀδιάστῃ προαιρέσει, τὸ ῥηθὲν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμματα, ἐξαιτούμενος κατὰ ζῆλον φιλόθεον τὴν παντελὴ ἐλευθερίαν τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν ἐπισφράγησιν τῆς αἰτήσεως τῶν ὁσιωτάτων πατέρων, ὥστε ἀποκατασταθῆναι αὐτὸ ἡμέτερον πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν μετὰ πάντων τῶν προσόντων αὐτῷ ἀφιερωμάτων καὶ κτημάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον καὶ ἀκαταπάτητον, συνηνωμένον δὲ καὶ προσηλωμένον τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ μετόχιον ἐκείνου λεγόμενον ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον. Ταύτην οὖν τὴν ἔνθερμον αἴτησιν αὐτῶν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι καὶ ταῖς προσηκούσαις εὐφημίαις καταστεφάμενοι τὴν αὐτοῦ ἱερότητα καὶ τὸν θεοφιλεῖς αὐτοῦ σκοπὸν χρίστομιμήτως προσσηκάμενοι, ὥς εὐλογον καὶ νόμιμον καὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ Μοναστηρίου ἀφορῶντα ἐγνωμεν, γνώμῃ κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει, ἐπινεῦσαι πρὸς τὸ αἶτημα αὐτῶν. Τούτου χάριν γράφοντες ἀπαφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ῥηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ με-

γαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου, ὑπάρχει καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται ἡμέτερον πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον, μετὰ πάντων τῶν ἱερῶν αὐτοῦ σκευῶν καὶ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων, ἀμπελίων καὶ κήπων (μπαχτσέδων), καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, προσηλωμένον δὲ καὶ ἡνωμένον ἀναποσπάστως τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ σεβασμῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ γνωρίζεται μετόχιον ἐκείνου, δεσποζόμενον καὶ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς ἐνταῦθα εἰς βασιλεύουσαν τὰς διατριβὰς ποιουμένου ὁσιωτάτου καθηγουμένου τοῦ Βλάχ Σαραγίου, μετοχίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ τῶν συνασκουμένων αὐτῷ πατέρων, καὶ μόνον ὑπ' αὐτῶν διεξαγόμενον, ἐλεύθερον δέ, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἀκαταπάτητον, καὶ μηδὲν ὀφείλον διδόναι μήτε τῷ κατὰ τόπον ἀρχιερεῖ καὶ κυριάρχῃ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἱερωτάτῃ μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος, μήτε ἄλλῃ τινὶ προσώπῳ ἱερωμένῳ καὶ λαϊκῷ μέχρις ὁδοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς γενόμεται καὶ εἴθισται τοῖς πατριαρχικοῖς ἡμῶν σταυροπηγιακοῖς μοναστηρίοις· μηδ' ἔχη ποτὲ ἄδειαν ὁ κατὰ καιροῦς ἱερωτάτος μητροπολίτης Χαλκηδόνος, μηδ' ἄλλος ὁποιοσοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἱερωμένος, ἢ λαϊκὸς ἐπηρεάσαι, ἐνοχλησαί τε καὶ καταπατήσαι τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σταυροπηγιακὴν ἡμῶν χάριν καὶ ἐλευθερίαν, ἢ ὅλως ἀπαίτησιν τινα πολλὴν ἢ ὀλίγην μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου προβαλεῖν, ἢ βίαν ἐπενεγεῖν τοῖς ἐν αὐτῷ συνασκουμένοις πατράσι καὶ ἰδιώταις, ἐφ' αἰσθητῇ αἰτίᾳ καὶ προφάσει. Οἱ δὲ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι πατέρες ὀφείλουσι διάγειν ἐν εἰρήνῃ, καὶ πολιτεῦσθαι εὐτάκτως, καὶ ρυθμίζεσθαι τὸν ἑαυτῶν βίον κατὰ τὸ μοναδικὸν ἐπαγγελμα καὶ πρὸς τὸν κανόνα τῆς ὀφειλομένης ἀσκήσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἐν χρεῖα χειροτονίας καὶ ἀρχιερατικῆς λειτουργίας καὶ μνημοσύνου γένωνται, ἔχουσι πᾶσαν ἄδειαν προσκαλεῖν, ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων, διὰ πατριαρχικῆς μέντοι ἐκδόσεως, ἐπὶ τῇ ἐκτελεῖν τὰς ἀρχιερατικὰς λειτουργίας καὶ μνημόσυνα καὶ χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως. Ἐτι δὲ ὁ κατὰ καιρὸν προ-

στάμενος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἡγουμενέων, ὡς γηραιὸς καὶ ἄξιος, ἔχει ἄδειαν ἐκτελεῖν τὸ τῆς πνευματικῆς πατρότητος ἱερὸν λειτουργημα, καὶ ἐξομολογεῖν τοὺς προσερχομένους αὐτῷ συγκοινοδιάτας πατέρας καὶ μοναχοὺς καὶ λοιποὺς χριστιανοὺς ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ ἀνερευνᾶν τὰ βάθη τῶν καρδιῶν αὐτῶν, δι' ἐκκλησιαστικοῦ μέντοι ἐνταλτηριώδους γράμματος, ὡς νερόμισται. Τὰς δὲ ἐκλογὰς καὶ ἀποκαταστάσεις τῶν ἐν αὐτῷ προϊσταμένων, καὶ τὰς λοιπὰς μοναστηριακὰς διοικήσεις ἔχουσι ποιεῖν τῇ εἰδήσει καὶ γνώμῃ τῶν πρωτίστων πατέρων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, μηδὲν τολμώντες ἐν μηδενὶ παραβῆναι καὶ ἀθετῆσαι τὴν ἐπιχορηγηθεῖσαν αὐτῷ σταυροπηγιακὴν χάριν, καὶ τὴν ἔνωσιν καὶ προσήλωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου. Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐπιχειρήσῃ οἰσθῆναι τρόπον ἀνατρέψαι ὅπως οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθέντα καὶ ἐπικυρωθέντα, καὶ ὑπὸ δουλείαν ἀγαγεῖν καὶ φόρον τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο Μοναστήριον, ἢ ἀποσπᾶσαι καὶ ἀποξενῶσαι ἀπὸ τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖός ἂν ἢ τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος ὑπάρχει παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ὁμοουσιου καὶ ἀδιαιρέτου μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει καὶ μόνου Θεοῦ, καὶ καταραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ὑπόδικος τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς γέννης. Ταῦτα γοῦν ἀπεφάνθη, καὶ κεκύρωται κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν. Εἰς δὲ τὴν περὶ τούτων ἐνδειξιν καὶ διηγεσὶ τὴν ἀσφάλειαν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συγίλιωδες γράμμα, καταστρωθὲν καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ρηθὲν ἱερὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου. Ἐν ἔτει αψ' ἑ'. κατὰ μῆνα Ἰανουάριον· ἐπιμεμήσεως α'.

Νεόφυτος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.
 Καισαρείας Γρηγόριος. Ἐφέσου Σαμουήλ.
 Ἡρακλείας Μεθόδιος. Κυζίκου Ἀγάπιος.
 Νικομηδείας Ἀθανάσιος. Χαλκηδόνος Ἰερόθεος.
 Δέρκων Ἀνανίας. Ἄρτης Μακάριος.

5.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θείους θεσμούς καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας τυγχάνει διακεκυδερνημένα, πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ· καὶ τὸ κλέος μέγιστον· ὅσα δὲ τοῦ νηπίον παραβαίνει τῶν ὅρων ἐκτρεπόμενα, ἐν τούτοις προφανῆς ἡ ἀκοσμία, καὶ κατὰ μέρος ἡ φθορά, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ τῶν ψυχῶν ἀπώλεια. Εἰ γάρ, καθάπερ οἱ περὶ τῶν καθέκαστα ἐκκλησιῶν νόμοι, οὕτω καὶ οἱ περὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, τῶν ὑπὸ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμένικῷ Θρόνῳ, ἀπαράτρεπτοι διεφυλάττοντο, καὶ τῆς κατὰ νόμους ἐπιμελείας καὶ προστασίας ἀκχεῖν αἰετοῦ παρὰ τῶν αἱ πατριαρχευσόντων, οὐκ ἂν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ δεινὰ τοῖς μοναστηρίοις συνέβαιναν· ἀλλ' ἐπειδὴ, οὐκ οἶδαμεν ὅπως τῶν ἱερῶν παρημελημένων νόμων, εἰς τοσαύτην προήλθον ἀκαταστασίαν καὶ ἐλκεῖν ἀπώλειαν τὰ ἱερὰ ταῦτα καταγῶγια, διὰ ταῦτα εὐθὺς ἀναλειφόσιν ἡμῖν τοὺς οἰκίας τοῦ παγκοίνου τούτου σκάφος, ἔδοξε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὰ παρημελημένα αὐτὰ εὐαγγῆ μοναστηριακά διορθώσασθαι, ἀφορῶσι πρὸς τὸ ἐκείνων συμφέρον, ὡς μέλη γνήσια ὄντα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ τῷ σταυροπηγιακῷ καὶ πατριαρχικῷ προνομίῳ τιμημένα· ἄλλως τε οὐδὲ καινοὺς τινας ἀφ' ἑαυτῶν νόμους φέρομεν, ἀλλ' ἀρχαίους τοῖς ἐνασκουμένοις καὶ γεραροῦς. Τὴν γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς ἐπισκόποις ἐπιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες, τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον προτίθεσθαι διακελεύμενοι, ἵνα, εἴγε δέσιντο, καὶ αὐτοὶ μεταλαμβάνουσιν, ὃν τρόπον ὁ λη'. τῶν Ἀποστόλων Κανόνων, καὶ ὁ κε'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύμῃν ἄλλα καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὅ, τε ια'. καὶ ὁ ιδ', καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ιε', καὶ ὁ μθ'. τῆς ἐν Τρούλλῃ, καὶ ἄλλοι πλείστοι ὅσοι σεπτοὶ νόμοι καὶ κανόνες σαφῶς φαίνονται τὴν τῶν ἱερῶν μοναστηρίων ἐξουσίαν τοῖς ἐπισκόποις διδόντες, ὥστε μεταλαμβάνειν μὲν καὶ αὐτοὺς τῶν δεόντων,

εἴγε δέσιντο εἰς τὰς ἑαυτῶν χρείας, τὴν δὲ περὶ ἑκάστη ἐπιμελείαν μεγίστην τε καὶ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος ποιεῖσθαι, ἵνα προστατεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἡγουμένους ἀποκαθίστουσιν ἐν αὐτοῖς, καλῶς περὶ τῆς ἀξίσεως καὶ βελτιώσεως τούτων ἐπιμελούμενοι, ἵνα μὴ δι' ἀμέλειαν ἐνοχοὶ γένωνται τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίαις. Οἱ δὲ οἰκονόμοι, ἡγούμενοί τε καὶ ἐπίτροποι, διαμένουσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, καὶ δίχα τῆς ἀδείας αὐτῶν μήτε πωλῶσι μήτ' ἀγοράζωσι μοναστηριακόν τι κτῆμα, ἀλλ' οἰκονομῶσι καλῶς πρὸς τὴν ἐκείνων ὁδηγίαν καὶ ἀδειαν· ὅπως μὴ καὶ αὐτοί, ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τούτους ὅρους καὶ κανόνας, βαρυτάτοις ὑποπέσωσι τοῖς ἐπιτιμίαις καὶ τιμωρίαις. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ θεοὶ νόμοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἱερῶν μοναστηρίων. τούτων δὲ τὰ μὲν τοῖς κατὰ τόπον ἐπιτετραμμένοις ἐνοριακὰ τῆς προσήκουσας ἀρχιερατικῆς, ὡς εἰκός, ἐπ' αὐτῇσι τυγχάνει ἐπιμελείας· μόνον δὲ τὰ τῇ σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τιμημένα, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, πρὸ χρόνων πολλῶν παρημέληται καὶ δέον, ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος διοικεῖσθαι αὐτά, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιμελείας τῆς ἀναλόγου ἀξιούσθαι· ὅπως τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχοντα διαμένη, περιποιηται δὲ τὰ προσγενησόμενα ἂν τῶν δὲ φαύλων, τὰ μὲν προσόντα ἀποδιοπομπῇται, τὰ δὲ συμδησόμενα ἂν διακωλύωνται. Τοιαύτην οὖν κατὰ νόμους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν μοναστηρίων καθόλου φροντίδα κατεβάλλομεν, ἐπιθέμενοι, κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν, ἱερὸν τόμον ἀποφαινόμενον συνῶδὰ τοῖς ἱεροῖς νόμοις, καὶ τοῖς ὧδε γραφομένοις, περὶ τῆς ἐξῆς ἀρίστης διοικήσεως ἐκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ εὐνομίας τῶν ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων, καὶ τῆς δυνατῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀμέσου προστασίας αὐτῶν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνανεοῦντες τὰ παλαιγενῆ πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγίλλια δωρεάν, καὶ ἐπικυροῦντες ἅπαρ τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια εἰς διηνεκὴ συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν, μὴ δεόμενα ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως· ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπισκοπῇ Κερνίτζης ἱεροῦ καὶ σεβασμίου Μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπικεκλημένου Μέγα Σπήλαιον. Ἐνεφανίσθη

γὰρ ἤδη ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγilliωδες γράμμα τοῦ αἰοιδίου ἐν πατριάρχεις Παΐσιου, ἐπικυροῦν ἴσον ἀρχαίου συνοδικοῦ γράμματος τοῦ αἰοιδίου Παρθενίου, περιέχοντος, ὅτι τὸ Μοναστήριον τοῦτο ἔχει τὴν σεπτὴν καὶ ἱερὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν ἱστορηθεῖσαν παρὰ τοῦ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· καὶ ὅτι ἀνέκαθεν διὰ σιγillίων καὶ βασιλικῶν χρυσοβούλλων σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετίμηται· καὶ ὅτι ἐν συμβάσει ἐκεῖ πυρκαϊᾷ, κατακαέντων πάντων τῶν ἐν τῇ σκευοφυλακίᾳ χρυσοβούλλων, σιγillίων, καὶ ἄλλων γραμμάτων τε καὶ πραγμάτων, μόλις οἱ ἐκεῖ πατέρες ἠδυνήθησαν διασῶσαι τὴν ρηθεῖσαν ἱερὰν εἰκόνα, χάριτας βρούσαν τοῖς μετ' εὐλαθείας προσερχομένοις· καὶ ἀποφαινόμενον ἵνα τὸ Μοναστήριον τοῦτο, κατὰ τὸ ἔκπαλαι, ὑπάρχῃ πάντῃ ἐλεύθερον σταυροπήγιον, μετὰ τῶν ὑποτελούντων αὐτῷ ἐν διαφόροις τόποις κειμένων μετοχίων, ἅτινα εἰσι ταῦτα: Τὸ κατὰ τὰ Μαύρα Βουνὰ μετόχιον σὺν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ τοῖς συνημμένοις αὐτῷ τόποις· τὸ κατὰ τὰ Τρυπία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· ὁ ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῶν ἐλαιοφύτων καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Πανηγυρίστραν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὸν Σταυροέλατον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Σάλμεναν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Σταυρία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Γουμένιτζαν σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν τῇ παλαιᾷ Πάτρᾳ ὁσπῆτιον σὺν ἄλλοις τόποις· τὸ ἐν τῇ Καλαμακίᾳ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ Μέγα Ἀμπέλιον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· τὸ ἐν τῇ Βοστίτζῃ μετόχιον μετὰ τῶν τόπων αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀμπέλια, χωράφια, κήπους, δένδρα, καὶ ἄλλα ἀφιερῶματα ἔχει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ παλαιῶν Πατρῶν καὶ ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ ἐπισκοπαῖς· μετὰ τούτων οὖν καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερῶμάτων αὐτοῦ ὑπάρχει σταυροπήγιον· καὶ ὅπως ὁ Ἡγούμενος ἔχῃ τὴν ἄδειαν σφραγίζειν ἀναγνώστας ἐνδὸν τῆς Μονῆς· καὶ παρέχειν ἄδειαν καὶ τοῖς ἀξίοις ἱερομονάχοις δέχεσθαι τοὺς λογισμοὺς τῶν συνασκου-

Κτιτορικὸν Μεγ. Σπηλαίου

μένων πατέρων, καὶ μηδεὶς τῶν ἡγουμένων δύνηται καθιστᾶν ἐπιτρόπους κοσμικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἄνδρας, ἐπὶ τῇ θεωρεῖν μοναστηριακὰς αὐτῶν ὑποθέσεις, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν πατέρων αὐταὶ διαπεραίνονται· καὶ μηδεὶς τῶν προσηλωθέντων τῇ Μονῇ ταύτῃ δύνηται λειποτακτεῖν ἄνευ ἀδείας τοῦ ἡγουμένου, καὶ νομίμου αἰτίας· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα πράττων, ἱερωμένος μὲν, ἐνοχος ὑπάρχει καθαίρεσει, μοναχὸς δὲ ἀφορισμῷ, μέχρι τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ. Εἰς ἀνακαίνισιν οὖν τούτου γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ Μοναστήριον τοῦτο μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἀπηριθμημένων μετοχίων αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καρύπι ἐπιλεγόμενου, ὄντος κἀκείνου μετοχίου τοῦ μοναστηρίου τούτου, κατὰ τὸ ἐπὶ τοῦ προπατριαρχεύσαντος Νεοφύτου πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα, καὶ μετὰ τῆς ἐν τῇ Βλάχ Σεραγίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν Ταχτὰ Μιναρὲ Ἐκκλησίας τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, κατὰ τὰ περὶ τούτου πανέκλαμπρα αὐθεντικὰ Χρυσόδουλλα, καὶ μετὰ τοῦ νεωγῆτου μετοχίου τοῦ Ἀλῆ Τσελεπή μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτοῦ καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ὡς ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπάρχει καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ἡμέτερον πατριαρχικόν, σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνενόχλητον παρ' οὐτινοσοῦν προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῇ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔχον καὶ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῇ ἡγούμενον, ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις, φορεῖν ἐπ' ἔκκλησίας μανθῶαν, προχειρίζομενον καὶ πατερίτζαν. Ἀποφαινόμεθα δὲ καὶ τὰ ἐξῆς· ἵνα, πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἀπηλλαγμένον πάσης ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας· δεύτερον δέ, λόγῳ ὑποταγῆς, ἀποδιδῶ καθ' ἑκάστον ἔτος ἀπαραιτήτως γράσια τριακόσια εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ λαμβάνῃ ἐξοφλητικὴν ἀπέδειξιν καὶ οὕτως ἡ διατηροῦν τὸ ἀρχαῖον

γεγραμμένον τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας προνόμιον, καὶ καλῶς διαικούμενον, ὡς μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ Θρόνου· ὁ δ' ἐν αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, ὥσπερ ὁ Ἀρχιερεὺς, οὕτω καὶ αὐτὸς γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἀξιῶται τῆς προσηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρεαίαις καὶ ὑποθέσεσι τρίτον, ἵνα διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα ἐν τῇ διωρισμένῃ κώδικι τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρέη καὶ τὸ τοῦ ἡγουμένου ὄνομα· τέταρτον, τὸ σιγγίλιον αὐτοῦ ἔχει μένειν ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράδατον, μὴ δεόμενον ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς· πέμπτον, ἐπειδὴν ἐν στερήσει ἡγουμένου γένωνται, φυλαττομένης ἀπαραβάτου τῆς ἀρχαίας μοναστηριακῆς τάξεως, ἔχωσιν ἄδειαν ἐκλέγειν ἕνα ἐκ τῆς συνοδίας αὐτῶν, τὸν κοινῶς ἀναφανέντα ἄξιον, καὶ τούτον ἀποκαθιστᾶν ἡγούμενον, ἐκτὸς εἰμὴ εἴη διαφωνία τῶν προκριτοτέρων πατέρων περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου· τότε γὰρ δι' ἐνυπογράφων ἀναφορῶν ὀφείλουσιν ἀναφέρειν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν κατὰ καιροὺς οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, περιγράφοντες ἐν φόβῳ Θεοῦ τὰ ἦθη, τὸν βίον, καὶ τὴν φρόνησιν τῶν εἰς ἐκλογὴν ἐπὶ τῇ ἡγουμενίᾳ προκειμένων μοναστηριακῶν πατέρων, ἵνα, ἐπικρίσεως ἐκκλησιαστικῆς ἀκριβοῦς γενομένης πρὸς τὸ κοινὴ συμφέρον τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ἀποκαθιστᾶται διὰ πατριαρχικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος καὶ διορίζεται ὁ νέος ἡγούμενος, σημειούμενου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῇ ρηθέντι κώδικι· ἕκτον, ἡ σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου νὰ διαιρεθῇ εἰς τμήματα τέσσαρα, καὶ ἡ μὲν λαβὴ παρακατατεθειμένη ὑπάρχει τῇ ἡγουμένῳ, τὰ δὲ τέσσαρα τμήματα, τέσσαρσι συγκοινοδιατάει πατράσιν, ἐκλεγομένοις κοινῶς παρὰ πάντων τῶν συγκοινοδιατῶν πατέρων· ἑβδομον, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ τέσσαρα τμήματα καὶ τὴν λαβὴν, μὴ ἔχωσιν ἄδειαν καθ' ἑαυτοὺς σφραγίζειν μοναστηριακὰς χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκριτοτέρων ἐν ταῖς συγκοινοδιατάει, ὑπογραφομένων κἀκείνων ἰδίαις χερσίν· αἱ δὲ μὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γεγραμμέναι καὶ ἐσφραγισμέναι ὁμολογίαι νομίζονται μὴ τοῦ Μοναστηρίου, ἀλλ' ἰδίαί τῶν κατ' ἰδίαν σφραγισάντων, καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἰδίων ἀποπληρῶσι τὰς

ἐμπεριεχομένας ἐν ταῖς τοιαύταις ἐμολογίαις χρηματικὰς ποσότητας· οὗτοι δέ, δηλαδή ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν τεσσάρων τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς σφραγίδος τμήματα, ἔχουσι πᾶσαν πληρεξουσιότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτιμᾶν, σωφρονίζειν, ἀποβάλλειν ἐκ τῆς Μονῆς τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ ἐκνευροῦντας τοὺς μετερχομένους τὸ ἄθλον τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ πειθομένους, τελευταῖον, διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀναγγέλλειν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὅγδοον, μηδεὶς τοῦ Μοναστηρίου τούτου δύνηται πωλεῖν τοῦ λοιποῦ μοναστηριακὸν ὑποστατικόν, ἄνευ τῆς νομίμου εἰδήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰμὴ μόνον τὰς κατ' ἔτος ἐπικαρπίας, καὶ τὰ γεννήματα, καὶ τὰ μοναστηριακὰ θρέμματα, διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας· ἔννατον, ἐπειδὴν ἐν χρεῖᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχουσιν ἄδειαν προσκαλεῖν εἰς τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο Μοναστήριον, ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων φέροντα ἐγγράφον ἄδειαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικήν, ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτὰς μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως· δέκατον δὲ καὶ τελευταῖον, ὀφείλουσιν οἱ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι δοσιώτατοι πατέρες φυλάττειν τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθέντα, ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαράβατα διὰ παντός, καὶ πείθεσθαι τῷ κατὰ καιροὺς ἡγούμενῳ, καὶ διάγειν σεμνῶς, εἰρηνικῶς, καὶ ἀμέμπτως κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀφορῶντες πρὸς τὴν κοσμιότητα αὐτῶν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν, καὶ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ αὐξήσιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου σταυροπηγιακοῦ καταγωγίου, ἐπόμενοι τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀγρύπνως προνοούσης περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ σταυροπηγιακῶν ἱερῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις διαφυλάττειν τὴν ἀρχαίαν διατύπωσιν ἀπαράτρεπτον· Ὅστις δὲ καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκός, ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, τολμήσῃ παραβῆναι ὁπωσοῦν τὰ ἐν τῷ παρόντι νομίμως καὶ κανονικῶς ἀποφανθέντα, καὶ ἀνατρέψαι τι τῶν ἀνωτέρω καταγεγραμμένων, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἴη καὶ κατηραμένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ὑπόδικος καὶ ἐνοχος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς γεέννης· Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηγεσὶν τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες

γράμμα ἐν μεμβράναις, καταστρωθὲν καὶ τῷ ἱερῷ κώδῃ καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας τῷ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διορισθέντι, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ρηθὲν μοναστήριον· Ἐν ἔτει Σωτηρίου, χριστιανῶν ἑπτακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ ὀγδόῳ, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον, ἐπινεμήσεως πρώτης.

Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐφέσου Σαμουήλ.

Ἡρακλείας Μελέτιος.

Κυζίκου Ἰωαννίκιος.

Νικομηδείας Ἀθανάσιος.

Νικαίας Καλλίνικος.

Δέρκων Μακάριος.

Θεσσαλονίκης Γεράσιμος.

Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας.

Λαρίσης Διονύσιος.

Εὐρίπου Ἰερόθεος.

Ζ'.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΚΙΚΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ, ΕΛΕΓΘΕΟΣ ΑΥΘΕΝΤΗΣ
ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΑΛΙΑΣ

Μέγιστον ὄντως καὶ ἐπαινετὸν παρὰ τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας μεριμνᾶν τοὺς ἐν ἀρχῇ ὄντας, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν καταγωγίων συστάσεως καὶ βελτιώσεως φροντίζειν, καὶ τῆς καλῆς διαγωγῆς αὐτῶν κηδεσθαι· καὶ μέγιστον καύχημα πρὸς Θεὸν οἱ οὕτω διακείμενοι κέκτηνται, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς κατὰ τὸν προφητάνакта Δαβὶδ μετὰ παρρησίας τῷ Θεῷ ἐκδοῦσι, «Κύριε ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου», καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τοῦτο θαρροῦσι παρὰ Θεοῦ ζητεῖν λέγοντες, «Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεδῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου»· ὥστε οἱ περὶ τὴν σύστασιν τῶν ἱερῶν καταγωγίων προσανέχοντες, καὶ τῆς τούτων συστάσεως τε καὶ εὐπρεπείας ἐφιέμενοι εὐτόλμως παρὰ Θεοῦ τὴν ἄφεισιν τῶν ἑαυτῶν ἁμαρτιῶν ἐξαίτουσιν, ἐξιλαίουμενοι τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἱεροὺς αὐτοῦ ναοὺς μερίμνης τε καὶ ἐπιμελείας· καὶ μάλα δικαίως, ἐν αὐτοῖς γὰρ ὑμνεῖται τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα ἀενάως, δοξολογεῖται παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν μετὰ συντριβῆς καρδίας καὶ

ταπεινώσεως. Αὐτῆς τοίνυν ταύτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας, κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίου θεοῦ ἡμῶν Ἰωάννου Γκίκα Βοεβόδα καὶ λοιπῶν φιλελεημόνων ἀδελφῶν ἡμῶν Αὐθεντῶν, φροντίζοντες καὶ ἡμεῖς κατ' ὀφειλὴν ἀπαραίτητον, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν καταγωγῶν συστάσεως ὑπὲρ τι ἄλλο ἐπιμένοντες, ἐγνωμεν, ὡς θεόθεν τὴν διοίκωσιν τοῦ αὐθεντικοῦ Θρόνου τῆς Δακίας λαχόντες καὶ τὰς αὐθεντικὰς αὐτῆς ἡνίας διέποντες, τὴν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων κειμένην ἱερὰν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ **Βλάχ Σεράγιον** κατὰ τὸν **Ταχτά Μιναρέ**, σεμνυνομένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου Κοιμήσεως, ἰδίαν οὖσαν τῆς αὐθεντίας Οὐγκροβλαχίας, προσηλωσάμενοι καὶ ἀφιερῶσαι τῇ ἐν Πελοποννήσῳ οὖσῃ σεβασμῇ μονῇ βασιλικῇ τε καὶ πατριαρχικῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἱστορηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἐπικαλουμένην τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἐπὶ τῇ ἐπισκέπτεισθαι παρὰ τῶν ὁσιωτάτων πατέρων τῆς αὐτῆς μονῆς, διακυβερνᾶσθαι τε καὶ διεξάγεσθαι διὰ παντὸς πρὸς ὁστάσιν αὐτῆς κρεῖττονα καὶ εὐκοσμίαν καὶ αὐξήσειν καὶ βελτίωσιν· καὶ δι' αὐθεντικοῦ ἡμῶν χρυσοβούλλου τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην ἐπικυρῶσαι, ἐπὶ τῇ ἔχειν διὰ παντὸς τὸ μόνιμον, καὶ τὸ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀμετάτρεπτον καὶ ἀμεταποίητον συμπήφων ὄντων ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ἡμῶν ταύτῃ, ὡς ὅλως θεαρέστῃ καὶ ἐνθέου ζήλου πλήρη, καὶ τῶν φιλάτων ἡμῶν υἱῶν. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς πιστῶν ἀρχόντων τοῦ ἡμετέρου αὐθεντικοῦ διδανίου, τοῦ τε δηλαδὴ μεγάλου **Βορνίκου Κωνσταντίνου Κρετσουλεσκούλου**, **Μπάνου Παύλου Κατακουξηνοῦ**, **Βορνίκου Ράδου Βακαρέσκου**, μεγάλου **Σπαθάρη Δημητράκη Γκίκα**, μεγάλου **Δογοθέτου Σωτηρίου Στιριμπέη**, μεγάλου **Βεσιτάρη Μιχαήλ Κατακουξηνοῦ**, **Παχαρνίκου Νικολάου Στιριμπέη**, **Στολνίκου Στεφάνου Τοπλιτζάνου**, **Κωστάκη Κομίσου**, καὶ **Χριστοδούλου Δογοθέτου β'**. ὅπως ἡ ρηθείσα Ἐκκλησία τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κοιμήσεως, ἡ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων κειμένη πλησίον τοῦ **Ταχτά Μιναρέ** εἰς τὸ **Βλάχ Σεράγιον**, μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ὁσπητίων καὶ περιοχῶν καὶ πάντων ὧν κέκτηται κτημάτων ἀφιερωμένη εἶη, λέγῃται τε καὶ γνωρίζεται ἀφιέρωμα τῆς Σεβασμίας ταύτης Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, παρ' αὐτῆς διεξαγο-

μένη καὶ κυβερνωμένη ὡς μετόχιον αὐτῆς, μενούσης τῆς ἀφιερώσεως ταύτης αὐτῇ ἀναποσπάστου καὶ ἀναφαιρέτου εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Ἀξιούμεν δὲ καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἀδελφοὺς αὐθέντας τοὺς ἀναδεχομένους τὴν ἡγεμονικὴν διοίκησιν τοῦ αὐθεντικοῦ τούτου Θρόνου τῆς Οὐγκροβλαχίας κατὰ μίμησιν τοῦ διαληφθέντος ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίου θεοῦ ἡμῶν, ὡς πρωταίτιου ὄντος αὐτῆς τῆς ἀφιερώσεως, μηδὲως διασεῖσαι καὶ ἀνατρέψαι τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην, ἀλλ' ἐπικυρῶσαι καὶ βεβαιῶσαι πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀνεσίν τε καὶ ἀγαλλίασιν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐξεδόθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐν μεμβράνῃ χρυσοβούλλον, καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῇ Μονῇ τῆς θαυματοδρύτου εἰκόνης τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἀψῆθ' ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ. Ἐγράφη ἐν τῷ ἁ χρόνῳ τῆς Οὐγκροβλαχικῆς ἡμῶν αὐθεντίας ἐν Βουκορεστίῳ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΔΕΛΕΑΝΑΡΟΥ ΓΚΙΚΑΣ ΒΒ.

(Τ. Σ.)

Η'.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΤΙΝΟΥ ΣΟΡΤΖΟΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ, ΕΛΕΩΘΕΟΥ ΑΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ

Ἐπειδὴ καὶ ἡ Βλαχία ἔχει ἐν τῇ βασιλικῇ περιφανεστάτῃ καθέδρᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μίαν ἱερὰν Μονὴν ὀνομαζομένην **Βλάχ Σεράγι**, ἣτις εἶναι καὶ κατάλυμα τῶν αὐθεντικῶν ἀνθρώπων, ὅσοι υπάγουσι καὶ ἔρχονται ἐδῶθεν ἐκεῖσε, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἱερὰ αὕτη Μονὴ δὲν ἔχει κἀνὲν αὐθεντικὸν ἔλεος μήτε εἰσόδημα ἀπὸ τῆς Βλαχίας, καθὼς ἄλλα μοναστήρια καὶ μοναὶ ἔχουσιν εἰς διάφορα μέρη καὶ ξένα καὶ ἐντόπια, καὶ μὴδ' ἐκεῖ εἰς βασιλευσούσαν δὲν ἔχει ἀρκετὴν ἐνορίαν συνοίκων (καθὼς καὶ ἄλλαι ἔχουσιν ἐκκλησίαι), ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων νὰ ἡμπορέσῃ νὰ προσθάσῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ οὕτως εἶναι στερημένη πάσης προμηθείας, ἐκρίναμεν ὅτι μία Μονὴ τοῦ τόπου τῆς Βλαχίας εὐρισκομένη εἰς τὴν βασιλικὴν Καθέδραν (τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι πρὸς τιμὴν καὶ χάριν τοῦ τόπου) δὲν εἶναι εὐλογον νὰ ᾖ ἐγκαταλειμμένη, καὶ ἀπεστερημένη πά-

σης βοηθείας τοῦ τόπου τούτου, ἐν ᾧ θεῖω ἐλέει τόσα καὶ τόσα μοναστήρια ἀλλοδαπῇ βοηθοῦνται καὶ κυβερνῶνται μὲ τὰ ἐλέη τῆς Χριστιανικῆς ταύτης ἡγεμονείας· πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ βοηθηται καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἀνήκον ἰδιαιτέρως ἀδοξήθητον μοναστήριον. Διὸ καὶ διὰ τὸ χρέος ὅπερ ἔχει ὁ τόπος οὗτος πρὸς τὸ ρηθὲν ἱερὸν μοναστήριον, καὶ διὰ τὴν εὐλόγησαν ἣν ἔχομεν ἡμεῖς πρὸς ὅλα τὰ ἱερὰ σκηνώματα, καὶ δι' ὅσων καταβάλλομεν προσπάθειαν εἰς τὸ νὰ βλέπωμεν τὰ τε ἄλλα ἱερὰ σκηνώματα καὶ τὸ ρηθὲν ἐντόπιον μοναστήριον μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εὐκοσμίας καὶ χωρὶς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων, ἀπεφασίσαμεν ἐξ οἰκείας μας βουλῆς καὶ προαιρέσεως, καὶ ἐκδίδομεν τὸ παρὸν ἡμέτερον αὐθεντικὸν χρυσόδουλλον, ἵνα λαμβάνῃ ὁ ὁσιώτατος ἡγούμενος (ὅστις εἶναι κηδεμὼν καὶ κυβερνήτης τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς) καθ' ἕκαστον χρόνον ἔλεος καὶ εἰσόδημα ἀπὸ τὸν τόπον τοῦτον, ἐκ τῶν 27 δηλαδὴ **ποπορίων** τῶν ἐν τῇ Καθηλικῇ Ρωμανατζίου (ἅτινα **ποπόρια** δὲν εἶναι μέχρι τοῦδε ἀφιερωμένα εἰς κανὲν ἄλλο μοναστήριον) ἀνὰ δύο ἄσπρα εἰς τὸ μέτρον, καθὼς καὶ ἄλλα μοναστήρια, καὶ τὸ **πάρπαρον** κατὰ τὸ σύνθηες· τὰ δὲ λοιπὰ τρία ἄσπρα νὰ μένωσι καὶ αὐθις αὐθεντικά· τὰ ὅποια **ποπόρια** εἶναι τὰ ἐφεξῆς : Δοπρολοβένι, Φατκόγι, Πραγκοβένι, Βαλένι, Πατζόγιουλ, Πρανέτζουλ Πρασκοβένι, Δοπρονούλ, Ροσιγένι, Ὁσέκα, Κισοβάνι, Βασιγιόρα, Ποπουζελέστι, Πρίζπα ἀπιλέδι, Κιζδαβέστι, Μαροβάνι, Γκαλέσουλ, Σορόι παρσάβου, Δοπροτέστι, Ζόροκλα, Ἀμαρέστι δὲ σοῦς, Κέζος, Τζελέγιουλ, Πούπιτζουλ, Στούδικα, Ρέδια, Γκίρποδου βέρδε· ὡσαύτως νὰ λαμβάνῃ καὶ ἀπὸ τὸ **καδηλῆκι** τοῦ Γκορζίου ἐκ τῶν 89 **ποπορίων**, τῶν μὴ εἰσέτι ἀφιερωμένων, πάλιν ἀνὰ δύο ἄσπρα τὸ μέτρον, καὶ τὸ **πάρπαρον** κατὰ τὸ σύνθηες, ἥτοι ἀπὸ Πράτουγια, Ράσινα, Ρογκόσινα, Βιέσανι, Παράουλ, Καμινέστι, Κοζοτζένι, Δετζέστι, Βατέστι, Γκολδιάνου, Τζέπουλ, Σουρπάφιλε, Τουρπάφι, Πουζέστι, Γκορούγιουλ, Διν πλάσα τζιλότουλου, Διάλου πλοποσόρου, Πεστοζιάνα. Παλτιάνου, Βλαδουλιάνι, Τζιάρκα, Κούκα, Κορνέστι, Στροέστι, Λιψόρα, Ἀρκάνι, Παλτισόρα, Ρίγκουλ, Λιλέστι, Ἀμιζένι διάλου παλάνιλορ, Πορτζάνι, Μεσσένι, Πιρνέτζι, Σιμποτίνουλ, Χουρέζουλ, Σκέλλα, Περκουρίλε, Διάλου πατρίνι, Σαργκόγιουλ, ἡ ρουτζιβαλάρ, Κούρ πάνουλ πιρσέστι,

Τίργκου ζίγιουλου, Βλαδιμίρ, Πετζένι. Πατζόστι, Ζικόγιουτ ὀπίρσιγια, Διν πλάσα ζίγιουλου, Χουραζάνι δὲ αμαράδ, Πισκόγιουλ, Πουσιγιότζι, Κολτζέστι, Τινδολέστι, Γκιτζέστι, Νεγκρένι δινπλάσα αμερέζι, Δὲ σοῦς, Σκράδα περέστι, Ποπέστι, Ρακίτα, Σάκα, Λικουρίτζι, Γκλαβιάνι, Ποζάρουλ, Πογιάνα, Σετζουρίλα, Ἀλούνουλ, Ρόσιγια δέζος, Σιτόγια, Περτζένι, Τζοκάδι, Ποτζοβάλεστε, Ζοστλέστι, Παρέστι, Ποκοάραλε, Τζουπέρτζιλε, Πουντζέστι, τὸ Παρζογιούλ ὅλον τῆς πλάσας Χάρμε ρίζουσι, Γιουράτζι, Διάλου βαλέστι, Κορμανέστι, Πικοόσα, Πλασόγια, Τελέτζι, Διάλουλ μάντζιλορ, Διάλου γκουράνι, Πίλτα, Ἰζ βάρκα, Διάλου κοτένι, Διάλου, Κολτζέστι διν πλάσα τισμένι. Διὰ ταῦτα ὁ ὁσιώτατος ἡγούμενος, ὅστις κατὰ καιρὸν ἐπιστατεῖ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ εἰσοδήματος, ἔχει νὰ διορίξῃ ἐπίτροπόν του, ὅστις νὰ συμπεριέρχηται μετὰ τῶν αὐθεντικῶν **βιναριτζερίδων**, καὶ συγκαταγράφῃ τὴν ποσότητα τῶν μέτρων ἐκείνων, ὅσοι πληρώνουσι **βιναρίτσιον**, καὶ ἐκ τῶν πέντε ἄσπων εἰς τὸ μέτρον ὅσα συνήθως λαμβάνονται, τρία ἄσπρα νὰ λαμβάνωσιν οἱ αὐθεντικοὶ **βιναριτζερίδες**, τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἄσπρα καὶ τὸ **πάρπαρον** νὰ τὰ λαμβάνῃ ὁ θωρισμένος ἐπίτροπος τοῦ μοναστηρίου, χωρὶς νὰ ἔχωσι νὰ ἐπεμβαίνωσι παντάπασιν οἱ αὐθεντικοὶ **βιναριτζερίδες** εἰς τὸ μέρος τοῦ μοναστηρίου. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἄσπων τοῦ **βιναριτζίου** τοῦ μοναστηρίου, ὅσα συναχθῶσιν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα **καδηλίκια**, χρεωστεῖ νὰ δίδῃ ὁ ἡγούμενος τοῦ **Βλάχ Σαραγίου** εἰς τὸ νέον νοσοκομεῖον τὸ κατὰ τὰ Θεραπεία καθ' ἕκαστον χρόνον ἀνὰ διακόσια γρόσια εἰς σύστασιν ἐνὸς πνευματικοῦ, πρὸς παρηγορίαν καὶ ψυχικὴν θεραπείαν τῶν ἐκεῖσε ἀρρώστων· τὰ δὲ λοιπὰ ἄσπρα, ὅσα ἤθελαν συναχθῶσι, νὰ δαπανῶνται εἰς πληρωμὴν τῶν πρὸς εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας φαιδῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁφείλουσι δέ, ὅτε ἡγούμενος καὶ οἱ ἐφημέριοι, νὰ μνημονεύωσι θεόμενοι ἐν ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις ὑπὲρ εἰρήνης καὶ καλῆς καταστάσεως καὶ ἀφθόνου καρποφορίας καὶ σωτηρίας τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος τοῦ τόπου τῆς Βλαχίας. Καὶ δὴ ἄξιούμεν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν αὐθέντας, ὅσοι μετ' ἡμᾶς ἀξιωθῶσι τῆς ἐξουσίας τοῦ αὐθεντικοῦ τούτου θρόνου, ἵνα συμφῶνως ἀνανεώσωσι καὶ ἐπικυρόσωσι τὸ ἔλεος τοῦτο, τὸ ὅποιον κατὰ δίκαιον λόγον ἐχορηγήθη τῇ ρηθέντι ἱερᾷ μοναсти-

ρίῳ· οὕτω γὰρ καὶ τὰ τῆς ἐκλαμπρότητός των χρυσόβουλλα καὶ ἐλέη
ἔσονται παρ' ἄλλοις αὐθένταις ἰσχυρὰ καὶ κύρια καὶ σεβάσμια. Ἐ-
πεκυρώσαμεν δὲ τὸ παρὸν ἡμέτερον χρυσόβουλλον καὶ τῇ ἰδίᾳ τῆς
ἡμετέρας αὐθεντείας ὑπογραφῇ, Ἰωάννης Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σοῦ-
τζος βοεδόδας, καὶ τῇ τῶν φιλότατων ἡμῶν τέκνων, Ἰωάννου βοεδόδα,
Γρηγορίου βοεδόδα καὶ Ἀλεξάνδρου βοεδόδα· ὡσαύτως καὶ πάντων ἀπα-
ξαπλῶς τῶν τιμιωτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τῶν πρώτων τοῦ
ἡμετέρου διδανίου, πᾶν Δημητρίου Γκίκα μεγάλου Μπάνου, πᾶν Στε-
φάνου Βραγκοδάνου μεγάλου Βορνίκου τῆς ἄνω Τζάρας, πᾶν Γρα-
νάνκη Μουρούξη μεγάλου Βορνίκου τῆς κάτω Τζάρας, πᾶν Μανο-
λάκη Βραγκοδάνου μεγάλου Λογοθέτου τῆς ἄνω Τζάρας, πᾶν Γρη-
γορίου Παλιάνου μεγάλου Λογοθέτου τῆς κάτω Τζάρας, πᾶν Γρη-
γορίου Παλασάκη μεγάλου Σπαθάρη, πᾶν Γιαννάκη Βακαρέσκου με-
γάλου Κλουτζιάρη, πᾶν Δημητρίου Ρακοβίτζα μεγάλου Παχαρνίκου,
πᾶν Ἰωάννου Πραϊλόη μεγάλου Στολνίκου, πᾶν Ἀλεξάνδρου Μάνου
μεγάλου Καμαράση, πᾶν Γρηγορίου Δούνα Σλουτσαίρη, πᾶν Κω-
στάκη Παλατζάνου μεγάλου Πιτάρη. Διατάσσομεν τὸν πᾶν Μανω-
λάκη Βραγκοδάνον μεγάλον Λογοθέτην ἐκτελεστήν. Ἐγράφη τὸ
παρὸν ἡμέτερον χρυσόβουλλον κατὰ τὸ β'. ἔτος τῆς πρώτης ἡμῶν
αὐθεντείας ἐνταῦθα ἐν τῇ πρωτευούσῃ πόλει καὶ καθέδρᾳ ἡμῶν,
Βουκορεστίνῃ τῆς Βλαχίας, κατὰ τὸ 1784 ἔτος τὸ Σωτήριον Ἰουνίου 25.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΟΥΤΖΟΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ,
ΑΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.

(Τ. Σ.)

Προσθήκη. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΟΥΤΖΟΣ κτλ.

Ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν ἄνω ρηθέντων **ποπορίων** τέσσαρα εὐρέθη-
σαν πρὸ καιροῦ ἀφιερωμένα εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Πίστριτζας,
ἀντ' ἐκεῖνων ἐπιβραβεύομεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ **Βλάχ Σαραγίου** νὰ
λαμβάνῃ ἀπὸ τὰ **ποπόρια** Λέουλ καὶ Ρακοβίτζα τῶν ἐν τῇ Ρωμα-
νατζίῳ ἀνὰ τρία ἄσπρα τὸ μέτρον, ἐπειδὴ καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἄσπρα
καὶ τὸ πάρπαρον εἶναι ἀφιερωμένα εἰς ἄλλο μοναστήριον. 1785
Νοεμβρίου 25.

(Τ. Σ.)

Θ'.

ΙΩΑΝΝΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΤΣΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ
ΑΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.

Ἐπειδὴ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Μοναστήριον Καρῆπι ἐπονομαζόμε-
νον ἐν τῇ Νήσῳ Ἀντιγόνου, ὅπερ νεωστὶ ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων, ἐν
ᾧ πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου τοῦ
θαυματοουργοῦ, ὑπάρχει γνωστὸν τῇ ἡμετέρᾳ αὐθεντεῖᾳ, ὅτι εὐρίσκε-
ται ἐν πτωχῇ καταστάσει καὶ ἐν στερήσει πολλῶν ἃ χρῆζουσι βοη-
θείας, μὴ ἔχον μέσον νὰ βοηθῆται εἰς τ' ἀναγκαίᾳ του ἐξοδα, καθ'
ἣν πρὸς τὰ θεῖα καταγώγια τρέφομεν εὐλάβειαν εἰς τὸ νὰ συντρέ-
χωμεν, ὅσον τὸ δυνατόν, δὲν παρεδέψαμεν αὐτό. Ἐχομεν δὲ καὶ
ὑπόδειγμα ἐκ τῶν χρυσόβουλων τῶν πρὸ ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγεμόνων,
ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐκυρώσαμεν, ὅσα γε ἐξ αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν, ὅπως
παρέχεται ἐν τῆς ἐνταῦθα Τζάρας εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα ἡ ἀνή-
κουσα βοήθεια τῶν ἐλεῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἡμετέρα Αὐθεντεία διὰ
τοῦ παρόντος αὐθεντικοῦ χρυσοβούλλου, τοῦ δεθέντος τῇ ρηθέντι ἱερῷ
μοναστηρίῳ, διορίζομεν νὰ λαμβάνῃ ἔλεας βιναριτσίου ἀνὰ δύο ἄσπρα
τὸ μέτρον ἀπὸ τρία **ποπόρια** τὰ ἐν τῇ καθολικῇ **Μπουτισέσκου**
κειμένα, ὀνομαζόμενα **Βεσπέσι**, **Μπαδένι**, καὶ **Μπουνιτέλον**, ὅπου
καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ξενοφώντος ἔχει ἀνὰ 3 ἄσπρα τὸ μέτρον.
Ἐν δὲ τῇ καιρῷ τοῦ βιναριτσίου ὀφείλει νὰ διορίξῃ τὸ μοναστήριον
ἐπίτροπον, ὅστις, ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ μοναστηρίου Ξενοφών-
τος καὶ μὲ τοὺς αὐθεντικούς βιναριτζιέριδες, νὰ καταγράψῃ παρευ-
ρισκόμενος παρὼν εἰς τὸ μέτρημα καὶ εἰς τὴν παραλαβὴν τῶν ἄσπρων,
γινομένου καταστίχου, ὥστε νὰ λαμβάνῃ ἐκ τῶν ἄσπρων τὸ μερί-
διόν του σφῶν Ἐξ αὐτῶν δὲ κρατηθήσεται τὸ δέκατον τῶν **Μπο-
δούρων**, οἱ δὲ αὐθεντικοὶ βιναριτζιέριδες νὰ μὴ κρατῶσιν οὐδ' ὀδο-
λὸν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ· μηδὲ νὰ ἀναβάλλωσι τὴν λήψιν τῶν ἄσπρων
ἐπὶ προσχήματι νὰ τὰ δίδωσιν ἐκ τῶν κουσουριῶν· ἀλλὰ γινομένης
τῆς συντάξεως παρὰ τῶν δασμοφόρων ἐγκατοίκων, οἵτινες πληρό-
νουν βιναρίτσιον καὶ εὐρίσκεται καταγεγραμμένον ἐν τῇ καταστίχῳ
του, τότε καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ μοναστηρίου ἀμέσως νὰ λαμβάνῃ τὸ

μερίδιον τῶν ἄσπρων. Διὰ τούτου τοῦ ἐλέους διατάσσομεν νὰ βοη-
θῇται τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Καρῆπι εἰς ὅσας
χρεῖας ἔχει, ὅπως καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πατέρες δέονται τοῦ πανοικτιρμο-
νος Θεοῦ ὑπὲρ τῆς κατευσδόσεως τῆς ἡμετέρας αὐθεντείας, καὶ ὑπὲρ
τῆς εὐφορίας καὶ εὐτυχίας τῆς Τσάρας ταύτης ἐξ ἧς ὠφελοῦνται.
Δεόμεθα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐθεντῶν τῶν μεθ' ἡμᾶς ἀξιω-
θησομένων ἀναδέξεσθαι τοὺς οἶκας τούτου τοῦ Θρόνου, ὅπως εὐδο-
κῇσιν νὰ ἀνακαινίσωσι καὶ ἐπικυρώσωσι τὸ τεταγμένον τοῦτο ἔλεος,
ὥστε καὶ τὰ αὐτῶν ἐλέη νὰ ἦναι ἐν ἰσχύει καὶ ἐνεργείᾳ παρ' ἄλ-
λων. Ἐβεβαιώσαμεν δὲ τὸ παρὸν χρυσόβουλλον δι' ἰδίας ἡμῶν ὑπο-
γραφῆς ἐγὼ Ἰωάννης Γεωργίου Καρᾶσας βοεβόδας, καὶ δι' ὑπογρα-
φῆς τῶν παμφιλτάτων ἡμῶν τέκνων Γεωργίου βοεβόδα, καὶ Κων-
σταντίνου βοεβόδα. Μάρτυρες δὲ οἱ εὐγενέστατοι καὶ πιστοὶ ἄρχον-
τες βουλευταὶ τοῦ Διδανίου τῆς αὐθεντείας ἡμῶν, πᾶν Κωνσταντῖνος
Φιλιππέσκος μέγας Μπάνος· πᾶν Ράδος Γολέσκος μέγας Βόρνικος
τῆς ἄνω Τσάρας· πᾶν Γρηγόριος Μπραγκοβάνος μέγας Βιστιάνης·
πᾶν Γρηγόριος Γκίκας μέγας Λογοθέτης τῆς ἄνω Τσάρας· πᾶν Ρά-
δος Σλαδηνιάνος μέγας Βόρνικος τῆς κάτω Τσάρας· πᾶν Δημητράκος
Ρακοδίτσκις μέγας γ' Βόρνικος· πᾶν Ἰσνράτης Κροτσουλέσκος μέγας
δ' Βόρνικος· πᾶν Σωριδιάνης Σλαδηνιάνος μέγας Λογοθέτης τῆς κάτω
Τσάρας· πᾶν Κωνσταντῖνος Σοῦτζος μέγας Χάτμανος· πᾶν Μιχαλά-
κης Μάνος μέγας Βόρνικος τῆς πολιτείας· καὶ λοιποί.

Ἐγράφη τὸ παρὸν ἡμέτερον χρυσόβουλλον τῷ β' ἔτει τῆς ἡμῶν
αὐθεντείας ἐν Βουκορεστῷ 1814 Ἀπριλίῳ 5.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΤΣΑΣ ΒΒ.

(Τ. Σ.)

Γ'.

ΒΕΝΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

*Παρὰ τοῦ εὐγενοῦς καὶ σοφοῦ ἀνδρὸς Ἀντωνίου Ζήνου,
Γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον στρα-
τευμάτων, πίστιν, ἀγάπην, ὑγείαν καὶ φιλίαν.*

Ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν σεβαστὴν Γαληνότητά μας ὁ Ἅγού-

μενος καὶ οἱ Καλόγηροι τῆς Μονῆς τῆς ἀφιερωμένης εἰς τὴν ὑπε-
ραγίαν Θεοτόκον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῶν
Καλαβρύτων, καὶ δι' εὐσεβιάτου ἀνκφορᾶς τῶν ἐπαρεκάλεσαν, ὅτι
μὲ ἐκείνον τὸν φόρον τοῦ δεκάτου, ὅσος ἐγκριθῇ δίκαιον νὰ προσ-
διορισθῇ παρὰ τῆς δημοσίου ἐξουσίας, νὰ συγχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ
εἰρηνικὴ κάρπωσις τῶν κτημάτων, ὡς διωρισμένη πρὸς ἐξοικονόμησιν
τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου αὐτοῦ. Περὶ τῆς παρακλήσεως αὐτῶν
ἐλήφθησαν αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίες, καὶ ἰδοὺ κατὰ τὴν τούτων
συνέπειαν ἐκδίδει ἡ Γερουσία τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Ὅτι ἐπάνω εἰς
τὰ κτήματα καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου, ὅσῃν
κατὰ τὸ παρὸν κατέχει νὰ πληρῶνῃται μέχρι νέας δημοσίας ἀπο-
φάσεως τὸ χρέος τοῦ δεκάτου φόρου εἰς ριάλια 200 κατ' ἔτος, δι-
ευθύνθησαν ἤδη πρὸς τὴν αὐτοῦ Γαληνότητα τὸν Γενικὸν ἀρχηγὸν
τῆς θαλάσσης αἱ εἰδοποιήσεις δι' ἐκεῖνας τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας
ἡ ἰδία του φρόνησις ἐνέκρινεν ἀναγκαίως νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὴν προ-
θεσμίαν μας πρὸς παρηγορίαν τῶν ἱκετῶν.

Ἐδόθη ἐν τῷ Δουκικῷ οἰκήματι· τῇ 5 Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 3.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΗΝΟΣ, κτλ.

ΑΓΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΓΑΛΛΑΔΙΝΟΣ Γραμματεὺς.

Τῇ 11 Φεβρουαρίου 1693, (ἔτους νέου) ἐν Πάτραις

Ἐπαρουσιάσθη εἰς χεῖρας τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ἐξοχωτάτου
Ἀντωνίου Ζήνου, γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν στρατευμάτων ἐν ἐνε-
ργείᾳ παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας τοῦ μεγάλου
Σπηλαίου. Παρεδέχθη αὐτὴν διὰ τὴν ἀπαράλλακτον ἐκτέλεσίν της.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΗΝΟΣ, κτλ.

ΑΓΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΓΑΛΛΑΔΙΝΟΣ Γραμματεὺς.

1693 Φεβρουαρίου 12 (ἔτ. ν.) ἐν Πάτραις. Κατεχωρίσθη εἰς τὸ
βιβλίον τῆς συλλογιστικῆς ὑπηρεσίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΓΟΡΑΣ Γραμματεὺς.

ΙΑ'.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἰωάννης Κορνήλιος, χάριτι θεῆς ἡγεμὼν τῶν Βενετῶν καὶ ἐνὸς ἐκάστου ὑμῶν, καὶ σοφώτατος ἀνὴρ, διατάσσει πρὸς τοὺς γραμματεῖς, ὀπλαρχηγούς, εἰσπράκτορας, καὶ λοιποὺς ὑπηκόους πάσης γῆς καὶ τόπου τῆς ἐξουσίας μου, καὶ πρὸς τοὺς διαδόχους μου τοὺς πιστοὺς καὶ ἀγαπητοὺς ἐπευχόμενος ὑγείαν καὶ ἀγάπην.

Σὰς γνωστοποιούμεν, ὅτι τῇ 29 ἡμέρᾳ τοῦ ἐκπνέοντος μηνός, ἐν τῇ ἡγεμονικῇ ἡμῶν συμβουλίᾳ ὁ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικῆς ἐξετάσεως διωρισμένος Κύριος Ἰωάννης Λεπομάνος Ἀνέμ. Κόμης καθυπέβαλεν ἡμῖν πρότασιν, ἣτις καὶ παρεδέχθη ὡς πρέπουσα εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀξιοπρέπειαν τῆς ἡμετέρας κυριαρχίας, ἵνα προβληθῶσι καὶ διαταχθῶσι τὰ μέσα τῆς δικαιοσύνης, ὥστε ἕκαστος εἰς τὴν ἐλευθέραν ἡμῶν ἐπικράτειαν νὰ δύναται νὰ ζῇ εἰρηνικῶς, καὶ νὰ νέμεται καὶ χαίρῃ τὰ ἀγαθὰ του, νὰ τιμωρῶνται δὲ διὰ τῶν ἀνηκουσῶν ποινῶν πρὸς παραδειγματισμὸν οἱ κακοποιοί. Καὶ ἐπειδὴ διὰ ταπεινῆς ἱκεσίας τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρύτων κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς Ἀχαΐας, καὶ τοῦ Ἱερομ. Σεραφεῖμ Φραντζῆ, ἀντιπροσώπου τῆς αὐτῆς ἁγίας Μονῆς, ἀνεφέρθη εἰς τοὺς ἡμετέρους συνηγόρους, ὅτι διάφοροι ἄγνωστοι κλέπται καὶ κακοῦργοι προξενοῦσιν εἰς αὐτοὺς ἡμέραν καὶ νύκτα μεγάλας ζημίας εἰς τὰ ὑποστατικά των, γαίαις, πεδιάδας, λειβάδια, βοσκάς, μύλους, βουνά, οἰκίας, ἀλλὰς κήπους, δένδρα, ἀμπελῶνας, καστανῶνας, λίμνας, νερά, ὕδραγωγεία, περιστερῶνας καὶ ἄλλα κτήματά των τοποθετημένα εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, κόπτοντες τὰ δένδρα καὶ τὰ κούρβουλα καὶ ξυλικὴν μετὰ διαφόρων καρπῶν, συντριβόντες καὶ χαλῶντες τοὺς φράκτας καὶ ἄλλα περιτειχίσματα κτισμένα διὰ τὰ ὕδατα καὶ τὰ ζῶα, βόσκοντες ζῶα διαφόρων εἰδῶν, κλέπτοντες σιτάρια, κριθάρια, ἀστά-

χυα, γεννήματα, ξύλα, λινάρια, σανόν, μέλι, σταφύλια καὶ ὀπωρικά καὶ ἄλλους καρπούς, οἷτινες γίνονται ἐκεῖ, κάμνοντες πολλὰς διόδους καὶ διαβάσεις καὶ ἔφιπποι καὶ πεζοὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ ὑποστατικά καὶ τὴν φυτευμένην γῆν, καὶ ἀνασπῶντες δένδρα, κατεδαφίζοντες τοίχους, ἀναθαίνοντες καὶ πᾶνοντες τοὺς δρόμους, χαλῶντες τὰ χανδάκια καὶ τὰς γούδας, ἀνοίγοντες σκάμματα, ἀρπάζοντες ζῶα καὶ αὐτὰς τὰς ὀρνίθας καὶ τὰ περιστέρια, καὶ σκοτόνοντες ὡς καὶ τὰ ὀρνιθόπουλα καὶ περιστερόπουλα, ὀφθαρεύοντες εἰς τὰς λίμνας καὶ ἰχθυοτροφεῖα καὶ ἀρπάζοντες τὰ ὑψάρια, καὶ τέλοςπάντων μυρίας ἄλλας τοιαύτας ἀνυποφόρους ζημίας προξενούντες, τὰς ὁποίας ἐὰν τὰ μέσα τῆς δικαιοσύνης δὲν ἀναγκασθῶσιν, ἀνευ ἀμφιβολίας βλάττουν τὰ ρηθέντα κτήματα θέλουσιν ἀφανισθῶσι καὶ διαρπαγῶσι. Διὰ ταῦτα κατ' ἐξουσίαν τοῦ Συμβουλίου τούτου ἀπεφασίσθη νὰ συλλαμβάνωνται οἱ τοιοῦτοι κακοῦργοι ὅποιοιδήποτε διὰ τῶν ἐν τῇ ἡγεμονικῇ Γραμματέων, ὀπλαρχηγῶν, εἰσπρακτόρων, καὶ λοιπῶν τῆς ὑπακοῆς μας καὶ τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων των, ἀφ' οὗ πρῶτον οὗτοι διακηρύξωσιν ὅτι, ἔταν καὶ ὁψέποτε παρὰ τοῦ ἰδίου ἀναφέροντος Μοναστηρίου, εἴτε ἄλλου ὅποιοιδήποτε ἐπιτρόπου του προσκληθῶσιν εἰς βοήθειαν, οὐδεὶς θέλει ὑποφέρει νὰ προσενηθῇ ζημία καμμία παρὰ τῶν προειρημένων κακοποιῶν, οὔτε κατ' οὐδένᾳ ἄλλον τρόπον, εἰς τὰ κτήματα καὶ γαίαις καὶ τόπους τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῶν ἀναφερομένων. Καὶ εἶναι ὑπὸ ποινὴν ὁ ἐξελεγχθεὶς κακοποιός, ἐκτὸς τῆς προσδιωρισμένης παιδείας καὶ τῆς ἀποζημιώσεως, νὰ πληρῶνῃ καὶ ἐν πρόστιμον πεντήκοντα λιτρῶν (τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἡμῖσι θέλει δίδεται εἰς τὸν ἀνακαλύπτοντα καὶ ἀναφέροντα τὴν ζημίαν, καὶ τὸ ἀπολειφθὲν εἰς τὸν εἰσπράκτορα καὶ τὸν ἐνεργούντα καὶ ἐκτελοῦντα τὰς δημόσιας χρεῖς), καὶ θέλει καταδικάζεται εἰς τρία σχοινία, καὶ νὰ δουλεύῃ εἰς τὰς γαλιώτας τῆς κυριαρχίας μας δι' ἰδίων ἐξόδων, ἐὰν εἶναι ἱκανὸς καὶ δυνατός, εἰς τρεῖς χρόνους κατὰ συνέχειαν. Ἐξ ἐναντίας δέ, ἐὰν οἱ κακοῦργοι τύχωσιν ἀδύνατοι, τρεῖς φορεῖς νὰ δέρνωνται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ τόπου καὶ περιοχῇ, καὶ νὰ ἐξορίζωνται 15 μίλια μακρὰν τῶν συνόρων διὰ δύο ἔτη· καὶ ἂν παραβιασθῇ αὕτη ἡ ζημία καὶ συλληφθῶσι, νὰ φυλακίζωνται διὰ ὁλόκληρον χρόνον, καὶ νὰ ἐπιστρέφωσι πάλιν εἰς τὴν ἐξορίαν των,

καὶ τοῦτο, ὁσάνκις μὲ τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἤθελαν συλληφθῶσιν· οἱ δὲ ὅπωςδὴποτε δυνατοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ πληρῶνωσι καὶ ἑκατὸν λίτρας μικρὰς ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας των ἔαν ἔχωσιν, ἢ ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ ἀναφερομένου· καὶ ὅστις ἐκατηγόρησε τοὺς κακούργους αὐτοὺς ὅπωςδὴποτε εὑρεθῇ ἡ ἀλήθεια, νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰς 50 μικρὰς λίτρας, τὰς πληρωτέας ὡς ἄνω, καὶ νὰ κρατῇται μυστικῶς. Ἄλλ' ἔαν οἱ κακούργοι δὲν δυνηθοῦν νὰ συλληφθῶσιν ὑπὸ τῆς δημοσίου δυνάμεως, νὰ ᾖναι ἀποκεκηρυγμένοι καὶ ἀπόντες, καὶ ἐννοοῦνται ἐξωρισμένοι, καὶ ὑπὸ περιστάσιν παραβιάσεως τῆς ἐξουσίας. Καὶ ἂν εἰς ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγκληματικῶν συντρόφων ἤθελε μαρτυρήσῃ τοὺς συναιτίους, οἱ συναιτίοι τοῦ τότε νὰ παιδεύωνται ὅπως ἐχῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ αὐτὸς ὡς κερδίξῃ τὴν συγχώρησίν του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὰ ἔξοδα καὶ τὰς 50 λίτρας τὰς μικρὰς, αἱ ὁποῖαι νὰ τῇ πληρῶνονται ὡς ἄνω, καὶ νὰ κρατῇται τοῦτο κρυφόν. Ἡ ἐκτέλεσις ταύτης τῆς διαταγῆς παραδίδεται εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἡγεμονίας μας εἰς ὅσους ἀνήκει, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους των, πρὸς τοὺς ὁποίους ἤθελε γίνῃ γνωστὴ ἡ ζημία παρὰ τῶν ἀναφερομένων. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἡ διαταγὴ μας ἐγίνε κατὰ θελήσιν μας, προστάζομεν ὡς καὶ ἄνωθεν ἵνα μένῃ μοναδική, καὶ εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐκτελεσθῇ καὶ ἐνεργηθῇ, καὶ παρὰ πάντων νὰ σεβασθῇ, καὶ ἕκαστος νὰ τὴν παραπέμπῃ πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ κάμῃ νὰ δημοσιευθῇ εἰς ἅπαντας πᾶν ὅτι αὕτη ἡ διαταγὴ διαλαμβάνει αὐτὴ δὲ νὰ καταχωρισθῇ καὶ νὰ ἐπιστραφῇ εἰς τὸ ἀναφερόμενον Μοναστήριον.

Ἐδόθη ἐν τῇ ἡγεμονικῇ παλατίῳ, τῇ 3 Ἰουλίου, Ἰνδικτιῶνος 6.
(Τ. Σ.)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΗΣ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ Ἐπιτρ. ὑπ.

Τῇ 13 Ἰανουαρίου 1713. Ε. Ν.

Ἐπαρουσιάσθη εἰς χεῖρας τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀντωνίου Λορετάνου Γενικοῦ Ἐπαρχοῦ τῶν ὅπλων τῆς Πελοποννήσου παρὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἁγίας Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὅστις ἰδὼν αὐτὴν διώρισε νὰ καταχωρισθῇ διὰ τὴν ἀκριβὴ ἐκτέλεσίν της.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΥΚΑΤΟΣ Γραμματεὺς.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ

ΙΒ'.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΜΕΧΜΕΤ (6 Δ').

(Τ. μονοκανθουλίας τοῦ ἐνόμαος τοῦ Σουλτάνου, ἡ Τουρά).

Οἱ καλόγηροι τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρύτων κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον ἀνέφερον εἰς τὸ κράτος μου δι' ἀναφορὰς των, λέγοντες ὅτι, ἀπὸ τὴν ἄλυσιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐφεξῆς, τὰ δέκατα, τὸ χαράτζιον, καὶ οἱ λοιποὶ φόροι των παρ' ἡμῶν καλλιεργουμένων τόπων, οἵτινες κείνται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν Καλαβρύτων, τῆς Βοστίτζας, τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τῆς Γαστούνης, ἀπεκόπησαν προσδιωρισμένως· καὶ κατὰ τὸ 1053 ἔτος, ὁ προσδιωρισμένος διὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ Μωρέως Χατζῆ Ἀχμέτ κατέγραφεν εἰς τὰ βασιλικὰ καταστάσιχα τρεῖς χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα) διὰ προσδιωρισμένον ἐτήσιον φόρον μας. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀνά χεῖράς μας δοθέντα βασιλικὰ ἐνδεικτικά καὶ ἀντίγραφα τοῦ βασιλικοῦ καταστάσιχου κατεκάρησαν εἰς τὴν πυρκαϊάν, ἥτις κατέκαυσε πρὸ μικροῦ τὰς κατοικίας μας, διάφοροι ξένοι ἐπέβαλλον χεῖρας εἰς τὰ κτήματά μας καὶ μᾶς ἠνώχλουν· διὸ ἀναφέροντες ἡμεῖς τὴν ἐνόχλησίν μας κατὰ τὸ 1084, καὶ προσθέσαντες εἰς τὸν διωρισμένον φόρον μας τρεῖς χιλιάδας λεπτὰ (ἄσπρα), χρονικῶς πεντήκοντα γρόσια γινόμενα ὅλα, ἥτοι ἐξ χιλιάδες ἄσπρα ὀρισμένως, ἐδίδομεν αὐτὰ εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων διὰ νὰ μὴ ἐνοχλούμεθα ὁλότελα, καὶ κατεγράφησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν χαράτζιων, καὶ ἐξεδόθησαν αὐθις βασιλικὰ ἐνδεικτικά ἐγγράφα καὶ ἀντίγραφα τοῦ βασιλικοῦ καταστάσιχου, καὶ ὅμως πάλιν μᾶς ἐνοχλοῦν καὶ δὲν μᾶς ἀφίνουν ἐν ἡσυχίᾳ. Διὰ ταῦτα, ἀφοῦ κατ' ἔτος ἐπληρόνομεν εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων τὸν προσδιωρισθέντα φόρον μας, διὰ τὰ ἔκπαλαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας ὄντα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καλαβρύτων, Βοστίτζης, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης κείμενα μετόχιά μας, διὰ νὰ διαμένωσιν ὑπὸ τὴν κυριότητά μας, καὶ μηδεὶς ἄλλος, εἴτε *Μιρμηράνης* εἴτε χάς *Βοεβόνδας*, εἴτε ἐπιστάται τῶν τιμαρίων, εἴτε *γεντικ-*

τζίδες, εἴτε ἀρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων, εἴτε ἄλλοι ἐξουσιασταί, νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῶσι μὲ ἀπαιτήσεις χαρατζίων καὶ ἄλλων φόρων χωρὶς βασιλικὸν φερμάνιον, καὶ χωρὶς ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστίχου, παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δοθῇ εἰς χεῖρας βασιλικὸν δίπλωμα (μπεράτιον) σύμφωνον μὲ τὰ πρὸ καιροῦ δοθέντα εἰς ἡμᾶς, τὸ βασιλικὸν φερμάνιον καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστίχου». Θεωρηθέντων λοιπὸν τῶν βασιλικῶν μου καταστίχων τῶν φυλαττομένων εἰς τὰ ἀρχειοφυλάκια τῶν χαρατζίων (ἰτζιζιά), καὶ τῶν λογαριασμῶν (**μπᾶς μουχασαπὲ**), ἐπειδὴ εὐρέθη καταγεγραμμένον, ὅτι εἰς τὸν ἐτήσιον φόρον τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον, ὄντα ἀποκεκομμένον διὰ τρεῖς χιλιάδες ἄσπρα (λεπτὰ), καὶ ἔγειναν πεντήκοντα γρόσια κατ' ἔτος, δηλ. σωτὰ ἑξ χιλιάδες ἄσπρα (λεπτὰ), καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1084, τὴν ἐννάτην ἡμέραν τῆς σελήνης ῥεμπιούλ ἐδέλ, ἐδόθη εἰς αὐτοὺς βασιλικὸν φερμάνιον καὶ ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστίχου, διὰ τοῦτο ἔγεινε βασιλικὴ προσταγὴ μου. Καὶ διδοὺς εἰς χεῖρας τῶν τῷ παρὸν βασιλικὸν μπεράτιον διατάττω ὅτι τὸ μοναστήριον Μέγα Σπήλαιον, ἀφοῦ δώσῃ κατ' ἔτος εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων τὰ πενήντα γρόσια, ἥτοι ἑξ χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), τὸν προσδιορισθέντα φόρον διὰ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καλαβρύτων, Βοστίτζης, παλαιῶν Πατρῶν καὶ Γαστούνης μετόχιά του, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ καλλιεργούμενα χωράφια, ἀμπέλια, λειβάδια, δένδρη, καὶ λοιπὰ κτήματα ὄντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, νὰ μὴ τὸ ἐνοχλήσουν πλέον μὲ ἀπαιτήσεις **χαρατζίων**, δεκάτων, καὶ ἄλλων φόρων, οὔτε οἱ **Μιριμηνάιδες** οὔτε οἱ **χὰς Βοεβόνδαι**, οὔτε οἱ ἐπιστάται τῶν τιμαρίων οὔτε οἱ φύλακες τῶν φρουρίων, οὔτε ἄλλοι ἔχοντες ἐξουσίαν τινὰ οὕτως ἢ ἑξέυρωσι, καὶ ἢ δώσωσι πίστιν εἰς τὸ βασιλικὸν μου σημεῖον.

Ἐξεδόθη τῇ 25 τῆς Σελήνης τζεμάζουλ ἐδέλ. ἐν ἔτει 1080. (ἀπὸ Χριστοῦ 1674).

[Ὅτι πιστὴ μετάφρασις τῇ 12 Ἰουλίου 1834 ἐν Ἀργεῖ. Ὁ διερμηνεὺς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἰουσουφμπέης Ἀχμετπασαζαδές].

ΙΓ'.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΑΧΜΕΤ (6 Γ').

(Τουράς).

Ἐξοχώτατε καὶ ὑπέρτατε Βεζίρη, μουχασίλη τοῦ Μωρέως, καὶ λογιώτατοι κριταὶ τῶν Καλαβρύτων, καὶ τῆς Βοστίτζης, καὶ τῆς παλαιᾶς Πάτρας, καὶ τοῦ Χλουμουτζίου, πληθυνθεὶς ἡ δόξα ὑμῶν. Ἐρχομένου τούτου τοῦ ὑπερτάτου καὶ αὐτοκρατορικοῦ ὁρισμοῦ, γνωστὸν ὑμῖν ἔστω, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ Μοναστηρίου Σπηλαίου, ὑπερ εἶναι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Καλαβρύτων ὅπου ὑπάρχει εἰς τὸν Μωρέα, πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν μου κριτήριον ἔδωσαν ἀναφορὰν διαλαμβάνουσαν ὅτι, ὁπότεν ἐμβήκεν ὁ στρατὸς τῶν μουσουλμάνων εἰς τὸν ρηθέντα Μωρέα διὰ νὰ τὸν κυριεύσῃ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ, πρῶτοι ἀπὸ ὅλων αὐτοὶ μετὰ σπουδῆς ἐδέχθησαν νὰ ἦναι ὑπήκοοι (ραγιάδες). Καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ αἰοδίου Σουλτάν Μεχμέτη, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήκην ἐξουσιάζοντες τοὺς τόπους τὸσον ἐκείνους ὅπου σπέρνονται, ὅσον καὶ ἐκείνους ὅπου δὲν σπέρνονται, ὅσοι εἶναι εἰς τοὺς τόπους τῶν, καὶ εἰς τὰ κτήματά τῶν (μούλκια) ὅπου ἐξουσιάζουσι καὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ καὶ Βοστίτζαν, καὶ παλαιὰν Πάτραν, καὶ εἰς τὸ Χλουμούτζιον, καὶ τὰ Τρυπία ὠρίσθη νὰ δίδωσι δι' αὐτὰ εἰς τὸ δημόσιον (**Μιριμακτοῦ**) δεκαπέντε χιλιάδες ἄσπρα, κατ' ἔτος, ἀντὶ τοῦ οὐσουρίου καὶ ρεσμίον, καὶ τῶν ἄλλων **τεκιλιφίων**, καὶ νὰ μὴ ἀνακατώνεται τινὰς εἰς τὰ κτήματα, καὶ εἰς τὰ χῶματα, καὶ εἰς τὰ χωρία (τζιφτιλίκια), καὶ εἰς τὰ , καὶ **κουρία** εἰς τοὺς μύλους, καὶ εἰς τὰς ἐλαίας, καὶ εἰς τὰ περιβόλια, καὶ ἀμπέλια, καὶ ἀλώνια, καὶ ξεχειμᾶδια, καὶ μετόχια αὐτῶν, οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς τινὰς ἐξουσιάζοντας αὐτά, οὔτε νὰ τοὺς πειράξῃ ζητῶν παρ' αὐτῶν οὐσοῦρι, καὶ ρέσμι, καὶ ἄσπρα, καὶ χαρίσματα, καὶ πράγματα, καὶ ζωτροφίας (ζαχιρέ), καὶ κτήνη, καὶ τετράποδα, καὶ ἄλλο τίποτε, καὶ ὁμολογίαν **ταπίσματος**, ὅπου νὰ δίδεται εἰς ἄλλον. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ὀρίζοντες τὸν **μαλκιανὲ** τῆς Βοστίτζης καὶ τοῦ χωρίου Διακοπτοῦ ὅπου εἶναι εἰς

τὴν γειτονεῖαν τῶν λέγουσιν εἰς τοὺς μοναχοὺς, ὅτι ἐσεῖς εἰς τοὺς προηγουμένους μας ἐδίδετε πρᾶγμα, τὸ λοιπὸν δίδετε καὶ εἰς ἡμᾶς· καὶ οὕτω τοὺς ἐνοχλοῦσι, καὶ ἀνακατόνονται εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Τρυπία. Αὐτοὶ λοιπόν, ἔχοντες καὶ μερικοὺς **φειφάδες** ὁποῦ συμφωνοῦν μὲ τὴν ἀγωγὴν τῶν, παρεκάλεσαν νὰ γίνῃ προσταγὴ εἰς τοὺς ρηθέντας νὰ μὴ τοὺς πειράζωσι, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσι ζητοῦντες τοὺς **οὐσουρία**, καὶ **ρέσμια**, καὶ **ἄσπρα**, καὶ **πράγματα**, καὶ **κτήνη**, καὶ **τετράποδα**, καὶ ἄλλο τίποτε. Ὅθεν ἐθεωρήθη εἰς τὰ κατὰστιχα τοῦ **μπὰς μουχασεμπέ**, τὰ πεφυλαγμένα εἰς τὸ πλοῦσιόν μου ταμεῖον, καὶ ἔγινε **τερκενάρι** διαλαμβάνον, ὅτι κατὰ τὴν ἁγίαν προσταγὴν, καὶ τὸ ἴσον τοῦ καταστήχου, καὶ τοῦ βασιλικοῦ μπερστίου, ὁποῦ ἐδόθησαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μακκρίτου σουλτάν Μεχμέτη, ἐδόθη προσταγὴ μου ἁγία περιέχουσα, ὅτι τὰ κτήματα καὶ τὰ χώματα τῶν καλογήρων τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου, τοῦ κειμένου εἰς τὸν ληφθέντα Μωρέαν, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ ὀρίζουσιν καὶ εἶναι εἰς τοὺς ἄνωθεν τόπους κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐγράφησαν **μακτοῦ**, καὶ τὰ πρόδατά των, ἂν δὲν γένωσι χίλια, νὰ μὴ δίδωσι **ρέσμι**, καὶ ἀντὶ τοῦ **οὐσουρίου** καὶ **ρεσμίου** καὶ τῶν ἄλλων **τεκλιφίων** νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος εἰς τὸ **μιρὶ μακτοῦ** ἄσπρα (λεπτὰ) 15000. Οἱ δὲ **οὐτζ-τουγίλου Πασάδες**, καὶ οἱ **Τεφτισιζίδες**, καὶ οἱ **χὰς-Βοεβονδάδες**, καὶ οἱ **Σουμπασιδές** τῶν **ζαϊμιδων** καὶ **τιμαρίων**, καὶ οἱ **Μπεδελιζίδες**, καὶ οἱ **Ἐμίνιδες**, καὶ οἱ **Καστρινοί**, καὶ τὸ **φουσάτον**, καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί, ἐναντίον τῆς προσταγῆς καὶ τοῦ καταστήχου καὶ τοῦ ἴσου τοῦ καταστήχου τοῦ βασιλικοῦ, καὶ ἐναντίον τῶν **σενετίων**, νὰ μὴ τοὺς πειράζωσι, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσιν· ὅθεν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπροστάχθη νὰ ἐνεργῶνται τὰ ἄνωθεν. Ὅριζω λοιπόν, καθὼς φθάσῃ ἡ ἀπόφασίς μου, ἡ ἁγία, κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν προσταγὴν μου νὰ ἐνεργήσητε, ἤγουν, τὰ κτήματα καὶ τὰ χώματα τῶν μοναχῶν τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου, τὰ ὁποῖα ὀρίζουσι, καὶ εἶναι μέσα εἰς σύνορα φανερά καὶ πασίδηλα, καὶ κεῖνται εἰς τοὺς ἄνωθεν τόπους, νὰ τὰ κάμῃτε νὰ εἶναι κατὰ τὴν ἄνωθεν συνήθειαν ἰδικάτων, καὶ τὰ πρόδατα ἕως οὗ γένωσι χίλια νὰ μὴ δίδωσι **ρέσμι**, καὶ ἀντὶ **οὐσουρίου** καὶ **ρεσμίου** καὶ ἄλλων **τεκλιφίων** νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος εἰς τὸ **μιρὶ μακτοῦ**

15000 ἄσπρα, καὶ κατὰ τὸ ἔκπαλαι νὰ ἐμποδίζητε τοὺς **οὐτζ-τουγίλου Πασάδες**, καὶ **Τεφτισιζίδες**, καὶ **Χασβοεβοδάδες** καὶ **Σουμπασιδές** τῶν **ζαϊμιδων**, καὶ **τιμαριωτῶν**, καὶ τοὺς **Μπεδελιζίδες**, καὶ **Ἐμίνιδες**, καὶ **Καστρινοὺς** καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς, ἐναντίον τῆς προσταγῆς καὶ τοῦ καταστήχου καὶ τῶν **σενετίων**, καὶ ἔξω τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νῦν δοθέντος ἁγίου ὁρισμοῦ νὰ μὴ κάμνουν εἰς αὐτοὺς στενοχωρίαν καὶ δυνάστεϊαν διὰ τὰ κτήματα καὶ τὰ χώματά των. Ἐτζι νὰ ἡξεύρετε, καὶ νὰ πείθεσθε εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐργάφη.

Ἐν ἔτει 1149 κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεγγαρίου **Ρετζέπ** (ἀπὸ Χ. 1724).

ΙΔ'.

ΣΟΓΑΤΑΝ ΣΕΛΙΜ (ἔ Γ').

(Τουράς)

Πληρεξούσιε κτλ. Βεζύρη τοῦ Μωρέως, αὐξηθείη ἡ λαμπρότης σου. Καὶ πεπαιδευμένοι Καδίδες (κρυταὶ) τῶν ἐπαρχιῶν Καλαβρύτων, Βοσιτίτζης, Γαστούνης καὶ παλαιῶν Πατρῶν, αὐξηθείη ἡ σοφία σας.

Ἄμα φθάσῃ τὸ παρόν μου βασιλικὸν σημεῖον θέλει σὰς γένῃ γνωστὸν, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον λεγόμενου καὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων κειμένου, ἀνέφερον εἰς τὸ κράτος μου, ὅτι μ' ἔβλον ὁποῦ, διὰ τὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς βασιλικῆς ἀλώσεως εὐρισκόμενα εἰς χεῖράς τους κτήματα καὶ γαῖας, ὁποῦ κεῖνται εἰς τὰς ἐπαρχίας Βοσιτίτζης, Καλαβρύτων, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης, ὑπάρχουσιν ἐκδοδόμενοι βασιλικοὶ ὁρισμοὶ διαλαμβάνοντες τὴν ἀσυδοσίαν τῶν ἀπὸ τῆς δεκατίας καὶ λοιπῶν φόρων, μὲ ἔβλον τοῦτο ποτὲ μὲν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν σπασχίδων, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν βοεβονδάδων καὶ ἄλλων ἐν δυνάμει, ἡνωχλοῦντο καὶ ἐπηρεάζοντο, διὰ τοῦτο προσθέσαντες εἰς τὸν ἔκπαλαι προσδιωρισμένον φόρον τῶν ἑτι τι παρέδιδον εἰς αὐτοὺς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ

Βοεθόνδαι τῆς Γαστούνης ἐξήτουν ἀπὸ αὐτοὺς χρήματα μὲ διαφόρους ἐπιζημίους τρόπους, διὰ τοὺς τόπους τοὺς λεγομένους Μετόχιον τοῦ Μαυροβουνίου, μ' ὅλον ὅπου οἱ ἐν τούτοις τοῖς τόποις κατοικοῦντες καλόγηροι καὶ ραγγιάδες ἦσαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τοὺς ῥηθέντας φόρους, ἐσυμφώνησαν νὰ δίδωσι κατ' ἔτος καὶ τῇ Βοεθόνδᾳ τῆς Γαστούνης διὰ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ ῥηθέντος Μετοχίου 250 γρόσια, λόγῳ συνδρομῆς εἰς τοὺς φόρους τῆς ἐπαρχίας ἀποκεκομμένως κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπ' αὐτῇ τούτῳ ἔγειναν καὶ ἐκ μέρους τῆς κρίσεως ἐπίσημα ἐνδεικτικὰ ἔγγραφα (*σενέτιον καὶ χοντζέτιον*) διαλαμβάνοντα τὴν συμφωνίαν ταύτην. Καὶ ὅτι, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ κανεῖς οὔτε ἀπὸ τοὺς *νεφερίδες* τοῦ φρουρίου Ναβαρίνων, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὰς τῶν δεκάτων, λέγοντας ὅτι οἱ ἐκπαλαί *βακούφικοι* τόποι τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου ἐμπεριέχονται εἰς τοὺς τόπους τῶν τιμαρίων των, ἐναντίον τῶν ὅσα διομολογοῦσι τὰ βασιλικά μου κατὰ στίχα, ἐξεδόθησαν βασιλικαὶ διαταγαὶ διαλαμβάνουσαι τὰ παλαιὰ ὄρια τῶν εἰρημένων κτημάτων, καὶ γαιῶν, ἀμπελίων, χωραφίων, ἐλαιοδένδρων, οἰκιῶν, ἐργαστηρίων, καὶ τόπων ἄλλων, τοὺς ὁποῖους οἱ ἴδιοι καλόγηροι ἐξεχέρωσαν, ἐν ὅσῳ δίδουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρὸν τὸν προσδιωρισμένον φόρον αὐτῶν, καὶ ἀναιροῦσαι τὴν ἀπαίτησιν δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων ἐκ μέρους τῶν δεκατιστῶν, καὶ τῶν ἐν δυνάμει, καὶ τῶν ἐφόρων τῆς βασιλείας μου καθὼς καὶ τὸν φόρον χιλίων προβάτων. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ εἰς τὰ περίξ διατρίβοντες τοὺς παρενοχλοῦσι, πότε μὲ ἀπαιτήσεις δεκάτων καὶ φόρων, καὶ πότε μὲ ἀπαιτήσεις προβλέψεων, καὶ γίνονται αἴτιοι τοῦ ὀλέθρου των, ἐξητήσαντο νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀρχείων μου ἀντίγραφα τῶν βασιλικῶν διαταγῶν καὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν εὐρίσκομένων ἀντιγράφων τοῦ βασιλικοῦ καταστίχου, ὅπου καταγράφονται αἱ γαῖαι τῶν ὁποίων εἶναι ἐκπαλαί κύριοι, καὶ αἱ ὁποῖαι κεῖνται εἰς τὰς ἐπαρχίας Καλαβρυτῶν, Βοσιτίτζης, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης, καθὼς καὶ τὰ σύνορα αὐτῶν. καὶ νὰ ἐκδοθῇ αὐστηρὰ βασιλική μου διαταγή, διὰ νὰ μὴ ἀπαιτῶνται παρὰ βοεθονδᾶδων, δεκατιστῶν, καὶ ἄλλων ἐν δυνάμει, καὶ νὰ μὴ συνάζωνται παρ' αὐτῶν οὔτε ὀλίγα, οὔτε πολλὰ, δέκατα καὶ φόροι διὰ τὰς ἀμπέλους, τὰ χωράφια, τὰ ἐλαιόδενδρα, τὰ ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα ἐμπε-

ριέχονται εἰς τὰ ῥηθέντα σύνορα, οὔτε δι' ὅσα ἄλλα ἐξεχέρωσαν οἱ καλόγηροι, οὔτε φόρος διὰ τὰ χίλια πρόβατά των. Ἐξετασθέντων οὖν τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ μου θησαυρῷ καταστίχων, ἐξήχθη, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχίαν Καλαβρυτῶν κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον, ἐν καιρῷ τῆς ἀλώσεως τῆς Χερσοννήσου, ἀπεδέχθησαν πρὸ πάντων τὴν ὑποταγὴν, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν αὐστηρὰ βασιλικῇ διαταγῇ διαλαμβάνουσα τὴν ἀσυδοσίαν των, καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ πληρῶνουν κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρὸν, διὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μωρέως, μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης τὸ ὅλον τριάκοντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), ὡς ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας τῶν δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων διὰ τὰ ὑποταγμένα εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον κτήματα καὶ γαίας νὰ μὴ ἐνοχλῶνται παρ' οὐδενὸς μὲ ἀπαιτήσεις τοιούτων φόρων. Ἐπειδὴ δὲ ἐναντίον τῶν βασιλικῶν μου διαταγῶν ἠνωχλοῦντο παρὰ τῶν διωρισμένων *συνάδων* μὲ νέας ἀπαιτήσεις καὶ λήψεις ἔξω τοῦ εἰρημένου ἀντιτίμου τῆς ἀσυδοσίας των, διὰ τὰ κτήματα τὰ ἐκχερωθέντα καὶ καλλιεργούμενα παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Χερσονήσον, καὶ φόρους διὰ χίλια πρόβατά των, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀντίτιμον τῆς παλαιᾶς ἀποκοπῆς τῶν δεκάτων καὶ φόρων, τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ ὤφειλετο ἀπὸ τοὺς καλογήρους τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου, διὰ τὰ κτήματα καὶ τὰς γαίας των, δηλ. αἱ εἰκοσιπέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), συναζόμενα παρὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μωρέως ἐστέλλοντο εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρὸν, καὶ ἦσαν ἐκ τῶν συμπεριλαμβανόμενων εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Μωρέως· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1200, ἡ ῥηθεῖσα ἀποκοπὴ ὁμοῦ μὲ ἄλλας προσόδους ἐχωρίσθη καὶ ἐδόθη πρὸς τινος, ἐν εἵδει *μαλχανέ*, διὰ ἀντάλλαγμα 200 γροσίων, οἱ δὲ ἡγεμόνες τοῦ εἰρημένου *Μουκατᾶ* δὲν ἄφιναν εἰς ἡσυχίαν, παρηνώχλουν τοὺς καλογήρους τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου μὲ ἀπαιτήσεις φόρων διὰ τὰ κτήματα, καὶ περιδόλια, καὶ ἐλαιόδενδρά των. Διὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Μωρέως ἀπεδέχθησαν πρῶτοι τὴν ὑποταγὴν, τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των, γενομένης καὶ προσθήκης δέκα χιλιάδων λεπτῶν (ἄσπρων) εἰς αὐτὴν τὴν ἀποκοπὴν των, ὧν αὐτὴ συμποσοῦται τριάντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), κατὰ

τὸ ἔτος 1211· ταῦτα τὰ χρήματα προσετέθησαν εἰς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου, διὰ τὸ παραδίδωνται κατ' ἔτος εἰς τὸν θησαυρὸν μου ἐκ μέρους τοῦ ρηθέντος πατριαρχείου καὶ ἀκυρώθη τὸ ἔγγραφον τοῦ **Μαλχανῆ**. Ἐπειδὴ εἶναι διατεταγμένον εἰς τὰ ἀνά χειρας τῶν καλογήρων σφζόμενα φερμανία μου νὰ κερδαίνωσι τὰ δέκατα καὶ τοὺς φόρους τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου κειμένων γαιῶν, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῶνται φόρους διὰ τὰ χίλια πρόβατά των, πληρόντες τὴν ἀποκοπὴν τῶν μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης, μὴδὲ νὰ ζητηθῶσι ποτὲ παρ' αὐτῶν φόροι διὰ τὰ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Μοναστηρίου κείμενα, γαίας, περιβόλια καὶ ἐλαιόδενδρα, καὶ νὰ μὴ ἐνοχλῶνται μὲ λήψεις φόρων διὰ τὰ χίλια πρόβατά των, τόσον οἱ καλόγηροι, ὅσον καὶ οἱ βραγιάδες οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστούνης κείμενον Μετόχιον, τὸ ὅποιον ἐπονομάζεται Μαῦρα Βουνά, ἀφ' οὗ πληρῶνται κατ' ἔτος τὰ μετὰ τῆς προσθήκης γινόμενα τριάντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα) ὡς ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των, τῆς ὁποίας ἡ πληρωμὴ ὀφείλετο εἰς τὸν διατεταγμένον συνάκτην αὐτῶν, καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅλων τοὺς ἄλλους φόρους. Καθότι ἀφ' οὗ πληρῶνται κατ' ἔτος τὴν ἀποκοπὴν τῶν μετὰ τῆς γινομένης προσθήκης ὡς ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των διὰ τὰ ὀφειλόμενα δέκατα καὶ ἄλλους φόρους τῶν γαιῶν, ἐλαιοδένδρων, ὀσπητίων, περιβολίων, ἀμπελίων καὶ λειβαδίων, χειμερινῶν καὶ θερινῶν, τῶν ὁποίων τὰ σύνορα εἶναι σημειωμένα κατὰ τὰ βασιλικά μου κατάστιχα, καὶ κείναι εἴτε εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστούνης ξενοτροφεῖον καὶ μετόχιον, τὸ ὅποιον εἶναι ἐκ τῶν παραρτημάτων τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου, εἴτε εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον Μοναστήριον Μέγα Σπήλαιον, τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦσι τοὺς δαδαινόντας ἐκεῖθεν ἡγεμόνας, ἐξουσιαστάς, καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἀνευ μηδεμιᾶς πληρωμῆς, τὸ νὰ ἐνοχλῶνται καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον, καθὼς καὶ τὸ νὰ ἐπηρεάζωνται οἱ καλόγηροι καὶ λοιποὶ βραγιάδες τοῦ ρηθέντος Μετοχίου παρὰ τῶν βεσπονδῶν τῆς Γαστούνης μὲ ἀπαιτήσεις περὶ πολλῶν φόρων εἶναι ἐναντίον εἰς τὰς βασιλικὰς μας διαταγὰς τὰς ἐκδοθείσας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ τὴν ἀσυδοσίαν των καὶ τὸν κανονισμόν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τινες ἐκ τῶν φυλάκων τοῦ φρουρίου Ναβαρίνων, καὶ τῶν ἐνοικιαστῶν, ἐναντίον τῶν

βασιλικῶν κανόνων τοὺς παρηνόχλους μὲ ἀπαιτήσεις φόρων, καὶ κρισολογηθέντων, μ' ὅλον ὅπου ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις των ἦσαν ἐναντίαι εἰς τὰς βασιλικὰς μου διαταγὰς καὶ εἰς τὴν ἀσυδοσίαν των, κατέπαυσεν ἡ διαφιλονέκησις, καὶ ἐδόθησαν εἰς αὐτοὺς νόμιμα πιστοποιητικὰ ἔγγραφα (ἰλάμιον καὶ χοντζέτιον) ἐκ μέρους τῆς κρίσεως περὶ τούτου, αὐτοὶ δὲ ἐπέμενον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των, ἐξαχθέντων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ μου ἀρχείου τῶν κατὰ τὰς ρηθείσας γαίας ἐκδοθέντων φερμανίων μου, διαλαμβανόντων ὅτι διὰ τὰ δέκατα καὶ ἄλλους φόρους τῶν τόπων τῶν περιεχόντων χειμερινὰ καὶ θερινὰ λειβάδια, ἀμπελοὺς, περιβόλια, ἐλαιόδενδρα, οἰκίας καὶ χωράφια, τῶν κειμένων εἰς τὸ κατὰ μέρος τῆς Γαστούνης διαληφθὲν μετόχιον τὸ ἐπονομαζόμενον Μαῦρα Βουνά, καὶ ὃν ἐκ τῶν παραρτημάτων τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου, καὶ ἐχόντων ὄρια τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης ἕως τὸν ἀνήφορον, καὶ ἐκεῖθεν ἕως τὸ παραχειμάδιον τῶν ἀρπάδων, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν παλουκίων ἕως τὴν δάφνην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς βαλανιδίας, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν ἄκρων τῆς τάφρου κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, καὶ τοῦ **σουβαδίου** καὶ τοῦ **Ιτουαίνη** τὸν κατήφορον, καὶ διὰ τῆς μεγάλης δάφνης, καὶ διὰ τοῦ παλαιοκαστροῦ, καὶ διὰ τῆς σκάλας τῶν ἀρπάδων ἕως ὅπου καταντᾷ εἰς τὸν τόπον τὸν ἐπιλεγόμενον ζευγαρόπετρα, εὐρέθη διατεταγμένον ἀφ' οὗ πληρῶνται κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρὸν τὰ τριάντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), ὄντα τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των, νὰ μὴ ἐνοχλῶνται πλέον μὲ ἀπαιτήσεις δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων. Καὶ ἐρωτηθέντος τοῦ ἐκ τῶν λειτουργῶν μου περιφανεστάτου Ἀσμη Ἐφένδη, τοῦ ἐπὶ τῆς διατηρήσεως τῶν κανονισμῶν τοῦ Μωρέως, περὶ τοῦ τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γένῃ ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, ἐπειδὴ ἐπεδεθαίωσε δι' ἐνσφραγίστου ἔγγραφου πιστοποιήσεώς του, ὅτι ἐπειδὴ αἱ ὑποθέσεις καὶ ἔννοια τῶν ἐκδοθέντων βασιλικῶν μου φερμανίων δὲν ἀντιφάσκουσιν εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν διαληφθέντων καλογήρων, νὰ ἐκδοθῇ βασιλική μου διαταγὴ σύμφωνα μὲ τὸ ἐκπαλαι καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐκδοθέντα βασιλικά μου **φερμανία**. Διὰ τοῦτο ἔγεινε βασιλική μου διαταγὴ ἵνα ἐνεργηθῇ καθὼς διαδεδοταὶ ὁ εἰρημένος ὑπουργός μου· καὶ διατάττω, ἅμα φθάσωσιν αἱ φέροντες

τὴν παροῦσαν βασιλικὴν μου διαταγὴν. Σεῖς οἵτινες εἰσθε ἐγνωσμένοι, ὅτε Ἡγεμῶν, καὶ οἱ διαληφθέντες κριταί, νὰ ἐνεργήσητε καὶ τώρα καὶ πάντοτε, σύμφωνα μὲ τὴν παροῦσαν βασιλικὴν μου διαταγὴν, κατὰ τὸν ἄνω εἰρημένον τρόπον, καὶ νὰ μὴ δείξητε διάθεσιν καὶ κλίσιν εἰς τὸ ἐναντίον αὐτῆς· οὕτω γινώσκετε καὶ πιστεύσατε εἰς τὸ βασιλικόν μου Σημεῖον.

Ἐξεδόθη τῇ 17 τῆς Σελήνης Ῥεμπιούλ Ἐδὲλ ἐν ἔτει 1219 (ἀπὸ Χριστοῦ 1803.

[Ὅτι πιστὴ ἡ μετάφρασις τῇ 12 Ἰουλίου 1834 ἐν Ἀργεῖ. Ὁ διερμηνεὺς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος Ἰουσουφμπέης Ἀχμετπασαζαδές].

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ Ἀκολουθία τῆς ἐτησίου ἐορτῆς τῶν
ἁγίων ἡμῶν πατέρων Συμεῶν καὶ
Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας
Εὐφροσύνης.

Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ιγ', ἐν τῷ μικρῷ Ἑσπερινῷ
ἐκιστῶμεν στίχους δ'· καὶ ψάλλομεν στιχη-
ρὰ προσόμοια. Ποίημα Καλλινίκου.

Ἦχος πλ. β'.

Ὅλην ἀποθέμενοι.

Ὅπως ἐκ νεότητος, ἐνθέῳ πόθῳ τρωθέντες, κόσμου πλάνην ἄπασαν, καὶ τρυφὴν τὴν ρέουσαν ἀπηρνήσασθε, τὸν σταυρὸν ἄραντες, ὅπλον σωτηρίας, καὶ Χριστῷ ἀκολουθήσαντες· καὶ νῦν πανεύφημοι, σὺν χοροῖς ἁγίων εὐφραίνεσθε· μεθ' ὧν συνδραζόμενοι, καὶ τῶν ἱκετῶν ὑμῶν μέμνησθε, τῶν πίστει τιμῶντων καὶ πόθῳ ἐκτελούντων εὐσεβῶς, τὴν ἱερὰν καὶ σεβάσιμον, μνήμην ὑμῶν ὅσοι.

Κάλλος ἐκποθήσασα, σοῦ τοῦ Δεσπότη προθύμως, ὀπίσω σου ἔδραμε, δυὰς ἡ αἰδίδιμος καὶ αὐτάδελφος· τὰ τερπνὰ πάντα δέ, τοῦ ματαίου βίου, ὥς σκιὰν ὑπερφρονήσαντες, πρὸς τὸ πρωτόπλαστον, κάλλος τῆς εἰκόνος ἀπέβλεπον, ἀλώδητον φυλάττοντες, καὶ παθῶν

ἀχλὺς ἀθόλωτον, ὅθεν καὶ τὴν θείαν εἰκόνα Σου Χριστὲ καὶ τῆς Μητρὸς, εὐρεῖν αὐτοὺς κατηξιώσας, μόνε πολυεύσπλαγχνε.

Τόπους προσκυνήσαντες, περιχαρῶς τοὺς ἁγίους, εἶδον ἐν ὁράματι τὴν τῶν ὄλων Δέσποιναν οἱ αὐτάδελφοι, φῶς αὐτοῖς ἄπλετον, καὶ κράτος διδοῦσαν, εἰς τοῦ θείου σου θελήματος, Σῶτερ Ἰησοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν, διὸ πρὸς ταύτην ἔδραμον, ὡς ἀγγελικοὶ σου θεράποντες. Καὶ νῦν σὺν Ἀγγέλοις, τῆς αἴγλης ἀπολαύοντες τῆς σῆς, ὑπὲρ ἡμῶν δυσωποῦσί σε, Δέσποτα φιλάνθρωπε.

Εὐρον οἱ θεόφρονες, σὺν τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ, Σοῦ τὸν τύπον Δέσποινα, ὃν Λουκᾶς ὁ ἑνδοξος προεχάραξε, φωτισθεὶς πάντα γενε, ἐκ τῆς σῆς χάριτος, καὶ αὐτὸν ἀπεθησαύρισαν, ἐν τῇ σκηνώματι, σοῦ τῆς θείας δόξης Παντάνασσα· διὸ τὴν τούτων σήμερον μνήμην ἐκτελοῦντες δεόμεθα, σφῆζε Θεοτόκε, ταῖς τούτων ἐκείσαις τοὺς πιστοὺς, τοὺς πανταχοῦ προσκυνοῦντάς σου, τὴν μορφήν τὴν ἄχραντον.

Δόξα. Ἦχος δ'.

Τὴν πτωχείαν τοῦ πλουσίου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς Ἰησοῦ ποθήσαντες, πλοῦτον ἐλίπετε φθαρτόν· καὶ τὴν τρίβον τὴν στενὴν προθύμως ἀνύσαντες, εἰς πλάτος ἐφθάσατε παραδείσου. Καὶ νῦν σὺν τοῖς χοροῖς τῶν ἁγίων τῆς θείας δόξης ἡξιωμένοι, Πατέρες τρισόλδιοι, μέμνησθε δεόμεθα καὶ ἡμῶν, πρεσβεύοντες τῷ Κυρίῳ ρυσθῆναι ἡμᾶς ἐρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, καὶ σφθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς δούλους σου.

Εἰς τὰ ἀποστήχου Προσόμοια. Ἦχος β'.

Οἶκος τοῦ Εὐφροαῖ.

Δεῦτε χαρμονικῶς, προδῶμεν ἐν Σπηλαίῳ, τὴν τῆς Ἀειπαρθένου, τιμήσαντες εἰκόνα, ἣν ὁ Λουκᾶς ἐτύπωσε.

Στίχ. Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς.

Βρῦει παντοδαπὰς, ἰάσεις ἀενάως, ἡ πάνσεπτος καὶ θεία, εἰκὼν σου Θεοτόκε, τοῖς πίστει σοι προστρέχουσι.

Στίχ. Καυχῆσονται ἰσσοὶ ἐν δόξει καὶ ἀγαλλιᾶσαι.

Σήμερον Συμεών, συνάμα Θεοδώρῳ, καὶ θείᾳ Εὐφροσύνῃ, καλῶς ἀγωνισθέντες, ἐν οὐρανοῖς ἀγάλλονται.

Δόξα, Καὶ νῦν, ὁμοιον.

Χαῖρε ἡ τὴν χαράν τοῦ κόσμου δεξαμένη, Χριστὸν τὸν ζωδότην, καὶ παύσασα τὴν λύπην, Παρθέने τῆς προμήτορος.

Νῦν ἀπολύεις. Τὸ Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ τὰ τροπάρια. Ἀπόστολε ἅγιε. Δόξα, Ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν. Καὶ νῦν, Τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον. Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Εἰς τὸ ἀπόδειπνον, ὁ φωταφόρος Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον· ποίημα Θεοκτίστου μοναχοῦ τοῦ Στουδίτου·
οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Φωτὸς δοχεῖον φώτισόν με φωτί σου. Ἀμήν.

Ὠδὴ α'. Ἦχος δ'. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος.

Φωτί με τῶν πρεσβειῶν σου φώτισον θεογεννήτρια, ἡ γενομένη μήτηρ τοῦ φωτός, τοῦ ἀδύτου πανάχραντε, καὶ φωτισμόν μοι γνώσεως παρασχεθῆναι καθικέτευσον.

Ὡς οὖσα φωτοειδὴς πανάχραντε θεογεννήτρια, φωτιστικαῖς πρεσβείαις σου ἀγνή, σκοτισθέντα με φώτισον, καὶ τοῦ φωτός βαδίζειν με τὰς θείας τρίβους καταξιώσον.

Τὴν νύκτα τῶν λογισμῶν μου φώτισον φωτί σου πάντα γενε, καὶ τὴν ψυχὴν μου πύλη τοῦ φωτός, φωτοφόρον ἀπέργασαι, ἵνα τὸ φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Ὁμίχλην τὴν τῶν παθῶν ἀπέλασον τὸ φῶς ἡ τέξασα, θεογεννήτωρ μόνη ἡ φωτός, προφανῶς ὑπερλάμπουσα, ἡλιακοῦ πανάχραντε, φωτοκινήτωρ παντευλόγητε.

Ὠδὴ γ'. Εὐφροαίνεται ἐπὶ σοί.

Συγχώρησιν ἐξαιτῶ φωτιστικῶν σου πρεσβειῶν ἄρχραντε, ἣν συμπαθὲς δίδου μοι, φῶς τὸ ἐκ φωτός ἡ κηύσασα.

Διάνοιαν σκοτεινὴν τῇ φωτοφόρῳ σου αὐγῇ φώτισον· σὺ γὰρ φρικτῶς τέτοκας, τοῦ Πατρὸς ἀγνή τὸ ἀπαύγασμα.

Οὐκ ἐστίν ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτωλότερος ἐμοῦ πάντα γενε· ὅθεν βοῶ φώτισον, πύλη τοῦ φωτός τὴν καρδίαν μου.

Χωρίον φωτεινὸς τῆς υπερφώτου ἀληθῶς φύσεως, φῶς θεῖον ἄχραντε, καὶ φωτὸς ἀκτίνα παράσχου μοι.

Ῥδὴ δ'. Ἐκπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Ἐκ νεότητός μου πάντα γινώσκω, ταῖς ἡδοναῖς περιρρέωμαι· τῆς δικαιοσύνης ἡλιον τεκοῦσα Χριστόν, φωτὶ σου νῦν φώτισον, τὴν ἀμαρτωθεῖσαν καρδίαν μου.

Ἰατρῆον σὺ πανάμωμε φωτότοκε, φωτιστικὸν ὑπάρχουσα, φώτισον τὸν νοῦν μου Λόγου φωτοφόρε σκηνή, καὶ ρῦσαι τοῦ σκότους με, ἐν φωτὶ ἀλλή σκηνοῦσά με.

Ὅλοτρόπως τῇ κακίᾳ κατεδουλώθην, ἀλλ' ἐπὶ σοὶ προσφεύγω νῦν ὁ ἐσκοτισμένος, φώτισόν με πύλη φωτός, καὶ ρῦσαι γεέννης με, καὶ φωτὸς ἀλλοῦ ἐμπλησον.

Νομοθέτην ἢ τεκοῦσα καὶ φωτοδότην, τὴν χαλεπὴν ἀπέλασον σκοτίαν νοῦς μου, σοῦ τῶν πρεσβειῶν τῷ φωτὶ, καὶ φώτισον δέομαι, τὸν ἐσκοτισμένον ὁλόφωτε.

Ῥδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Φῶς σὺ τὸ ἐκ φωτός, ὑπὲρ λόγον κηρύσασα, φῶς δίδου μοι ἐπιστρέφον, ἐκ ζοφώδους ἀγνοίας, τὸν πίστει ἀνυμνοῦντά σε.

Ὡς οὖσα Χερουδίμ, Σεραφίμ ὑπερτέρα τε, πανάχραντε Θεοτόκε, τὴν ψυχὴν μου φωτὶ σου, φωτοκυήτωρ φώτισον.

Τίς δύναται νοεῖν, τοῦ φωτός σου τὸ ἄρρητον, ὑπέρφωτε Θεοτόκε ; τῆς Τριάδος τὸν ἕνα, φρικτὸς γὰρ σὺ γεγέννηκας.

Ἰσότημον Πατρί, τὸν Υἱὸν καὶ τῷ Πνεύματι, πανάχραντε φωτοδότην, ὑπὲρ λόγον τεκοῦσα, φωτὶ με τούτου φώτισον.

Ῥδὴ στ'. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Στόμα μου τὸ ῥυπαρὸν φωτίσου θεόνυμφε, καθαρωτέρα ὡς οὖσα, τοῦ φωτός καθάρισον ἵνα μέλω, τοῦ τῶν φώτων πατρὸς καθαρῶς τὸ ἀπαύγασμα.

Οἰκτερον ὡς συμπαθὲς ἐμὲ τὸν ἀκάθαρτον, φωτεινότερα ὡς οὖσα, τοῦ φωτός παρθένε τοῦ ὀρωμένου, καὶ φωτός μου τὴν καρδίαν ἐνθέου νῦν πλήρωσον.

Νεύσει φωτιστικαῖς παρθένης ὁδήγησον, τὸν σκοτισθέντα ἀθλίως,

πρὸς τὸ φῶς τὸ ἄδυτον τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τὸν λύχνον τῆς ψυχῆς σθεσθέντα ὑπάναψον.

Μόνην σε τιμιωτέραν ἔγνωμεν πάντα γινώσκω, τῶν χερουδīm ὡς τεκοῦσαν, τοῦ φωτός τὸν πρῶταν Θεοτόκε· ὃν δυσώπει πρὸς τὸ φῶς με σκηνῶσαι τὸ ἄδυτον.

Κοντάκιον.

Προστασία τῶν χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε.

Ῥδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Ἐγὼ παρθένε ταῖς ἀνομίαις φεῦ ὑπερβέβηκα, πάντας τοὺς πρὸ νόμου πάντα γινώσκω, καὶ ἐν νόμῳ ἡ κηρύσασα, φῶς ἀπρόσιτον, φωτεινὴ με νεφέλῃ νῦν φώτισον.

Φοβρέντα κόσμον ἀνακαινίζεις ὡς μητροπάρθενε, κόρη τεκοῦσα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον· διὸ νῦν φώτισον τῆς ψυχῆς μου τὰ ὅμματα δέομαι.

Ὁραιοτάτην κυριοτόκε σὺ καὶ ὁλόφωτον, νῦν μου τὴν ψυχὴν ἀπέρχασαι ἢ φρικτὸς, τοῦ πατρὸς ἀποκυήσασα, τὸ ἀπαύγασμα, καὶ φωτὸς αἰδίου με ἐμπλησον.

Τὴν συντριβὴν μου τὴν ψυχικὴν παρθένε θεράπευσον, πύλη τοῦ φωτός καὶ δίδου μοι πρὸς τὸ φῶς, τοῦ υἱοῦ σου τὰς πόρειάς μου, ποιεῖσθαι πάντοτε ἵνα βλέπω τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον.

Ῥδὴ η'. Χείρας ἐκπετάσας Δαυιδ.

Ἰδὼ σου τὸ φῶς τῶν πρεσβειῶν, ἢ φῶς κηρύσασα βροτοῖς τὸ ἄρρητον, καὶ τὰς αἰσθήσεις μου ἄχραντε, τῆς ψυχῆς καταφωτίζουσα καὶ τῆς ἀγνοίας τὸ δεινὸν σκότος ἐξαίρουσα, ἵνα κράζω, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Σκότος τῶν παθῶν μου φωτεινὴ, φωτὸς ὑπάρχουσα νεφέλῃ πάντα γινώσκω, τῇ φωτοφόρῳ σου ἀπέλασον, ἱεσία μητροπάρθενε, καὶ φωτοκυήτωρ τὸν νοῦν ἵνα σφύζομενος, ἀνακράζω, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Ὁλόδιος καὶ πλήρης φωτισμοῦ, ἢ σὺ πανάχραντε πρεσβεία πέφυκε, φωτὸς πηγὴ τε ἀέναντος, καὶ φωτὸς κατοικητήριον, ἢ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν καταφωτίζουσα, τῶν βωόντων, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Ἦμνος σοι ἐπάξιός οὐδείς, προσενηχθήσεται Δέσποινα πάντα·
σὺ γὰρ ὑπέρφωτε τέτοκας, φωτοδότην ὑπὲρ ἔγνοιαν, καταφωτίζοντα
ψυχὰς Χριστὸν τὸν Κύριον τῶν βοώντων, φωτοκυήτωρ χαίρει πανά-
μωμε.

Ῥδὴ θ'. Λίθος ἀχειρόκριτος ὄρους.

Ἀχραντε φωτύνουμε κόρη, τῇ φωτοφόρῳ σου πρεσβεῖα, φώτισον
νοός μου τὰς κόρας, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας τοῦ σώματος, ἵνα τὸ
φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Μόνος ὑπερέβην παρθένη τῶν γηγενῶν πᾶσαν τὴν φύσιν, ἐν
ταῖς ἀσωτίαις ὥστε καὶ ὤφθη, κτηνῶν ἀλόγων ἀλογώτερος·
ἀλλὰ φωτὶ με-δέομαι τῶν πρεσβειῶν σου φωταγωγῆσον.

Ἠμαρτον ὁ τάλας παρθένη, ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ σὺ με, φώ-
τισον καὶ ῥῶσαι τοῦ σκότους, τοῦ αἰωνίου καὶ καθοδήγησον, πρὸς τὴν
ζωὴν τὴν ἄρρευστον, καὶ τὴν οὐράνιον ἀπόλαυσιν.

Νόμου τὸ κεφάλαιον κόρη, σὺ καὶ τὸ πλήρωμα τεκοῦσα, πλή-
ρωσον φωτὸς καὶ τὴν ψυχὴν μου, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας μου
φώτισον, ἵνα τὸ φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ μετὰ τὸν προοιμιακὸν ψαλμόν, τὸ
Μακάριος ἀνὴρ, τὸ πρῶτον Ἀντίφωνον· εἶτα τὸ Κύριε ἐκέ-
κραξα· ἐν ᾧ ἱστώμεν στίχους η'. καὶ ψάλλομεν τοῦ

Ἀποστόλου προσόμοια δ'. Ἦχος πλ. δ'.

Τὶ ὑμᾶς καλέσωμεν ἅγιοι ;

Τί σε ὀνομάσω Ἀπόστολε; οὐρανόν, ὅτι τὴν δόξαν διηγῆσω τοῦ
Θεοῦ ἀστραπὴν, ὅτι τὸν κόσμον καταυγάζεις φωτισμῷ νεφέλην,
ἐπομβροῦσαν θεία νάματα· κρατῆρα, τῆς σοφίας ἐνθεώτατον· οἶνον
ὑμῖν ἀναδρόοντα, τὸν τὰς καρδίας εὐφραίνοντα, ἰκέτευε τοῦ σω-
θῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τί σε νῦν προσεῖπω θεόληπτε; ποταμὸν ἐκ παραδείσου προσερχό-
μενον ἡμῖν· κιβωτὸν τῆς διαθήκης, ἣν διέθετο Χριστός· φωστῆρα,
νοητὸν φῶς ἀπαστράπτοντα· λυχνίαν, Ἐκκλησίαν καταυγάζουσαν·
ἄρτον ζωῆς θείαν τράπεζαν, πρῆξιον θείου πνεύματος, ἰκέτευε τοῦ
σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τί σε νῦν θεόπτα καλέσωμεν ; λειτουργὸν τῶν μυστηρίων δρα-
σικώτατον Χριστοῦ· τῆς σκηνης νοουμένης, ἀρχιτέκτονα σοφόν· τὰς
πλάκας λατομοῦντα τὰς τῆς χάριτος· τὸν νόμον γεγραφότα τὸν και-
νότατον· τὸν ἐκ Σιών προσερχόμενον καὶ διὰ σοῦ κηρυτιόμενον, ἰκέ-
τευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τί σε νῦν καλέσωμεν ἔνδοξε ; μαθητὴν, ὅτι ἡμῖν εὐηγγέλισω
τὸν Χριστόν· ἱατρόν, ὅτι τὰ πάθη θεραπεύεις τῶν ψυχῶν· καὶ σῦλον
εὐσεβείας ἀκατάσειστον καὶ πύργον Ἐκκλησίας ἀκατάλυτον· πολλὰ
Λουκᾶ τὰ ὀνόματα· ἡ ἀρετὴ σου πεποίηκεν· ἰκέτευε τοῦ σωθῆναι
τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἔτερα τῶν Ἀγίων. Ἦχος α'.

Πανεύφημοι μάρτυρες ὑμᾶς.

Πατέρες πανεύφημοι ὑμᾶς, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πηγὰς θαυ-
μάτων ἀνέδειξε, τῇ γῇ τοῦ Πέλοπος, πάσης ἀρρώστιας δροσιζούσας
καύσωνα ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἐκάστοτε· ῥῶσιν κατ' ἄμφω δέ, χο-
ρηγούσας τοῖς ἐκ πίστεως ἐκτελοῦσιν ὑμῶν τὸ μνημόσυον.

Πατέρες πανόλβιοι ὑμᾶς, ὁ Κύριος ἔπεμψεν, ἐκ τῆς Σιών εἰς τὴν
Πέλοπος, σεπτὸν εἰκόνημα, τῆς αὐτὸν τεκούσης, ἐν ἄνθρωπῳ κρυπτό-
μενον, εὑρεῖν καὶ ἀναδειξαι πρὸς καύχημα, πιστῶν καὶ στήριγμα,
προσκυνούντων τὰ μορφώματα, τῶν ἁγίων, ὀρθοδόξῳ δόγματι.

Πατέρες τρισμάκαρες ὑμεῖς, ὡς φωστῆρες λάμπετε, τοῦ νοητοῦ
στερεώματος, πιστοὺς αὐγάζοντες, ἄσβεστοι λαμπτήρες, ἀρετῆς ἐδείχ-
θητε, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἀκέστορες, κανόνες πίστεως, μοναστῶν
τὸ ἐγκυκλώπισμα, καὶ τῆς ποιμένης ὑμῶν τὸ κραταίωμα.

Ὅσια πανεύφημε τὴν σὴν, ψυχὴν ἀνεπτέρωσας, ταῖς ἀρεταῖς
πρὸς τὸν ὕψιστον, δῖον ἰσάγγελον, ἐπὶ γῆς βιοῦσα, διὸ κατηξιώσαι,
τῶν θείων χαρισμάτων ἀοιδίμῃ· καὶ νῦν βοήθησον, Εὐφροσύνη τοῖς
τιμῶσί σε, εὑρεῖν χάριν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ἦχος πλ. β'.

Ὡ θεία καὶ ἱερὰ πατέρων δυὰς· καὶ ξυνωρίς ὁμότροπε, Συμεὼν
καὶ Θεόδωρε· ὑμεῖς πατρίδα μὲν ἔχετε τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ, ἣς τὰ
τείχη ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ ἐξωγράφηται· πατέρα δὲ τὸν Θεόν,
παρ' οὗ γεγονάτε, καὶ πρὸς ὃν ἐπεστράφητε· ἀδελφοὺς δὲ καὶ

φίλους, τὰ τῶν ἀγγέλων μακάρια τάγματα, καὶ τοὺς χοροὺς πάντων τῶν ἁγίων. Ἀλλὰ καὶ τὸ σεμνότατον τῆς ἀρετῆς ὑμῶν ἀθλητήριον, οὐκ ἀγέραστον ἐπὶ γῆς κατελίπατε· τὸν γὰρ ἐν τῇ σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ ἐκ τῆς παρθένου ταχθέντα Σωτῆρα τῶν ὅλων τιμῶν-τές τε καὶ κηρύττοντες, σπήλαιον ᾠκήσατε, καὶ θαῦμα τοῦτο τοῖς ὑπ' οὐρανὸν ἀνεδείξατε, ἐν ᾧ πηγάζουσιν ἅει τοῖς χριστιανώμας, παντοίων ἱαμάτων χαρίσματα. Ἀλλ' ὦ πανόλβιοι μετὰ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, δωρηθῆναι τοῖς πόθῳ ἐορτάσουσι τὴν πανέορτον μνήμην ὑμῶν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Τίς μὴ μακαρίσει σε.

Εἵσοδος. Τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας, καὶ τὰ ἀναγνώσματα.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν βάσανος. Ἐδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίσθη κακῶσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν. Καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία συντρίμμα· οἱ δὲ εἰδὼν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδευσθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτούς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ. Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς. Καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι· καὶ ὡς σπινθήρες ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται. Κρινοῦσιν ἔθνη καὶ κρατήσουσι λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ, συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται. Γῆρας γὰρ τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται. Πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γῆρας, βίος ἀκηλίδωτος. Εὐάρεστος Θεῷ γενόμενος ἠγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. Ἠρπάγη, μὴ κακίᾳ ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. Βασκανία γὰρ φαυλότητος ἁμαυροῖ τὰ καλὰ, καὶ

ρεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεῖ νοῦν ἄκακον. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακροὺς. Ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες, καὶ μὴ νοήσαντες, μὴδὲ θέντες ἐπὶ διανοίᾳ τὸ τοιοῦτον, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφία Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν παρὰ ὑψίστου. Διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διδάγμα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου. Ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάσει αὐτοὺς καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν, ἀήψεται πανοπλίαν τὸν ζῆλον αὐτοῦ, καὶ ὀπλοποιήσει τὴν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν· ἐνδύσεται θώρακα δικαιοσύνης, καὶ περιθήσεται κόρυθα κρίσιν ἀνυπόκριτον. ἀσπίδα ἀκαταμάχτην ὁσιότητα. Ὄξυνεὶ δὲ ἀπότομον ὀργὴν εἰς ρομφαίαν. Συνεκπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ἐπὶ τοὺς παράφρονας. Πορεύονται εὐστοχοὶ βολίδες ἀστράπων, καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῶν νεφῶν, ἐπὶ σκοπῶν ἀλοῦνται. Καὶ ἐκ πετροβόλου θυμοῦ πλήρεις ριφήσονται χάλαζαι. Ἀγανακτήσει κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάσσης· ποταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως. Ἀντιστήσεται αὐτοῖς πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ὡς λαίλαψ ἐκλικμήσει αὐτούς. Καὶ ἐρημώσκει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία περιτρέψει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε οὖν βασιλεῖς, καὶ σύνετε. Μάθετε δικασταὶ περάτων γῆς. Ἐνωτίσασθε οἱ κατοικοῦντες πλήθους, καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἔθνων. Ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτησις ὑμῖν, καὶ ἡ δυναστεία παρὰ ὑψίστου.

Εἰς τὴν Λιτὴν στιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν ἁγίων.

Ἦχος α.

Ἀνυμνήσωμεν οἱ πιστοὶ, τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν, Σομεὼν καὶ Θεόδωρον, σὺν τῇ ὁσίᾳ Εὐφροσύνῃ, ἐν ᾧδαῖς μεγαλύνοντες τὴν ἱερὰν αὐτῶν μνήμην· οὗτοι γὰρ ἔζησαν ἐπὶ γῆς ὥσπερ ἄγγελοι· καὶ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ χρόνους μακροτάτοις ἐν τῇ σπηλαίῳ κεκρυμμένην ἀνεύραντο· καὶ τὴν ὁρθόδοξον πίστιν ἐκράνουν· καὶ φωστήρες τοῖς Ἀχαιοῖς ἀνεδείχθησαν· καὶ νῦν ἐν παρῳῇ πρεσβεύουσι σφθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος β΄

Δεῦτε λαοὶ στεφάνους πλέξαντες ἐξ ἀνθέων ἁσματικῶν, στεφανώσωμεν τὰς κάρας τῶν θεοσόφων πατέρων ἡμῶν· οὗτοι γὰρ ὡς σκύδαλα πάντα ρίψαντες, μόνῃ τῷ Χριστῷ προσεκολλήθησαν· καὶ οὐδὲν ἐνταῦθα κτησάμενοι, τὸν ἐν οὐρανοῖς πλοῦτον ἐκκληρονόμησαν, παλαιστραν ἀσκητικὴν ἐσχηκότες τὸ Σπήλαιον· ἐν ᾧ καὶ μεταστάντες, ψυχὰς μὲν ἔχουσιν ἐν χειρὶ Θεοῦ, ἣν δὲ ζῶντες ἐπλούτουν χάριν, ταύτην Χριστὸς βραβεύει τῇ θήκῃ τῶν λειψάνων αὐτῶν· ἐξ ἧς καὶ σωμάτων νόσοι, καὶ ψυχῶν ἰώνται παθήματα.

Ἦχος γ΄.

Ἰδοὺ δὴ τί καλόν· ἡ τί τερπνόν· ἀλλ' ἡ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό· ὑμᾶς τε καὶ τοὺς ὁμοίους προβλέπων Δαβὶδ ὁ ἁματογράφος ἀνέκραγε, πατέρες παμμακάριστοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· ἐπὶ τὸ αὐτὸ γὰρ ὑμεῖς ἐν ὁμοιοῖα ζήσαντες καὶ πολιτευσάμενοι, οὐδὲ γοῦν μετὰ θάνατον τὰ σώματα ὑμῶν χωρισθῆναι ἠνέσχεσθε· ἀλλ' ἐνὶ τάφῳ ἀδελφικῶς διατηρεῖτε πανόλβιοι· πλοῦτον ἄσυνλον καὶ καύχημα μέγιστον καταλιπόντες τῇ ἱερᾷ ποίμνῃ ὑμῶν.

Ἦχος δ΄.

Ἀσματικὴν πανήγυριν στησώμεθα πιστοί, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν θεολήπτων πατέρων ἡμῶν· καὶ στεφάνοις ἐπαίνων τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀναδῆσωμεν· οὗτοι γὰρ σὺν τῇ δοίᾳ Εὐφροσύνῃ, τὴν πανθαύμαστον εἰκόνα τῆς θεοτόκου σπηλαίῳ λανθάνουσαν, ἐν καιροῖς ἰδίῳις εὐρόντες ἐφάνέρωσαν, πηγὴν ἰάματα βρύουσαν, καὶ μυρία θαύματα πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀλλ' ὦ πανόλβιοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε, ἱλασμέν ἡμῖν δοθῆναι αἰτεῖσθε παρὰ Χριστοῦ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἦχος βαρύς.

Κροτήσωμεν ἐφύμνια, καὶ λαμπρῶς πανηγυρίσωμεν τὴν τῶν δοίων πατέρων μνήμην, Συμεὼν καὶ Θεόδωρον, καὶ τῆς δοίας Εὐφροσύνης· κατασπαζόμενοι τὰς ἱεράς αὐτῶν λάρνακας, ὡς θείαν μυροθήκην, ὡς ἀένναον πηγὴν τῶν θαυμάτων, ὑφ' ἧς φυγαδεύονται δαίμονες, καὶ δραπετεύουσι πάθη σωμάτων, καὶ ψυχῶν νοσήματα θεραπεύονται. Ἀλλ' ὦ πατέρες ἄγιοι, ἱκετεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν

ἀχρείων δούλων· ὅπως εὐρωμεν ἄφесιν παρὰ Χριστοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. β΄.

Πάνσοφε ἁλιεῦ, ἄγιε μαθητά, ἐργάτα τοῦ Σωτῆρος, καὶ θριάμβε τῶν αὐτοῦ παθημάτων· ὁ τὴν κτίσιν τῇ πίστει διαδραμών, καὶ τῆς πλάνης τὰ ἔθνη συναγαγών, καὶ Θεῷ προσενέγκας, ὡς θυμίαμα καλόν, εἰς οὐρανοὺς εὐωδόθης· διὸ παριστάμενος τῷ κριτῇ, πρέσβευε ῥυσθῆναι ἡμᾶς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως λυτρωθῆναι τῆς κολάσεως.

Ἦχος δ΄.

Τῷ τῆς σοφίας ἁλιευτικῷ καλάμῳ, τὸν τῆς νοητῆς θαλάσσης βυθὸν ἀνιχνεύων, ἐκ θανατηφόρου βυθοῦ τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς ἐξώγρησας, Λουκᾶ παμμακάριστε· ὅθεν τῷ Παύλῳ μαθητευθείς, ὄλῃν ἐκάθυσας τὴν σαυτοῦ καρδίαν, τῇ ἐπιλάμψει τοῦ πνεύματος· καὶ ταῖς δόγμασί σου τὰ ἔθνη ἐφώτισας, καὶ τὰ τῶν παθῶν νοσήματα ταῖς θαύμασιν ἰάτρευσας· Χριστὸν τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν αἰεὶ ἐκδυσωπῶν τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος. πλ. δ΄.

Δεῦτε πᾶσα κτίσις τὸν ἀληθῶς ἱατρὸν τὸν πνευματικόν, καὶ τοῦ Σωτῆρος μαθητὴν, Λουκᾶν τὸν αἰδόμενον, ἐν ᾧδαῖς εὐφημήσωμεν· οὗτος γὰρ ἀθεΐας τὴν νόσον, τῷ ἐπιχρίσματι τῆς Χριστοῦ κολυμβήθρας ἐθεράπευσε· καὶ ποταμοὺς θεοδρύτων ναμάτων ἐκ στόματος, ἐψυγμέναις χώραις τοῦ Εὐαγγελίου κατήρδευσε, ὅθεν ἐξηλθε προφητικῶς ὁ φθόγγος αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην· καὶ πρεσβεύει σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος. πλ. δ΄.

Δαδτικῶς συνελθόντες οἱ πιστοὶ ἐν ἁσμασι τῷ μυστικῷ ῥήτορι τοῦ λόγου Λουκᾶ ἐκδοήσωμεν· ἡ γλῶσσά σου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου Χριστοῦ ἀνεδείχθη, ὥραῖζων τὰς ὕψεις τῶν ἐθνῶν, πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας ἐπιγνώσεως· ἐν ἣ ἀνεκήρυξας τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τῶν συναποστόλων σου τὰς πράξεις συνεγράψω· διὸ παριστάμενος τῇ Τριάδι καὶ Θεῷ, πρέσβευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ἦχος πλ. δ'.

Ποῖος νοῦς, ἢ γλῶσσα βροτῶν, τὰ καθ' ἡμᾶς ὑμνῆσαι ἰσχύσει· τρισόλβιοι πατέρες, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε; Ἐνδεδυμένοι γὰρ τὴν ἱερwsύνης στολὴν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἀγῶνα τοῦ κηρύγματος οὖν τοῖς ἄθλοισι τῆς ἀσκήσεως εὐτόνως ἀγωνισάμενοι, πυρσοὶ νοητοὶ καταυγάζοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεδείχθητε, καὶ τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς ἀχράντου Θεομήτορος εὐρεῖν ἠξιώθητε. Θεοκινήτῃ δὴγίᾳ Εὐφροσύνης τῆς πανευφήμου. Καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς τῶν ἐσώπτρων λυθέντων μακάριοι, τῷ φωτὶ τῆς ὑπερθέου Τριάδος ἐγγύτερον καταλάμπετε· ἡμῖν δὲ τὰ πανίερα τῶν ψυχῶν ὑμῶν κατελίπατε σκῆνη, ποταμοὺς ἰάσεων τοῖς χρήζουσι βλύζοντα καὶ χάριν εὐλογίας. Ἀλλὰ μέμνησθε καὶ ἡμῶν, ὅσοι, πρὸς Κύριον, αἰτούμενοι ὑμῖν ἱλασμόν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὁ αὐτός.

Ἐγὼ παρθένε ἁγία Θεοτόκε τῇ σκέπῃ σου προστρέχω· οἶδα ὅτι τεύξομαι τῆς σωτηρίας, δύνασαι γὰρ ἀγνὴ βοηθησαί μοι.

Εἰς τὸν στίχον στιχηρὰ τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. α'.

Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς.

Χάρις τοῖς χεῖλεσί σου Λουκᾶ, πυρίνῃ γλώσσῃ ἐξεχύθη Ἀπόστολε, καὶ γλῶσσα πύρρος ἐδείχθη, λόγους ἐκπέμων φωτός, τοῖς φωτὸς ἀξίοις τῷ κηρύγματι, βολίδας φλεγούσας δέ, τοῖς τὸ σκότος ποθήσας, γράφων διδάσκων τὸ σεπτὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ὁσμὴ ζωῆς, τοῖς ζωὴν ὄντως θέλουσιν, ὥφθη ὡς Παῦλος ἔφησεν, ὃν ἔσχατος διδάσκαλον, ὁσμὴ θανάτου δὲ πάλιν, τοῖς μὴ ζωὴν ἀγαπήσασιν· ἀλλ' ἡμῖν εἰρήνην, ζωὴν, καὶ φῶς παράσχου καὶ μέγα ἔλεος.

Στίχος. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξηλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ.

Χαῖρε ὁ μόνος γράφας ἡμῖν, τὸ χαῖρε χαίρων τῆς ἀγνῆς Εὐαγγελίου καὶ ταύτην κυριότητον, εἰπόντα τὸν βαπτιστήν, ἐκ γαστρὸς οὐ γράφεις καὶ τὴν σύλληψιν· καὶ λόγου τὴν σάρκωσιν, πειρασμοὺς καὶ τὰ θαύματα· λόγους καὶ πάθη, τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἔγερσιν, ἣν περ εἶδες καὶ ἀνοδὸν πνεύματός τε τὴν κάθοδον, κηρύττων τὰς πράξεις τε καὶ ἐξαίρετως τοῦ Παύλου, οὐ περ

ἐδείχθης συνέκδημος· ἀκέστωρ καὶ μύστα, καὶ φωστήρ τῆς Ἐκκλησίας, ἣν φρούρει πάντοτε.

Στίχος. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.

Ἐγνώμεν ἐκ τῶν λόγων τῶν σῶν, καθὼς περ ἔφης τὴν τῶν λόγων ἀσφάλειαν· ὧν ἔφη· ἐνθέως μύστα, ἐπεὶ περ γράψαι ἡμῖν περὶ τῶν πραγμάτων ἐπεχείρησας, ὧν περ πεπληροφόρησαι, καὶ καθὼς σοι παρέδωκαν, οἱ πρὶν αὐτόπται, ὧν καὶ σὺ ἴσος γέγονας, ὑπέρτης τε, τῇ τοῦ λόγου σαρκώσεως· ὃν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰς Ἐμμανὺς ἔδωψας· καὶ καιομένην καρδίαν, μετὰ Κλεώπα συνέφαγες· αὐτοῦ θείας θέρμης, καὶ ἡμῶν τῶν σὲ τιμώντων τὰς ψυχὰς πλήρωσον.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ἦχος δ'.

Εὐφραίνου Μέγα Σπήλιον, τὸ τῆς παναχράντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἐκλεκτὸν οἰκητήριον· κρότησον ἐφύμνια λαμπρῶς πανηγυρίζον, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρου· ὧν τὴν ἱεράν ἐν κόλποις φέρεις λάρνακα, καὶ τὰς πανιέρους χάρας, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον, καὶ πηγὴν ἀένναον θαυμάτων τοῖς μετὰ πίστεως προσιοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ τῆς παρθένου καὶ θείας Εὐφροσύνης, τὴν ἁγίαν καὶ θαυματόδωρον σορὸν πεπλουτηκός, ἀγάλλου καὶ χόρευε, καὶ τέρπου μελωδικῶς ἐκδοῶν· Πατέρες οὐρανόφρονες, στύλοι φωτὸς ἀδύτου τοῖς αὐλαῖς ἀστραπαῖς καταλαμπόμενοι, μέμνησθε τῆς ποιμένης ὑμῶν, ἐκ πάσης θηρίων ψυχοφθόρων κακώσεως ἀδολογῇ διατηροῦντες· καὶ πάντας τοὺς πλείοντας τοῦ βίου τὴν πολυκύμαντον ζάλην, εἰς ὄρμον ὀδηγεῖτε τῆς σωτηρίας· εἰρήνην αἰτούμενοι· βαθεῖαν τῷ κόσμῳ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὁ αὐτός.

Θεοτόκε παντάνκισσα, τῶν ὀρθοδόξων τὸ καύχημα· αἰρετικῶν τὰ φρυάγματα, καὶ τὰ πρόσωπα ταταίσχυνον, τῶν μὴ προσκυνούντων μηδὲ τιμώντων ἀνάγνε, τὴν σεβάσμιον εἰκόνα σου.

Εἰτα τὸ νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα. Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ τὰ ἀπολυτικά. Ἀπόστολε ἅγιε. Καὶ τῶν ἁγίων. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν. Δέξα

τῆς ἀγίας. Ἐν σοὶ μῆτερ ἀκριβῶς. Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Θεοτόκε παρθένε χαῖρε κεχαριτωμένη. Εἴτα ἡ εὐλόγησις τῶν ἄρτων. Καὶ μεταλαμβάνομεν ἐκ τοῦ εὐλογηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου πάντες οἱ ἀδελφοί (πλὴν τῶν μελλόντων ἱεουργήσιν), εἰς ἁγιασμὸν ψυχῆς καὶ σώματος. Καὶ γίνεται ἀνάγνωσις ἐκ τῶν λόγων εἰς τὴν Θεοτόκον τῶν ἁγίων πατέρων. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν, κρούει τὸ μέγα σήμαντρον. Καὶ ἀρχόμεθα τοῦ Ἑξαξάλμου. Εἴτα συναπτή, καὶ ψάλλομεν τὸ Θεὸς Κύριος. Καὶ τὰ τροπάρια τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν ἁγίων. Δόξα τῆς ἀγίας. Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Ὁ δι' ἡμᾶς γεννηθεὶς. Εἴτα στιχολογοῦμεν τὸ Ψαλτήριον. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην στιχολογίαν καθίσμα.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Τῆς ἄνω ἐπιμέμενοι ὑπερκοσμοῦ ζωῆς, τὴν κάτω τερπνότητα τῆς ματαιότητος, σοφῶς υπερίδετε· ὅθεν τῆς Ἐκκλησίας, ἀνεδείχθητε στύλοι, Κίρυκες ἀληθείας, καὶ Σπηλαίου τὸ κλέος· διὸ καὶ ἐορτάζομεν πόθῳ τὴν μνήμην ὑμῶν.

Δόξα τῆς ἀγίας. Ὅμοιον.

Ἀσκήσει κοσμήσασα τὴν καθαρὰν σου ζωὴν, ὥς δῶρον προσήνεξαι τῷ ποιητῇ καὶ Θεῷ, Εὐφροσύνη αἰοῖδιμε· χάριν δὲ ἱαμάτων, παρ' αὐτοῦ εἰληφυῖα, νόσους ἀποδιώκεις, τῶν εἰς σὲ προστρεχόντων· πρεσβεύουσα σωθῆναι ἡμᾶς τοὺς τιμῶντάς σε.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Παρθένε πανάμωμε τὸν ὑπερούσιον, Θεὸν ἡ κύησας σὺν τοῖς ὁσίοις αὐτόν, ἀπαύστως ἱκέτευε, ἄφεςιν τῶν πταισμάτων, καὶ διόρθωσιν βίου, δοῦναί ἡμῖν πρὸ τέλους, τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ, ὑμνοῦσί σε κατὰ χρέος θεοχαρίτωτε.

Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν στιχολογίαν καθίσματα.

Ἦχος γ'. Τὴν ὡραιότητα.

Πάθῃ ξηράναντες πατέρες ὅσοι, πνεῦμα ζωώσαντες δακρύων ρεύμασι, χαρίτων θείων ποταμοὺς τῷ κόσμῳ ἀναβλύζετε· ὅθεν προσερχόμενοι, τοῖς τιμίαις λειψάνοις ὑμῶν, χάριν τε καὶ ἔλεος προφανῶς ἀρυόμεθα, τιμῶντες ὑμᾶς ἐπαξίως, πίστει θερμῇ θεομακάριστοι.

Δόξα τῆς ὁσίας. Ὅμοιον.

Κόσμου τερπνότητα προθύμως ἔλιπες, καὶ τῷ δεσπότῃ σου κατηκολούθησας, ἔρωτι θείῳ τὴν ψυχὴν, τρωθεῖσα παναοῖδιμε· ὅθεν καὶ κατόκησας ἐν σπηλαίῳ νικήσασα, πόνοις τῆς ἀσκήσεως τὸν ἐχθρὸν τὸν ἀντίπαλον· διὸ καὶ σὺν ἀγγέλοις χορεύεις, ὑπὲρ ἡμῶν ἄει πρεσβεύουσα.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Θεομακάριστε μῆτερ ἀνύμφευτε, τὴν ἀσθενοῦσάν μου ψυχὴν θεράπευσον, ὅτι συνέχουμαι δεινῶς, τοῖς πταισμάσιν ὁ ἄθλιος· ὅθεν καὶ κραυγάζω σοι στεναγμῷ τῆς καρδίας μου· δέξαι με πανάμωμε τὸν πολλὰ πλημμελήσαντα· ἵνα ἐν παρρησίᾳ βοῶ σοι, χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη.

Μετὰ τὸν πολυέλεον, καθίσματα τοῦ Ἀποστόλου.

Ἦχος πλ. δ'. Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Ὡς συνέδημος Παύλου ἀναδειχθεὶς, τοὺς ποικίλους κινδύνους καρτερικῶς, ὑπέμεινας πανεύφημε, τοῦ Κυρίου Ἀπόστολε· καὶ τὸν δρόμον ἀθλήσει, τελέσας τῆς πίστεως, σὺν αὐτῷ ἐν ὑψίστοις, εὐφραίνῃ μακάριε· ὅθεν καὶ τῷ κόσμῳ, τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον, κηρύξας ἐφώτισας, τὴν ὑφήλιον ἅπασαν, Λουκᾶ πανσεβάσμι· πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεςιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἁγίαν μνήμην σου.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ὅμοιον.

Τῶν ἁγίων ζηλώσκντες ἀσκητῶν, τὸν ἰσάγγελον βίον τὸν ἐπὶ γῆς, ἐπὶ ὧμων ἀνελάβετε τὸν σταυρὸν ὑμῶν ὅσοι, καταλιπόντες πάντας, τοῦ βίου τὴν μέριμναν, καὶ παθῶν νεκρώσει, τὸ πνεῦμα ζωώσαντες· ὅθεν καὶ φωστῆρες, ἀνεδείχθητε κόσμου, καὶ σκευὴ μυρίπνοα, τῶν χαρίτων τοῦ Πνεύματος, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεςιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἁγίαν μνήμην ὑμῶν.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Ὁ τῶν ὅλων δεσπότης καὶ ποιητής, ἐξ ἀχράντου σου μήτρας σάρκα λαβὼν, προστάτην σε ἔδειξε, τῶν ἀνθρώπων πανάμωμε· διὰ

τοῦτο πάντες, πρὸς σὲ καταφεύγομεν, ἱλασμόν πταισμάτων, αἰτούμενοι δέσποινα, καὶ αἰωνιζούσης, λυτρωθῆναι βασάνου, καὶ πάσης κολάσεως, τῆς ἐκεῖσε δεόμεθα· ἵνα πίστει βοῶμέν σοι πρέσβευε Χριστῇ τῷ Θεῷ, τοῦ δοθῆναι πᾶσι κόρη ἄφρων, τοῖς πιστῶς προσιοῦσι τῇ σκέπῃ σου.

Εἶτα οἱ ἀναβαθμοί, τὸ α. ἀντίφωνον τοῦ τετάρτου ἤχου. Τὸ πᾶσα πνοή. Εὐαγγέλιον δσιακόν, ζήτηι Ἰανουαρίου ιζ'. Εἶτα ὁ πεντηκοστός. Δόξα. Ταῖς τῶν σῶν δσίων πρεσβείαις ἐλεήμων. Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου. Εἶτα ἐλεησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Καὶ λέγομεν τὸ παρόν.

Ἦχος πλ. α.

Δεῦτε μοναστῶν τὰ συστήματα, δεῦτε καὶ χορεῖαν στησώμεθα, ἀνευφημοῦντες τοὺς θεῖους πατέρας ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρον, σὺν τῇ δσίᾳ Εὐφροσύνῃ· οὗτοι γὰρ τὸν σταυρὸν τοῦ ἐπ' ὧμων ἀράμενοι, προθύμως αὐτῷ ἠκολούθησαν, καὶ πόνοις τῆς ἀσκήσεως τὰς μηχανὰς τοῦ κοσμοκράτορος καταρράξαντες, νικηταὶ γεγονᾶσι στεφανῖται, τοῦ μακαρίου τέλους ἀξιοθέντες. Ἀλλ' ὦ πατέρες θεϊότατοι, μὴ παύσθε καὶ τὴν ποίμνην ὑμῶν, ἣν αὐτοὶ συνηγάτετε, διασφύζοντες ἐκ τῶν σκανδάλων τοῦ πολεμήτορος, καὶ πρεσβεύοντες Χριστῷ σφθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὸ Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου. Τὸ Κύριε ἐλέησον ιβ'. Εἶτα, Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία. Οἱ κανόνες τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἀποστόλου, μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς ς'. Καὶ τῶν ἁγίων δύο, μετὰ τῆς δσίας ἡνωμένοι, εἰς ἡ. Ὁ Κανὼν τῆς Θεοτόκου ἡνωμένος μετὰ τοῦ Ἀποστόλου.

Ὡδὴ α. Ἦχος πλ. δ'. Ὁ εἰρμός.

Ἡ κεκομμένη τὴν ἄτομον ἔεμε, καὶ εἶδεν ἥλιος γῆν, ἣν οὐκ ἐθεάσατο· ἀλάστορα ἐχθρόν, τὸ ὕδωρ κατεπόντισε, καὶ ἄβατον διηλθεν Ἰσραήλ· ὧδὴ δὲ ἀνεμέλπετο· τῷ Κυρίῳ ἤσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἰνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεός, μήτραν ἀπειρόγαμον, ὑπέδω καὶ σαρκὸς φανείς ἐν ὁμοιώματι, τῆς ἔχ-

θρας τὸ μεσότειχον ἐλῶν, εἰρήνην ἐμεσίτευσε, καὶ ζωὴν ἐδράβευσε, καὶ θεῖαν ἀπολύτρωσιν.

Νομίμων δίχα τῆς φύσεως τέτοκας, τὸν νομοδότην καὶ Θεόν, ἄνθρωπον γενόμενον· αὐτὸν ὡς ἀγαθόν, ἐκέτευε πανάμωμε, ἡμῶν τὰς ἀνομίας παριδεῖν, τῶν πίστει προσκυνούντων σου, τὴν εἰκόνα πάναγνε· ὅσα γὰρ θέλεις δύνασαι.

Μυσταγωγῶν σε Χριστὸς τὰ οὐράνια, καὶ θεοπνεύστους γραφάς, ἀμέσως διανοίγων σοι, Ἀπόστολε Λουκᾶ· καὶ μύστην ἀναδείκνυσι, καὶ κήρυκα σοφῶν τῶν ὑπὲρ νοῦν, εὐτόνως ἀνακράζοντα· τῷ Κυρίῳ ἤσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Τῆς ἀνωτάτῃ σοφίας τὸ στόμα σου, κρατῆρι θεῖον σοφέ, πάντες ἐπιστάμενοι, ἀπόστολε Λουκᾶ, τὸν μέγαν καὶ ἀπόρρητον τῆς χάριτος πλουτοῦντες θησαυρόν, προθύμως ἀρνούμεθα, τῷ Κυρίῳ ψάλλοντες ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Θεοτοκίον.

Τῆς ἀνεκφράστου καὶ θείας συλλήψεως, τῆς πανυμνήτου ἀγνῆς, τὸν τρόπον διεσάφησας, ἀπόστολε Λουκᾶ· τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον, ἐλήλυθε σαφῶς γὰρ ἐπ' αὐτήν, καὶ Λόγος ἐπεσκήασεν· ὃ συμφῶνως ψάλλομεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἔτερος Κανὼν τῶν ἁγίων καὶ τῆς δσίας· οὗ ἡ ἀκροστιχίς,

Πατρᾷσι δύο, καὶ μιᾷ αἴνος κόρη.

Ἐν δὲ τοῖς Θεοτοκίοις ὧδὴ Παύλου.

Ὡδὴ α. Ἦχος δ'. Ἀνοιξω τὸ στόμα μου.

Πατέρας ὑμνήσωμεν, τοὺς ἱεροὺς καὶ θεόφρονας, ἐνθέους ἐν ἄσμασι χαρμονικῶς ἐορτήν, συστησάμενοι καὶ θαύματα τὰ τούτων, ὡς ἄνθη δρεψώμεθα πανηγυρίζοντες.

Ἀσμάτων ἀκρότητας, ὑφαίνειν πίστει σπουδάσωμεν, εἰκόνας τὴν εὔρεσιν τῆς τοῦ Κυρίου μητρὸς, ἐορτάζοντες τὴν πρόπαλα· ὁ θεός, Λουκᾶς ἐξωγράφησε, χάριτας βρούσαν.

Τῷ πνεύματι ἡστράψεν, ἡ ἐορτὴ τῆς θεόπαιδος· τῆς δὲ πανηγύρεως Λουκᾶς ὁ μέγας λαμπτήρ, προεξάρχει τε καὶ μέλπει μακαρίζων, ὡς ἀειμυκᾶριστον τὴν Θεομήτορα.

Θεοτοκίον.

Ῥδὴν σοι ἐόρτιον, ἄσω πανάμωμε δέσποινα, Μαρία μητρόθεε, σὺ γὰρ τὴν ὄντως ζωὴν, ἡμῖν τέτοκας Χριστόν, ᾧ Εὐφροσύνη, μακρὰς δι' ἀσκήσεως ἀγνῶς νενύμφευται.

Ἔτερος Κανὼν τῶν ἁγίων, οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Καὶ πάλιν Ῥδὴ τοῖς ὁσίοις ἐνθάδε.

Ἐν δὲ τοῖς Θεοτοκίοις, Κορινθίου.

Ῥδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ἀρματηλάτην Φαραῶ.

Κατευθυνθήτω μοι ὁ ὕμνος ἄνωθεν, ἐξ οὐρανόθεν πνοῆς· ὃν ἐξ ἐδλαθείας, μέλπειν νῦν προήρημαι, ἐγκώμιον ἐόρτιον τοῖς ὁσίοις πατράσιν, εὐχαῖς αὐτῶν καὶ δεήσεσι, κόρης τε σεμνῆς καὶ θεόφρονος.

Ἀναδεξάμενοι ζυγὸν τὸν ἐνθεον, μοναδικῆς ἀγωγῆς, ἐκ παιδικῶν χρόνων καὶ ἱερατεύσαντες, Κυρίῳ παντοκράτορι, ᾧ πατέρες θεόπται, εἰκόνα θεῖαν εὐρήκατε, ἀποστολικάς εἰσηγήσεις.

Ἰταμωτάτης χαλεπῆς αἰρέσεως, εἰκονομάχων δεινῶν, πρὶν ἢ ἐπισκήψῃ, φάρμακον ἐδείξατε, τῇ κόσμῳ θεόφρονες, καὶ σωτήριον ὄπλον, εὐρόντες ἄνθρωπῳ κρυπτόμενον, τύπον τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος.

Θεοτοκίον.

Καταφυγὴν καὶ ἰλασμόν Μητροπάρθενε, σὲ κεκτημένος πληθὺν, τῶν ἁμαρτιῶν μου, ἐξάλειψον δέομαι, ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις σου, καὶ ψυχῆς μου τὰ πάθη, παντελεῆμον θεράπευσον, τῆς θείας Εὐφροσύνης δεήσεσιν.

Καταβασία. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

Ῥδὴ γ'. Ὁ εἰρμός.

Σὺ εἰ τὸ στερέωμα, τῶν προστρεχόντων σοι Κύριε· σὺ εἰ τὸ φῶς, τῶν ἐσκοτισμένων· καὶ ὕμνῃ σε τὸ πνεῦμά μου.

Ἦλυν ἁμαρτίας μου, σὼν πρεσβειῶν πυρὶ σύμφλεξον, Μητὲρ Θεοῦ, δρόσον μοι τὴν θεῖαν, τῆς ἀφέσεως φέρουσα.

Σὲ πάντες κεκτήμεθα, καταφυγὴν καὶ σκέπην ἡμῶν, δοῦλοι Χριστοῦ· σὲ δοξολογοῦμεν, ἀσιγήτως θεόθυμπε.

Σοὺ τὸ Εὐαγγέλιον, Λουκᾶ θεσπέσιε ἄνωθεν, ἀνατολήν, ἐπισκεψάμενην, τοὺς ἀνθρώπους παρίστησιν.

Παῦλος ὁ ἀπόστολος, τῶν ἐγκωμίων σοι ἐπλεξε, τὰς ἀπαρχάς, καὶ τοὺς σοὺς· ἐπαίνους ἐπιστέλλων ἐξέθετο.

Θεοτοκίον.

Σὲ νῦν μακαρίζουσιν, ὡς προσφύτουσας ἄρχραντε, αἱ γενεαί, - πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων, διὰ σοῦ νῦν σφζόμεναι.

Ἄλλος. Τοὺς σοὺς ὑμολόγους Θεοτόκε.

Ρανάτωσαν σήμερον νεφέλαι, οὐράνιον θεῖον γλυκασμόν, ἡ ἐορτὴ γὰρ ἤστραψε, Συμεὼν Θεοδώρου τε, πᾶσι πιστοῖς παρέχουσα, τῶν ἱαμάτων τὰ χαρίσματα.

Ἀένναον πνεύματος τὴν χάριν, πλουτήσας Λουκᾶς ὁ θαυμαστός, ἐν τῇ σπηλαίῳ γέγραφε, Χριστοῦ τὸ μέγα κήρυγμα, ἐκφράσας λόγων κάλλεσιν ἔργων αὐόγκριτον μέγεθος.

Συνέλθετε, ἦκετε αἱ πόλεις, τῆς Πέλοπος νήσου καὶ λοιπῆς, Ἑλλάδος καὶ σκιρτήσατε, ἐόρτια χορεύοντες, ἐν τῇ εὐρέσει σήμερον, θείας εἰκόνας ἐν πνεύματι.

Θεοτοκίον.

Δαδὶδ θυγατέρα καὶ τοῦ τοῦ κτίστου, μητέρα γινώσκω σε ἀγνή, ἐκ σοῦ γὰρ ᾧ ἀπέκετο, ἡ βασιλεία, ἡλυθε, Σωτὴρ τοῦ κόσμου Δέσποινα, ᾧ Εὐφροσύνη νενύμφευται.

Ἄλλος. Ὁ στερεώσας κατ' ἀρχάς.

Πεποιικιμένοι ἀρεταῖς θεοπρεπῶς οἱ Πατέρες, καὶ τὰ δόγματα ὀρθόδοξα σχόντες, ἐν τε στόματι καὶ νῷ, τὴν ἐκκλησίαν ἡὑφραναν, αἰρετικῶν ἀπάσας, δόξας μακρὰν ἐξελάσαντες.

Ἀγαλλιάσθω οὐρανός, καὶ χορευέτω ἡ κτίσις, ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ὁσίων πατέρων, εὐωδίαν ἱεράν, ἐκ τῶν λευάνων βρύουσαν, ἀενάως ὀρῶντες καὶ τῶν θαυμάτων τὸ πέλαγος.

Λελαμπρυσμένον ἀρετῶν, ταῖς καλλοναῖς θεοφόροι, καὶ τοῖς δόγμασι τοῖς θείοις Πατέρες, συντηρεῖται εἰς αἰὲν τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πέλοπος, Σπήλαιον ἐνθα πάλοι, ταῖς ἀρεταῖς ἐνιδρώσατε.

Θεοτοκίον.

Ὁλολαμπῆς ἡ ἐορτὴ τῶν μακαρίων πατέρων, ἐξανέτειλε καὶ κό-

ρης δόας, καταστράπτουσα πιστούς, ἐν τῇ ναφ σου σήμερον, πά-
ναγνε Θεοτόκε, χαρίτων θείων λαμπρότησιν.

Καταβασία. Τοὺς σοὺς ὑμολόγους θεοτόκε.

Εἶτα συναπτή καὶ λέγομεν τὸ κοντάκιον τοῦ Ἀποστόλου.

Ἦχος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Μαθητὴς γενόμενος τοῦ θείου λόγου, σὺν τῷ Παύλῳ ἅπασαν,
ἐπωταγώγησας τὴν γῆν, καὶ τὴν ἀχλὺν ἀπεδίωξας, τὸ θεῖον γρά-
φας Χριστοῦ Εὐαγγέλιον.

Ὁ Οἶκος.

Ὡς ἱατρὸς καὶ μαθητὴς Λουκᾶ ἡγαπημένος, μυστικῇ χειρουργίᾳ
τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου καὶ τὰ τοῦ σώματος ὁμοῦ ἴασαι, καὶ δός μοι
κατὰ πάντα εὐεκτηίν, καὶ σου τὴν παναοίδιμον γηθόμενος γεραί-
ρειν πανήγυριν, ὁμιλοῖς τε δακρύων, ἀντὶ μύρου, τὸ σεπτὸν σου καὶ
πάντιμον σῶμα καταδρέχειν ὡς στήλη γὰρ ζωῆς τεθησαυρισμένον
ἐν τῇ ναφ τὸ θαυμαστὸν τῶν Ἀποστόλων, πᾶσι προσφωνεῖ, καθά-
περ καὶ σὺ τὸ πρῶτον, τὸ θεῖον γράφας Χριστοῦ Εὐαγγέλιον.

Εἶτα τὰ καθίσματα. Κάθισμα ταῦ Ἀποστόλου ἡχος πλ. δ'.

Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Ὡς τοῦ σκεύους ὑπάρχων τῆς ἐκλογῆς, ἀπεικόνισμα θεῖον ὡς
ἀληθῶς, τὰ θεῖα μυστήρια ἐμυήθης τῷ πνεύματι καὶ φωτισθεὶς τῇ
χάριτι, τῆς θείας ἐλλάμπειας, ἀποστόλων τὰς πράξεις τρανῶς διεσά-
φησας· ὅθεν καὶ τῇ κόσμῳ, θησαυρὸν καταλείψας, τὰ θεῖα διδάγ-
ματα, κατεφώτισας ἅπαντας, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ τῶν πται-
σμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνή-
μην σου.

Ἔτερον τῶν ἁγίων. Ὁμοιον.

Ἐγκρατεῖα καὶ πόνοις ἀσκητικοῖς, τὴν ψυχὴν καθαρθέντες σε-
μνοπρεπῶς, γέγονατε συμμετοχοὶ τῶν ἀγγέλων μακάριοι καὶ τῶν
θαυμάτων ὄντως τὴν χάριν ἐλάβετε, τοῦ ἴσθαι τὰς νόσους τῶν πί-
σται τιμώντων ὑμᾶς· ὅθεν καὶ δαμνόνων, ἀπελαύνετε πλήθη, παρέ-
χοντες ἰάματα τοῖς ἀνθρώποις πανόλδιοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· πρε-

σθεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς
ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνήμην ὑμῶν.

Ἔτερον Θεοτοκίον. Ὁμοιον.

Τοῦ ἡλίου νεφέλῃ τοῦ νοητοῦ, θείου φέγγους λυχνία χρυσοφανής·
ἄσπιλε ἀμόλυντε, παναμώμητε Δέσποινα, τὴν σκοτεινὴν ψυχὴν μου,
τυφλώττουσαν πάθεσι, τῆς ἀπαθείας αἰγλή, καταύγασον δέομαι·
καὶ μεμολυσμένην, τὴν καρδίαν μου πλύνον, ροαῖς κατανύξεως, με-
τανοίας τοῖς δάκρυσι καὶ τοῦ ρύπου με κάθαρσον. πρεσβεύουσα Χρι-
στῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς εὐσεβῶς προ-
σκυνούσι, τὴν ἀγίαν εἰκόνα σου.

Ὡτὶ δ'. Ὁ εἰρμός.

Ἐπέδης ἐφ' ἵππους, τοὺς ἀποστόλους σου Κύριε, καὶ ἐδέξω χερσὶ
σου ἡνίας αὐτῶν, καὶ σωτηρία γέγονεν ἡ ἱππασία σου, τοῖς πιστῶς
μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ὡς ὠφθης τῇ αἰγλή, πεφωτισμένος τοῦ πνεύματος, ἡξιώθης
χερσὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ, τοῖς θεοφίλοις ἄριστα διατυπώσασθαι, τοῖς
πιστῶς μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἡ χάρις εὐρύσκα, τοῦ Παράκλητου σε σκῆνωμα, ἐξεχύθη πλου-
σίως σοῖς χεῖρεσι, καὶ τῆς εἰρήνης κήρυκα πᾶσιν ἀνέδειξε, τοῖς πι-
στῶς μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἀγώνων τῷ Παύλῳ, ὡς κοινωνὸς ὠφθης ἐνδοξε, τῶν στεφάνων
ἐνδίκως ἡξίωσαι, τῆς βασιλείας ἄμφω τε συναγαλλόμενοι, συμφώνως
κραυγάζετε, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Εὐρών σου τὸ κάλλος, τῆς διανοίας σου ὁ Κύριος, ὡς ταῖς θείαις
ἀκτίσιν ὠραῖως διαλαμπούσης, κήρυκά σε προχειρίζεται, τοῖς πίστει
κραυγάζουσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Καθεῖλε δυνάστας, ἀπὸ θρόνων ὁ Κύριος, ἡ Παρθένος καὶ Μή-
τηρ ὡς ἔφησε· τοὺς δὲ πεινῶντας θείων ἀγαθῶν ἐνέπλησε, τοὺς πι-
στῶς μελωδοῦντας, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἄλλος. Τὴν ἀνεξιχνίαστον.

Ἰδετε ἰάματα ἃ ἐκ Θεοῦ, βρῦειν ἐν σπηλαίῳ πεπλούτηκεν, ἡ

τῶν δούλων, θήκη πᾶσι τοῖς πιστοῖς, καὶ μελωδοῦντες κράζετε, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Δύναμιν κτησάμενος πνευματικὴν, γράφει ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐν τῇ σπηλαίῳ, ὁ θεϊότατος Λουκᾶς, τὴν τοῦ Σωτῆρος σάρκωσιν, πᾶσι κηρύττων ὑψηλότατα.

Ὑδατος ἐφύπερθε τοῦ θαυμαστοῦ, εὗρον σὺν τῇ κόρῃ οἱ δούλοι, θεῖαν εἰκόνα, τῆς τεκούσης τὸν Θεόν ἀποκρυφὴν γὰρ ἔθετό, τῆς ἑαυτῆς μορφῆς τὸ σπήλαιον.

Θεοτοκίον.

Ἡλῖος ὡς ἄλλος τις θαύμα φρικτόν, ἔλαμψεν εἰκὼν πανακήρατος, τῆς Θεοτόκου, ἡ τὰ θεῖα χερουδίμ, δουλοπρεπῶς παρίσταντο, ἔνδον ταῦ σπηλαίου λανθάνουσα.

Ἄλλος. Σὺ μου ἰσχύς Κύριε,

Ἵνα τὸ σόν, Δέσποινα θεῖον εἰκόνισμα, δείξης πᾶσιν, ἐκπαλαί κρυπτόμενον, ἐκ Θετταλῶν, εἰς τὴν Ἀχαιῶν, ἀνδρας θεολήπτους, καὶ κόρην ἄγεις ἐγχώριον, ἀντρον ἔνθα εὗρον, χερουδίμ παρεστῶτα, καὶ βοῶντά σοι δόξα τῇ τόκῃ σου.

Νόμοις Χριστοῦ, ἐντεθραμμένη ἡ πάναγνος, Εὐφροσύνη, πρόβατα ποιμένουσα, βλέπει πηγῆς, ρεῖθρου διαυγοῦς, ἀνῶθεν ἐν ἀντρον, τὸ πάνσεπτόν σου εἰκόνισμα, παρθένη Θεοτόκε, καὶ ὁμνουσα ἑδῶ, παντευλόγητε χαίρεις παντάνασα.

Ὡδὴν καινὴν, ἄδω σοι μόνῃ Μητρόθεε, κατὰ χρέος, σὺ γὰρ ἡ ὑπόθεσις, ἣν ὁ Λουκᾶς ἔγραψε σαφῶς, ἐν Εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ σεσεπτόν σου εἰκόνισμα τυπώσας ἐν σπηλαίῳ κρυπτόμενον ἀφῆκεν, ν καίροις ἰδίῳς ἀνεύρηται.

Θεοτοκίον.

Ρῆμα τὸ σόν, πληροῦντες πάναγνε Δέσποινα. γενεαί σε, πᾶσαι μακαρίζομεν, ἐπὶ τῆς γῆς, τάξεις τῶν πιστῶν, ὕμνοις ἀσιγήτοις· ἐν σοὶ γὰρ πάντες σεσφύσμεθα, κολάσεως ρυσθέντες τῇ σταυρῷ τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τυχόντες τῆς θείας βιώσεως.

Ὡδὴ εἰ. Φώτισον ἡμᾶς.

Φῶς τὸ νοητόν, τῇ καρδίᾳ σου δεξάμενος, καὶ μολυσμάτων ὡς λαμπτήρ καθαρθεῖς, ἀγάπης νόμῳ, τοῖς πᾶσι Λουκᾶ μετέδωκας.

Σὺ ταῖς ἀστραπαῖς, ταῖς τῆς χάριτος πανόλβιε, κατηυγασμένος καθωράθης σαφῶς, πυρίνη γλώσση ἐνθέως Λουκᾶ φθεγγόμενος.

Παῦλῳ τῷ σοφῷ, συνοδεύειν ἐπεπόθησας, ἀγαπητὸς γὰρ προσηγόρευσαι, ὡς ὑπηρέτης Εὐαγγελιστὰ τῆς χάριτος.

Θεοτοκίον.

Χαίροις ἀληθῶς, παρθενίας τὸ κειμήλιον, ἡ τῆς προμήτορος ἀνάκλησις, καὶ τῆς κατάρτας ἡ λύσις τῆς τοῦ προπάτορος.

Ἄλλος. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Οἱ δοῦλοί σου Δέσποινα, Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, πνεύματι ἁγίῳ κινηθέντες, πόρρωθεν ἦκον, ἐν τῇ σπηλαίῳ σπουδῇ, καὶ τύπον μορφῆς σου τῆς σεπτῆς, εὗρον ἐγκρυπτόμενον μακροτάτοις ἐν ἔτεσιν. Κυκλώσατε σήμερον, λαοὶ φιλαθεώτατοι, θήκην τὴν κοινήν τῶν αὐταδέλφων, ρεῖθρα θαυμάτων ἀντλοῦντες ἐνθεν πιστῶς, καὶ δόξαν προσάξατε Χριστῷ, χάριν τῶν ἰάσεων, δωρουμένῳ τοῖς χρήζουσιν.

Ἀνύμφευτε Δέσποινα, πατέρας θεοκήρυκας, κόρην τε παρθένα καὶ δούλην, ἡγαγες ἔνδον Σπηλαίου πρὶν ἀφεγγοῦς, εἰκόνας πρὸς εὐρεσιν τῆς σῆς, ἦνπερ καὶ ἀνέδειξας, ὑπὲρ ἡλίου λάμπουσαν.

Θεοτοκίον.

Πιστεύομεν πάναγνε, τὴν ἄσπορόν σου γέννησιν, μόνῃ γὰρ ἐφάνης ἀπ' αἰῶνος, Ἀδὰμ θυγάτηρ, καθυπερτέρα βροτῶν, ἀγγέλων τε πάντων Μαριὰμ, τὸν Σωτῆρα Κύριον, εἰς τὸν κόσμον εἰσάξασα.

Ἄλλος. Ἵνα τί με ἀπόσω.

Παῦλον, Λουκᾶν, Ἀνδρέαν, Ἀχάϊας τοὺς μύσας τοὺς θεοκήρυκας, οὐρανόθεν πέμψας, διῶπνίζεις τὸ ζεύγος τὸ ἅγιον, τῶν Πατέρων πάλαι, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν εἰκόνας, ἀποστέλλεις Χριστέ τῆς τεκούσης σε.

Κτιτορικὸν Μεγ. Σπηλαίου

Ἡλίου ὥσπερ ἄλλος, ἤστραψεν ἡ μνήμη σου ζευγος αὐτάδελφον·
ὥς ἀκτῖνας κόσμῳ, τῶν ἰάσεων χάριτας νέμουσα καὶ τῇ θείῳ φέγγει
παθῶν σκοτόμαιναν παντοίων, ἐκδιώκουσα πόρρω καὶ ἀφανίζουσα.

Τετρωμένοι τῇ πόθῳ, ὅσιοι τοῦ κτίσαντος ἐξενιτεύσατε, τοὺς
λαοὺς εἰς πίστιν, ὀδηγοῦντες καὶ πόρους ὑπέστητε, χρόνοις πάλαι
πλείστοις, ἀσκητικούς Θεὸν εὐρόντες, μοναζόντων ἀνδρίας τὸν
ἐφορον.

Ἰατρὸν τὴν τεκοῦσαν, Θεοτόκον δέσποιναν σὺ ἐθεράπευσας, ἐγ-
κλεισθεῖσα κέλλῃ, καὶ πρὸς ὕψος οὐράνιον ἔφθασας, Εὐφροσύνη
θεία· διὸ καὶ χάριν ἐκομίσω, ἱατρεύειν τὰς νόσους ἐκάστοτε.

Ὡδὴ ε'. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Εἰς ὅρος τῶν ἀρετῶν ἀπόστολε, ἀναβὰς τῇ ποθουμένῳ ὠμίλεις,
καὶ ὡς Μωσῆς θεογράφους τὰς πλάκας, ἐγγεγραμμένας δακτύλῳ
τοῦ πνεύματος, ἐδέξω μακάριε διττάς, Λουκᾶ τῆς οἰκουμένης διδά-
σκαλε.

Τὸν κόσμον σαῖς διδασκαίς ἐφώτισας, οἷα ῥήτωρ τῆς σεπτῆς ἐκ-
κλησίας· ταῖς γὰρ αὐγαῖς τῆς ἀκτίστου Τριάδος, πεπυρρευμένος ὡρά-
της θεόληπτε, καὶ γέγονας ὥσπερ ἀστήρ, δαδουχῶν οἰκουμένης τὰ
πέρατα.

Τὰς νόσους νῦν τῶν ψυχῶν θεόπνευστε, ἱατρεύεις καὶ σωμάτων
ὡς πάλαι, ἐμπιστευθεὶς οὐρανόθεν τὸ δῶρον, καὶ ὡς πλουτήσας τὴν
χάριν τοῦ πνεύματος· ὁ Παῦλος γάρ σε μαρτυρῶν ἱατρὸν γεγονέναι
παρίστησιν.

Θεοτοκίον.

Ἐπέβλεψεν ἐπὶ σέ ὁ Κύριος, τὴν ἐμὴν ἀνακαινίζων οὐσίαν, ὡς
δυνατὸς μεγαλεῖα ποιήσας, θεογεννήτορ ὡς ἔφης πανάμωμε, καὶ
ἐσφάσέ με διὰ σοῦ, ἐκ φθορᾶς ὡς Θεὸς καὶ φιλόνητος.

Ἄλλος. Τὴν θεῖαν ταύτην καὶ πάντιμον.

Ἰδοὺ τὸ ὕδωρ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδειξεν ἡμῖν πάλαι Κύριος, βρῦον ἰά-
ματα· ἰδοὺ χαρίτων τὸ πέλαγος, δεῦτε πιστῶς προστρέχοντες ἀρυσώ-
μεθα.

Μανίαν πᾶσαν αἰρέσεως, εἰκόνας ὑδριστῶν ἀπεδιώξας, νήσου τῆς
Πέλοπος, διὰ τῆς θείας εἰκόνης σου, ἦν ἐκ τοῦ ἄντρου πάλαι πι-
στοῖς ἀνέδειξας.

Ἰδοὺ συντρέχουσιν ἅπανται, αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐόρτια, τῇ
θεομήτορι, ἄγουσαι δῶρα καὶ ψάλλουσαι, τὸ τοῦ ἀγγέλου μέλος, χαί-
ροις πανάμωμε.

Θεοτοκίον.

Ἀρρήτως λόγον γεγέννηκας, πατὴρ τὸν ὁμοούσιον ἄσπιλε, ὃ
δὴ νενύμφευται, κόρη πανσέμνως βιώσασα, καὶ ἱαμάτων χάριν τοῦ
τάφου βρούσασα.

Ἄλλος. Γλαίσθητί μοι σωτήρ.

Πολλὴ χαρὰ τοῖς πιστοῖς, πολλὴ δὲ καὶ ἀγαλλίασις, τοῖς ψάλ-
λασι συνετῶς, ἐν αἰκῇ σου Δέσποινα, τὰ πολλὰ τεράστια τῶν πι-
στῶν σου δούλων, Συμεῶν τε Θεοδώρου τε.

Ἰάματα κρουνηδὸν τῆς λάρνακος ἀποδύζουσι, πατέρων δὴ σε-
πτῶν· ἀρυσάσθε ἄνθρωποι, τὸν Θεὸν καὶ Κύριον ἀνυμνοῦντες θεὸν,
τοῖς ὁσίοις ταῦτα δέδοται.

Συνέλθωμεν οἱ πιστοί, εἰς τῆς πανάγνου τὸ τέμενος· ἐνώπιον
τῆς σεπτῆς, εἰκόνης ἐκχέωμεν, ὕμνους μελωδοῦντες, τὴν κεχαριτω-
μένην, καὶ τοὺς πατέρας γεραίροντες.

Νεάνιδες εὐσεβεῖς, τῆς κόρης δεῦτε μιμήσασθε, τὴν πίστιν καὶ
ἀρετὴν· ποιμαίνουσα γὰρ ποτε, κόρης τῆς θεόπαιδος, εὐρατο τὴν
χάριν, καὶ ἐς δεῦρο μαχαρίζεται.

Καταβασία. Τὴν θεῖαν ταύτην καὶ πάντιμον.

Κοντάκιον. Ἦχος γ'. Ἡ παρθένος σήμερον.

Τῶν πατέρων σήμερον τὴν πανσεδάσμιον μνήμην, Θεοδώρου
ἁσμάσι καὶ Συμεῶν εὐφημοῦμεν, ἅμα δὲ καὶ Εὐφροσύνης τῆς πα-

βολθίας· εὐρον γὰρ τῆς Θεοτόκου εἰκόνα θεῖαν, ἐν σπηλαίῳ χορηγοῦσαν, πηγὴν θαυμάτων ἀδιαλείπτων πιστοῖς.

Ὁ Οἶκος.

Ἐπέστη σήμερον ἡμῖν σωτήριος ἡμέρα, ἡ μνήμη τῶν πατέρων καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, ἣν πίστει συνελθόντες ἀνευφημοῦμεν εὐσεβῶς· οὗτοι γὰρ ἀσκήσει προκαθάραντες ἑαυτούς, εὐρον τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου σὺν τῇ ὁσίᾳ Εὐφροσύνῃ. Καὶ πρὸς Κύριον μεταστάντες σὺν ἀγγέλοις χορεύουσιν εἰς αἰῶνας, αἰτούμενοι παρὰ Χριστοῦ πταισμάτων ἱλασμόν δοθῆναι τοῖς εὐσεβῶς ἐπιτελοῦσι μνήμην τὴν αὐτῶν· καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς ἀγίας εἰκόνης ἡμῖν κατέλιπον, πηγὴν θαυμάτων ἀδιαλείπτων πιστοῖς.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ ἐπ' τοῦ ἁγίου ἐνδόξου, Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Εἰς Ἐμμαοὺς βλέπειν σε καὶ πρὶν εἰργόμην,
Λουκᾶς λέγει, τρανῶς σε νῦν Χριστέ μου.

Ὁγδοάτῃ δεκάτῃ πέρατος βίου ἔμμορε Λουκᾶς.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Εὐφροσύνης, τῶν εὐραμένων τὴν ἀποστολικὴν καὶ πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν Σπηλαιώτισσαν, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου μονῆς καθηγισαμένων.

Ἐν γῆς μὲν ἄνθρωπος τῆς Παρθένου τὸν τύπον,

Ἐν οὐρανοῖς δὲ ζῶσαν αὐτὴν εὗρετε,

Ὁκτωκαδεκάτῃ, Συμεῶνά τε καὶ Θεόδωρον,

Εὐφροσύνῃν δ' ὁσίως τὸ μέγα Σπήλαιον ἀεῖδει.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Μαρίνου, καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰουλιανοῦ.

Ταῖς αὐτῶν ἀγίαις πρεσβείαις Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Ὁδὴ ζ', Παιδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Ὡς πῶς Λουκᾶ τε καὶ Κλεώπα ἐμφανίζεται Δεσπότης ἐκ τοῦ τάφου· ἀναστὰς γὰρ αὐτοὺς ἐδίδασκε κραυγάζειν, εὐλογητὸς εἰ Κύριε, ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τρίβον τοῦ βίου διατρέχων, συνοδεύοντα τὸν Λόγον εὗρες μάκαρ, οὐρανίων σκηνῶν ἀνοίγοντά σοι πύλας, εὐλογητὸς εἰ κράζοντι, ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λύρα τοῦ πνεύματος ἐδείχθη, μελωδήματα θεῶθεν ψεγγομένη, τοὺς ἀνθρώπους Λουκᾶ φωτίζοντα βοῶντας, εὐλογητὸς εἰ Κύριε, ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Χαῖρε Μαρία Θεοτόκε, ὁ ἀσώματος ἐδόξα σοι παρθέने· σὺν αὐτῷ δὲ πιστοὶ βοῶμεν σου τῷ τόκῳ, εὐλογημένος πάναγεε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Ἄλλο. Οὐκ ἐλάτρευσαν τῇ Κτίσει.

Ἀλαλάξωμεν ἐφύμνια θεόφρονες, τῇ θεομήτορι, ὅτι ψυχώλεθρον πῦρ, αἰρέσεων ἔσθεςε, μορφὴν αὐτῆς τὴν σεπτήν, πάλαι δείξασα καὶ λόγου δοῦσα δύναμιν, τῇ δυάδι τῶν πατέρων.

Ἀνυμνήσωμεν φιλέορτοι τὴν ἔνθεον, μνήμην ἐν ᾧσμασι, τῆς ξυνωρίδος Χριστοῦ, κυκλοῦντες τὴν λάρνακα καὶ ἀρυόμενοι, χάριν ἀφθονον, καὶ ὀλοφύχως μέλποντες, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Ἰατῆρας τοὺς πατέρας ἡμῶν ἔχοντες, νόσων καὶ θλίψεων, αὐτῶν τὴν θεῖαν ζώην, πιστῶς μιμησώμεθα, Θεῷ δουλεύοντες, ἵνα τύχωμεν τῆς σωτηρίας ψάλλοντες, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Θεοτοκίον.

Ἵπὲρ ἥλιον ἐγέννησας θεάνυμφε, ἐν κόσμῳ λάμποντα, τὸν φωτοδότην Χριστόν, ζώην τε παρέχοντα πιστοῖς αἰώνιον, ἧς ἀπήλαυσεν, ἡ Εὐφροσύνη μέλπουσα· ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Ἄλλος. Θεοῦ συγκατάβασιν.

Ὁλόφωτος πνεύματος, αὐγαῖς εἰσέδω τὸ πάλαι ἄντρον βαθύ, μύστης τῶν ἀπορρήτων, Λουκᾶς ὁ μέγας τῆς Ἀχαΐας φωστὴρ, ψυχὰς Θεῷ προσάγων καὶ γέγραφε, χερσὶν ἁγίαις τὴν καινὴν Διαθήκην Χριστοῦ.

Σιὼν πανηγύριζε, Βηθλεὲμ δὲ χαῖρε καὶ τέρπου πιστῶς, ἀντίτυπον γὰρ ἔχεις, ἐν Ἀχαΐᾳ σπηλαίον ᾧ Μαριάμ, ἡ Βηθλεεμίτις ἐντεθησαύρικε, τὸν θεῖον τύπον αὐτῆς ἡ Θεοτόκος ἡ ἄγνή.

Ἰδοὺ Δαβὶδ θύγατερ, εὐλογημένη Παῦλος ὁ μύστης Χριστοῦ, Λουκᾶς τε καὶ Ἀνδρέας, ἐν Ἀχαΐᾳ προσήγαγόν σοι λαόν, εὐσεβοφρόνως τῷ υἱῷ σου λατρεύοντας, ὃν περισφύξε σεμνὴ ταῖς ἱκεσίαις σου πιστόν.

Ὁ λόγος σεσάρκωται ἐκ τῶν ἀχράντων αἱμάτων κόρη τῶν σῶν· ἐν εἰκόνι δὲ τοῦτον, ἀνιστοροῦμεν θεανδρικήν, τῇ μορφῇ, πιστῶν τὰ πλήθη καὶ φάλλοντες λέγομεν, σὺν τοῖς πατράσιν ἡμῶν, αὐτὴ ἡ δόξα πιστῶν.

Θεοτοκίον.

Θεοῦ συγκατάβασιν κατανοοῦσα δόξα κόρη πιστῶς, ἐξ ἀχράντου παρθένου, σάρκα λαβόντος εἰς σωτηρίαν βροτῶν, ἐν παρθενίᾳ διέζη τοῖς δάκρυσιν, ἰλεομένη Χριστόν, διὰ τοῦ βίου παντός.

Ὡδὴ ἡ'. Τὸν ἐν ὄρει ἁγίῳ δοξασθέντα.

Θεογράφους ὡς πλάκας δεδεγμένοι, τὰς σὰς βίβλους πιστῶς κατατρυφῶμεν, τοῦ φωτισμοῦ, τῆς χάριτος πανόλβιε, Κύριον ὑμνοῦντες, καὶ ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὡς ὄργανον τὸ πνευμά σου τῇ γλώττῃ, κεκρημένον φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, μυσταγωγῶν, τῆς χάριτος τὰ δόγματα, Κύριον ὑμνοῦντας, καὶ ὑπερυψοῦντας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Συνεδέθης τῇ σχέσει μετὰ Παύλου, θεορρήμον Λουκᾶ τοῦ θεηγόρου καὶ ξυνωρίς, πανέντιμος ἐδείχθητε, Κύριον ὑμνοῦντες, καὶ ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοπλόκῃ σαγήνῃ σου τῶν λόγων, ἐφαπλώσας τοὺς πλάνη κρατούμενους, τῇ φωτισμῷ, τῆς πίστεως ἐξώγησας, Κύριον ὑμνοῦντας, καὶ ὑπερυψοῦντας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Ἐλισάβετ μητέρα σε Κυρίου, προσεφώνει προφῆτις δεδειγμένη, τὸν Βαπτιστὴν, καὶ Πρόδρομον βασιτάξουσα, Κύριον ὑμνοῦσα, καὶ ὑπερυψοῦσα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἄλλος. Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Νόμον σου φυλάσσοντας ἀγρύπνως, τοὺς ἄνακτας τῶν Ῥωμαίων ὦ θεάνθρωπε, παντοκράτωρ Κύριε, σκέπε καὶ περισφύξε, ἀγγελικαῖς ἐν πτέρυγι πάντας ἐχθροὺς τοῦ Σταυροῦ, τιθεὶς ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ κράτους, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν στηρίζων εἰς αἰῶνας.

Οἶκτον τῶν ἀνθρώπων σαρκωθέντα, Χριστὸν ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ, ὦ Θεομήτορ τέτοκας· ᾧ λατρεύων κράτιστος, ἀναξ ἀνδρῶν Ἀνδρόνικος εἰς δόξαν σου τῆς μορφῆς, τὸ Σπήλαιον Ἀχαΐας λαμπρύνει. Νίκας τούτῳ δίδου λαμπράς κατὰ βαρβάρων.

Σήμερον τῇ μνήμῃ τῶν πατέρων, σεμνὴν συγκροτήσαντες ὁμήγυριν, τούτων τὰ θαυμάσια, μέλπομεν ἐν ᾠμασιν, ἄλλος ἄλλο τι λέγοντες, ὧν ἀπηλαύσαμεν, τὸν Κύριον ὑμνοῦντες ὡς πάσης, ἀγαθοδωρίας αὐτὸν μόνον δοτήρα.

Κλέος Ἐκκλησίας ἀνεδείχθη, τὸ ζεύγος τὸ τῶν πατέρων Σῶτερ ὕψιστε· οὗτοι γὰρ βαδίσαντες, ἀποστέλων ἔχγουσι, καὶ θεομάχων αἵρεσιν θεοῖς κηρύγμασι, μακρὰν ἀποσοθήσαντες πάλαι, τῶν πιστῶν τῆς ποιμνῆς ἐκδύζουσι νῦν μύρα.

Θεοτοκίον.

Λεύκανον Παρθένε ὡς χίονα, τοῦ βίου μου τὸ ζοφῶδες καὶ ἐκλάμπρυνον, θείαις ἱκεσίαις σου, ἵνα μεγαλύνω σέ, ὡς τοῦ ἐλέους ἄβυσσον Κύριον τέξασαν, ὡς μόνην σωτηρίας ἐλπίδα, πᾶσι χριστινόμοις δοθεῖσαν εἰς αἰῶνας.

Ἄλλος, Ἑπταπλασίως καμινον.

Ἱερουργοὶ θεόφρονες, τῶν δόσιων ἀγλάισμα, σὺν τῷ Θεοδώρῳ, Συμεῶν πανόλβιε, τῆς πίστεως πρόμαχοι, ὀρθοδοξίας στήλαι λαμπραί, τῆς τε Πανελλάδος κραταῖοι πολιοῦχοι, Χριστὸν ἐκδυσωπεῖτε ρυσθῆναι τῶν κινδύνων, τοὺς πόθῳ εὐφημοῦντας ὑμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Στεφροφοροῦντας ἀνακτας, τῶν Ρωμαίων περίφραξον, ταῖς ἀγγελικαῖς ἀπ' οὐρανοῦ δυνάμεσι, Θεὸς ὑπερούσιε, τὰς ἐθναρχίας πάσας ὁμοῦ, τούτοις ὑποτάττων, καὶ συντρίβων τυράννους, πρεσβεῖαις τῆς παρθένου Θεοτόκου Μαρίας, Πατέρων τε πανσόφων, καὶ θείας Εὐφροσύνης.

Ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Πέλοπος ὡ θεόνυμφε Δέσποινα, τὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ, σοῦ Μονῆν εἰς δόξαν σου, παγκάλως ἐπηύξησε Παλαιολόγος ἀναξ σοφός, περιβεβλημένος εὐσεβείας τὸ κράτος, Ἀνδρόνικος ὁ μέγας· τούτῳ βράδευε νίκας, βαρβάρων κατὰ πάντων, καὶ τρόπαιον εἰρήνης.

Νῦν εἰς τὸ ἄντρον ἅπαντες, ὧ μονάζοντες σπεύσατε, δῶρα ταῖς πατράσιν ἀρετὰς προσφέροντες· τῇ λάρνακι πρόσιτε, πᾶσι βρυούση χάριν πιστοῖς· ἀντλήσατε καὶ τούτους, εὐφημοῦντες βοᾶτε· υἱὲ Θεοῦ παντάναξ, ταῖς αὐτῶν ἱκεσίαις, ἀξιώσον σοὺς δούλους τυχεῖν τοῦ πατραιδείου.

Θεοτοκίον.

Ἵνα πιστώσης ἄχραντε, τοῦ υἱοῦ σου τὴν σάρκωσιν, ἄχραντον, εἰκόνα σῆς μορφῆς ἀνέδειξας, ἐν ἄντρῳ λανθάνουσαν, χειρὶ Λουκᾶ γραφείσαν ἀγνῇ· ἐν ἣ παρθένη φέρεις, ἐν ἀγκάλαις ὡς βρέφος, τὸν Μονογενῆ σου, πανευσπλάγχχνως ὀρώντα· Αἰρετικῶν οὖν θράσος πιπτέτω παραυτίκα.

Καταβασία. Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Ὡδὴ θ'. Ὁ εἰρμός.

Ὅρους παρηλθες τῆς φύσεως, τὸν δημιουργὸν συλλαβοῦσα καὶ

Κύριον, καὶ πύλη σωτηρίας τῷ κόσμῳ γέγονας· διό σε Θεοτόκε, ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Ἔσθης Λουκᾶ τῆς ἐφέσεως, τὸ τῶν ὀρεκτῶν οἶα φθάσας τὸ ἔσχατον, καὶ τέλους μακαρίου σαρκῶς ἐπέτυχες, λυθέντων τῶν ἐσώπτρων, τῆς ἀληθείας ταῖς ἐμφάσεσιν.

Λάμπας τῷ κόσμῳ ὡς ἥλιος, ἐνθεαστικῶς τῇ Τριάδι παρίστασαι, σὺν Παύλῳ τῷ θεόπτη Λουκᾶ πανεύφημε· μεθ' οὗ σε θαυμάντωρ, ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Αἰγλη Λουκᾶ τῇ φωσφόρῳ σου, τοὺς σοὺς ὕμνητάς φαίδρυνθῆναι δυσώπησον, καὶ κόσμῳ τὴν εἰρήνην παμμάκαρ βράδευσον, ὅπως σε θεηγόρε, ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Χαίρων Λουκᾶ νῦν παρίστασαι, τῷ παμβασίλει τῷ στεφάνῳ κοσμούμενος, τῆς θείας εὐπρεπείας καὶ ὡραιότητος· διό σε θεορρήμον, ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Θεοτοκίον.

Λόγον ἐδέξω τὸν ἄσκαρον, φύσιν τὴν ἐμὴν ἀναπλάσαι βουλόμενον, καὶ τοῦτον σαρκωθέντα παρθένη τέτοκας· διό σε Θεοτόκε ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Ἄλλος. Ἄπας γηγενής.

Ὅρος θαυμαστόν, ἐν ἄντρῳ καὶ ὕδασι ἀγνῇ κρυπτόμενον, εἶχε σὸν εἰκόνημα· Βουραϊκὸς δὲ σιγῶν παρέρρεεν· ἕως πατέρες εὕρηκαν αὐτὸ δοξάζοντες, τὸν ἀπάντων, Κύριον ὃν αἶτησαι, βασιλείας τὰ σκήπτρα κρατύνεσθαι.

Ρῆξον δυσμενῶν, τῶν κύκλῳ τὰς φάλαγγας καὶ τούτους ὄλεσον· νήσου δὲ τῆς Πέλοπος, προστατὴν πέμψον θεῖον ἀρχάγγελον, τοὺς εὐσεβεῖς ρυόμενον ἐκ πάσης θλίψεως, τῶν Πατέρων, κόρης τε ἐντεύξεσιν, Ἀειπάρθενε κόρη παντάνασσα.

Ἡ περικαλλής, καὶ πάμφωτος μνήμη σου τριάς θεόληπτε, ἤθροισε πανήγυριν, λαὸν δόξας ᾧδᾶς σοι μέλπουσαν, ὦ Συμεῶν, Θεόδωρε, καὶ Εὐφροσύνη σεμνή, οἷς πλουσίαν, χάριν καὶ συγχώρησιν, τῶν πταισμάτων θεόθεν βραδεύετε.

Ὅλη τῇ ψυχῇ, καὶ νῦν καὶ καρδίᾳ μου μυσταγωγούμενος, παρὰ τῶν Πατέρων μου, καὶ τῶν Γραφῶν εἰς ἓνα Θεὸν πεπίστευκα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον, καὶ εἰς ἓνα τὸν Χριστὸν μου Κύριον, ἐκ παρθένου τεχθέντα θεάνθρωπον.

Θεοτοκίον.

Ἰδὼρ οὐ ποτέ, Δαβὶδ ἐπεθύμησε Βηθλεὲμ βλύζοντος, βρύει νῦν ἀένναον, ἐν τῇ Σπηλαίῳ δεῦτε ἀντλήσατε, λαοὶ φιλοθεώτατοι πανηγυρίζοντες· ἱαμάτων χάριτας ἀρύσασθε, Θεοτόκον ὑμνοῦντες τὴν Δέσποιναν.

Ἄλλος. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Θαυμάτων σου τὸ πέλαγος ὦ δυάς, τῶν πατέρων μιμεῖται τὰ ρεύματα, τοῦ ποταμοῦ, ὅσπερ τὴν μονὴν ὑμῶν περιρρεῖ, τοῖς τεραστίοις ὅσοι, πᾶσαν περικλύζον γῆν νοητῶς, Ἑλλήνων καὶ τὰς νόσους, καθαίρον καὶ υγείαν, τοῖς δεομένοις παρεχόμενον.

Ἀνάδειξον θεόνυμφε Μαριάμ, τὴν Μονὴν σου πλουσίαν ἐν χάριτι, καὶ ἀρεταῖς, ἡρεμον, ἀκίνδυνον ἐσχεῖ, πᾶσας κακώσεις πόρρωθεν, ταύτης ἐκδιώκουσα κραταιῶς· καὶ παρέχε τοῖς πίστει, προστρέχουσι παρθέने, τῇ σῇ εἰκόνι χάριν ἀφθονον.

Δαιμόνων τε καὶ νόσων καὶ συμφορῶν, πειρασμῶν τε καὶ ζάλης καὶ θλίψεων, ὦ Μαριάμ, σῶζε τοὺς οἰκέτας σου τοὺς πιστοὺς· συκοφαντίας λύτρωσον· ἐν τῇ τρίβῳ τούτους τῶν ἐντολῶν σου, τῶν θείων ποδηγέται· καὶ πλοῦτον εὐσεβείας, δὸς τοῖς ὑμνοῦσι τὰ σὰ θαύματα.

Ἐπιφανον τὸ προσωπὸν σου ἀγνή, βασιλεῦσιν ἡμῶν καὶ εἰρήνευε, τούτους ζεῖ· πράϋνον θορύβους καὶ ταραχάς· ἔθνων καὶ τῶν αἰρέσεων σθέσον τὰ φρυάγματα τὰ δεινά· τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει, τοῦ κράτους ὦ παρθέने, νέμουσα δόξαν καὶ ἀσφάλειαν.

Δόξα.

Τριάδα ἐν Μονάδι θεολογῶ· μίαν φύσιν οὐσίαν καὶ δύναμιν, ἓνα Θεόν, ἐν τρισὶ προσώποις ὁμολογῶ, Πατέρα, Λόγον, Πνεῦμά τε,

τρεις τὰς ὑποστάσεις, μίαν ἀρχὴν, ἀχώριστον· εἰς μίαν, θεότητα πιστεύω, τρισυπόστατον καὶ ὁμοούσιον.

Καὶ νῦν.

Παρθέने Παναγία Μητερ Θεοῦ σὺ τὸν λόγον σαρκὶ ἀπεκύησας ἓνα Χριστόν, ἐν δυοῖ ταῖς φύσεσιν ἐπὶ γῆς, Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὸ γένος σῆσαντα τῶν βροτῶν· διό σε Θεοτόκε, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ταξιαρχία· μεγαλύνουσιν.

Ἐξαποστειλάριον. Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν.

Λουκᾶ Χριστοῦ ἀπόστολε, μύστα τῶν ἀπορρήτων, καὶ τῶν ἔθνων διδάσκαλε, μετὰ Παύλου τοῦ θείου, καὶ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου, ἥς τὴν θείαν εἰκόνα, ἐκ πόθου ἀνιστόρησας, ἐκδυώπει θεόπτα ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν μακαριζόντων σε καὶ τελούντων, τὴν ἱεράν σου κοίμησιν, πάνσοφε μυστολέκτα.

Ἔτερον τῶν ἁγίων.

Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἄστροις.

Ἀπὸ τῆς λάρνακος βρύει, τῶν ἀδελφῶν Πατέρων, χαρίσματα ἱαμάτων, πᾶσι τοῖς προσιοῦσιν· οὓς εὐφημοῦμεν ἐκ πόθου, σὺν τῇ μητρὶ Εὐφροσύνῃ.

Θεοτοκίον.

Χρυσοπλοκάμωτε πύργε, καὶ δωδεκάτειχε πόλις, ἡλιοστάλακτε θρόνε, καθέδρα τοῦ βασιλέως, ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς γαλουχεῖς τὸν δεσπότην.

Εἰς τοὺς αἶνους, ἱσθῶμεν στίχους ἡ', καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια τῶν ἁγίων ε' καὶ τοῦ Ἀποστόλου γ'.

Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

Τοὺς πατέρας αἰνέσωμεν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρον, εὐαγέσιν ἵσμασιν ὅσπερ ἄνθεσιν, τὰς τούτων κάρας κοσμήσαντες, καὶ δῶρα προ-

σάξωμεν τούτοις πράξεις ἀρετῶν· ἐορτὴν γὰρ πανίερων συνεστήσαντο, συγκαλοῦντες τοὺς πάντας ἐτησίως, καὶ τοῖς πίστει προσιοῦσι χάριν παρέχοντες ἀφθονον.

Τοὺς πατέρας τιμῶμεν, ἐν ᾗδαῖς μεγαλύνοντες, τὴν αὐτῶν ἰσάγγελον θεὸν βίωσιν· ταῖς ἀρεταῖς γὰρ ἐξήστραψαν, ἐν γῇ καὶ ἀνεύραντο τῆς Μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ, τὸ σεπτὸν ἀπεικόνισμα τὸ κρυπτόμενον, πλείστοις χρόνοις ἐν ἀντρῷ· καὶ τὴν πίστιν, τὴν ὀρθόδοξον πρὸς πάντας, τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνεκήρυξαν.

Τοὺς πατέρας δοξάσωμεν, πρεσβευτὰς καὶ συλλήπτορας, καὶ μεσίτας ἔχοντες πρὸς τὸν ὕψιστον· καὶ δὴ πιστῶς ἀνακράξωμεν, Θεὲ ὑπεράγαθε, δι' εὐχῶν καὶ πρεσβειῶν, τῶν ἁγίων οὓς ἔστεψας, οὓς ἡγάπησας, οὓς πατέρας τῆς ποιμένης σου ἐστήσω, τήρει ταύτην ὀρθοδόξως, ταῖς ἐντολαῖς σου προκόπτουσαν.

Τὴν ὁσίαν τιμῶμεν, Εὐφροσύνην ἐν ἁσμασιν· αὕτη γὰρ ἐν ὄρεσι κρίνον εὖοσμον, Ἀροανίους ἀνθήσασα, εἶδεν εἰς τὸ Σπήλαιον, τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἐν εἰκόνι ἀστράπτουσαν, καὶ ἀκήκοε, θεῖους λόγους πρηνῆς κλιθεῖσα φόβῳ, καὶ τὸ χαίροις ἀνεβόα, παρθενομήτορ παντάνασσα.

Τὴν ὁσίαν αἰνέσωμεν, Εὐφροσύνην γεραίροντες· κάλλει παρθενίας γὰρ καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἐκ Γαλατῶν χώρας ἔλαμψεν, ἄστρον φαεινότατον Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· καὶ εἰσδῆναι τὸ Σπήλαιον πρώτη κέκληται· καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φωτοφανείας ἡξιώθη καὶ τοῦ τέλους, καὶ νῦν ἴσται τοὺς κάμνοντας.

Ἔτερα προσόμοια τοῦ Ἀποστόλου, γ'.

Ἦχος α'. Νεφέλην σε φωτός.

Χριστοῦ τὸν μαθητὴν, τὸν τοῦ Εὐαγγελίου συγγραφέα σοφώτατον, σκεύους τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁραίων, χαρακτήρα ἐμψυχον πιστοί, οὗ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπάσαις ὁ ἔπαινος, Λουκᾶν τὸν ἀπόστολον, ἐν ὕμνοις τιμῶμεν· αὐτὸς γὰρ ἐκήρυξε, τοῦ Θεοῦ τὰ παράδοξα θαύματα, φωτίσας τοὺς ἐπὶ γῆς, θεολογίας ἀκτίσι διὰ τῆς χάριτος.

Ψυχῶν ἱατρικὴν, ὑπὲρ τὴν τῶν σωμάτων ἐκμαθὼν ἐπιστήμην σοφέ, κατ' ἄμφω παγκαλῆς ἀνεδείχθης, τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐμ-

πνευσθεῖς, ἐν ᾗ καὶ θεραπεύων ψυχὰς καὶ σώματα, Λουκᾶ παμμακάριστε, καλεῖς πρὸς ἐπίγνωσιν, πτεροῖς πρὸς τὸν ἔρωτα, τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐκάστοτε, ἀνάγεις εἰς οὐρανόν, καὶ ὑπὲρ πάντων πρεσβεύεις τῶν εὐφημούντων σε.

Ἀγκίστρω λογικῷ, τοὺς ἐν βάθει ἀγνοίας, ὡς ἰχθύας, εἰσδύσαντας, ἐλκύσας εἰς ἐπίγνωσιν θεῖαν, τῷ Χριστῷ ὁφώνιον καλόν, προσηγάγω παμμάκαρ καὶ ἔλαβες, τιμὴν ἀξιόχρεων, ζῶν τὴν ἀκήρατον, Λουκᾶ ἱερώτατε· διδὼ καὶ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ ἐχορημάτισας, σοφὸς εὐαγγελιστὴς, ἐξηγητὴς τῶν πρακτέων ἔργων τῆς χάριτος.

Δόξα ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. δ'.

Ποῖος νοῦς, ἡ γλῶσσα βροτῶν τὰ καθ' ὅμας ὑμνήσαι ἰσχύσει· τρισόλβιοι πατέρες Συμεῶν καὶ Θεόδωρε· ἐνδεδυμένοι γὰρ τὴν ἁγίαν τῆς ἱερουσῆς στολήν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἀγῶνα τοῦ κηρύγματος, σὺν τοῖς ἄθλοις τῆς ἀσκήσεως εὐτόνως ἀγωνισάμενοι, πυρσὶ νηϊτοῖ καταυγάζοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεδείχθητε· καὶ τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς ἀχράντου θεομήτορος εὐρεῖν ἡξιώθητε, θεοκινήτῳ ὁδηγίᾳ Εὐφροσύνης τῆς πάνευφήμου. Καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς, τῶν ἐσόπτρων λυθέντων μακάριοι, τῷ φωτὶ τῆς ὑπερθέου Τριάδος, ἐγγύτερον καταλάμπεσθε· ἡμῖν δὲ τὰ πανίερα τῶν ψυχῶν ὑμῶν κατελίπατε σκῆνη, ποταμοὺς ἰάσεων ταῖς χρῆζουσι βλύζοντα, καὶ χάριν εὐλογίας. Ἀλλὰ μέμνησθε καὶ ἡμῶν ὅσοι πρὸς Κύριον, ἰλασμόν ἡμῖν αἰτούμενοι καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Ἦχος πλ. α'.

Ποίημα τοῦ ἁγιωτάτου Γερμανοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Σαλπίσσωμεν ἐν σάλπιγγι ἁσμάτων· προκύψασα γὰρ ἄνωθεν ἡ παντάνασσα μητροπάρθενος, ταῖς εὐλογίαις καταστέφει τοὺς τιμῶντας αὐτήν. Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, καὶ τὴν βασιλίδα κροτεῖτωσαν ἐν ὕμνοις, βασιλέα τέξασαν, τοὺς θανάτῳ κρατουμένους πρὶν, ἀπολῦσαι φιλανθρώπως εὐδοκήσαντα. Παιμένες καὶ διδάσκαλοι, τὴν τοῦ καλοῦ ποιμένος ὑπέραρχον μητέρα συνελθόντες εὐφημήσω-

μεν, τὴν λυχνίαν τὴν χρυσαυγῇ, τὴν φωτοφόρον νεφέλην, τὴν τῶν οὐρανῶν πλατυτέραν, τὴν ἔμψυχόν τε κιθωτόν, τὸν πυρίμορφον τοῦ δεσπότης θρόνον, τὴν μανναδόχον χρυσέαν στάμνον, τὴν κεκλεισμένην τοῦ λόγου πύλην, τὴν πάντων χριστιανῶν τὸ καταφύγιον· ἅσμασι θεηγόροις ἐγκωμιάζοντες, οὕτως εἰπωμεν, παλάτιον τοῦ λόγου, ἀξίωσον τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς τῆς οὐρανῶν βασιλείας, οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Δοξολογία μεγάλη, καὶ ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν λειτουργίαν, τὰ τυπικά, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Ἀποστόλου, ᾠδὴ γ'. καὶ τῶν Ἀγίων, ᾠδὴ Σ'. Ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν Ὁσίων.

Εἰς τὴν τράπεζαν ἀναγινώσκεται ὁ βίος τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ· καὶ γίνεται παράκλησις τοῖς ἀδελφοῖς.

ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐξ ὧν ἠρύσθημεν τὸ κείμενον τοῦ παρόντος βιβλίου εἰς τὰ ἑξῆς.

- 1). Ἐπιτομὴ Κτιτορικοῦ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων ὑπὸ Ἡσαΐου καὶ Σωφρονίου μοναχῶν (1510 μ. Χ.).
- 2). Ἐπιτομὴ Κτιτορικοῦ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων, ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίως Θεοδωρήτου (1674).
- 3). Ἐπιτομὴ Κτιτορικοῦ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὑπὸ Ἀργυροῦ Βερναρδῆ Ἀθηναίου (1705).
- 4). Ἐπιτομὴ Κτιτορικοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὑπὸ Παρθενίου Ἱεροδιακόνου καὶ διδασκάλου τῆς Ἀραχώδης (Καλαβρύτων) (1765).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Ὁ Πανάγιος Τάφος τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ	σώμ. 5-
Ἡ Ἱερὰ μονὴ μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων	» 20
Ἱερὰ μονὴ Πεντέλης Ἀθηνῶν	» 1
Ἱερὰ μονὴ Πετρᾶν Ἀθηνῶν	» 1
Ἱερὸς ναὸς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν	» 1
Ἱερὸς ναὸς Χρυσόσπηλαιωτίσσης Ἀθηνῶν	» 1
Ἱερὸς ναὸς Ἀγίου Κωνσταντίνου	» 1
Ἱερὰ μονὴ Βουρκάνου Μεσσηνίας	» 1
Ἀνδρομανάστηρον Μετόχιον ὄρους Σινᾶ	» 1
Μεταμόρφωσις Σωτήρος Τριφυλίας	» 1
Ἱερὰ μονὴ Δημιόβης Καλαμῶν	» 1
Ἱερὰ μονὴ Βαλανιδιὰ Καλαμῶν	» 1
Ἱερὸς ναὸς Καλαμῶν ἢ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ.	» 1
Ἱερὸς ναὸς ἁγίου Νικολάου Καλαμῶν	» 1
Ἱερὰ μονὴ Παντανάσσης Σπάρτης	» 1
Ἱερὰ μονὴ ἁγ. Τεσσαράκοντα Σπάρτης	» 1
Ἱερὰ μονὴ Ζερπίτης	» 1
Ἱερὰ μονὴ Ἐλώνης Ἀρκαδίας	» 1
Ἱερὰ μονὴ ἁγ. Νικολάου Σίντιας	» 1
Ἱερὸς ναὸς ἁγ. Διονυσίου Ζακύνθου	» 1
Ἱερὸς ναὸς ἁγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας	» 1
Ἱερὰ μονὴ ἁγ. Γερασίμου Κεφαλληνίας	» 1
ὁ Σεβασμ. ἀρχιεπίσκοπος Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλίας κ. Χαρίτων	1
ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Γόρτυνος καὶ Μεγαλονπόλεως κ. Ἰωάννης	» 1
ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Μεσσηνίας κ. Μελέτιος	» 1
ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Τρικιᾶν κ. Ἀνθιμος	» 10

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

225

ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Τριφυλίας κ. Γαβριήλ	» 1
ὁ Σεβ. ραββῖνος Ἰωσήφ Δετσάδες Ἀθηνῶν Ἰσραηλίτης	» 1
Ἰωάννης Κασταίτης ἱεροψάλτης Καλαμῶν	» 5
Οἱ Φοιτηταὶ τῆς θεολογίας ἱεροδιάκονοι Ἀθηνῶν	
Ἀγαθάγγελος Γεωργακόπουλος Βουλκανιώτης	» 1
Βησαρίων Κοσκέρης	» 1
Μεθόδιος Φουσιάννης	» 1
Ἀνανίας Μάνος	» 1
Ἀθανάσιος Μπύκος	» 1
Εὐστάθιος Σκάρπας	» 1
Πανάρετος Ἀναγνωστόπουλος	» 1
Παντελεῖμων Φωστίνης	» 1
Ἱερόθεος Μπόκαλος	» 1
Ἀρσένιος Παλιζάκης	» 1
Ἀβέρκιος Δημακόπουλος	» 1
Χριστόφορος Χαντζῆς	» 1
Θεόκλητος Σφίνας	» 1
Ἰγνάτιος Γιαννακόπουλος Ἀρχιμανδρ.	» 1
Ῥερόβασιος Παρασκευόπουλος Πρωτέκδικος	» 1
Οἱ ἐξ ἁγίου Ὄρους	» 1
Χρισόγονος Λαυριώτης ἱεροδ. φοιτητῆς τῆς Θεολ.	» 1
Λεόντιος Κόφας ἱεροδ.	» 1
Ἀκάκιος Λαυριώτης Μοναχ.	» 1
Δαβὶδ Λαυριώτης ἱεροδ.	» 1
Στέφανος Λαυριώτης ἱερομόναχος.	
Βενιαμὴν Λαυριώτης Μοναχ.	» 1

ΟΙ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

Γ. Ἀντωνόπουλος Ἀντισυνταγματάρχης	» 1
Β. Μαστραπᾶς Ταγματάρχης	» 1
Γ. Βλαδίμηρος λοχαγὸς	» 1
Ἰωάν. Φλέσας Ὑπαρχος	» 1
Γ. Παπακυριαζῆς Λοχαγὸς	» 1
Κυριογιάν Μερ. Σπηλαίου	15

Σωτήρ. Μπενηψάλης υπίλαρχος	»	1
Πέτρ. Σταυρόπουλος Ἀνθυπασιότης	»	1
Σταῦρ. Σπυρόπουλος ἐπιλοχίας	»	1
Ἀναστ. Κολόμπος λοχίας	»	1
Πέτρος Ψικάκης λοχίας	»	1
Κ. Ἀποστολόπουλος διευθυντής τῆς ἑλληνοαμερικανικῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	»	10
Ἰωάνν. Σαγιάς Γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν Καλαβρυτινῶν.	»	10
Βασίλ. Γιαννόπουλος ἐκ Μεσσηνίας	»	5
Γ. Παναγιωτόπουλος Δημ. ὑπάλληλος	»	2
Μ. Κόρακας Ξενοδόχος ἐκ Κρήτης	»	1
Τὸ εὐμορφον Μελιγαλᾶ τοῦ Δήμου Οἰχαλίας Μεσσηνίας		
Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι Αἰδεσιμωτάτου κ. Ἀθ. Σιάγγρη Οἰκονόμου	»	1
Λέων Σκλήρης Δήμαρχος καὶ ἱατρὸς	»	1
Ν. Παπανικολάου Ἱερεὺς	»	1
Γ. Μποντιώτης φαρμακοποιὸς	»	1
Λυκοῦργος Λατζίουνης φοιτητὴς τῆς νομικῆς	»	1
Ἦ. Παπαδήμας παντοπώλης	»	1
Ἰωάν. Θεοφιλόπουλος ἔμπορος	»	1
Κ. Νιφόρος	»	1
Π. Ἀθανασόπουλος βιβλιοπώλης	»	10
Γ. Μπῦζας Νεοχωρίου	»	1
Μ. Παπαδαμόπουλος	»	1
Β. Παπαδημητρώπουλος Ἱερεὺς Σολάκιον	»	1
Δ. Ἀνδρέοπουλος δημοδιδάσκαλος »	»	1
Ἀρτέμιος Λάσκαρης Ἱερεὺς Κατσαροῦ	»	1
Π. Κουτσουμπέλης Οἰκονόμος »	»	1
Ἀθ. Γιαννέλης Ἱερεὺς Μπάλα	»	1
Δ. Οἰκονομόπουλος Πρωτοπρεσβύτερος Σκάλα	»	1
Εὐθ. Ματσούκας Ἱερεὺς Τζεφερεμίνη	»	1
Ν. Μπέης Ἱερ. Μαγοῦλα	»	1
Ἰωάν. Ἀθανασόπουλος Ἱερ. Φίλια	»	1

Ἀθ. Δημόπουλος Σακελλάριος Λουτρὸν	»	1
Φ. Γιαννόπουλος Ἱερ. Μοῦστα	»	1
Κ. Ἡλιακόπουλος Ἱερεὺς »	»	1
Αὔσανδ. Παπαδόπουλος Ἱερεὺς Τόσκηση	»	1
Π. Παπανικολάου Ζευγαλατειὸν	»	1
Ἀλέξανδρος Παπαδόπουλος ὑποδιδάσκαλος Σκυλόρριζα	»	1
Π. Βίγγος ὑποδιδάσκαλος Ἀλειτοῦργι	»	1

ΟΙ ΕΚ ΤΗΣ ΘΟΥΡΙΑΣ ΚΑΛΑΜΩΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι Αἰδεσιμωτάτου κ. Κ. Πολυχρονοπούλου Ἱερέως	»	1
Ἱερός Ναὸς Ἀγ. Θεοδώρων	»	1
» » Ἀθανασίου	»	1
Β. Πολυχρονόπουλος	»	1
Λεωνίδας Λίβας Συμβολαιογράφος	»	1
Γ. Μπάλας ἔμπορος	»	1
Θ. Χ. Δάλας παντοπώλης	»	1
Γ. Κ. Ἀργυράκης	»	1
Θ. Α. Μανδιλάρης	»	1
Δ. Α. Παυλόπουλος	»	1
Σωτ. Παυλόπουλος κτηματίας	»	1
Ἀναστάσιος Κουδούνης ἱατρὸς	»	1
Ἀργ. Καρτσόλης κουρεὺς	»	1
Κ. Κοκορόγιαννης ἱεροψάλτης	»	1
Μάρκος Σκούρας κρεοπώλης	»	1
Ἑλμ. Μασούνης συμβολαιογράφος	»	1
Ἀντώνιος Θ. Ἀργυράκης	»	1
Β. Ἀποστολάκης ἱεροψάλτης	»	1
Γ. Κωστόπουλος κτηματίας	»	1
Δ. Γ. Μανδιλάρης	»	1
Ν. Παρασκευόπουλος παντοπώλης	»	1
Γ. Λιάκηπος ἱεροψάλτης	»	1
Δ. Κ. Πολυχρονόπουλος μαθητὴς	»	1

N. Μπρουμίδης ιεροψάλτης	»	1
N. Κυριατζής δικαστικός κλητήρ	»	1
Ἀλ. Βλαχοδημητρόπουλος Αἵπεια	»	1
Δ. Ἀργυράκης κτηματίας Αἰθαία	»	1
Γ. Οἰκονομόπουλος κτηματίας Σπερχόγγα	»	1
Καλογ. Κατσαφάδος »	»	1
Κ. Οἰκονομόπουλος παντοπώλης	»	1
Ἀθ. Γιακουμής πρῶην τελωνοφύλαξ	»	1
Κ. Φλέσας κτηματίας Γαρδικίου	»	1
Εὐστ. Κωστόπουλος ιεροψάλτης Γκορτζόγλι	»	1
Ἰωάν. Πούπουλας Μεσσήνιος	»	1
Γ. Κωστόπουλος Πρωτοπαπᾶς Μικρομάνη	»	1
Μιχαὴλ Σκαρπαλέζος ξυλουργός	»	1
Π. Δημητριάδης δικ. κλητήρ	»	1
Κ. Καλογερόπουλος	»	1

ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡ. ΜΠΟΥΓΓΑ ΔΗΜ. ΑΝΔΑΝΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

Ἀριστείδ. Τσετσενέκης Οἰκονόμος	»	1
Ἀναστάσιος Κουτσούκος Ἱερεὺς	»	1
Κ. Καπότας Ἱερεὺς	»	1
Λέων Κουτσούκος	»	1

ΟΙ ΕΚ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΣ ΑΝΔΑΝΙΑΣ

Ἀντών. Πατισταματόπουλος Πρωτόπαπας	»	1
Πέτρος Παπαδόπουλος Ἱερεὺς	»	1

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΡΙΑΟΒΟΥΝΙΟΥ ΑΝΔΑΝΙΑΣ

Πέτρος Βουρνᾶς Ἱερεὺς	»	6
-----------------------	---	---

ΟΙ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡ. ΖΕΡΜΠΙΣΙΑ ΙΘΩΜΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Ἀνδρ. Κλεφτόγιαννης Δήμαρχος ἱατρός	»	1
Β. Κλεφτόγιαννης	»	1
Ἀθ. Κλεφτόγιαννης	»	1
Θ. Κλεφτόγιαννης	»	1

ΟΙ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡ. ΜΗΛΑ ΙΘΩΜΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Ἱερὸς Ναὸς Ἀγ. Γεωργίου	»	1
Θ. Παπαδημητρίου Ἱερεὺς	»	1
Γ. Γεωργακόπουλος »	»	1
Π. Τσερπές ὑποδιδάσκαλος	»	5
Δ. Κολοφούντης κτηματίας	»	1
Ἰωάν. Κολοφούντης	»	1
Κ. Κολοφούντης	»	1
Ἰωάν. Ἀνδρουῖτσος ἀγροφύλαξ	»	1
Γ. Δ. Ἀλεξάκης κτηματίας.	»	1
Κ. Τασόπουλος	»	1
Θ. Βλάχος	»	1
Ἀθ. Φράγγος	»	1
Π. Στρατηγόπουλος	»	1
N. Στρατηγόπουλος	»	1
Εὐστάθ. Ἀθανασόπουλος μαθητὴς	»	1
N. Ἀθανασόπουλος	»	1
Ἀθ. Κ. Τζιώρτζης μαθητὴς	»	1
Ἀθ. Α. Τζιώρτζης	»	1
Χ. Α. Τζιώρτζης	»	1
Δ. Ξενάκης	»	1
Ἰωάνν. Τζιώρτζης	»	1
Γ. Τζιώρτζης.	»	1
Β. Τζιώρτζης	»	1
Μαρίνος Καστανᾶς	»	1
Θ. Ἀρ. Φράγγος μαθητὴς	»	1

Γ. Δ. Μπούρας κτηματίας	»	1
Ἀναστάσιος Μπούρας	»	1
Εὐστάθ. Μπούρας μαθητής	»	1
Κ. Μπούρας κτηματίας	»	1
Λυκούρ. Μπούρας	»	1
Ἡλ. Μπούρας	»	1
Δ. Μπούρας ψάλτης	»	1
Παναγῆς Μπούρας	»	1
Β. Μπούρας.	»	1
Β. Φράγγος	»	1
Μαρία Παπασταματοπούλου	»	1
Διον. Φράγγος φαρμακοποιὸς Καλαμῶν	»	1
Π. Φράγγος μαθητής	»	1
Ν. Παναγιωτόπουλος μαθητής	»	1
Π. Παναγιωτόπουλος	»	1
Ἰωάνν. Τάγκαλος μαθητής	»	1
Γ. Μπαρκούρας	»	1
Π. Μπαρκούρας κουρεὺς	»	1
Ἀγαθ. Κανελλόπουλος παντοπώλης	»	1
Ἰωάνν. Κανελλόπουλος κτηματίας	»	1
Μαθητρ. Εὐστ. Κανελλοπούλου	»	1
» Εὐανθ. Ἀνδρούτσου	»	1
» Παναγ. Νικολοπούλου	»	1
Κ. Παπαδήμας κτηματίας	»	1
Γ. Καραλῆς καὶ Παπαδήμας	»	1
Λεων. Παπαδήμας	»	1
Φ. Παπαδήμας	»	1
Ἀθ. Παπαδήμας	»	1
Π. Μητραλέξης	»	1
Δ. Μητραλέξης μαθητής	»	1
Ν. Φλέσας	»	1
Χαρ. Παπαδόπουλος	»	1
Εὐστ. Παπαδόπουλος	»	1
Ἡρ. Παπαδόπουλος	»	1

Κ. Παπαδόπουλος	»	1
Δ. Ἡλιακόπουλος	»	1
Κ. Ἀλεξάκης	»	1
Θ. Ἀλεξάκης	»	1
Γ. Καστανᾶς μαθητής	»	1
Λεων. Καστανᾶς	»	1
Ἀθ. Καραδήμας	»	1
Γ. Τσιβίσκος	»	1
Σπύρ. Παπαδόπουλος παντοπώλης Μελιγαλᾶ	»	1
Π. Ρέκας	»	1
Π. Ἀνδρουῖτσος	»	1
Ἐπαμ. Ἀνδρουῖτσος	»	1
Κ. Ἀνδρουῖτσος	»	1
Ἀνδρ. Ἀνδρουῖτσος	»	1

ΕΚ ΚΕΦΑΛΙΝΟΥ ΤΗΣ ΙΘΩΜΗΣ

Παν. Παπαδόπουλος ἱερεὺς	»	1
Ἡλ. Παπαδόπουλος ἱερεὺς	»	1
Κ. Δαβίλας ὑποδιδάσκαλος	»	1
Π. Δαβίλας φοιτητὴς ἱατρικῆς	»	1
Γ. Παπαδόπουλος φαρμακοποιὸς Καλαμῶν	»	1
Κ. Πανούσης	»	1
Ἰωάνν. Πανούσης Πετράλωνον	»	1